

గేయాలు

పౌరాణిక,జానపద,సామాజిక

నృత్య భారతి

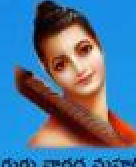

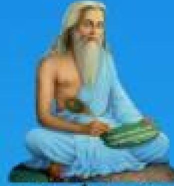
సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

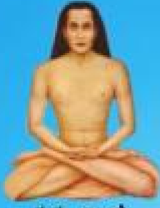

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

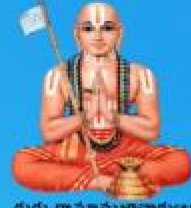
శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజీ

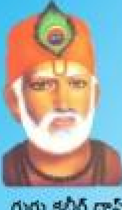

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

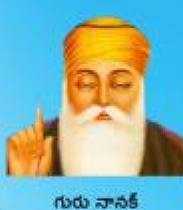

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

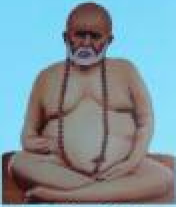

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు అరబిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

పైడిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రి

నాట్యోద్దిష్టములయిన గీతగోవింద కృష్ణలీలాతరంగిణీ కావ్యములు
ావద్భారతప్రసిద్ధములు.

నర్తకులు కృతులను, సంకీర్తనములను కొ్వాచిత్కముగ నభిన
ంచుట కలదు. కాని యవి సిద్ధేంద్రుని భామాకలాపమువలె, క్షేత్రయ్య
ాపతయ్య సారంగపాణి పదములవలె నృత్యమున కుద్దేశించి వ్రాయబడి
కావు.

ఈరహస్యము తెలిసిన త్యాగయ్య యక్షగానములను రచించెను. శ్రీ
ులటూరి వెంకటరమణభాగవతులు మొదలుగా తంజావూరికవులు యక్ష
ానములను బండ్ల కెత్తిరి. నేటికిని లిపి తమిళమైనను తెలుగుయక్షగాన
ులనే తంజావూరిసమీపమున మేలటూరు, శూలమంగళం, ఊత్తుకుడు
ాగవతులు ప్రదర్శింతురు.

సిద్ధేంద్రుడు పదునాల్గవశతాబ్దము ప్రాంతమువాడే యైనను సిద్ధేంద్రు
కి పూర్వమే కూచిపూడిభాగవతులు నాట్యవిద్యానిష్ణాతులు. కూచిపూడికి
ాపున నున్న మొవ్వగ్రామవాసి క్షేత్రయ్య కూచిపూడిప్రభావముచే పద
ాహిత్యమును సృష్టింపగలిగెను. తంజావూరి వైభవకాలమున కూచిపూడి
ాగవతమేళములును, క్షేత్రయ్యపదములును రాజాస్థానముల సన్మానముల
ందినవి.

క్షేత్రజ్ఞునకువలెనే నాకును ప్రచోదనము కూచిపూడినుండియే కలిగి
ది. మహనీయుల ఆరాధనమే ఇతివృత్తముగా వినిర్మింపబడిన ఖండకావ్య
ంపుట మీ నృత్యభారతి. నృత్యసాహిత్యమున నివి శబ్దములరాశికి చేరును.

నాట్యోద్దిష్టములయిన గీతగోవింద కృష్ణలీలాతరంగిణీ కావ్యములు యావద్భారతప్రసిద్ధములు.

నర్తకులు కృతులను, సంకీర్తనములను క్వాచిత్కముగ నభిన యించుట కలదు. కాని యవి సిద్ధేంద్రుని భామాకలాపమువలె, క్షేత్రయ్య సభాపతయ్య సారంగపాణి పదములవలె నృత్యమున కుద్దేశించి వ్రాయబడి నవి కావు.

ఈరహస్యము తెలిసిన త్యాగయ్య యక్షగానములను రచించెను. శ్రీ మేలటూరి వెంకటరమణభాగవతులు మొదలుగా తంజావూరికవులు యక్ష గానములను బండ్లకెత్తిరి. నేటికిని లిపి తమిళమైనను తెలుగుయక్షగాన ములనే తంజావూరిసమీపమున మేలటూరు, శూలమంగళం, ఊత్తుకుడు భాగవతులు ప్రదర్శింతురు.

సిద్ధేంద్రుడు పదునాల్గవశతాబ్దము ప్రాంతమువాడే యైనను సిద్ధేంద్రు నికి పూర్వమే కూచిపూడిభాగవతులు నాట్యవిద్యానిష్ణాతులు. కూచిపూడికి దాపుననున్న మొవ్వగ్రామవాసి క్షేత్రయ్య కూచిపూడిప్రభావముచే పద సాహిత్యమును సృష్టింపగలిగెను. తంజావూరి వైభవకాలమున కూచిపూడి భాగవతమేళములును, క్షేత్రయ్యపదములును రాజాస్థానముల సన్మానముల నందినవి.

క్షేత్రజ్ఞునకువలెనే నాకును ప్రచోదనము కూచిపూడినుండియే కలిగి నది. మహనీయుల ఆరాధనమే ఇతివృత్తముగా వినిర్మింపబడిన ఖండకావ్య సంపుట మీ నృత్యభారతి. నృత్యసాహిత్యమున నివి శబ్దములరాశికి చేరును.

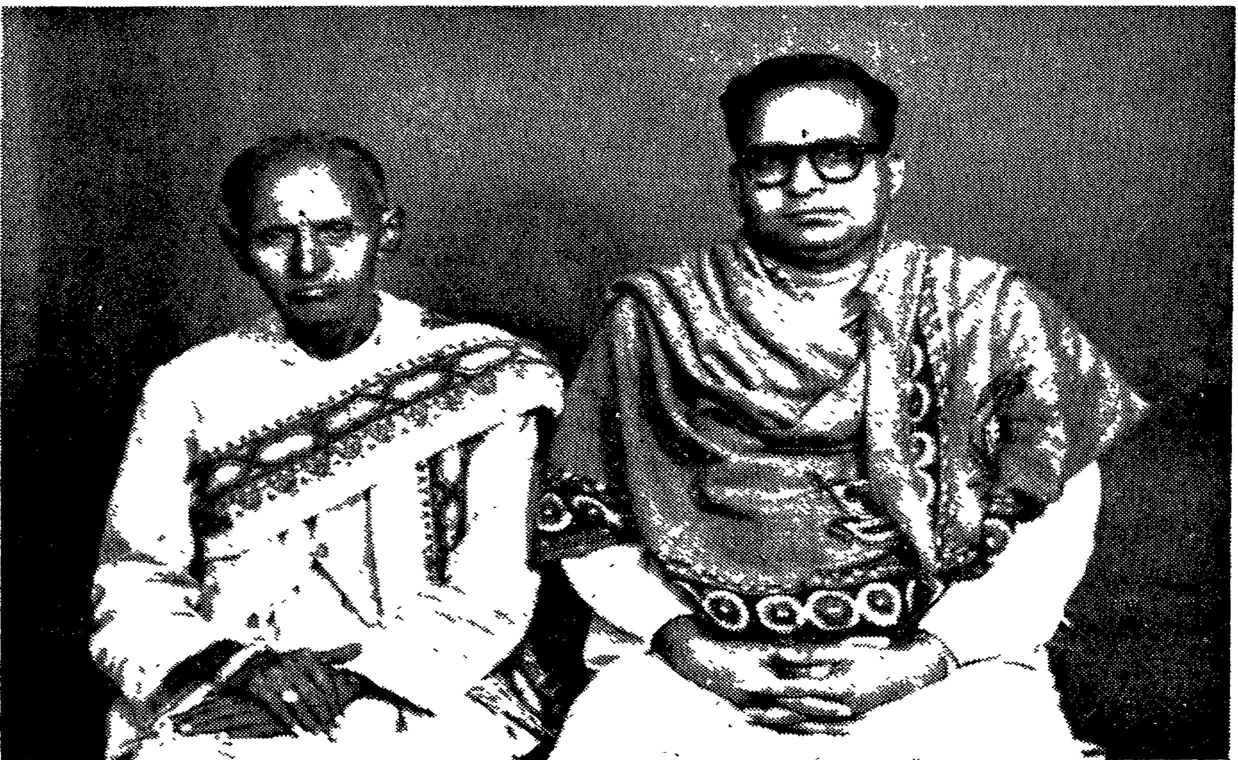
కూచిపూడికళాకారులు జయపూరు కాంగ్రెసునందు నా దశావతార శబ్దము నభినయించిరి. కూచిపూడి నాట్యకళానిధి శ్రీ వేదాంతం లక్ష్మీ నారాయణశాస్త్రిగారు జతులను సమకూర్చిరి. ఆంధ్రనాటకకళాపరిషత్తు మచిలీపట్టణసమావేశములో నివి ప్రశంసల నందుకొన్నవి.

అఖిలభారత రచయితలసంఘ తృతీయసమావేశపు గోష్ఠిలో చిదంబరక్షేత్రములో తంజావూరి సమీపముననున్న ఆనందతాండవపురవాసి శ్రీ కుంచితపాదం నూ అరుణాచలకవి తెలుగులో అవతరించెనని ఆనందబాష్పములతో కౌగలించుకొనెను. శ్రీమతి రుక్మిణీదేవి, శ్రీ రామయ్యాపిళ్ళై, హరీంద్రనాథ చటోపాధ్యాయ, ప్రభాకరమాచ్వే, రామకుమారవర్మ, గార లభినందించిరి.

1959 జనవరిలో భువనేశ్వరమునందలి అఖిలభారత రచయితల సంఘ సమావేశములో పాల్గొనుటకు వెళ్ళినపుడు ఒరిస్సాప్రభుత్వమువారు జగన్నాథక్షేత్రమును సందర్శించు అవకాశమును రచయితలకు కల్పించిరి. 'పూరి' నుండి తిరిగివచ్చు సందర్భమున నక్కడి పెద్దహోటలులో వారు మాకు 'టీ' ఏర్పాటు చేసిరి. అప్పుడు శ్రీ దేవేంద్రసత్యార్థి మొదలైనమిత్రులు నాచే దశావతారశబ్దమును వినిపించుకొనిరి. ఆసందర్భములో నాగ్ అను ఒక ఫ్రెంచిదేశీయుడును, అతనితల్లియును వచ్చి తాము 'షికారు' వెడలుటకు నిర్ణయించుకొని పోబోవ ఈగానము వినవచ్చి త మ్మాకర్షించిన దనియు, 'షికారు' మాని తాము వింటి మనియు, అనిర్వచనీయమైన సుఖానుభూతిని పొందితి మనియు స్వయముగ వచ్చి యభినందింప తోటిమిత్రుల కది యాశ్చర్య మయ్యెను.

భాషానభిజ్ఞులకు సైత మానందము కలిగించు ఆంధ్రమునకు తొలుతగా కై మోడ్చి నటరాజస్వామి యనుగ్రహమునకు హర్షపులకితుడ నగుచున్నాను.

సుబ్బరామశాస్త్రి

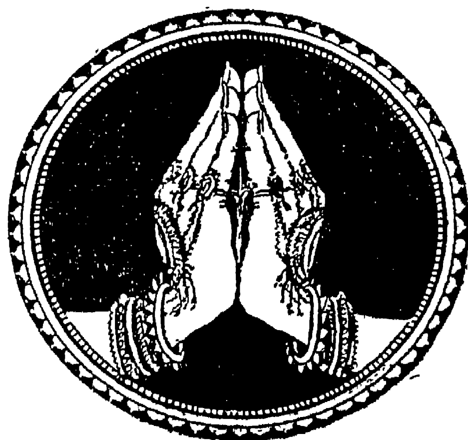

కూచిపూడి నాట్యకళానిధి శ్రీ వేదాంతం లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి - సుబ్బరామశాస్త్రి

కృ తి

శాయపురపు ల
క్ష్మీ నరసింహా
దోయిలింతు మాం
పాహి నృసింహా.

సు బ్బ రా మ శా స్త్రి.

నృత్యభారతి

ఆచార్య విస్సా అప్పారావుగారు

నృత్యభారతిని చదివితిని. కవిత్వము ధారగా, నృత్యమున కనువగునట్టి లయతో, అందమైన పొందికగల జానుతెనుగుపదములతో హృదయానందకర మగుచున్నది. చాలా బాగున్నది.

సంధ్యాతాండవము విశేషించి బాగున్నది. నాట్యాచార్యు లందరు దీనిని పిల్లలకు నేర్పి ఆడించవలసియున్నది. 'నటన మాడినార్' అనే అరవపాట సాధారణముగా ఉపయోగములో నున్నది. దానిస్థానములో దీని నుపయోగించిన బాగుండునని తోచుచున్నది.

శ్రీమాన్ రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు

తమ నృత్యభారతిని చదివినాను. రచన ముద్దుగా, చక్కగా నుండి చదువుకొనుటకు హృద్యముగా నున్నది.

ఆంధ్రపత్రిక

కూచిపూడిభాగవతుల నృత్యవిద్యాప్రావీణ్యం భారతదేశానికి సంప్రదాయశుద్ధిని, శాస్త్రీయపద్ధతిని తెలియచేసిం దనడంలో అతిశయోక్తి లేదు. సుబ్బరామశాస్త్రిగారి దశావతారాలు ఇంచుమించు కూచిపూడివారి పాటలనే వరవడిగా పెట్టుకొని వ్రాసిన ట్టున్నాయి. ఇంకా సుప్రసిద్ధకవి గాయకమతాచార్యులనుగూర్చి వ్రాసిన గేయాలు పాడుతూ నృత్యం చేయడాని కుపకరిస్తున్నై.

లలితకళలకు ఏరాష్ట్రంతోనూ పోటీ చేయడానికి వెనుదీయనిది ఆంధ్రరాష్ట్రం. కాగా తననైపుణిని కొన్నింట దత్తత చేసి ఇతరరాష్ట్రాలకు ఆచార్యత్వం వహించింది. ఆనాటి పరువుప్రతిష్ఠలను నిలుపుకోవాలని ప్రయత్నిస్తున్న ఈనాడు ఈలాటి కావ్యాలను బాలబాలికలకు పరిచయం చేస్తే సర్వులకు సర్వవిధాలా మేలు కలుగుతుందని గట్టిగా నమ్మవచ్చు.

జాగృతి

ప్రాచీనమహాపురుషుల జీవితాలు ఏజాతికైనా నిరంతరం స్ఫూర్తిని ప్రసాదిస్తూ ఉంటాయి. భక్తిప్రపత్తులతో వారికి నీరాజనా లర్పించే అభినందనీయమైన ప్రయత్నం ఈకృతిలో కనబడుతోంది. విద్యారణ్యులు, క్షేత్రయ్య, నటరాజులపైన వ్రాయబడిన గేయాలు మంచిపాకాన బడినై.

గ్రంథ మంతటిలోను ద్యోతకమవుతున్న రచయిత ధర్మాభిరతి కళాపిపాస ప్రశంసనీయాలు. పాటలన్నీ కాలపరీక్షకు నిలిచేవీ, బొత్తిగా ప్రచారపుపాలు లేనివీ అయిఉండడం మరొకప్రత్యేకత. ముద్రణం, గెటప్ ముచ్చటగా ఉన్నాయి.

కృష్ణాపత్రిక

ఇందులో ఇరువదిమూడు గేయము లున్నవి. ఇవన్నీ కూచిపూడి నాట్యసంప్రదాయరీతిని పాడి నృత్యము చేయడానికి వీలుగా మలచబడినవి. వీరిగేయాలలో సంధ్యాతాండవము మిక్కిలి ప్రశస్తమైనది.

వాహిని

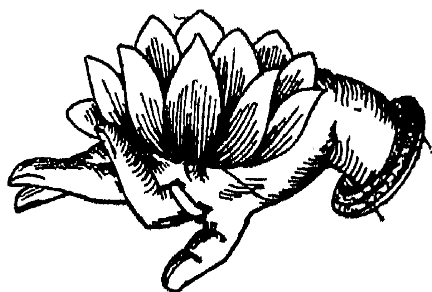
సాహితీపరుల, కళారాధకుల, నర్తకుల ప్రశంసలకు పాత్రమైనట్టి ఖండకావ్యసంపుటము.

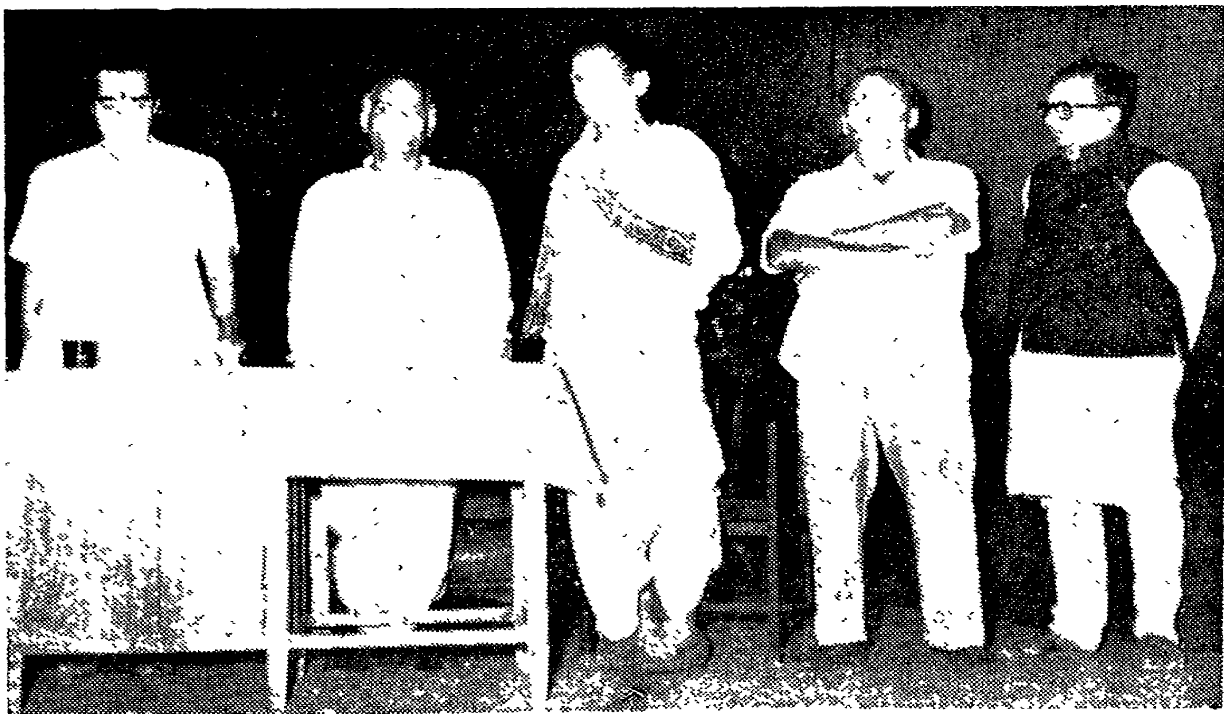
స్రవంతి

ఇందు నృత్యమున కనుకూలమైన గేయములు గలవు. కూచిపూడి భాగవతుల నృత్యగేయపద్ధతుల నాధారముగా చేసికొని వ్రాయబడినవి. ఇందు పాండిత్యము, ప్రతిభ, గేయకీర్తితులయెడ భక్తి నిండుగా వెలయు చున్నవి.

శారద

దశావతారవర్ణనమూ, వాల్మీకిమొదలు త్యాగయ్యవఱకు విశిష్ట వ్యక్తులను కావ్యవస్తువులుగా స్వీకరించుటలో "నృత్యభారతి" మహనీయుల ఆరాధనమున కొలవాల మైనది. ప్రతిసహృదయుడు విధిగా చదివి ఆనందింపవలసిన కావ్యము.

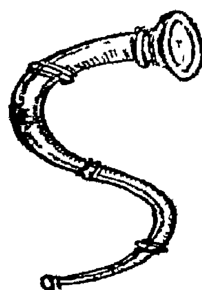
విజయవాడలో శ్రీ ఉదయశంకర్ సన్మానసభలో శ్రీ సుబ్బరామశాస్త్రి

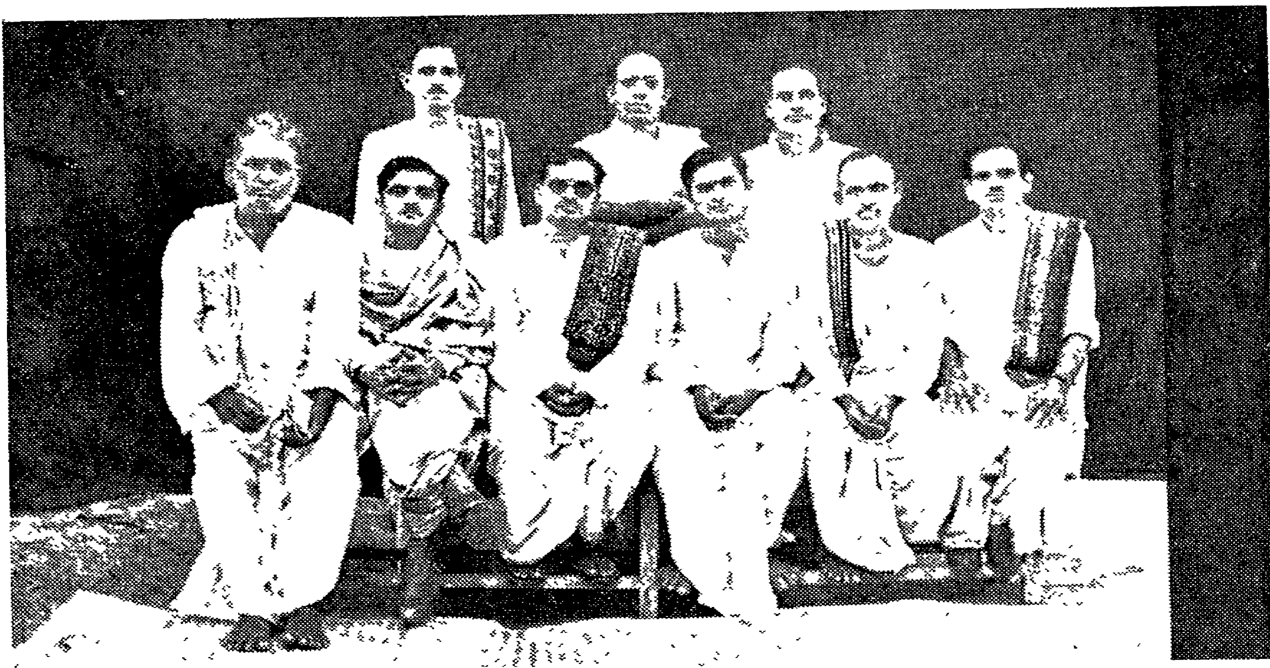
నృత్యభారతి

దశావతారములు

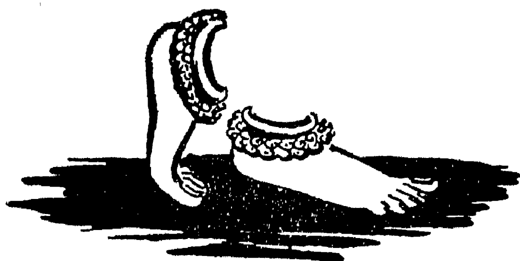

శ్రీ వెంపటి సత్యనారాయణ ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షుడుగా కూచిపూడిలో లలిత నాట్యకళా సమితి ద్వితీయ వార్షికోత్సవ సభలలో 4-4-51 న సభాధ్యక్షత వహించిన శ్రీ పైడిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రి.

అదనుచూచి, నలుమోముల వేలుపు
నిదురలోన దొంగిలి తొలిచదువుల;
వడివడివడి పఱుగిడి నడికడలిన్
అడుగుమట్టమున నడరు సోమకుని;
చిఱు చిఱు చిఱు చిఱు చిఱు మీనై
మెఱసి శరధి ముమ్మరమై ఘనమై
చుట్టుముట్టి పెనుచుట్టచుట్టి యట
మట్టుపెట్టినా మహనీయుడ ఓ....

— మ త్స్యా వ తా రా !

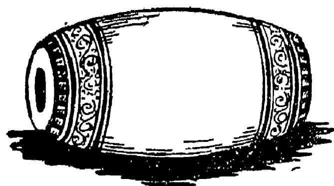
గిరికవ్వమై వాసుకి త్రాడై
సుర లసురులు పాల్కడలి త్రచ్చగా,
మొదలు కుదురకే కుధర మబ్ధిపడి
చెదరి అనేక మ్మదరి డిల్లపడి
హరి హరి హరి యని మొఱలిడగా
కరుణ విరిసి జలరాశి జొచ్చి యొక
కమఠమ్మై తన కర్పరమ్ముపై
నమ దుర్వీధర ముద్ధరించినా

— కూ ర్మా వ తా రా !

జృంభిత మునిజన శాపరూపులే
కుంభిని పై కనకాక్ష కశిపులై
గండు మిగిలి, కనకాక్షుడు వరుణుని
చెండి, రసాతలమేగి, బంతిగా
నేలమోయు తొలికిటిని చివ్వకై
తూలి పిలువ; నతి ఘుర్ఘురతఁ బెను
కోఱకత్తులను చీరి రాక్షసుని
ధారుణి ధర్మోద్ధరణ మొనర్చిన

— వ రా హా వ తా రా !

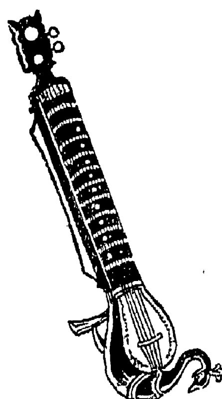
ఏడి ఏడి హరి! ఏడిర డింభక
ఏడని కశిపుడు తన్నిన కంబము
దద్దరిల్లి ఫెళఫెళ్లై రెండై—
ఉద్దవడిని నీ వుగ్రాగ్రహమున
అడుగు నరుడు కంఠీరవ శిరమై;
దుడుకు రక్కసుని తుటతుట చీలిచి
పెటిలు పెఠిల్లను ప్రేవుల రొదలో
జోటజోట నెత్తుటు గుటగుటత్రావిన

— న ర హ ర్య వ తా రా !

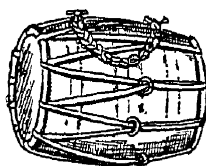
దాడివెడలి యమరావతిలోగొని
ఊడిగమున త్రిదశేశ్వరు నునిచిన
బలదర్పితుండు బలిచక్రవర్తి, కే
వలుడై దిశలను దురాక్రమింపగ
యోచించిన నీవొక చిటి వడుగై
యాచించిన మూడడుగులు ఫలమై
ఒక్క పదమ్మె ఉర్వీనభమై
తక్కట బలి పాతాళముద్రొక్కిన

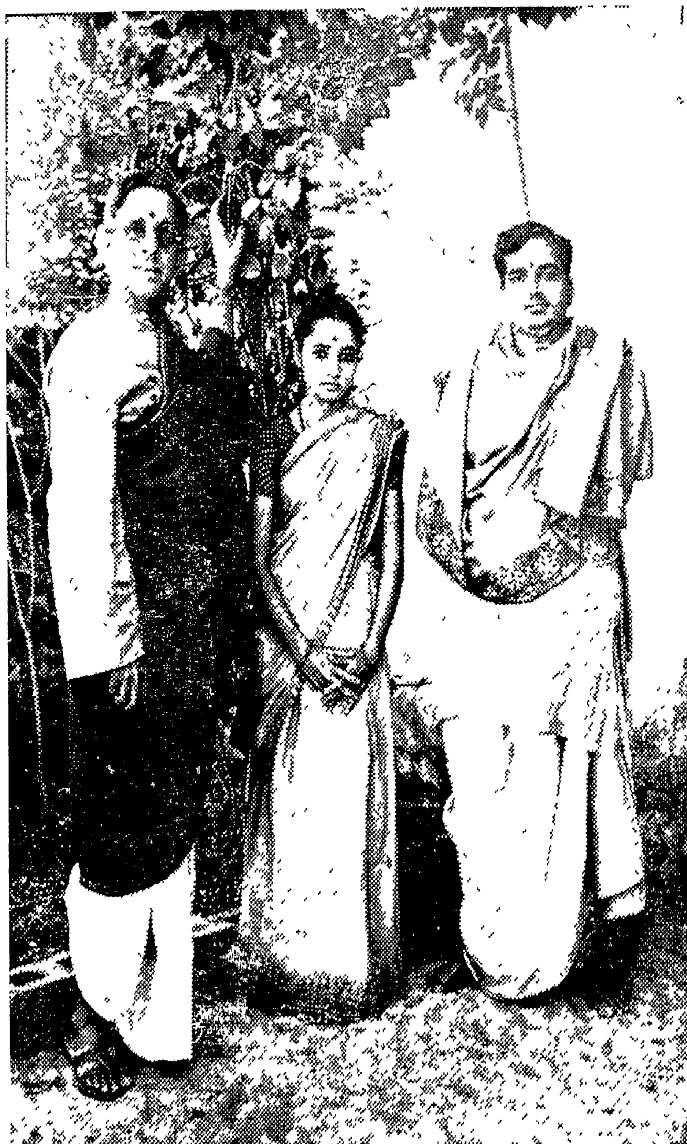
— వా మ నా వ తా రా !

తెగినతండ్రి జమదగ్నిని కని కని
పొగులు తల్లి రేణుక నూరార్పగ
ప్రతిన బూని, నీ బ్రాహ్మణధర్మ
వ్యతిరిక్తమైనను నిశ్శంకగ
వాయినూరి పెను గండ్రగొడ్డలికి
ఆ యర్జును వేటాడియు తనియక
వెదకి వెదకి మత్తిల్లు అధర్మపు
పృథివిపతుల రక్తమ్మున జోగిన

— భా ర్గ వ రా మా !

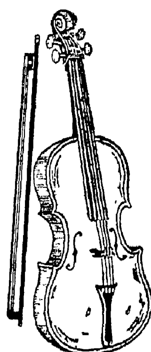

ఏలూరు ఆంధ్ర నాటక కళాపరిత్సభలలో
శ్రీ హరీంద్రుడు, నర్తకి కుమారి చంద్రరేఖ, సుబ్బరామశాస్త్రి.

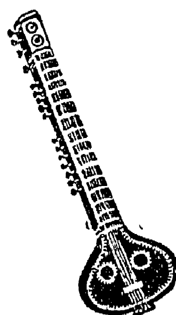
చుప్పనాతి చెప్పుడుమాటల విని
తప్పుడు దశకంఠుడు పరవశుడై
విఱ్ఱవీగి ఉఱ్ఱూగిన తమిలో
వెఱ్ఱులెత్తి భూజాత హరించిన——
కట్టికడలి, లంకాపురి తృటిలో
ముట్టడించి, అనిమొన నెదిరించిన
హోంతకారి రావణు శీర్షమ్ముల
బంతులాడి ఉద్ధతుడై నిలచిన

—— రా మా వ తా రా !

యోగమాయ సంధించిన తేజము
భోగి శేషునిగ పోల్పలేక నిను
అంతర మెఱుగక అవజ్ఞ చేసిన
పంతగించి కోపించి కౌరవుల
దంతి పురము మొత్తమ్ము సమూలము
వింతగ నాగటి కఱ్ఱున లేపుచు
గంగత్రోవ సమకట్టిన, వారలు
బెంగస్రుక్కి ప్రార్థించిన, బ్రోచిన

— బ లా భి రా మా !

వేదచోదితము విశేషధర్మము
భేదబుద్ధి నూహించిన మూఢులు
తగనివారు యజ్ఞమ్ములు సలుపగ
తగుదుమంచు పొనరించెడివాదము
పనిగొని ఖండింపంగ తలపడియుఁ
వినినవారు మోహోత్తచిత్తులై
వాదమ్ముల వాకట్టి పోవగ
వేదమ్ముల ధర్మమ్ము నిలిపినా

— బు ద్ధా వ తా రా !

పైడిపాటి ప్రాచదువుల ధర్మవు
వీడి ప్రజలు సంకరులై పోయిన
జలశూన్యమ్ములు మేఘములై
ఫలశూన్యమ్ములు క్షేత్రములై
తాండవింప దుర్భిక్షము-విష్ణుయ
శుండను విప్రుని కొమరుడవై
శంబళమున జన్మించి మ్లేచ్ఛులను
పంబిన వేడ్క వధించి మించు-ఓ

— క ల్క్యా వ తా రా !

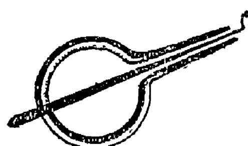
ఇద్ధభూమి కృష్ణా తటమందున
సిద్ధేంద్రుడు ప్రజ్ఞానిధి వెలసిన
కూచిపూడి వీచిన పరిమళమై
తోచిన యీ నాట్యసరస్వతి
కబ్బురపడి నీ వౌనన లేదా ?
సుబ్బరామ కవి సమ్రాడ్వరదా
శాయపురపు లక్ష్మీనరసింహా
దోయిలింతు మాం పాహి నృసింహా.

జ గ ద్గు రు వు

బ్రహ్మదేవ నిశ్శ్వసితము వేదము
ప్రమాణబుద్ధిని పాటింపని ది
గ్దంతులైన పండితుల వాదముల
చెండి చెండి ఉద్దండత మెఱసిన
పరమహంస శ్రీ పరివ్రాజకా
చార్యా ! పరమతపోగుణధుర్యా !
నాడు, నేడు, ఏనాటికి నైనను
అనుభవమ్ములో అఖండసత్యము
బ్రహ్మము సత్యము; జగత్తు మిథ్యని
భావాద్వైతము పంచిన కేవల
జగద్గురూ ! మా శంకరదేవా
రావో! ప్రణామమిదెకొనవో

పరమహంస శ్రీ పరివ్రాజకా
చార్యా ! పరమతపోగుణధుర్యా !

విద్యారణ్యస్వామి

తనువెత్తిన ఉత్కట కర్మం
అణువణువున వెలిగిన ధర్మం
భావించిన వైదిక నగరం
రూపెత్తిన విద్యానగరం
ఓమాధవ విద్యారణ్యా
నీమాదిరి యోగులు లేరోయ్;
నీదయలో దక్షిణదేశం
వేదమ్ములు నిలుచు ప్రదేశం
నరబలికై మ్లేచ్ఛుల కత్తీ
ఒరలోనే నిల్పిన శక్తీ
అదిరా! నీతపస్సు పంటా
అదె! మ్రోగెనురా జేగంటా!

ఓ మాధవ విద్యారణ్యా
నీమాదిరి యోగులుఎవరోయ్

వాల్మీకి!

ధరాతలమ్మున విరామమెఱుగని
మహాతపస్సున మహోత్తాలమై
పెఱిగినపుట్టను తరలిన తేజము
తమసానదితీరస్థమహావని
అనపాయత, మోహనక్రీడాగత
మధురజీవముల మిధున క్రౌంచము
చూచులోనె, నారాచము వదలిన
నిషాదుగురికిని విషణ్ణచేతము
గిలగిలగిల, మగపులుగు మెలికలై
ఓడి నెత్తుఱులు వీడ ప్రాణములు
వ్యధాక్షుభిత గద్గదీకృతస్వర
గళితపతత్త్రిణి కాంచి ఋషీంద్రుడు
శోకించిన, సుశ్లోకమ్మై
ఆదికృతిగ, రామాయణమై

అందించితి గురుదేవా!
వందనమో వాల్మీకీ!

11–5–54 న సాహిత్యమండలి (ఏలూరు) 12వ వార్షికోత్సవ సభలో అధ్యక్షోపన్యాసమిస్తున్న శ్రీ పైడిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రి, శ్రీ జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణగారిని, మండలి కార్యదర్శి శ్రీ పుల్లాభొట్ల శ్రీరామమూర్తిగారిని ఇందులో చూడవచ్చును.

వ్యా స వ రౌ ని

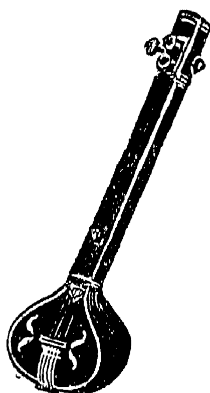
నట్టనడిమి రాతిరిగా
పట్టపగటి కల్పించుచు
మచ్చలేని కన్యాత్వపు
మత్స్యగంధి పరిమళమై
నది నడిమిని పడవ-ఒక్క
గది, అంతఃపురమై
ఆగత చక్షువు ప్రాజ్ఞుడు
యోగీశుడు నిర్లిప్తుడు
పరాశుని దృక్కులో వి
రాళి హేళి వ్యాసుడై —
పురాణముల్ రచించి మించి
విరాజిల్లి సూత్రముల
వేదమ్ముల భాగించిన
మాధవావతారా ;

నమో వ్యాసమౌనీంద్రా !
నమోనమో నమోనమః

న న్న య భ ట్టు

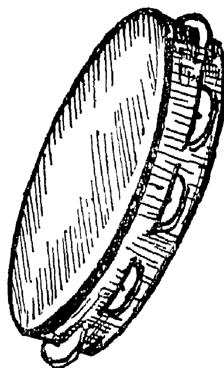
పూత గౌతమీ
వాతపోతముల
లాలించిన వ
జ్రాల నగరి, పా
లించి మించు, ధ
ర్మాంచితరూపము
రాజరాజు నీ
రాజన మెత్తిన
నన్నయఋషి, వి
ద్వన్నుతి పాత్రుడు;
చికాకు తెన్గుకు
ప్రకార మేర్చుకు
ప్రజాహితార్థము
ప్రారంభించిన

భారత సంహిత
మేరుతుల్యా మై—
ప్రసాదగుణగత
రసార్ణవంబై -
ఆంధ్రవాణి కం
ఠాభరణమై -
రాజిల్లును నన్నయ్యా!
పూజలివే కొనుమయ్యా!

త్యా గ య్య

నాదబ్రహ్మోపాసన చతురా
వేదాంత మహావిద్యాధీతా॥
అపరశారదా! అపర నారదా॥
నీ గళోదితము వాగమృతములో
ఊగె జగమ్ములు త్యాగరాజ ఋషి ॥నా॥
రామనామకృపాఽ రామవిహారా
కృతి నీయది, సంగీత మధువురా ॥నా॥
జడుడైనను, కృతి యెడల లీనుడై
విడిన చీకటుల, విడియు సుఖమ్ముల ॥నా॥

గోపన్న

నీసరి భక్తుడులేడు; రామ
దాస ! ధన్యాతిధన్యుడవు॥
వేసారిపోయి, నానా సేవలను డస్సి
ధ్యాస రామునిపైన వీసము వీడవు ॥నీ॥

పాట సూటిగ యెడద మీటు - తెల్గు
నాటపాడని జీవిలేడు -
భద్రాద్రి రఘురాము
భజియించి తరియించి,
మారుమ్రోగితివీవు
మారుమూలలకూడ ॥నీ॥

కొడుకు గంజిని పడ్డనాడు, ఉసురు
విడచిన తుదిగడియకూడ -
వెడలిన దుఃఖమ్ము
కడుపున దిగమ్రింగి

కడుపునిండ ద్విజుల
కుడువబెట్టితివౌర ॥నీ॥

ఇవ్వ తేలిన లక్షలాఱు - చిల్లి
గవ్వ తిన్నది నీవుకాదు
భాగవతులకిచ్చి
భగవంతు మెప్పించి
పదిరెండు ఏడు, లా
పద చిక్కి స్రుక్కితి ॥నీ॥

జ య దే వు డు

జయ, జయదేవకవీ : కవీ కవీ

జయ జయదేవకవీ॥

జయ పద్మావతీ శోభిత! రసదీపితా!

రసదీపిత లాస్యవిశేషమహాభోగి ॥జయ॥

పుష్పాడి జల్లుల తోటలు: నీమాటలు

నీమాటలు కప్పుర మూదిన బాటలు ॥జయ॥

కేశవ రతిసుఖ రీతులు : నీగీతులు

నీగీతులు ఆమని కోయిలకూతలు ॥జయ॥

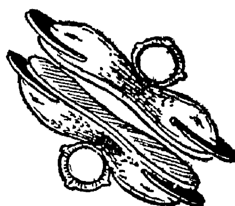
తీర్థులు

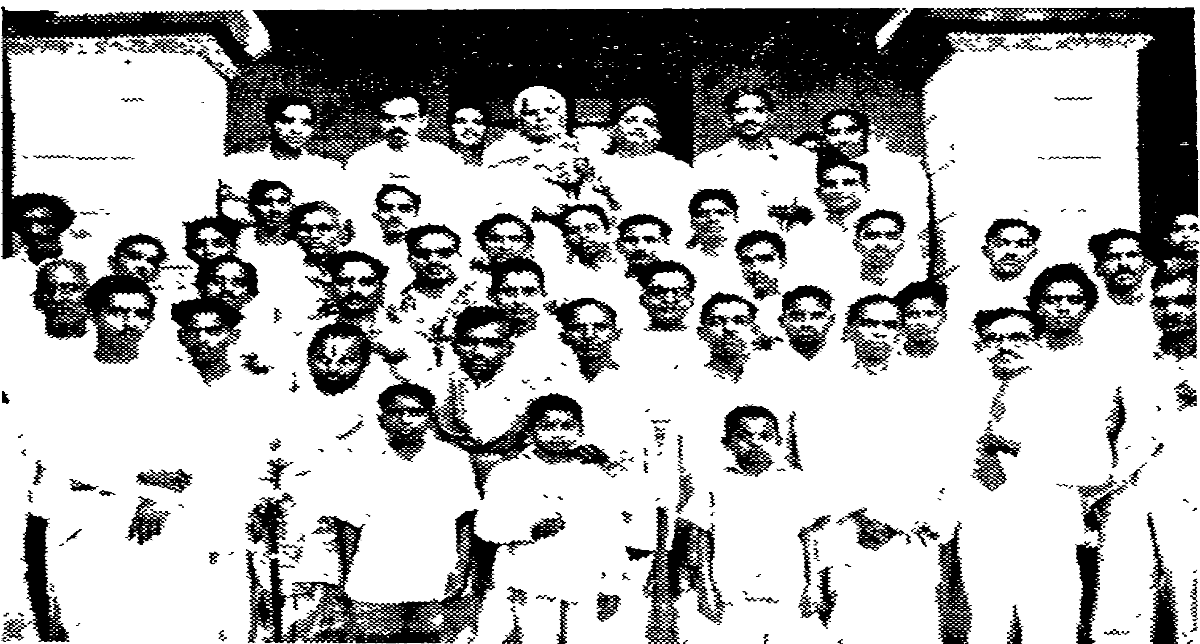
స్వామి నారాయణతీర్థా! మృదు
పదకవితాచరణ పార్థా॥
బాలకృష్ణునిపయి పాట—పర
మార్థ తత్త్వపు రాచబాట
పున్నాగ పువ్వులపేట—తెలి
వెన్నెల చలువలతేట :
జమిలి మల్లెలపూవుతోట—జంట
నెమిలి నృత్యముచేయు ఆట ।సా
ఎన్నటికి నిన్నెన్నువారికి
పున్నెముండును బన్నమంద
వెన్నదొంగనుకట్టినన్నా !
సన్నుతించెద; రారన్నా! ॥సా

తీ ర్థు లు

స్వామి నారాయణతీర్థా! మృదు
పదకవితాచరణ పార్థా॥
బాలకృష్ణునిపయి పాట—పర
మార్థ త త్త్వపు రాచబాట
పున్నాగ పువ్వులపేట—తెలి
వెన్నెల చలువలతేట :
జమిలి మల్లెలపూవుతోట—జంట
నెమిలి నృత్యముచేయు ఆట ॥స్వామి॥
ఎన్నటికి నిన్నెన్నువారికి
పున్నెముండును బన్నమందరు
వెన్నదొంగనుకట్టినన్నా !
సన్నుతించెద; రారన్నా! ॥స్వామి॥

ఏలూరులో శ్రీ సోమంచి లింగయ్యగారి ఆధ్వర్యమున మ్యునిసిపల్
ఆఫీసులో జరిగిన త్యాగరాజ జయంత్యుత్సవములలో శ్రీ సుబ్బరామశాస్త్రి

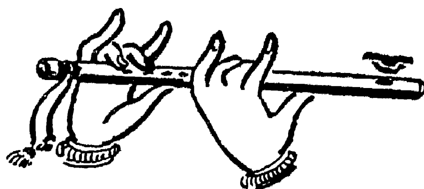
క్షే త్ర య్యా

ఎవ్వరు నీ సరిరా! క్షేత్రయ్యా!
ఎవ్వరు నీ సరిరా !
మొవ్వగోపాలుని
మురువు సూపితివౌర.

కూటమిలో కల గోటులు నీటులు
పాట పొందికలోనె తేటతెల్లములాయె.

కలువరేకులజల్లు, కలకండ, నీపలుకు
కలికి పదము పట్ట, పులక లయ్యే నవుర !

బాల, ముగ్ధ, ప్రౌఢ: హేల లెన్నియొ చూపి
లీలాభిరాము, గోపాలు మెప్పించితి ॥ఎ॥

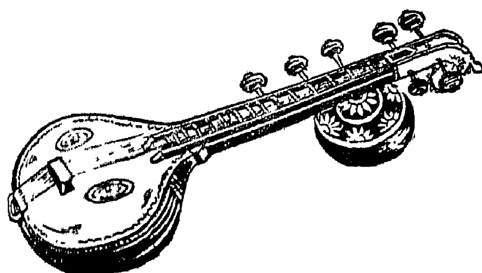

సిద్ధేంద్రయోగి

ఆపత్తులో కృష్ణానదిలో మనస్సన్యాసం తీసికొనినది సిద్ధేంద్రుడనియే తెలుగు దేశములో ప్రచారములో నున్నది. కాని కొందరీ వృత్తాంతము తీర్థులవారిదను చున్నారు. దీనిపై చర్చించి ఈ కధ సిద్ధేంద్రులదే నని బ్రహ్మశ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రిగారు నిర్ధారించిరి.

మదిరాక్షిని కలియుముహూర్తం
బది సమీపింప మైఆత్రం
నది కడ్డపడిన మధువేళా
నది పోటెత్తిన విషవేళా
ఎద రేగినట్టి సంత్రాసం
మదిపూనినట్టి సన్న్యాసం,
తృటిని మఱచి చేచాచి
తటపటాయించు సతిచూచి :
మఱపుతెలిసె నీ కౌలేరా!
ఎఱుకలోనె యోగివి లేరా!

నీ జన్మము కృష్ణాతీరం
కూచిపూడి అగ్రహారం
భరతమునివి లేరా!
నటరాజువు లేరా!
ఔరౌరా ! సిద్ధేంద్రా !
ఔరౌరా ! యోగీంద్రా !
కైవార, మిదేరా
జోహారులివేరా.

సంధ్యా తాండవము

నటరాజా !

నటరాజా !

తళుకుతళుక్కని గంగా

బొళుకుబొళుకు ఊగంగా

జటాఘటిత శశి

ఋతన్మధురగతి

అందమ్ములు నొలికేరా! నీ

చిందులోనె నటరాజా !

ఢమఢమ ఢమరుక ఢక్కానాదం

చిణిచిణి మువ్వల ఝుణఝుణ ఝుణఝుణ

అందమ్ముల వెలిగేరా ! నీ

చిందులోనె నటరాజా !

నటరాజా !

నటరాజా !

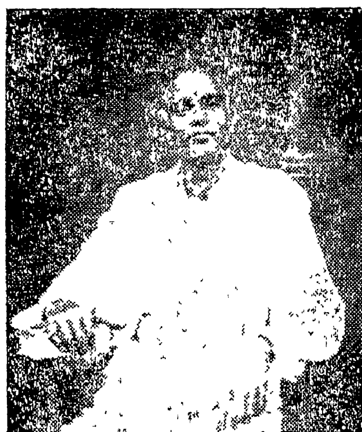
వాణీప్రముదిత వీణాశ్రుతిలో

అజునితాళమై హరి మృదంగమై

విక్షేపమ్ముల చతుశ్ర్యవములు
అందమ్ములు తొణికేరా! నీ
చిందులోనె నటరాజా !
నటరాజా !
నటరాజా !

తద్ధిమికిట ధిమి తద్ధిమి నాదము
ప్రదోషవేళను చిదానందమై
అద్వైతము మధురానుభూతిలో
తనిసెనురా జగదంబా
తనిసె తనిసె నటరాజా
నటరాజా !
నటరాజా ! !

దశావతారములు

ఆంధ్రదేశమున భరతనాట్యములందు దశావతార ప్రదర్శనము ముఖ్యమైనది. నాట్యానుకూలమగు దశావతార పాఠములను భావ, రాగ, అభినయములకు అనుకూలమగు వానికొఱకు అన్వేషించుటలో కవిసమ్రాట్ శ్రీ పైడిపాటి సుబ్బరామ శాస్త్రిగారి దశావతారములు 1949 సం॥ లో నాకు లభ్యమయినవి. నాటినుండి ఆ దశావతారములకు నాట్యోపయుక్తములగు జతులను రాగములను కల్పించుకొని నేటివరకు దిగ్విజయముగా ప్రదర్శించుచున్నాను.

నేను సుమారుగా ఇప్పటివఱకు ప్రవర్తింపజేసిన 50 ప్రదర్శనములలో ముఖ్యమగు కొన్ని సందర్భములను సూచించుచున్నాను.

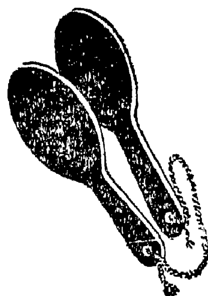
ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డిగారి సమక్షమున గుంటూరు ఉమన్సు కాలేజి విద్యార్థినులచే N. C. C. క్యాంపులో సికింద్రాబాదున 17-1-57 తేదీన శాస్త్రిగారి దశావతారముల ప్రదర్శించి ప్రత్యేక బహుమతుల బొందినాము.

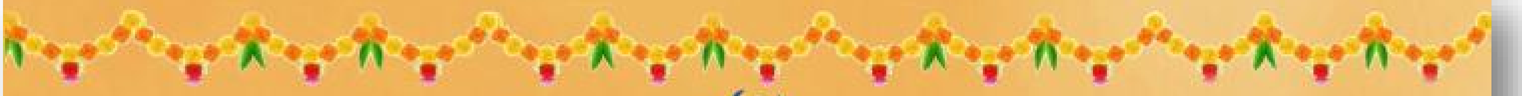
24-3-57 తేదీ హిందూకాలేజి, గుంటూరులోను, 29-4-58 తేదీ వెంకటేశ్వరటాకీస్ తెనాలిలోను, 1-11-59 తేదీ తెనాలిలో ఆంధ్ర మంత్రులు శ్రీశ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డి, శ్రీ కాసు బ్రహ్మానందరెడ్డి, శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్యాగార్ల సమక్షమున ప్రదర్శన మొనర్పబడి ప్రశంసల నందుకొన్నది.

ఇప్పటికీ దశావతారములను చక్కగా అభ్యసించి ప్రదర్శించగల వారు కుమారి లంకా విజయభారతి, మున్నంగి పార్వతి, K. విజయలక్ష్మి (బేబి), T. కస్తూరి B. A., రాజేశ్వరి B. Sc., శారద B. Sc., రాజరత్నం M. A., P. రామలక్ష్మి, P. నిర్మల మొదలగువారు నాశిష్యులు ముప్పదిమంది గలరు.

తెనుగుభాషలో నాట్యమునకు చక్కని దశావతార గీతములను రచించిన కవిసమ్రాట్ శ్రీ పైడిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రిగారు వందనీయులు.

నాట్యాచార్య,
లంకా సూర్యనారాయణశాస్త్రి,
ప్రిన్సిపాల్,
శ్రీ భారతీయ నాట్యశాల, తెనాలి.

గేయాలు

పౌరాణిక,జానపద,సామాజిక

నేటికాలపు కవిత్వము

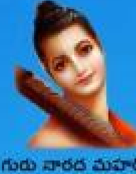

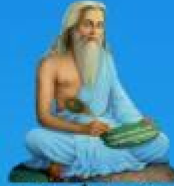
సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

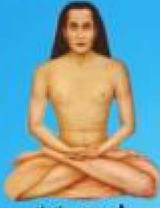

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

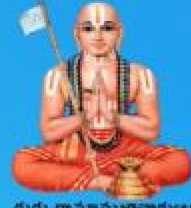
శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజీ

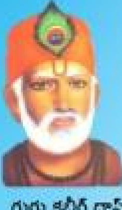

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

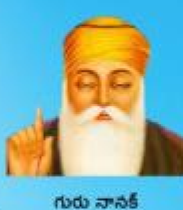

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

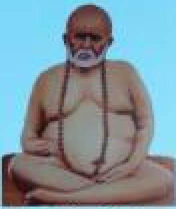

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు అరబిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

"నేను" గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంధాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంధాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకి దాదాపు **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా http://www.new.dli.ernet.in), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(http://www.microsoft.com) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంధాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in లేక http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంద వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 5010010077978

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India: Inc

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home | Vision | Mission | Goals | Benefits | Content Selection | Current Status | People | Funding | Copyright Policy | FAQ | RFP

Books Journals Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title: Ramayanam
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language: Telugu
Scanning Centre: Any Centre
Clear | Search

Presentations and Report
Statistics Report
Status Report
Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

DLI

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD,Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity NEW!

Title Beginning with.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Author's Last Name

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Year

1850-1900 | 1901-1910 | 1911-1920 | 1921-1930 | 1931-1940 | 1941-1950 | 1951-

Subject

Astrophysics | Biology | Chemistry | Education | Law | Mathematics | Mythology | Religion | For more subjects...

Language

Sanskrit | English | Bengali | Hindi | Kannada | Marathi | Tamil | Telugu | Urdu

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

పండిత శ్రీ ఉమాకాన్త విద్యాశేఖరుల

కృతులు

వాఙ్మయపరిశిష్టభాష్యం

నేటికాలపుకవిత్వం.

ప్రకాశకులు:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్.

చెన్నపురి.

శ్రీరామముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

1928

 [వెల రూ. 2-8-0.

ప్రస్తావన.

నా వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో నేటికాలపు కవిత్వమనే యీ కృతి ప్రథమాధ్యాయం. నేటికాలపువిద్య, నేటికాలపుకృతులు అనేవి ద్వితీయతృతీయాధ్యాయాలు తృతీయాధ్యాయంతో పరిశిష్టం సమాప్తమవుతుంది. మద్రాసులో కొంతకాలం కింద జరిగిన ఒకసమావేశంలో శ్రీ వింజమూరి రంగాచార్యులవారు శ్రీ భావరాజు సుబ్బారావువారు, అదివరకు వ్యాకరణసిద్ధాన్తాలను ప్రవచనంచేయడానికి ఆంధ్రదేశముదలి ముఖ్యపట్టణాలకు పోయినప్పుడు మరికొందరు మిత్రులు నేటికాలపు కవితను గురించి ప్రస్తావించారని, ఆసమయంలో నేనేమీ చెప్పలేదని నాకు జ్ఞాపకం. అప్పటికి ఆపరిశీలనం ముగియకపోవడమే దానికి కారణం. విచారణ ముగిసిన తరువాత యీకృతిలో వున్న విషయాన్ని ౫027 సం॥ చైత్రంలో చెన్నపురి ఆంధ్రసభలో ఉపన్యసించాను. ఆంధ్రపత్రికలో ప్రకటితమైన ఆఉపన్యాసాల విస్తరరూపమే యీకృతి. వాఙ్మయసూత్రం ప్రకటితమైన తరువాత పరిశిష్టం ముద్రితం కావడం క్రమమైనప్పటికీ, పరిశిష్టం ఒక వేఱైన భాగంకావడంవల్ల మహావాక్యావయవత్వంవ్యక్తం కాకున్నా అర్థబోధానికి ప్రాతికూల్యం ఆపతితంగాదు.

ఈకృతి ముద్రితంకావడానికి దయతో తోడ్పడ్డ శ్రీవావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులవారికి కృతజ్ఞతాసూచకంగా నమస్కృతు లర్పిస్తున్నాను. మనదేశంలో విద్య యిప్పటికి వేరువేరు మార్గాల్లో నడుస్తున్నది గనుక జిజ్ఞాసావిషయాలను సంస్కృతంలోను ఇంగ్లీషులోను సయితం ఉపోద్ఘాతరూపాన క్లప్తంగా తెలిపినాను విచారణోపక్రమంలో సహాయులైన సాహిత్యతత్పరులను కృతజ్ఞతతో స్మరిస్తున్నాను.

చెన్నపురి,
౫౦-౨౮ శ్రావణ శుద్ధ పంచమి.

అని
ఉమాకాన్తుడు.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

ఈకృతిలో ప్రయుక్తమైన సంకేతాల వివరణం.

ఆగ్నేయ, ఆగ్నే = ఆగ్నేయపురాణం

అహో = అహోబిలపండితీయం

ఉత్తర = ఉత్తరరామచరిత్రం

ఋ. మ. సూ. ఋ = ఋగ్వేదం, మండలం, సూక్తం, ఋక్కు

ఐతరే = ఐతరేయోపనిషత్తు

కాదం = కాదంబరి

కవికర్ణ = కవికర్ణరసాయనం

కాశీ = కాశీఖండం

కావ్య = కావ్యప్రకాశం

కా. ప్ర. వ్యా = కావ్యప్రకాశవ్యాఖ్య

కా. త = కాలజ్ఞానతత్త్వాలు

కావ్యమీ = కావ్యమీమాంస

కా. ద = కావ్యాదర్శం

కా. సూ. వృ = కావ్యాలంకారసూత్ర [వృత్తి

కిరా = కిరాతార్జునీయం

కుమా = కుమారసంభవం

కేయూర = కేయూరబాహుచరిత్రం

గౌపా = గౌడపాదభాష్యం

చంద్రరేఖా = చంద్రరేఖాపరిణయం

చా = చాటువు

ఛాంగో = ఛాందోగ్యోపనిషత్తు

తి. భా = తిక్కనభారతం

తైత్తి = తైత్తిరీయోపనిషత్తు

తైత్తి. భృ = తైత్తిరీయోపనిషత్తు భృగువల్లి

దశ = దశరూపకం

ధ్వన్యా = ధ్వన్యాలోకం

ధ్వ. లో = ధ్వన్యాలోకలోచనం

న. భా, భా. నన్నయ = నన్నయ భారతం

నైష = నైషధం

ప్రశ్నో = ప్రశ్నోపనిషత్తు

ప్రస = ప్రసన్నరాఘవం

ప్రతాప = ప్రతాపరుద్రీయం

పాణి = పాణినీయం

బసవ = బసవపురాణం

బ్రహ్మ, బ్ర. సూ = బ్రహ్మసూత్రం

బ్ర. భా = బ్రహ్మసూత్రభాష్యం

బిల్హ = బిల్హణీయం

భర్తృ, భ. త్రి, త్రి. శ = భర్తృహరి త్రిశతి

భగవ = భగవద్గీత

భ. నా = భరతనాట్యశాస్త్రం

భజగో = భజగోవిందస్తోత్రం

భట్టి = భట్టికావ్యం

భా. ఆ, భా. న. ఆ = నన్నయభారతం, ఆదిపర్వం

భా. తి. వి = తిక్కభారతం విరాటపర్వం

భామినీ = భామినీవిలాసం

మను = మనుస్మృతి

మహాభా = మహాభారతం

మహాభా. ఆ = మహాభారతం ఆదిపర్వం

మధురా, మధు = మధురావిజయం

మ = మనుచరిత్ర

మహా = మహాభాష్యం

మా
మాఘ } మాఘకావ్యం

మాలతీ = మాలతీమాధవం

ముద్రా = ముద్రారాక్షసం

మేఘ = మేఘసందేశం

రఘు = రఘువంశం

రత్నా = రత్నాపణం

రామా
రా } = రామాయణం

రా. యు = రామాయణం యుద్ధకాండం

వసు = వసుచరిత్రం

వా. కా.
వా. కా. సూ } = వాత్స్యాయన కామ సూత్రం

వా. రా = వాల్మీకిరామాయణం

వాక్య = వాక్యపదీయం

విద్యా. భా = విద్యారణ్యభాష్యం

వేమ = వేమనశతకం

శంకర = శంకరవిజయం

శాకుం
శా } శాకుంతలం

శ్రు = శ్రుతి

శ్రీ. భా = శ్రీభాగవతం

సర్వ = సర్వదర్శనసంగ్రహం

సాహి
సా. ద } = సాహిత్యదర్పణం

సాహిత్య. ఉ = సాహిత్యదర్పణంలో ఉదాహరణం

సా. కా = సాంఖ్యకారిక

హర్ష = హర్షచరితం.

అధికరణానుక్రమం.

వాఙ్మయ సూత్ర పరిశిష్టం.

1. శిష్టాన్వవాయసంజాత, సీతారామవిపశ్చితః,
గురుపాదాః సదాప్రేమ్ణా, వర్తన్తాం హృదయే మమ.

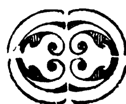
2. అన్యే ప్రమథనాథాద్యా, మహాన్తో గురవో మయి,
ప్రసారయన్తు నిర్వ్యాజాన్, కటాక్షాన్ కరుణాంచితాన్.

3. నమామి వాఙ్మయీం దేవీం, దేవం వాణీ మనోహరం,
వీరాంశ్చ కవితాధీనాన్, ధీరాన్ రసవిమోహితాన్.

4. కృష్ణా పినాకినీ గోదా, తుంగభద్రా పయఃశుభాం,
త్రిలింగ జననీం వందే, త్రికోటిజనశోభితామ్.

5. స్తవీమిధ్వనికారాద్యాన్, సిద్ధాన్ సౌందర్యలోభినః,
వాఙ్మయం భారతీయం యే, దదృశు స్తత్త్వతోఽఖిలమ్.

6. సూత్రాణా మథభాష్యాణాం, మార్గౌచిత్యం విలోకయన్,
పథా తేనైవ గచ్ఛామి, వాఙ్మయస్య వివేచనే.

శ్రీరస్తు.

వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టం.

ప్రథమాధ్యాయం.

నేటికాలపు కవిత్వం

1. నేటికాలపు కవిత్వాన్ని విచారణచేస్తాను.
2. నూతనత్వం కవిత్వధర్మం.
3. విస్తరం, వికారాలు, అనుచితపుపేర్లు, ఊగుడుమాటలు, నిదర్శనపరంపరలు, అయోమయత్వం, ఫులుముడు, శబ్దవాచ్యత, దృష్టిసంకోచం అనేవాటితో ప్రాయికంగా యీకాలపుకవిత్వం దుష్టం.
4. ఈకాలపుకృతు లనేకాలు చాటుపద్యసంచయాలు; ఛాందసపుమాటలు. కావ్యత్వసిద్ధిపొందినవి విరళం, ఉత్తమమధ్యమాలూ విరళం.
5. వీట్లో తరుచుగా భాషావ్యతిక్రమం కనబడుతున్నది.
6. ఇది ఉపలభ్యమానకృతుల్లో నన్నయభారతంలో ఆరబ్ధం.
7. ఛాందసాలు ఈకాలపుకృతుల్లో బహుళం.
8. నిర్బద్ధ వళిప్రాసలమైత్రుల అనర్థాలు, ఛందోవ్యతిక్రమం వీట్లో కనబడుతున్నవి.
9. భాషావ్యతిక్రమంవలె యివికూడా ఉపలభ్యమానకృతుల్లో నన్నయభారతంలో ఆరబ్ధం.
10. ఫులుముడు మొదలైనదోషాల కీఛందోవ్యతిక్రమాదులు హేతువు.
11. భారతీయభావకావ్యం ప్రాచీనం.
12. పాశ్చాత్యభావకావ్యానికి పైన భారతీయభావకావ్యం ఔచిత్యవంతం.

13. కావ్యం ప్రవృత్తిమార్గ ప్రధానసాధనం.

14. నివృత్తిసాధనంగూడా నని కొందరు.

15. శృంగారం జగదవిచ్ఛినతారూప ధర్మప్రతిపాదకం.

16. సాధారణ నాయకావలంబనం చిల్లరశృంగారమని, క్షుద్రశృంగారమని యిక్కడ వ్యపదేశం.

17. దుష్టనాయకాశ్రయం హేయశృంగారం.

18. లోకోత్తరనాయకాశ్రయంవల్ల పరిపోషాతిశయమని విద్యానాథుడు.

19. అది ఉత్తమప్రకృతిప్రాయమని విశ్వనాథుడు.

20. అధమనాయకాశ్రయం రసాభాసమని ప్రాచీనులు.

21. అది అంగంగా కావ్యంలో ఉండదగినది.

22. ఈకాలపుకృతుల్లో ప్రాయికంగా క్షుద్రశృంగారం అంగి.

23. అనౌచిత్యం రసభంగానికి ముఖ్యహేతువని ఆనందవర్ధనుడు.

24. అది యీకాలపుకృతుల్లో తరుచుగా కనబడుతున్నది.

25. భారతీయకావ్యాలకు వనసీమలు చిరపరిచితం.

26. ఉపోద్ఘాతకర్తలను కృతికర్తలాశ్రయించడం బహుళం.

27. వక్ష్యమాణం చౌర్యం ఈకాలపుకృతుల్లో తరుచు.

28. అన్యత్ర స్థితి దోషానికి ఉపాదేయత్వాన్ని లేదు.

29. ఆంధ్రదేశంలో భారతీయసంస్కారం క్షీణం.

30. వక్ష్యమాణమైన పాశ్చాత్య భారతీయసంస్కారాల సమ్మేళనం మృగ్యం.

31. నన్నయపెద్దనాదుల భారతమనుచరిత్రాదుల స్వరూపం వాటి హేయోపాదేయతా విచారితపూర్వం.

32. ఆంధ్రుల్లో సంస్కారోజ్జీవనం కార్యం కార్యం.

అని శ్రీమదక్కిరాజు లక్ష్మీనారాయణపుత్ర...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖర ప్రణీతమైన వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో ప్రథమాధ్యాయం.

శ్రీ ర స్తు.

వా ఙ్మయసూ త్ర పరిశిష్టం.

ద్వి తీ యా ధ్యా యం.

నేటికాలపు కృతిరచన.

1. నేటికాలపుకృతుల్లో పద్యం విచారితపూర్వం. తక్కిన దేశేతిహాసం, పత్త్రికారచనలు మొదలైనవాట్లో ఉపజ్ఞవిరళం.
2. చౌర్యం బహుళం.
3. అంగాంగివివేకం మృగ్యం.
4. విచార్యమాణ విషయానభిజ్ఞత తరుచు.
5. తర్జుమాల అమార్గగామిత్వం ప్రాయికం.
6. నేటికాలపుకృతుల్లో వ్యుత్పత్తివికసితమైన ప్రతిభ అరుదు.
7. భాషావ్యతిక్రమం, అసౌష్ఠవం, ఛాందసాలు నేటికాలపుకృతులను వికృతం చేస్తున్నవి.

అని శ్రీ... ఉమాకాన్త విద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో ద్వితీయాధ్యాయం.

శ్రీ ర స్తు.

వాఙ్మయసూత్ర పరిశిష్టం.

తృతీయాధ్యాయం.

నేటికాలపు విద్య.

1. ఇంగ్లీషు పాఠశాలల్లో విద్య, సంస్కృతపాఠశాలల్లో విద్య, పద్య విద్య అని నేటికాలపు ఆంధ్రులవిద్య మూండువిధాలు.
2. ఇంగ్లీషుపాఠశాలల్లో భారతీయసంస్కారం నష్టప్రాయం.
3. పాశ్చాత్య భారతీయసంస్కారాల సమ్మేళనం విరళం.
4. సంస్కృతపాఠశాలల్లో కావ్యపఠనమార్గం హేయం.
5. భాషస్వాధీనమైన తరవాత, రసాస్వాదనశక్తియేర్పడ్డతరవాత, రఘువంశం మొదలైనకావ్యాలు పఠించదగినవి.
6. ప్రాయికంగా శాస్త్రపఠనమార్గం అప్రశస్యం.
7. కనుక సంస్కృతపాఠశాలల్లో విద్యవల్ల భారతీయసంస్కారస్వరూపదర్శనమూ పరిణతిఫలమూ క్వాచిత్కం.
8. పద్యవిద్య విజ్ఞానశూన్యం.
9. ఇదే ఆంధ్రవిద్య.
10. ఛందోవ్యతిక్రమంవల్ల, భాషావ్యతిక్రమంవల్ల, తెలుగుపద్యం కలుషితం.
11. ఆంధ్రుల్లో సంస్కారోజ్జీవనం కార్యం కార్యం.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో తృతీయాధ్యాయం సమాప్తం.

పరిశిష్టంగూడా సమాప్తం.

శ్రీ ర స్తు.

వాఙ్మయ పరిశిష్టభాష్యం

నేటి కాల పు క వి త్వం.

ప్రథమాధ్యాయం.

నూతనత్వాధికరణం.

నైషధతత్వజిజ్ఞాస ముగింపువాక్యంగా నేటికాలపుకవిత్వం అనివ్రాశాను. ఇప్పుడు దీన్ని వివరిస్తున్నాను. దీంట్లో నేడు అన్నా, నేటి కాల మన్నా, ఈపరిశిష్టం వ్రాసినసమయని వ్యాఖ్యేయం. నేడు ఆంధ్రదేశంలో అనేకులు పద్యాలు వ్రాస్తున్నారు. చిన్నచిన్నకావ్యాలు కథాభాగం విశేషంలేకుండా కొందరువ్రాస్తున్నారు. ఈ చిన్నకావ్యాలనే నేనిక్కడ ప్రధానంగా పరామర్శిస్తాను. వీటిని భావగీతాలని యిది భావకవిత్వమని కొందరంటున్నారు. ఇది మనకు నేటికి కొత్తగాలభించిందని చాలా ఉత్తమమయిన దని కొందరి అభిప్రాయం. ఇది కవితయొక్క హైన్యమని కొందరి అభిప్రాయం.

"ఈ దినములలో భావకవిత్వమనునది యొక్కటి బయలు వెడలినదనియు, అది శోచనీయస్థితియందున్నదనియు కొందరు వ్రాయుచున్నట్లు తోచెడిని." కా. బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి, (భారతి.)

ఈ తీరుగా ఈ చిన్నకావ్యాలను గురించి వేరువేరుభావములు దేశంలో వ్యాపించియున్నవి. వీటి నూతనత్వాన్ని వీటి హేయోపాదేయత్వాలను వివరించదలచి వీటి జీవవిచారణకుముందు శరీరవిచారణ ఆరంభిస్తున్నాను. భారతి మొదలైన పత్రికల్లోవున్న ప్రణయపద్యాలు, అనేకపద్యాల సముదాయరూపమైన కృష్ణపక్షంవంటి పుస్తకాలు, ఏకాంతసేవ, కావ్యకుసుమావళి, వనకుమారి, లక్ష్మీకాంతతొలకరి, బాపిరాజతొలకరి, యెంకిపాటలు, నారాయణమ్మనాయుడు బావపాట,

యెంకయ్య చంద్రమ్మపాట యిటువంటివన్నీ యిప్పటి నావిచారణకు విషయం. ఈకావ్యాలు నూతనమని అనేకుల అభిప్రాయమని చెప్పినాను.

"ఈకృతు లనేకములు భావగీతములని యిప్పుడు ప్రచారమునకు వచ్చిన క్రొత్త కవితాప్రపంచమునకు చేరినవి.

సంస్కృతంయొక్క దాస్యంనుండి పిమ్మట నోందుచున్నామని మానమ్మకము." శ. రామలింగారెడ్డి (లక్ష్మీకాంత తోలకరి పీఠిక.)

"మనవారు క్రొత్తదారి తీసినారు", వే. కృష్ణశాస్త్రి (యేకాంతసేవ పీఠిక.)

"నవ్యాంధ్ర కావ్యరీతులు...కడచిన పదియేండ్లలో పొందియున్నవి." పు. సూరిశాస్త్రి (ఆంధ్రహెరాల్డు.)

"ఇంతవరకును మనకవులు సంస్కృతమునందు వివరించబడిన సాంప్రదాయములను శిరసావహించి పనిచేసిరి. మార్పులు రాక తప్పదు. ప్రాచీన సంప్రదాయములయెడ గౌరవము తగ్గెను. మార్పులు రాక తప్పదు. ఆంధ్రభాషాచరిత్రమున నేడొక నూతనాధ్యాయము ఆరంభ మగుచున్నది" నిడమర్తి సత్యనారాయణమూర్తి.

(భారతి. సం. 3. సం. 3.)

"ఆయందము ఆనూతనవికాసము స్వర్ణయుగపు వాఙ్మయ చిహ్నాలు." దశిక సూర్యప్రకాశరావు. (భారతి.)

. . ఈతీరుగా ఈచిన్నకావ్యాలూ పేటికవిత్వం క్రొత్తదనీ భారతీయులసంప్రదాయాలను అతిక్రమించి స్వేచ్ఛనవహించడంవల్ల ఆనూతనత్వం వచ్చిందనీ అది మన మిదివర కెరుగమనీ అంటున్నారు. యీవిషయాన్ని యిక విచారిస్తాను.

నూతనత్వం.

వాస్తవంగా నూతనకవిత్వం నూతనకావ్యాలు అని వినగానే నాకెంతో ఆనందం కలుగుతున్నది. నూతనత్వం అభిలషణీయమైనది.

పరిణతబుద్ధులైన మన ప్రాచీనులు నూతనత్వాన్ని మిక్కిలి ఆరాధిం చారు.

"క్షణేక్షణే యన్నవతా ముపైతి,
తదేవరూపం రమణీయతాయాః." (మా - 4.)

అని మాఘు డంటున్నాడు.

అసలు నూతనత్వమే కవిత్వాన్ని ఉపాదేయకోటిలో చేరుస్తు న్నది. అది లేదా పాడిందేపాట అయి హేయకోటిలో చేరుతున్నది. అందుకే శబ్దాలు అర్థాలు వెనుకటికవులువాడినవేఅయినా శక్తిమం తుడైన కవి వాటినే స్వీకరించి కావ్యంరచించినప్పుడు నూతనత్వం ప్రకటితమవుతున్నదని,

" దృష్టపూర్వా అపిహ్యర్థాః కావ్యేరస పరిగ్రహాత్,
సర్వేనవా ఇవాభాన్తి మధుమాస ఇవద్రుమాః."

అనే వాక్యాలతో ఆనందవర్ధనుడు చెప్పుతున్నాడు. అంతేగాదు. భావాలన్నీ మహాకవులు గార్లించారే ఇక మనమేమి కొత్తది చెప్ప గలమని భయపడవద్దు, అనంతంగా భిన్నస్వరూపాలు వహిస్తున్న యీ ప్రకృతిలో కాలం, దేశం, ప్రాణులమనో వ్యాపారలీలలు కవికి నూతనత్వం ప్రదర్శిస్తూనేవుండగలవనే ఆశయాన్ని సయితం ఆనంద వర్ధనుడు,

"స్వభావోహ్యయం వాచ్యానాం చేతనాచేతనానాం యదవ స్థాభేదాద్దేశభేదాత్కాలభేదా త్స్వాలక్షణ్యలక్షణభేదా చ్చానంత తాభవతి తైశ్చ తథావ్యవస్థితైః సద్భిః ప్రసిద్ధానేకస్వభావానుసరణ రూపయాస్వభావోక్త్యాపి తావనుప నిబధ్యమానైః నిరవధిః కావ్యా ర్థః సంపద్యతే. (ధ్వన్యా)

(అవస్థాభేదంవల్ల దేశభేదంవల్ల కాలభేదంవల్ల అనితరలక్షణాలు కలిగివుండడమనే వైలక్షణ్యంవల్ల, కావ్యంలో వర్ణ్యభూతమైన చేత నాచేతనాలయొక్క అనంతత ప్రకృతి సిద్ధం. ఇట్లాభిన్నంగా వ్యవస్థితమైన

యీచేతనాచేతన లను ప్రసిద్ధానేకస్వభావానుసరణరూపమైన స్వభావో క్తిచేత ప్రతిపాదిస్తూరచించినా కావ్యర్థం అనంతంగా సంపన్నమవుతు న్నది") అనేపఙ్క్తుల్లో తెలుపుతున్నాడు.

"యావ్యాపారవతీ రసాన్రసయితుం కాచిత్ కవీనాం నవా,
దృష్టిః" (ధ్వన్యా)

"రసాలను. రస్యమానావస్థకు తెచ్చే ఒకానొక ప్రతిభారూప మైన నవదృష్టి"అని కవుల నవత్వప్రతిపాదకత్వాన్ని ఆనందవర్ధనుడు ప్రశంసిస్తాడు.

"నవేతిక్షణేక్షణేనూతనవైచిత్ర్యేర్జగన్త్యసూత్రయస్తి."
(ధ్వ. లో.)

(నవఅంటే క్షణక్షణం నూతనవైచిత్ర్యాలవల్ల జగత్తులను చిత్రిస్తూ)అని పైపఙ్క్తులకు అభినవగుప్తాదులు వ్యాఖ్యచేశారు. ఈ తీరుగా భారతీయులు కవిత్వంయొక్క నూతనత్వాన్ని ఆరాధిస్తున్నారు.

సంస్కృత సంప్రదాయాలను అనుసరించడంవల్ల నూతనత్వానికి అడ్డుగలిగి వాటిమీద ఇప్పుడాదరం తగ్గిందని భారతి సం-3. సం-3. లో ప్రకటితమైన వ్రాత అజ్ఞానమూలం. భారతీయులు కవితయొక్క నూతనత్వాన్ని ఆరాధించారని విశదపరచాను. ఆంధ్రకవిత్వంలో ఇప్పుడు నూతనత్వం సిద్ధించింది అని విన్నప్పుడు వాస్తవంగా కుతూహలపడ్డాను. మంచిది. ఈ నూతనత్వాన్ని యిక విచారిస్తాను. భారతిమొదలయిన పత్రికల్లోవున్న ప్రణయపద్యాలు, నారాయణమ్మనాయుడు భావపాట, వెంకయ్య చంద్రమ్మపాట, అనేకపద్యాల సముదాయరూపమైన కృష్ణపక్షంవంటిపుస్తకాలు, యేకాంతసేవ, కావ్యకుసుమావళి, వనకుమారి, యిటువంటివన్నీ యిప్పటి నావిచారణకు విషయమన్నాను. ఆనందవర్ధనాదులన్నట్లు వీటిలో నూతనత్వముండడం సాధారణంగా కవిత్వధర్మమేగాని విశేష మేమీలేదు. ఈ నూతనత్వమే

కవికి ప్రాణం. కాళిదాసు, భవభూతి మొదలైనవారి కవిత్వమంతా యెక్కడికక్కడ నూతనమే. ఈనూతనత్వం ఇప్పటి కవిత్వానికి వుంటే కవిత్వధర్మం సిద్ధించిందనవచ్చును గాని ప్రాచీనసంప్రదాయాలను తిరస్కరించడంవల్ల యీనూతనత్వం వచ్చిందని నూతనశకమని వెనక యెన్నడూ మన మెరుగని కొత్తకవిత్వమని అనడం అసంబద్ధం.

ఆక్షేపం.

ఈనూతనత్వంగాదు మే మనేది. అసలు శరీరం జీవం అవయవం ఇవన్నీ మారిపోయి ఒకవిశిష్టమైన కవితాకృతి వచ్చింది. అందువల్ల నూతనశకం, కొత్తకవిత్వం అని అంటున్నాము, అని అంటారా?

సమాధానం.

వివరిస్తాను. ఈకావ్యాల్లో వున్న శబ్దాలు అర్థాలు నూతనమంటే అది సరిగాదు. శబ్దాలు అనాదివృద్ధవ్యవహారపరంపరామూలాన వ్యవహృత మవుతున్నవి.

"ఘటేన కార్యం కరిష్యన్ కుంభకారకులంగత్వా హ కురుఘటం కార్యమనేన కరిష్యామీతినతద్వచ్ఛబ్దాన్ ప్రయుయుక్షమాణో వైయాకరణ కులం గత్వాహ కురుశబ్దాన్ ప్రయోక్ష్యఇతి" (మహా) అని పతంజలి అన్నట్లు శబ్దాల నెవరూ నిర్మించరు. ఇక అర్థాలుగూడా ఆశబ్దాలకు అనాది వృద్ధవ్యవహారంవల్లనే విదితమవుతున్నవి.

"నిత్యాః శబ్దార్థసంబంధాః సమామ్నాతా మహర్షిభిః" (వాక్య)

అని వాక్యపదీయకారుడు చెప్పుతున్నాడు. మీమాంసకు లిట్లానే అంటారు. వాస్తవంగా అర్థాలు శబ్దాలతో అవినాభావసంబంధంగలిగి వర్తిస్తున్న వే గాని వాటిని కొత్తగా కవులు యేర్పరచరు. నూతనంగా

కవులు శబ్దార్థాలు నిర్మిస్తే వాటిని ఆకవులే వివరించవలెనుగదా నాటికి ప్రామాణ్యమేమిటి? కనుక ఇప్పటికవిత్వం శబ్దార్థాలవల్ల నూతన మన డానికి వీలులేదు.

కావ్యంలో కొన్ని యీకాలపురోడ్డు రైలువంటి కొత్తమాట లున్నమాత్రాన అవినూతనశకం ఆరంభిస్తవనడం అనుచితం. భాష లో కొన్ని కొత్తశబ్దాలు వచ్చిన వనవచ్చును గాని కావ్యంలో యెట్లా నూతనశక మారంభమవుతుంది? కావ్యంలో రసభావాలు ప్రధానం.

ఆక్షేపం.

అవునండీ, ప్రణయం, లతకూన, చిగురు, లలితం, కన్నె, లేత, కలికికోయిల, కోమలం, దివ్యం, ఆనందం, చారు, ఈమాట లీ కావ్యాల్లోవున్నవి. వెనుకటివాటిలో లేవు. ఇవిమీరన్నట్లు కావ్యంలో ప్రధానమైన రసభావాలకు ఉపకారకాలు గనుక ఈకాలపు కావ్యాలు విశిష్టం; అని అంటారా?

సమాధానం.

చెప్పతాను, మీరన్నమాట సరిగాదు. దివ్యం, ప్రణయం, లలితం, మొదలైనవి వెనకటి కావ్యాల్లోను వున్నవి.

" దివ్య విషామృత ప్రకట నానాకావ్యధురీణుండ" (భీమకవి.చా)

" ఆనందో బ్రహ్మ యటన్న ప్రాజదువు నంతర్బుద్ధి నూహింపు మా" (మను)

"కరస్థదర్భప్రణయాపహారిషు" (కుమార)

"ప్రణయవిశదాం దృష్టిం దదాతి" (రత్నా)

"ప్రణయకుపితాం" (శ్రీముంజుడు.దశరూపకంలో ఉదాహృతం)

"లలితైణాంక శిలాలవాల" (వసు)

"కన్నెమావిగుంపున" (వసు)

"లేఁగల్వ తూపునకుఁ" (వసు)
"కలికి కోయిలగళగ్రహము సేయకమున్న" (వసు)
"నూతన లతికాలతాంగులను" (వసు)
"చూతాంకురాస్వాద కషాయకంఠః
పుంస్కోకిలోయన్మధురంచుకూజ" (కుమార)
"చారుణా స్ఫురితేనాయ మపరిక్షతకోమలః,
పిపాసతో మమానుజ్ఞాం దదాతీవ ప్రియాధరః." (శా)

ఈ తీరుగా ఇట్లాటి శబ్దాలన్నీ వెనకటి కావ్యాల్లోను వున్నవి. లతాంగనలు వసుచరిత్రలో వున్నారు. అవునయ్యా, వెనకటికావ్యాల్లో లేవని అనలేదు, ఇప్పటికావ్యాల్లో యెక్కువగా ఉన్నవి,

"ప్రణయ మలయానిలోర్మికా పటలినూగు
ప్రణయ నీరజ మధుర సౌరభముగ్రోలు
ప్రణయ విమలాంబరాబ్ధి గర్భమునఁదేలు
ప్రణయ వనతరుశాఖలఁ బల్లవించు" (కృష్ణపక్షం)
"మధురచంద్రికలలో మధురామృతంబు
మధురామృతంబులో మధురరసంబు
మధురరసంబులో మధురభావంబు" (యేకాంతసేవ)

అని యీతీరున హెచ్చుగావున్నవి, ఈహెచ్చే కొత్త, ఈహెచ్చుకావ్యగుణాన్ని హెచ్చిస్తున్నది, కనుక ఈకావ్యాల్లో కొత్త వున్నదంటాము; అని వాదిస్తారా ?

సమాధానం.

వివరిస్తాను. ఈహెచ్చు కావ్యగుణమని తేలవలెను. ఇట్లా యెక్కువగా వుండడం దోషమని తెలిసిమనవారు మాని వుండవచ్చును.

వాస్తవంగా ఇది దోషమని పిమ్మట నిర్ణయించబోతున్నాను. ఇది కొత్త అయినా దోషం గనుకను కావ్యవైశిష్ట్యంగుణాలవల్ల

యేర్పడవలె గనుకను దోషాలవల్లనే ఆ వైశిష్ట్య మేర్పడితే దుష్టకా వ్యాలన్నీ ఒక కొత్తకవిత్వమే కావలసివచ్చును గనుకను మీకావ్య వైశిష్ట్యానికి దోషభూతమైన యీ ఆనందల, ప్రణయుల, మధురల, దివ్యల, హెచ్చుకారణంగా నిల్వనేరరు.

ఆక్షేపం.

అవుసయ్యా, ఈకాలపు కృతికర్తలు కటువైన మాటలు లేకుం డా రచిస్తారు. ఇది కొత్త అంటాము; అని వాదిస్తారా.

సమాధానం

చెప్పుతున్నాను. కటువైనశబ్దాలు లేని రచన చిరకాలంనుండి వున్నది. కొందరు రాజులు అంతఃపురంలో వినబడదగిన భాషను గు రించి కొన్ని నియమాలు చేశారని రాజశేఖరుడు కావ్య మీమాంస లో తెలుపుతున్నాడు.

> "శ్రూయతే కుస్తలేషు సాతవాహనోనామ రాజా తేన ప్రాకృతభాషాత్మక మంతఃపుర ఏవేతి"
>
> "శ్రూయతే మగధేషు శిశునాగోనామరాజా తేన దురుచ్చారానష్ట వర్ణా అపాస్యస్వాంతః పురఏవ ప్రవర్తితో నియమః టకారాదయ శ్చత్వారో మూర్ధన్యా స్తృతీయవర్జ మూష్మాణస్త్రయః క్షకారశ్చేతి."
>
> "శ్రూయతేచ కువిన్దోనామ రాజా తేన పరుషసంయోగాక్షర వర్జం అన్తఃపుర ఏవేతి." (కావ్యమీ)

1. (కున్తలదేశంలో సాతవాహనుడనే రాజు అంతఃపురంలో మాత్రం ప్రాకృతశబ్దాలు తప్ప మరి అన్యం మాట్లాడగూడ దని నియమం చేశాడు.

2. మగధదేశంలో శిశునాగుడనేరాజు స్వాంతఃపురంలో మాత్రం ఉచ్చారణకు కటువైన ట,ఠ,డ,ఢ లను; శ,ష,హ,క్ష లను తప్పించి మాట్లాడవలె నని నియమంచేశాడు.

3. శూరసేనదేశంలో కువిందుడనేరాజు అంతఃపురంలోమాత్రం పరుషసంయోగాక్షరాలను మాని మాట్లాడవలె నని నియమం చేశాడు.

అని రాజశేఖరుడు చెప్పుతున్నాడు. ఇట్లా యీకటువ్యక్షరరహితమైన పదఘటన ఆడవాండ్ల అంతఃపురంలోనేగాదు. కావ్యమార్గంలో కూడా యీకటుశబ్దాలులేనిమార్గాన్ని భారతీయులు వినిపించారు.

"చిత్తద్రవీభావమయోహ్లాదో మాధుర్యముచ్యతే, సంభోగే కరుణేవిప్రలంభే శాంతేఽధికం క్రమాత్. (సాహిత్య)

(చిత్తద్రవీభావమయమైన హ్లాదం మాధుర్యమనేగుణం. సంభోగశృంగారంలోను, కరుణంలోను, విప్రలంభంలోను, శాంతంలోను క్రమంగా ఈమాధుర్యమనేగుణం హెచ్చుగా వ్యక్తమవుతుంది.) అని సాహిత్యవేత్తలు చెప్పుతున్నారు. అంతేగాదు ఫలానిఫలాని అక్షరాలుగలపదాల సంఘటనవల్ల యీగుణం సిద్ధిస్తుందని కూడా తెలిపినారు.

"మూర్ధ్ని వర్గాంత్యవర్ణేన యుక్తాష్టఠడఢాన్ వినా,
రణౌలఘూచ తద్వ్యక్తౌ వర్ణాః కారణతాం గతాః." "
"అవృత్తి రల్పవృత్తిర్వా మధురా రచనా తథా"(సాహిత్య)

(ట,ఠ,డ,ఢ లు తప్ప "కా" మొదలు "మా" వరకు వుండే అక్షరాలు, వర్ణాంతరయోగ రహితమైన ర,ణ లు ఈమాధుర్యమనే గుణాన్ని వ్యక్తంచేస్తవి. రచన సమాసంలేకుండా గాని అల్పసమాసాలతో గాని వుండవలెను) అని వివరించారు. కనుక మీారనే గుణం కొత్తది గాదని దానివల్ల యిప్పటికవిత్వం నూతనమని అనడం అసంగతమంటున్నాను.

ఆక్షేపం.

అవునుసరే, యీగుణం పూర్వకాలంలోగూడా వుంటే వుండవచ్చు, మేమనేది అదిగాదు.

ఇప్పటి కావ్యాలు

"హృదయ మోహనమై ప్రేమ మృదులమైన
తావకీన లీలాసుధాదళపుటంబు
మామకీన ప్రణయభంగ మధుకణాళి
విడిచెను విరక్తిబాష్పముల్ విడుచుపోల్కి."

(తృణకంకణం)

"తనగుణ లతలుపూచిన శోభలో యన
చిరునవ్వు వెన్నెల చెంగ్లు విసరఁ,
దన మనోలీలగాంచిన రాగమధువనఁ
బలుకు బంతులుపూలపాలనీయ" (తృణకంకణం)

అని యిట్లా మెత్తమెత్తగా రచిస్తున్నారు.

"విశ్వమోహనం మృదులం
పూలపాలు, వెన్నెలచెంగ్లు, తియ్యములు, జిఁకపడతి."

అని యిట్లాటి మెత్తమెత్త అర్థంగల మెత్తటిమాటలతో యిప్పటి కావ్యాలున్నవి. ఇట్లాటివి వెనకటి కావ్యాల్లో లేవు. ఇదే నూతనత్వం. అని అంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను అది అసంబద్ధం.

"సంచారిణీ పల్లవినీలతేవ" (కుమార)

"పుంస్కోకిలోయ న్మధురంచుకూజ" (,,)

"తాంబూలవల్లీ పరిణద్ధపూగా
స్వేతాలతాలింగిత చందనాసు." (రఘు)

"మధు ద్విరేఫః కుసు మైకపాత్రే" (కుమార)

అని

"చెన్నగు నన్నదీపులిన సీమల దాగిలి మూఁతలాడుచున్
వెన్నెల రేలు కప్పురపు విప్పు టనంటుల నీడనీగు రా
కన్నెలరోయు నన్నులకుఁ గన్నులుమూయు తదీయవాసనల్
మన్ననగాంచికప్రపు దుమారము రేచు సమీర డింభముల్"
(వసు)

"నాథచిప్పులురంజిల్లె ననలు మొలిచె
నలరె విరులెల్ల పూపలు దలలుసూపెఁ
బసిమి నిరసొందెఁ బిందియల్ బల సెనవశ
లాటువులు సాంద్ర రుచుల ఫలంబు లెసఁగె." (వసు)

"తీవ ముత్తైదువచాలు"
"కెంపుల పళ్లెరంబులన్"
"మొగ్గలు ముత్తెపు ముగ్గులీనఁగన్" } (వసు)

"కన్నెమావిగుంపునఁ బెనఁగొన్న మల్లియలఁ బూచినకోనలు"
(వసు)

"కనుగొంటి లతకూన ననిడాయు" (వసు)

"హృదయ మోహనశక్తి నీయిందువదన
యంచితభ్రూలతా రేఖ కైనయుపమ" (నై. 3 ఆ)

"శ్రుతపూర్వం బగువిశ్వ మోహనకళాశోభావిశేషంబు(నై.ఆ3.)

"చిన్ని వెన్నెలకందు వెన్నుదన్ని సుధాబ్ధిఁ,
బొడమిన చెలువ తోఁబుట్టుమాకు." (మ)

"పూఁత పసిండివంటి వలపుం బచరించు కులంబునీలికిన్ (మ)

"పసమీారు సెలయేరు లిసుక వెట్టెకు చోటఁ,
జిగురుమావుల సంజ నెగడుచోట" (మ)

అని యిట్లా మెత్తటి అర్థంగల మెత్తటిమాటలు, మన కావ్యాల్లో చిర
కాలంనుండి వున్నవి.

ఆక్షేపం.

అవునయ్యా, యిట్లాటివి వెనకటికావ్యాల్లో వుంటే వుండవచ్చును. కాని అవి ఆకావ్యాల్లో కొన్నిచోట్ల మాత్రమే వున్నవి. యిప్పటి కావ్యాలనేకాలు అంతటా మెత్తటి అర్థంగలమాటలతో నిండి ఆద్యంతం మెత్తగా వుంటున్నవి. ఇది కొత్త; అని వాదిస్తామంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను. మీా రన్నట్లు ఇప్పటికొన్ని కావ్యాల్లో పద్యాలన్నీ మెత్తమెత్తటిమాటలతో మెత్తగా వుండడం నిజమే కావచ్చును. అట్లా పద్యాలన్నీ మెత్తమెత్తటి అర్థంగల మెత్తమెత్తటి మాటలతో మెత్తమెత్తగా వుండడం దోషమని భారతీయులు మాని వుండవచ్చును. మధురం, లలితం, మృదులం, మోహనం యిట్లాటివి నిండుగా వుండడం శబ్దవాచ్యత అనే దోషమని ముందు వివరించబోతున్నాను. ఇక వెన్నెలచెండు, పూలపాలు అనే యిట్లాటిమాటలే అసంగతం. లౌకికమైనట్టి, లేదా, భావరూపమైనట్టి సంబంధంమీాద ఆధారపడి సాదృశ్యంగాని ఆరోపంగాని కల్పన చేయవలసివుంటుంది. లేకుంటే యోగ్యతావిరహంచేత ఆమాటలు అసంబద్ధమే అవుతున్నవి. వెన్నెల చెండ్లవంటివి యిట్లాటి అసంబద్ధపుమాటలే అవుతవి. విస్తరభీతిచేత యీాచర్చ ఆపి ప్రస్తుత విచారణకు వస్తాను. వెన్నెలచెండ్లవంటివి మంచిమాటలే నని కొంతసేపు ఒప్పుకొనే విచారిస్తాను. ఇట్లాటిమాటలు మంచివైతే దేశకాలపాత్రాల ఔచిత్యాన్ని పరిపాలించి సందర్భానుసారంగా వాడితే ఆకావ్యం యింపుగానే వుంటుంది. కాని పాలు,పూలు, చెండ్లు, మధురం, శిరీషం, పేశలం, మృదులం, జిలుగుపూలు, వెన్నెల యిట్లాటి మాటలతోనే నింపి కావ్యమంతా మెత్తటి అర్థాల మెత్తటిమాటలతో మెత్తగావుండే టట్లు చేయవలెనంటే తప్పకుండా వెగటూ,

భావసంకోచంతటస్థిస్తున్నవి.దశరూపకకారుడన్నట్లు ఉత్తరసాల్లోరమ్యం, జుగుప్సితం,ఉగ్రం, ప్రసాది,గహనం,వికృతంఅయిలఅనేకరూపాలతోవున్న ప్రకృతిని వాచ్యం చేసేకవికి తత్తదనుగుణాలైనభావాలూ శబ్దరూపాలూమెన్నో స్వీకార్యమవుతున్నవి. దేశం,కాలం, ప్రకృతి మొదలైనభేదాలవల్ల భావాలూ తద్వ్యంజకమైనశబ్దసందర్భాలూ మెన్నివిధాలనో మారుతవి. వీటికన్నిటికీ విముఖుడై మెత్తటిమెత్తటి అర్థాల మాటలని కూర్చుంటే భావసంకోచం, వెగటు, తప్పక పైనబడుతున్నవంటున్నాను. అత్తవారింటిలో యెప్పుడూ మెత్తటి మెత్తటి మాటలే మాట్లాడవలెననికోరి దూది, పేడ, వెన్నపూస,అనిఅత్తవారింటిని అలజడిపాలుచేసిన పరమానందాయ శిష్యుడివలె తప్పక కృతికర్త అకృతార్థుడు కాగలడు. ప్రసన్నత్వంగాక తక్కినమాధుర్యం మొదలైనకొన్ని గుణాలకొరకు కొన్నిఅక్షరాలను మాత్రమే—భావస్ఫోరక మైనశబ్దాలను గాదు—వదల మన్నఘట్టంలో ఒక్కొక్కసందర్భాన్ని అనుసరించి ఆ అక్షరాలనుసయితం మానవలసిన పనిలేదని

"క్వచిద్దోషస్తు సమతా మార్గాభేద స్వరూపిణీ,
క్వచిద్వక్త్రాది వైశిష్ట్యా దన్యథారచనాదయః." (సాహిత్య)

అని హితం జెప్పిన భారతీయసాహిత్యవేత్తల ఔచిత్యవిజ్ఞానం వాస్తవంగా ఆరాధ్యమైవున్నది. ఇట్లాటి ఔచిత్య విజ్ఞానంతో వెలసిన వాల్మీకి, కాళిదాసాదుల కావ్యాలు ఇష్టగుణసంపన్నమై లోకోత్తరంగా వున్నవి. ఇంతకూ చెప్పదలచిందేమంటే, అంతటా మెత్తటిమెత్తటిమాటలతోనే కావ్యంనింపవలె నంటే భావసంకోచం, వెగటు, ఆపతితమవుతున్నవని అవి రచయితను అకృతార్థుణ్ని చేస్తున్నవని అంటున్నాను. లోకంలో సయితం సందర్భానికి తగినట్లు మెత్తమెత్తగా మాట్లాడితే వుచితంగా వున్నదని అనుకొంటాము. కాని అయినదానికీ కానిదానికీ సమయంలో అసమయంలో మెత్తటిమెత్తటి అర్థాల మెత్తమెత్తమాటలువేసి

తలతిప్పుతూ మాట్లాడుతూవుంటే అతణ్ణి ఆడమాదిరి మనిషి అని పరి హాసనీయకోటిలో చేరుస్తాము. అట్లానే కావ్యంనయితం హాస్యాస్పద మవుతుంది. కనుక అంతటా మెత్తమెత్తటిమాటలు నింపడంగుణంగాదని దోషహేతువని మెత్తటిమెత్తటి అర్థాలమాటలతో అంతటానిండిన యిప్పటికవిత్వం నూతనమంటే అదిదోషం గనుక గ్రాహ్యంగాదని చెప్పుతున్నాను.

ఆక్షేపం.

అప్పునయ్యా,

"కవితాకన్యా వృణీతేస్వయం" (బిల్హ)

"కాంతా సమ్మితతయోపదేశయుజే" (కావ్య)

"నవపల్లవ కోమల కావ్యకన్యకకా" (కేయూర)

అని యిట్లా కావ్యాన్ని కన్యతో పోల్చడం భారతీయసంప్రదాయం. కావ్యం కన్యవలె మృదువైంది గనుకను, రమణులు మెత్తమెత్తటి మాటలాడుతూ మెత్తగావుండడం అందరికీ ఆహ్లాదకరమే గనుకను కా వ్యంగూడా అట్లానే ఆహ్లాదకరమై వుండడానికి అంతటా మెత్తమెత్తంగా మెత్తమెత్తటి మాటలతో నిండివుండడం ఆవశ్యకమే అవుతున్నది. అని అంటారా.

సమాధానం.

సాదృశ్యవిచారణ.

వివరిస్తున్నాను. "కాంతేవసరసతాపాదనేన అభిముఖీకృత్య" అని ముమ్మటుడు చెప్పినట్లు సరసత్వాపాదనంచేత శ్రోతను అభిముఖుణ్ని చేసేమ టుకే కన్యతో సాదృశ్యంగాని కన్నెవలె మెత్తగామెత్తగావుంటుంది, రవికతొడుక్కొంటుంది అని సర్వాంశాలా సాదృశ్యం చెప్పగూడదు. ఆమె ముఖం చంద్రుడివలె వుంటుందంటే, చంద్రుడివలె సౌమ్యం, కాంతిమత్త్వం కలిగివుంటుందని అభిప్రాయంగాని చంద్రుడివలెగుండ్రంగా

ముక్కూ—కండ్లూ లేకుండా చెక్కినట్లు వుంటుందని. భావంగాదు. అట్లా సర్వ సాదృశ్యం చెప్పితే ఉపమానోపమేయభావంపోయి రెండూ ఒకటే ననవలసివస్తుంది. కొంత భేదం కొంతసాదృశ్యం వున్నప్పుడే ఉపమానోపమేయ భావం సంగతమవు తున్నది. కనుకనే సాదృశ్యం భేదవిశిష్టమై వుంటుంది. ఈవిషయాన్నే శ్రీశంకరభగవత్పాదులు బ్రహ్మసూత్రభాష్యంలో ఉపాధిగతమైన ఆత్మకు జలసూర్యకాదితుల్యత్వాన్ని సిద్ధాంతీకరిస్తూ,

"అత ఏవచోపమా సూర్యకాదివత్." }
"అంబువదగ్రహణాత్తు న తథాత్వం." } (బ్ర. సూ.)

"వృద్ధిహ్రాసభాక్త్వ మంతర్భావా దుభయసామంజస్యా దేవమ్" (బ్ర. సూ.)

అనే సూత్రాల సందర్భాన వివరించారు.

"నజలసూర్యకాది తుల్యత్వమి హోపపద్యతే తద్వదగ్రహణాత్। సూర్యాదిభ్యో హి మూర్తేభ్యః పృథగ్భూతం విప్రకృష్టం మూర్తం జలం గృహ్యతే। తత్ర యుక్తః సూర్యాది ప్రతిబింబోదయః। నత్వాత్మా మూర్తః నచాస్మాత్ పృథగ్భూతా విప్రకృష్టదేశాశ్చోపాధయః సర్వ గతత్వాత్ సర్వానన్యత్వాచ్చ। తస్మాద యుక్తోయం దృష్టాంత" ఇతి.

"యుక్త ఏవ త్వయందృష్టాంతో వివక్షితాంశ సంభవాత్। న హి దృష్టాంతదార్ష్టాంతికయోః క్వచిత్ కించి ద్వివక్షితాం శంముక్త్వా సర్వ సారూప్యం కేన చిద్దర్శయితుం శక్యతే। సర్వసారూప్యే హి దృష్టాంత దార్ష్టాంతికయోః ఉచ్ఛేదఏవస్యాత్।...జలగతం సూర్యబింబం జలవృద్ధావర్ధతే జలహ్రాసే హ్రసతి జలచలనే చలతి జలభేదే భిద్యత ఇత్యేవం జలధర్మానుయాయి భవతిన పరమార్థతః సూర్యస్యతథాత్వ మస్తి ఏవం పరమార్థతో ఽవికృతమేక రూప మపి సద్బ్రహ్మ దేహాద్యుపాధ్యంత ర్భావాత్ ద్భజతఇవ ఉపాధిధర్మాన్ వృద్ధి హ్రాసాదీన్ ఏవ ముభయో ర్దృష్టాంత దార్ష్టాంతికయోః సామంజస్యాద విరోధః" (బ్ర. భా.)

(పరమాత్మ ఒకడైనా దేహాద్యుపాధుల్లో వ్యవస్థితమై ఉదకంలో ప్రతిబింబితమైన సూర్యుడివలె అనేకవిధాల కనబడుతున్నదంటే ఆదృష్టాంతం ఒప్పుకో వీలులేదు. జలసూర్యులకున్న సంబంధం ఉపాధులకు ఆత్మకు లేదు. మూర్తాలైన చంద్రుడు సూర్యుడు మొదలైనవాటినుండి అవి ప్రతిబింబించే జలం మూర్తమై వేరై వాటికి దూరమైన స్థలంలో వుంటున్నది. కనుక సూర్యుడూ చంద్రుడూ జలంలో ప్రతిబింబిసారంటే ఒప్పుకోవచ్చును. కాని ఆతకు మూర్తే లేదు. అది ప్రతిబింబించడానికి ఉపాధులు వేరై దానికంటెదూరమైన స్థలాల్లో లేవు. యెందుకంటే ఆత్మ సర్వగతం. ఆత్మకంటె భిన్నమైనది మరొక్కటిలేదు. కనుక జలగత సూర్యుడికీ ఉపాధివ్యవస్థితమైన ఆత్మకూ సారూప్యం జెప్పడం అనుచితం (అని వాదిస్తే సిద్ధాంతి ఉక్తమవుతున్నది).

(పై వాదం సరిగాదు.)

ఈదృష్టాంతం యుక్తమేను. సామ్యానికివిషయమైన వివక్షితాంశం వున్నది. దృష్టాంతదార్ష్టాంతికల్లో వివక్షితమైన కొంత సాదృశ్యంతప్ప సర్వసాదృశ్యం నిరూపించడానికి యెవరికీ సాధ్యంగాదు. సర్వసారూప్యమే చెప్పుతామా దృష్టాంత దార్ష్టాంతికభావమే పోతుంది. జలగతమైన సూర్యబింబంజలం హెచ్చితే హెచ్చుతుంది, జలం తగ్గితే తగ్గుతుంది, జలం కదిలితే కదులుతుంది, జలంభేదిస్తే భేదిస్తుంది. ఈతీరుగా సూర్యుడు జలధర్మాలను పొందుతాడు కాని నిజానికి సూర్యుడికి జలసంబంధి వృద్ధి హ్రాసాదులు లేవు. అట్లానే వాస్తవానికి ఆత్మ అవికృతం యేకరూపం అయినప్పటికీ దేహాద్యుపాధ్యంతర్భావంవల్ల ఉపాధి ధర్మాలైన వృద్ధి హ్రాసాదులను పొందినట్లు కనబడుతుంది (ఈవృద్ధి హ్రాసభాక్త్వమే సూర్యుడికి ఆత్మకు సాదృశ్యంలో వివక్షితాంశం, ఈతీరుగా దృష్టాంతదార్ష్టాంతికాలు సమంజసమై అవిరుద్ధంగావున్నవి) అని శ్రీశంకరభగవత్పాదులు విశదీక

రించారు. ఇంతకూవివక్షితాంశ మేమంటే, కావ్యం కాంతవంటిదన్నప్పుడు సరసత్వాపాదనంచేత శ్రోతను అభిముఖుణ్ణి చెయ్యడం మట్టుకే సాదృశ్యంగాని ఆసాదృశ్యాన్ని అంతటా అన్వయించి కాంతవలె కావ్యమంతా మెత్తమెత్తగావుంటుందనీ అందువల్ల కావ్యం అంతటా విశ్వమోహనం, ప్రణయం, శిరీషం, చిరు సోనలు, జింకపడతి యిట్లాటి మెత్తటి అర్థాల మెత్తమెత్తటిమాటలతో నిండివుండవలెననీ అనడం అప్రశస్తమని చెప్పుతున్నాను.

ఆక్షేపం.

అవునయ్యా, మీరన్నట్లు సర్వసాదృశ్యం అవసరంకాకుంటే కాకపోనీయండి. సరసత్వాపాదనంచేత అభిముఖీకరణం సాదృశ్యంలో వివక్షితాంశమంటే మేమొప్పుకోము. ప్రణయం, మృగులం, విశ్వమోహనం, కన్నెలేడి యిట్లాటి మెత్తటి మాటలు వుండడమే కాంతాకావ్యాలకు సాదృశ్యంలో వివక్షితాంశ మంటాము. అని వాదిస్తారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను. సరసత్వాపాదనంచేత అభిముఖీకరణం వివక్షితాంశమనేమాటను ఒప్పుకోమని మీరంటే, కావ్యమంతటా "ప్రణయం, మృదులం, విశ్వమోహనం, జింకపడతి" వంటి మెత్తటిమాటలసద్భావం సాదృశ్యంలో వివక్షితాంశమనే మీమాటను అంతకంటె చులకనగాని రాకరిస్తాము. అయితే యిది రాయిగుద్దుడువాదం. మీరన్నట్లు మెత్తటి మాటలతో అంతటా నిండివుండడమే వివక్షితాంశమని కొంతసేపు వొప్పుకొని విచారిస్తాను. అట్లా కావ్యంలో అంతటా ప్రణయం, శిరీషం, కన్నెమావి, విశ్వమోహనం, జింకపడతి యిట్లాటి మెత్తటి అర్థాల మెత్తటిమాటలే నిండివుంటే భావసంకోచం వెగటు అనే దోషాలు ఆపతితమై రచయితను అకృతార్థుణ్ని చేస్తున్నవని యిదివరకే నిరూపించాను. కనుక మమ్మటాదులన్నట్లు దేశకాలపాత్రాలను అనుసరించి రసభావాలను

పరిపాలించి సందర్భం వచ్చినప్పుడు మాధుర్యాదిగుణాలరచనలు ప్రతి పాదించడం శోభా హేతువు తప్పక కాగలదు. లేదా అనౌచిత్యం, భావ సంకోచం, వెగటూ సంభవించి రచయిత అకృతార్థుడవుతున్నాడని తిరిగి చెప్పుతున్నాను. కనుక యిప్పటికావ్యాలు కొన్ని అంతటా మెత్తమెత్తటి మాటలతో నిండివున్నవని, అది నూతనత్వమని అంటే అట్లావుండడం భావసంకోచం వెగటూవంటి దోషాలకు హేతువని దోషం అంగీకార్యం గాదని, దోషానికి హేతువైన వైలక్షణ్యం నూతనత్వంగా దని అది గ్రాహ్యంగాదని విశదంచేశానని చెప్పి యీవిచారణ ముగిస్తున్నాను.

పూర్వపక్షం.

ఈ కాలపు కృతుల్లో స్వాతంత్ర్యమెక్కువ

"ఈకవులు నిక్కముగ స్వతంత్రులు"

క. రామలింగారెడ్డి, (లక్ష్మీకాంత శోలకరిపీఠిక)

"నవకవులకు స్వేచ్ఛప్రాణము..."

"కట్టుబాటులోకవిత్వమా" దే. కృష్ణశాస్త్రి (యేకాంత సేవపీఠిక)

"జగమునిండ స్వేచ్ఛాగానఝురులనింతు" (కృష్ణపక్షం)

"స్వాతంత్ర్యగీతానాదమే స్వర్ణయుగమునకు ప్రాణభూతము. పోకడలు స్వతంత్రములు భావములు స్వతంత్రములు—దశిక సూర్య ప్రకాశరావు (భారతి)

అని ప్రకటించిన తీరున ఇప్పటికవులు స్వాతంత్ర్యాన్ని కనబరుస్తున్నారు. ఇట్లాటి స్వాతంత్ర్యంపూర్వుల్లో లేదు. కనుక ఇది కొత్తకవిత్వం. అని వాదిస్తారా.

సమాధానం

చెప్పుతున్నాను. అదిసరిగాదు. స్వాతంత్ర్యం సర్వకాలాల్లోను వున్నది. ఒకహద్దుకులోబడ్డస్వాతంత్ర్యాన్ని ప్రాచీనకాలంనుండి భారతీయులు గౌరవిస్తున్నారు.

ఇట్లాటి స్వాతంత్ర్యం రానురాను భవిష్యత్ప్రజల్లో నశిస్తుందని చింతపడ్డారు.

"స్వాతంత్ర్యం కౌశలం కాన్తి ర్ధైర్యం మార్దవ మేవచ" (శ్రీ.భా.)
అని యీగుణాన్ని శ్రీభాగవతకారుడు ప్రశంసిస్తున్నాడు.

"సర్వం పరవశం దుఃఖం సర్వమాత్మ వశం సుఖం" (మను)
అని మనువు చెప్పుతున్నాడు.

అయితే నేను పాఠశాలనుమాని యెగురుతాను, ఆచార్యులవద్ద విద్యనేర్వడం స్వాతంత్ర్యానికిభంగం, అందువల్ల నాకు యేవిద్యావద్దు అని అనడం అనర్థహేతువు, అజ్ఞానాపాదకం గనుక అది స్వాతంత్ర్యం గాదు. అందుకే కొన్నిహద్దులకు లోబడ్డ స్వాతంత్ర్యాన్ని భారతీయులు ఆరాధించారన్నాను. కవిత్వంలో చూస్తామా యెవరి మనఃప్రవృత్తిని అనుసరించి వారుసృష్టి చేశారు. కాళిదాససృష్టి వేరు. భవభూతిసృష్టి వేరు. భవభూతి స్వతంత్రించి "ఏకోరసః కరుణఏవ" (ఉత్తర) అని ఉపదేశించాడు. "మురారే స్తృతీయః పన్థాః" అని ప్రసిద్ధమేగదా! దీన్ని విస్తరించి వ్రాయవలసిన పనిలేదు. "నిరంకుశాః కవయః" అనేమాటలే చాలును. అవిభారతీయ కవుల యీస్వాతంత్ర్యన్ని అస్ఫుటధ్వనితో వినిపిస్తున్నవి. కనుక స్వాతంత్ర్యంవల్ల ఈకాలపు కవిత్వం కొత్తదంటే అంగీకరించ వీలులేదంటున్నాను. "జగమునిండ స్వేచ్ఛాగాన ఝరుల నింతు" అని యీతీరునచెప్పలేదుగదా అంటే అట్లాచెప్పడం ఒకశ్లాఘ్య లక్షణంగాదు.

ఉత్తములెప్పుడూ తమగుణాలను కార్యాలచేత విదితంచేస్తారుగాని చెప్పుకోరు. అది తేలిక మనుషుల యొక్క వెలితి లక్షణం. ఈ సంగతినే,

"తస్యసంవృతమంత్రస్య గూఢాకారేంగి తస్యచ,
ఫలానుమేయాః ప్రారంభాః" (రఘు)

(ఆలోచన గూఢంగావుండే ఆయన యత్నాలు ఫలాలవల్లనే కనుక్కోదగినవి.)

అనేపద్యాలవల్ల కాళిదాసీభావాన్నే వ్యక్తం చేస్తున్నాడు.

"బ్రువతేహిఫలేనసాధవో నతువాక్యేన నిజోపయోగితాం"

(సాధువులు నిజోపయోగితను మాటలచేత చెప్పరు. ఫలాల చేత కనబరుస్తారు.)

అని శ్రీహర్షుడీఅంశాన్నే తెలుపుతున్నాడు.

ఇంతకూ ఇట్లా చెప్పుకొన్నవాండ్లుకూడా వెనకవున్నారు.

"అర్ణవవేష్టితాఖిలమహామహీమండలమందు బూతులం,
బూర్ణుడ" (జగ్గకవి-చంద్రరేఖా.)

"ఎవ్వరేమన్న నంద్రు నాకేమికొరత" (శ్రీనాథుడు-కాశీ)

ఈతీరుగా వారివారి స్వాతంత్ర్యాన్ని చెప్పుకొన్నారు. అసలిట్లా చెప్పుకొనడం లఘుత్వద్యోతక మని అది కొత్తగా దని తెలిపినాను. కనుక స్వాతంత్ర్యప్రకటనంవల్ల ఇప్పటికవిత్వం కొత్త అన్న మాట నిలువజాలదు.

"మోళ్ళిడుమోక చివురులెత్తి మురువుసూప"
"కర్కశశిలయు నవజీవ కళలుదేర"
"జగము నిండ స్వేచ్ఛాగాన ఝరులనింతు" (కృష్ణపక్షం)

అని యిట్లా ఆత్మస్తుతిచేసుకొనడం గూడా కొత్తగాదు.

"ఇతరు లక్షరరమ్యతనాదరింప" (భా-నన్నయ)

"విటుడు యతిగాక పోవునే వెసమదీయ
కావ్య వైరాగ్య వర్ణనాకర్ణనమున.
"యతి విటుడుగాకపోవునే యస్మదీయ
కావ్య శృంగారవర్ణనాకర్ణనమున."
(నృసింహకవి-కవి కర్ణ.)

"ఆమూలాద్రత్నసానోర్మలయవలయితాదాచకూలాత్ పయోధేః,
యావంతః సన్తి కావ్యప్రణయనపటవః తే విశంకం వదంతు—
"మృద్వీకా మధ్య నిర్యన్మసృణమధురుఝరీమాధురీభాగ్యభాజాం,
వాచామాచార్యతాయాః పదమనుభవితుం కోఽస్తి ధన్యోమదన్యః."

(మేరువుమూలంనుండి మలయవలయితమైన సముద్రతీరందాకా వున్న కావ్యకర్తలు నిశ్శంకంగా చెప్పుదురుగాక. ద్రాక్షనుండి వచ్చే చిక్కటి మధువుయొక్క మాధుర్యభాగ్యంగలిగిన వాక్కులకు ఆచార్యపదం అనుభవించ ధన్యుడు నాకంటె అన్యు డెవడున్నాడు?—జగన్నాధుడు) యీతీరుగా ఇట్లాటి ఆత్మస్తుతి యేసందర్భంలో చెప్పినా చిరకాలంనుండి వస్తున్నది. ఈఆత్మస్తుతులైనా యే వొకటి రెండు వాక్యాల్లోనో పద్యాల్లోనో చెప్పితే మితంగా వుంటుంది.

"కలికి పాటలకోయిల కులమునాది"
"పికకుమారకు నన్ను బాడుకొన నిమ్ము.

రాళ్లకు జీవకళవచ్చేటట్లు, మోళ్లు చిగురులుపెట్టేటట్లు స్వేచ్ఛాగానం చేస్తాను;

కట్టుబాట్లు తెగేటట్లు ఆకాశం ప్రతిధ్వనించగా స్వేచ్ఛాగానం చేస్తాను;

చిత్తమానంద మయమరీచికలసోల
హృదయమానంద భంగవాలికలదేల
కనుల నానంద జనితాశ్రుకణములూర
జగము నిండ స్వేచ్ఛాగాన ఝరులనింతు.
విశ్వమే పరవశమయి వెంటరాడ
జగమునిండ స్వేచ్ఛాగాన ఝరులనింతు
మాయ మర్యోదను నామధురగానమున
ఏను స్వేచ్ఛాకుమారుడ నేనుగగన

పథవిహారవిహంగమ పతిని నేను
మోహనవినీల జలధరమూర్తి నేను
ప్రళయ ఝంఝూప్రభంజన స్వామి నేను.”

(దే. కృష్ణశాస్త్రి-కృష్ణపక్షం)

అని యింకా యీతీరున ఆత్మస్తుతులు కృష్ణపక్షకర్తవలె చేసుకుంటే రోతగానే వుంటుంది.

పాపాయి అనేకృతిలో తత్కర్త

“లేశమేనియుఁ బ్రఖ్యాతి లేని నాకు
కలిగె పాపాయి తండ్రియన్ గౌరవంబు
పద్దియంబులు నీపేర వ్రాయు కతన.

“రాణ నొప్పారె నాంధ్రసారస్వతాబ్ధి
కావ్యమణులెన్నియో నేటికాలమందు
వాని నెల్లను సరిపోల్పవచ్చునొక్క
తావకానూనకావ్యరత్నంబుతోడ” (భారతి)

అని మొదట తన్ను తాను స్తుతించుకొని తరవాత యితరులు స్తుతించారని చెప్పుతున్నాడు. ఈస్తుతి యింకా వున్నదిగాని ఉదాహరించక మానుతున్నాను.

యెంకిపాటల్లో ఆత్మస్తుతిచేసుకో వీలులేక వాట్లో మాట్లాడేది పాత్రలే గనక ఆత్మస్తుతులను పాత్రలకు యెంకిపాటలకర్త ఒప్పగించాడు.

“కతకాదుమావూసె చెప్పాలె
ఈసీమ ఆసీమ అందరందాలు
తిన్నగా నినుజూసి దిద్దుకుంటారు
ముందు మనపాపణ్ని కిందదిగనీరు

యెంకొక్క దేవతై యెలిసెనంటారు."

ఇవి నాయుడి ఆత్మస్తుతులు.

ఈవక్రమార్గపుస్తుతులతో తనివిలేక—

"ఆమహోన్నతభావాలకు నాయెంకిపాటలే కారణమైతే ధన్యుడను...ధన్యుడను...నన్ను ప్రత్యేకించి ఆహ్వానించి గౌరవించారు" అని కూడా యెంకిపాటలకర్త చెప్పకున్నాడు. యిట్లాటి ఆత్మస్తుతులు ఈతీరుగా రోతలోకి దిగి యీనాడు మొండైనవి. ఇట్లాటివి యేకాలంలోనైనా సరే అల్పబుద్ధిత్వ సూచకమేగాని పరిణతిద్యోతకంగావు. కవికుల గురువు కాళిదాసు

"మందః కవియశఃప్రార్థీగమిష్యామ్యుపహాస్యతాం" (రఘు)

(మందుడను, కవియశస్సునుగోరి అపహాస్యతను పొందుతాను)

అని విజ్ఞలోకానికి వినతుడవుతున్నాడు.

అంతేగాని పికకుమారుణ్ణి కోయిలను చిలకను అని పొగడుకోలేదు. ఈఆత్మస్తుతి అధములుగూడా చేసుకోవచ్చును. మహాకవులను లోకం స్వయంగానే ఆరాధిస్తున్నది.

"వందేవాల్మీకి కోకిలం"

"పురాకవీనాంగణనాప్రసంగే కనిష్ఠికాధిష్ఠిత కాళిదాసా,
అద్యాపితత్తుల్యకవేరభావాత్ అనామికాసార్థవతీబభూవ."

"దాసతాం కాళిదాసస్య కవయః కేన బిభ్రతి"

(గంగాదేవి-మధురా)

"నిర్గతాసునవాకస్య కాళిదాసస్యసూక్తిషు,
ప్రీతిర్మధురసార్ద్రాసుమంజరీష్వివజాయతే. (హర్ష-బాణుడు)

"శ్లోకత్వమాపద్యత యస్యశోకః." (రఘు-కాళిదాసు)

అని మహాకవులు నాటికి నేటికి ఆరాధితులవుతున్నారు. అనుచితమైన

ఆత్మస్తుతులు అల్పబుద్ధిత్వసూచకమని అది కొత్తగాదని చెప్పి యీ విమర్శ ముగిస్తున్నాను.

పూర్వపక్షం.

"పూర్వులాశ్రయించిన పద్యములు ముఖ్యముగా వృత్తములు, కందములు. ఇప్పటినవకవులకు విశేషముగా యోగ్యమయినవి గీతములు, ద్విపదలు." అని లక్ష్మీకాంతతోలకరి పీఠికాకర్త శ్రీ రామలింగారెడ్డివారు వ్రాసినట్లు యిదివరకు చంపకమాలలు మొదలైనవి వ్రాసేవారు. యిప్పటికవులు గీతాలు, ద్విపదలువ్రాస్తున్నారు. యింకా ముత్యాలసరమువంటి వెన్నోకొత్తవి వ్రాస్తున్నారు. యీతీరుగా పద్యాల్లో కొత్తకనపడుతున్నది. కనుక యిప్పటి కవిత్వం కొత్తఅంటామంటారా.

సిద్ధాంతం.

చెప్పతున్నాను. మీరన్నమాట సరికాదు. ఇప్పటికవులుగూడా చంపకమాలలు మొదలైనవి తరుచుగా వాడుతున్నారు. వసుమారి నిండా ఈవృత్తాలువున్నవి. కొమాండూరి కృష్ణమాచార్య కృతులైన విరహోత్కంఠిత, పాదుకాస్తవం ఇవి వృత్తమయాలు. గీతాలు, ద్విపదలు వెనుకటివారు సయితంవాడినారు. వెనుకటివారు అక్కడక్కడ వాడినారుగాని, యిప్పటివారు గ్రంథమంతా గీతాలుగాని, ద్విపదగాని వాడుతున్నారంటారా? అదిగూడా అసత్యం. రంగనాథుడు, శ్రీనాథుడు మొదలైనవారు కేవలం ద్విపదలలోనే గ్రంథమంతావ్రాశారు. ఇక వేమనశతకం చాలామట్టుకు గీతమయమేగదా. ఇట్లాగీతాలు, ద్విపదలు గ్రంథమంతా వాడడం మనకు కొత్తగాదు. ఇప్పుడెక్కువమంది వాడుతున్నారంటారా అదిసరిగాదు. అప్పుడెంతమంది అట్లాగీతమయంగా ద్విపదమయంగా వ్రాశారో యెవరెరుగుదురు?

నలచరిత్రం, సారంగధరచరిత్ర, (బాణాల శంభుదాసుడు)
ధర్మాంగదచరిత్ర, (బొమ్మకంటి నృసింహకవి)

మైరావణచరిత్రం, భారతోద్యోగపర్వం (తిమ్మయ)
గీతరఘునందనం (తిరుమలకవి)

ఇట్లా ద్విపదగ్రంథా లెన్నోవున్నవి. వీట్లో అచ్చుపడనివి కొన్ని వున్నవి. యథా వాల్మీకమనే ద్విపదరామాయణం, ద్విపదభారతమే వున్నవని తెలిసినప్పుడు ఆకాలంలో ద్విపద యెంతవ్యాప్తిలో వుండేదో మనకు గోచరిస్తున్నది. ఇఖ ముత్యాలసరంవంటి పద్యాలను విచారిస్తాను. ఈతీరుగా కొత్తపద్యాలను వాడడం యిప్పటి యీతోలకరి కృష్ణపక్షం మొదలైన కృతికర్తలతో ఆరంభంగా లేదు భారతరామాయణాల్లోలేని రగడలను పెద్దనవాడిహాడు. శ్రీనాథుడు, పోతన అదివరకు నన్నయ తిక్కనలు, యెర్రాప్రగడా వాడని దండకాలను వ్రాశారు.

శ్రీ కొక్కొండ వేంకటరత్న శర్మవారు వెండి బంగారు రత్నం మొదలైన కొత్తపద్యాల నెన్నిటినో నిర్మించారు. కనుక కొత్తపద్యాలను వాడడం నేడు కొత్తగావచ్చిందికాదు. ఒకవేళ వచ్చిందని చెప్పుకున్నా అది పద్యాలకొత్త అవుతుంది. కవిత్వంలో కొత్తగాదు గదా. యెందుకంటే పద్యాలే కవిత్వంగాదు. కవిత్వంలేని పద్యాలు వుండవచ్చును. గద్యంలోగూడా కవిత్వం వుండవచ్చును.

"పద్యగద్యమయంద్విధా." (సాహిత్య)

అని సాహిత్యదర్పణకారు డీసంగతినే తెలుపుతున్నాడు. కనుక ఒకవేళ పద్యాలుకొత్తవున్నా అది కవిత్వానికి సంబంధించినదికాదు. ఇంతకూ అనుశ్రుతంగా యీకొత్త వస్తున్నదేగాని నేటికాలపు కృతికర్తల అపూర్వమార్గం కాదని యిదివరకే తెలిపినాను.

"తటతరంగము విరిగనే
కెరటాలు
చిటిలియొడ్డున చిందినే
చివురాకు.

నాధ-సత్యనారాయణ భారతి)

అని యీతీరున దరువులు విరువులు వెనక లేవు, కనుక ఇది కొత్త అంటారా అది అసంగతం. పెద్దన, వాడినరగడలు దరువులతో విరువులతో కూడినవే. అదిగాక అప్పకవి కళిక, ఉత్కళిక, నవవిధరగడలు మొదలైన లయతాళసమన్విత రీతుల నెన్నిటినో తెలిపినాడు.

దనరహయతదార్క్ష్యడంచు మును శుకాదిమునులు పొగడ.
(హయప్రచారరగడ)
విజయభద్రముచెల్లు విదురపూజితపాద. (ద్విరదగతిరగడ)
కమలనేత్రునిరాక గోయుచుయమునయొద్దునఁ దపముచేయుచు.
(ఉత్కళిక)
మఱియుప్రేతలనెల్ల మురులుకొల్పినవాని. (కళిక)
గాలిరక్కసుఁ జావఁ గాలదన్నినవాని. (కళిక)

నేర్పుమైనల్ల యది నెఱుల దోలుపూదుఁటిమె
దర్పకునకర్పింపఁ దలఁపదెంతటి పెరిమె.”
ఇంతిపావురపుగొంద యేలవి నెదారజము
వింతయేవిరహిణుల వెతబెట్టు బేరజము. (రగడ-మను)

బాలబాల రసాలమిది పికపాలిపాలిటి యమరసాలము
గేలిగేలిడి గ్రుచ్చగడురా గిల్లుగిల్లుము తత్ప్రివాళము
మూలమూలల మల్లెలెంతటి మోహమో హరిణాక్షి దాచితి
యేలయేలకిపొదలు వెదకెద వింత వింతలె యెందుజూచితి.”
(వృషభగతిరగడ-వసు)

అని యీతీరున దరువులు విరువులు చిరకాలమునుండి వున్నవిగాని కొత్తవిగావు. వీటిలో ఉత్కళిక గురుజాడ-అప్పారావు కన్యక అనే ఖండకావ్యపు వృత్తానికి మూలమనదగినది. వీరు కట్టుబాట్లు తెంపి కావ్యాలు వ్రాస్తున్నారు, అది కొత్తఅంటారా? అదిగూడా నిల్వజాలదు. కట్టుబాటు

లో కవిత్వమా అనిచెప్పిన పీఠికాకర్త కృష్ణపక్షంలో వళులు, ప్రాస లు మొదలైన వాటికిందనే వున్నాడు.

.... మాలికలంబ్రణయార్ద్రి
.... బూవుపూవునకు
ఆకులలో నాకునై మురువుసూప
యదృశ్యమా నిద్రవోవు (కృష్ణపక్షం)

అని యీతీరున నుగామం గజడదబల గసడదవల ఆదేశం,యడాగమం మొదలైనవన్నీ వెనుకటికావ్యాల్లో వలెనే వున్నవి. యెంకిపాటలు యెంకయ్యా చంద్రమ్మపాట యిటువంటి కావ్యాల్లో భాష కొత్తది అంటారా అదీ సరిగాదు.

"యెట్లా పోనిస్తివోయి మట్లావోరి చిన్నదాన్ని"
"ఓగందకాడా బంగారుబావా"

అనే యిట్లాటి యాలపాటల్లో చిరకాలంనుండీ యీబాష వుంటూనే వున్నది.

ఆక్షేపం.

అవునుగాని, వీటిలో ఋతువర్ణనలు, చంద్రోపాలంభాదులు మొదలైనవి లేవు గనుక యీకాలపుకవిత్వం కొత్త అంటాము అని వాదిస్తారా?

సమాధానం

చెప్పుతున్నాను. మీమాట సరిగాదు. ఋతువర్ణనలు మొదలైనవి వుండడం లేకపోవడం కవిత్వానికి నూతనత్వ మాపాదించవు. సందర్భానికి వుచితంగా వుంటే అవి కావ్యానికి గుణాన్నే ఆపాదిస్తవి. ఉచితదశల్లో మనోహరంగా వుండే ఋతుసందేశాలకు చంద్రుడికి కవి యెట్లా విముఖుడు కాగలడు? అనుచితంగావుంటే అవి దోషమే

అవుతవి. అంతేగాని అవి వుండడం లేకపోవడం కవిత్వానికి నూతనత్వ మాపాదిస్తవనడం అసంగతం. అన లింతకూ ఋతువర్ణనలూ, చంద్రోపాలంభాదులూ అనుచితమైన జాబితాలుగా లేని మేఘసందేశాదులు, శాకుంతలాదులు, ఓరోరిబండోడ, ఓరంగకాడా బంగారుబావా మొదలైన పాటలు, చాలా కాలానుండి వున్నవి. దీంట్లో యేమీ కొత్తలేదు. కనుక ఋతువర్ణనలు, చంద్రోపాలంభాదులు మొదలైనవి లేకపోవడంవల్ల యీ కాలపు కవిత్వం కొత్త అనడం అసంబద్ధమంటున్నాను.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా, యిప్పటికవులు, ఒకటి రెండుపద్యాలు మాత్రం వ్రాసి ఒకపేజీమీద ప్రత్యేకంగా అచ్చువేస్తున్నారు. వెనకటి కావ్యాలన్నీ యెంతో విపులమైనవి. యిది కొత్తఅంటారా ?

సిద్ధాంతం.

చెప్పుతున్నాను. అది అసంబద్ధం. వెనుకటి కవులుగూడా ఇట్లా ఒకటి రెండు పద్యాలు వ్రాశారు.

> "రంజనచెడి పాండవులరిభంజనులైవిరటుగొల్వ పాల్పడిరకటా."
> "నరసింహ కృష్ణరాయల కరమరుదుగకీర్తియొప్పె
> "కరిభిత్ గిరిభిత్ కరికరభిత్ గిరిగిరిభిత్
> "కరిభిత్ గిరిభిత్ తురంగ కమనీయంబై."
> "కాశికావిశ్వేశు గలిసె వీరారెడ్డి
> రత్నాంబరంబులే రాయడిచ్చు." (చా)

ఇవన్నీ అట్లాటివే. వీటికే చాటూక్తు లనిపేరు. ఇప్పటి పద్యకర్తలు వ్రాసేవిగూడా మనోహరంగా వుంటే చాటూక్తులే అవుతవి. వీటిని వీరు కావ్యమంటున్నారు, ఇది కొత్త అంటారా? అది వీలుగాదు. ఒకటి రెండు పద్యాలు కావ్యం కాదని, రసభావాలసిద్ధికి సాంగస్వరూ

పావిష్కృతి అవశ్యకమని అవి చాటూక్తులేనని ముందు తెలుపబోతు న్నాను. వాటిని కావ్య మనడం అజ్ఞానంగాని కొత్తగాదు. ఈ తెలియక పోవడం కొత్త అయితే కావచ్చునుగాని కొత్త గుణప్రతిపాదకమైనపుడే గ్రాహ్యం గనుక దానిని ఉపేక్షిస్తున్నాను. ఇక ఈకాలపుకృతులలో వుండే నిదర్శనపరంపరలు, దరువులు, విరుపులు, వికారాలని, వృత్తంతో సంబంధించని జడకుచ్చులవంటి పేర్లు అనుచితమని ముందు నిరూపించ బోతున్నాను. ఇఘు వాగులు, కొండలు, మేఘములు, విద్యుల్లతలు, వీటి మీాది ఆసక్తి యీకాలపు కృతికర్తలకు కొత్త అనడం అవివేకం. భార తీయకవుల కివి చిరకాలంనుండి ప్రేమపాత్రంగా వున్నసంగతి భారతీయవాఙ్మయం బహుముఖాల వ్యక్తం చేస్తున్నది.

> "ఉద్యానే సరణిః సర్వఫలపుష్పలతాద్రుమాః,
> పికాలికేకిహంసాద్యాః క్రీడావాప్యధ్వగస్థితిః,
> శైలేమేఘాౌషధీధాతువంశ కిన్నర నిర్ఝరాః." (సాహిత్య)

అని యీతీరున వీటిని కావ్యవేత్తలు విడదీసి సయితం చెప్పినారు. రస భావాలసందర్భాలకు తగినట్లు సర్వజగత్తునందు మృదుపుకఠినం ప్రస న్నంప్రసన్నం ఋజుకుటిలం అయిన సమస్తపదార్థసంచయాన్ని పరిణతదృ ష్టితో చూడగలిగిన భారతీయకవుల సృష్టి అమేయమై వెలసివున్నది.

> " రమ్యం జుగుప్సిత ముదార మథాపినీచ
> ముగ్రం ప్రసాది గహనం వికృతం చ వస్తు,
> యద్వాప్య వస్తు కవిభావకభావ్యమానం
> తన్నాస్తియన్న రసభావ ముపైతి లోకే." (దశ)

అని దశరూపకకారుడు చెప్పుతున్నాడు. ఇట్లాటి భారతీయవాఙ్మ యంలో ఈకాలపు కృతికర్తలకు వాగులకొండల లతలకోయిలలమీాది ప్రీతి కొత్త అనడం అవివేకమే అవుతుంది.

ఆక్షేపం.

అవునయ్యా, మీ రిదివరకు కొత్తలేదని చూపినవన్నీ స్వల్ప విషయాలు అప్రధానవిషయాలు. వాటిలో కొత్తలేకున్నా మావాదానికి భంగంలేదు. నేటికాలపుకవిత్వం వాస్తవంగా కొత్తది. వెనుకటికవులు ఆశ్వాసాలని, సర్గలని, కావ్యవస్తువును విభజించి పెద్దపెద్దకావ్యాలు వ్రాశారు. కాని యెంకిపాటలవలె కథ కొంచెంగా, సర్గవిభాగం లేకుండా కొద్దిపాటిగా భావమే ప్రధానంగా వ్రాసినకావ్యాలు లేవు. ఇవి యింగిలీషు లిరిక్సునుబట్టివ్రాసినవి. వీటిలో భావోద్రేకం ప్రధానం. ఇట్లాటివి మనకు లేవు. ఇప్పటికవుల చిన్నకావ్యాలు యీలిరిక్కులకు చేరినవి. వీటిని మేము భావకవిత్వమంటాము. ఇవి కొత్త, దీన్నికాదని మీరెంత యత్నించినా అనలేరు, అని వాదిస్తారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను. ఈసంగతి ముందు విచారిస్తాను. దాన్నిప్పుడు నిల్పుతున్నాను.

ఆక్షేపం.

“ ఈదులాడంగవచ్చు మీయింటికెలని
పంటకాలవ కొబ్బరిపాలలోన
నొకరిపై నొకరము చేతు లుంచుకొనుచు
ఇష్టపడెదవు నీతోడ నేనుగూడ
పూని చనుదెంతు నీసన్నిధానమునకు
మరువకే నెచ్చెలీ నన్ను మరువబోకు.”

(గిరికుమారుడు-సా॥

“ సుందరాంగుల నెందర జూచియున్న
జానకీ ఆత్మ నిల్చు నీయాననంబె

తరుణి నాచిత్త మనియెడు దర్పణమున.
బింబితంబగు నీముఖ బింబమెపుడు. "

(అధికార్ల. సూర్యనారాయణ-భారతి. సం-౨. సం-౨.)

" ఏల నాహృదయంబు ప్రేమించు నిన్ను. "

(దే. కృష్ణశాస్త్రి-కృష్ణపక్షం.)

"విబుధులందరు నన్ను విడిచిపోయినను
హితులందరును నన్ను సేవగించినను
నాప్రేమభాగ్యంపు నవ్వువెన్నెలలు
నాపైన ప్రసరింప నాకేమిభయము."

(గరిగిపాటి. రామమూర్తి-భారతి. ౨,౧౧.)

అని యీతీరున "నేను" అని ఉత్తమపురుషతో చెప్పడం కొత్త. వెనకటివాండ్లంతా యేనలుడికథనో చెప్పేవాండ్లు. కాని యిప్పుడు నేను, నా, అని చెప్పుతున్నారు. ఇది కొత్తగాదా అని అంటారా?

సమాధానం

చెప్పుతున్నాను, అది అసంబద్ధం. ఇట్లాటి "నేను" పద్యాలు చిరకాలంనుండి వుంటున్నవి.

"జొన్నచేలోమంచి సొగసుకత్తెనుజూస్తి
నిన్నటాలనుంచి నిదురలేదు—"

"గొల్లవారిచిన్నది నకా చల్లగుండమన్నదీ"

"వరబింబాధరముకా పయోధరములుకా వక్త్రాలకంబుల్ మనో
హరలోలాక్షులు చూప కవ్వాలి మొగంబై నంత నేమాయె నీ
గురుభాస్వజ్జఘనంబు క్రొమ్ముడియు నాకుం జాల వేగంగ కి
ద్దరిమేలద్దరి కీడునుం గలదె యుద్యద్రాజబింబాననా"—

(చాటు).

"అవిదితసుఖదుఃఖం నిర్గుణం వస్తు కించిత్
జడమతిరిహకశ్చి న్మోక్ష ఇత్యాచచక్షే,
మమతు మతమనంగస్మేరతారుణ్యఘూర్ణ
న్మదకలమదిరాక్షీనీవిమోక్షోహి మోక్షః."

(సుఖంగాని, దుఃఖంగాని విదితముఃకానటువంటి ఒకనిర్గుణవస్తువు మోక్షమని ఒక జడబుద్ధి అన్నాడు. నామత మదిగాదు. వికసించే యౌవనంతో ప్రకాశిస్తూవున్న స్త్రీయొక్క నీవి మోక్షమే మోక్షమని నామతం...)

"సతిప్రదీపే సత్యగ్నౌ సత్సుతారామణీందుషు,
వినామే మృగశాబాక్ష్యా తమోభూత మిదం జగత్"

(భర్తృ)

(దీపముంటేనేమి, అగ్నివుంటేనేమి, నక్షత్రాలు చంద్రులు మణులువుంటేనేమి, నామృగశాబాక్షి లేకుంటే నాకుజగమంతాచీకటే...)

"కదాకాంతాగారే పరిమళమిళత్ పుష్పశయనే
శయానఃకాంతాయాః కుచయుగమహం వక్షసివహాన్,
అయే కాంతే ముగ్ధే కుటిలనయనే చంద్రవదనే
ప్రసీదేతిక్రోశ న్నిమిషమిః నేష్యామిదివసాన్."

(కాంతాగారంలోసువాసనగల పుష్పశయ్యమీద పరుండి ప్రియురాలి వక్షోయుగ్మాన్ని రొమ్ముమీద వహిస్తూ "ఓముగ్ధా, కుటిలనయనా, చంద్రవదనా, ప్రసన్నురాలవు కావలసినది. అని అంటూ యెప్పుడు దినాలను నిమిషంవలె గడుపుతాను?—)"

అని "నేను" అని చెప్పినవి చిరకాలంనుండి వుండినవి.

"ద్రైవేపరాగ్వదనశాలినిహంతజాతే
యాతేచ సంప్రతి దివం ప్రియబంధురత్నే,

కస్మై మనః కథయితాసి నిజామవస్థాం
కః శీతలైః శమయితావచనై స్తవార్తిం. (భామినీ)

(దైవం పరాఙ్ముఖంకాగా ప్రియబంధురత్నం స్వర్గానికిపోగా ఓమనస్సా! ఇఘు నీదశను యెవరికి చెప్పుకుంటావు. శీతలవచనాలతో యెవరు నీసంతాపాన్ని పోగొడతారు.) అని మనస్సును సంబోధించి తరువాత—

"ప్రత్యుద్గతా సవినయం సహసాపురేవ
స్మేరైః స్మరస్యసచివైః సరసావలోకైః,
మామద్యమంజురచనై ర్వచనైశ్చ బాలే
హాలేశతోపి న కథం శిశిరీకరోషి." (భామినీ)

"సర్వేపివిస్మృతిపథం విషయాఃప్రయాతాః
విద్యాపి ఖేద గళితా విముఖీబభూవ
సా కేవలం హరిణశాబకలోచనా మే
నైవాపయాతిహృదయా దధిదేవ తేవ." (భామినీ)

"మందస్మితేన సుధియా పరిషిచ్యయామాం
నేత్రోత్పలైర్వికసితై రసికాంసమీాజే,
సానిత్యమంగళమయీా గృహదేవతామే
కామేశ్వరీ హృదయతో దయితానయాతి." (భామినీ)

"బాలా యిదివరకువలె యెదురుగావచ్చి వినయంతో మన్మథుడి మంత్రులనదగిన ఆలోకనాలతో మనోహరమైన మాటలతో అయ్యో! కొంచెమయినా నన్నిప్పుడు సంతోషపెట్టవెందుకు?

ఇంద్రియార్థాలు మరచాను. దుఃఖంచేత విద్యగూడా వెనకబట్టింది. కేవలం ఒక్కనాభార్యయే, లేడిపిల్లలవంటి కన్నులుగల నాభార్యయే, అధిదేవతవలె నాహృదయంనుండి పోదు.

"చిరునవ్వనే అమృతంతో నన్ను స్నానంజేయించి వికసించిన నేత్రోత్పలాలతో నన్నెప్పుడూ పూజిస్తున్న ఆనిత్యమంగళమయి, ఆ నాగృహదేవతకామేశ్వరి, ఆనా ప్రియురాలు నాహృదయంనుండిపోదు."
అని భామినీవిలాసాంతర్గతమైన కరుణవిలాసంలో జగన్నాథవిరచిత పద్యాలు కనబడుతున్నవి.

ఈ తీరున నేను, నా, అనేపద్యాలకవిత్వం చిరకాలంనుండి వస్తున్నది. దీంట్లో యేమీకొత్తలేదు. ఇంతకూ నేను, నా, అనే యిట్లాటి కవిత్వం యొక్క ఔచిత్యం ముందు చర్చించబోతున్నాను. కనుక యిక్కడ ఆప్రశంస వదలుతున్నాను. ఇఘు మరేవిధమైన కొత్తాలేదు. యేదైనా కొత్తవుంటే అది దోషభూతం గనుక కొత్తలోచేరదని తెలపబోతున్నాను. కనుక "కొత్తకవితాప్రపంచం."

"మనవారు కొత్తవారైనారు."

అని యిట్లా అనుకోనడం భ్రిమ, అజ్ఞానం, అవివేకం అని చెప్తూ యిఘు యీకాలపుకృతులలో గుణదోషవిచారణ చేస్తాను.

నేటికాలపుకవిత్వం వెనుకటిదానికి తీసిపోదని వెనకటికాలపు కవిత్వం కంటె ఉన్నతదశలో వున్నదని కొందరంటున్నారు.

"కవులు బయలుదేరినారు. పాతకవులవంటి వారుగారు"

"కవనమున నుండవలసిన లక్షణము లన్నియు నిద్దానికి సంపూర్ణముగ గలవు." (యేకాంతసేవ పీఠిక. దే. కృష్ణశాస్త్రి.)

"ఈబాలకవులు... తొల్లింటిస్కంధముల యశంబునకేమాత్రమును తీసిపోని యొక కొత్తస్కంధమును చేర్చబోవుచున్నారు—"
(బాపిరాజతొలకరి పీఠిక-కూర్డ్రే)

"గుణమున నింతకంటె శ్రేష్ఠములైన కృతులు మనలో లేవు"
(లక్ష్మీకాంత తొలకరిపీఠిక—క రామలింగారెడ్డి)

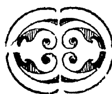
" మెంకిపాటలు పూర్వపురచనలకంటె వింత అందమును నూతనప్రకాశమును వెలిగక్కుచున్నవి."

(దశిక. సూర్యప్రకాశరావు - భారతి)

అని యీతీరున అన్నారు. మంచిది. ఈవిషయాన్ని ఇక విచారిస్తాను. ఇంతటి ఉత్కృష్టమైనకవిత్వం నేటికాలంలో వున్నదని విన్నపుడు నాకెంతో ఆనందం కలిగింది. మిక్కిలి కుతూహలంతో ఈకవిత్వాన్ని పఠించాను. గుణదోషాలను వివరిస్తాను.

అని శ్రీమదక్కిరాజు లక్ష్మీనారాయణపుత్ర... ఉమాకాన్త విద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో నూతనత్వాధికరణం

సమాప్తం.

శ్రీరస్తు.

వాఙ్మయపరిశిష్టభాష్యం.

విస్తరాధికరణం.

ఇక గుణదోష విచారణచేస్తాను

ఈ కాలపు కృతుల్లో ముఖ్యంగా నాటకాల్లో ఈవిస్తరదోషం కనబడుతున్నది. చెప్పవలసినదానికంటె హెచ్చుగా కవిగాని పాత్రలు గాని చెప్పడం విస్తరదోషం. దీనివల్ల విసుగు రసభంగం కలుగుతున్నవి. లోకంలో సయితం వదురుబోతును అధికప్రసంగంచేస్తాడని అసహ్యించుకొంటాము. ఇక రసాస్వాదం కలగవలసిన నాటకంలో అధికప్రసంగం అసహ్యమని చెప్పవలసిన పనిలేదు. నాటకం ప్రయోగప్రధానం. రంగస్థలంలో పాత్రలు ఊరికెవదురుతుంటే లేచిపోవలెనని మనకు బుద్ధిపుట్టుతుంది. వకీళ్లు విద్వాంసులు తమసిద్ధాంతాలను స్థాపించడానికి హెచ్చుగా మాట్లాడినా తగేవుంటుందిగాని రసాస్వాదప్రధానమైన కావ్యనాటకాల్లో ఆపని చాలాహేయం. ఈహేయమైనపని యీ కాలపు కావ్యాల్లో నాటకాల్లో తరుచుగా కనబడుతున్నది. కూచి నరసింహకృతి వనవాసిలో సేవకుడు యజమానుడి అపాత్రదానాన్నిగురించి రెండుపుటలు ప్రసంగిస్తాడు. సప్తమాంకంలో పావకుడు దారకుణ్ని దూషించడానికి మధ్య ఒకదారకవాక్యం తీసివేస్తే వరసగా మూడుపుటలు ప్రసంగిస్తాడు. బళ్లారి కృష్ణమాచార్యుల సారంగధర చిత్రనళీయాదులు విస్తరదోషంతోకూడి వున్నవి. చిత్రనళీయంలో ప్రథమాం

కం తృతీయరంగంలో నలుడు భీమపుర వర్ణననుగురించి హారిణగతిరగడలో పూర్తిగా రెండుపుట లుపన్యసిస్తాడు. అడవిలో దమయంతి నిద్రపోయ్యేటప్పుడు ఈమె నెట్లా వదులుతానని రెండుపుటలు గుక్క తిప్పుకోకుండా మాట్లాడుతాడు. దమయంతి లేచి రెండుపుటలు విలపిస్తుంది. ఇట్లానే రామరాజుతో పఠానుచివరన కొన్నిపుటల ఉపన్యాసం చేస్తాడు. సారంగధర మొదలైన విట్లానేవున్నవి. ఇట్లాటివి వెనుకటి నాటకాల్లో వున్నా అది దోషమేగాని గుణంకాదు. కాళిదాసువంటి కవియొక్క కృతిలో ఇది కనబడితే దాన్ని దోషమనే ముమ్మటుడు నిరాకరించాడు. అది కుమారసంభవంలోని రతివిలాపం—అది ఉండవలసినదానికంటె హెచ్చుగా వుంటుంది. శాకుంతలంలో తృతీయాంక ప్రారంభంలో రాజు కొంచెం దీర్ఘంగా ప్రసంగించినట్లుంటుంది.

"ముద్రారాక్ష సాద్యసత్ కావ్యవిషయత్వాత్" (అహోబ)

అని అహోబలుడు నిరాకరించిన ముద్రారాక్షసంవంటి కేవలవ్యవహారనాటకాల్లో వుంటే అది అసత్కావ్యత్వాన్ని యింకా యెక్కువగా స్థిరపరుస్తుంది. ఇక వెనుకటినాటకాల్లో యెక్కడనైనావుంటే అది దోషమేగాని గుణంకాదు.

ఈకాలపుకృతుల్లో ఇది విస్తారంగా వున్నది. కృష్ణపక్షంలోని "ఆశ" మొదలైనవి సాహితిలోని "వియోగరాగము, ప్రబోధము" ఇవన్నీ యీదోషానికి ఉదాహరణలే అయివున్నవి. యెంకిపాటలవంటి వాటిలో కొన్నిటిలో తప్ప తక్కిన యీకాలపుకృతుల్లో అనేకాల్లో యీదోషం కనబడుతున్నది.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్త విద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో విస్తరాధికరణం సమాప్తం.

" గళఘోరగంభీర ఫెళఫెళార్భటులలో
మెరపేలా?
నిబిడ హేమంతరాత్రికుంతలములలో
చుక్కేలా?

అని నాలుగుపాదాల్లో యిమడని వాటిని అంతాన వేస్తున్నాడు.

"నీ

కనుఱెప్పల కొనలనొక
చినుకైన కదలనీ
నీ
పెదవిచివురులనొక నిడుదయూర్పువిసరనీ. "

అని పాదాల నెత్తిమీద ఒంటిగా "నీ" లను నిల్పుతున్నాడు. ఒకొ్కక పేజీలో నాలుగు పంక్తులే అచ్చువేసి తక్కినకాగితమంతా ఖాళీచేస్తున్నాడు. కొన్నిపద్యాల నెత్తిమీద చుక్కబెట్టుతున్నాడు. ఒకవేళ యీసవరణలన్నీ సొగసుకూర్చేవని ఒప్పుకొన్నా అసలుకావ్యం వికృతమైనప్పుడు

" వపుష్యలలితే స్త్రీణాం
హారోభారాయతేపరం " (ఆగ్నేయ)

అన్నట్లు వికారాలుగానే పరిణమించడం సహృదయులకు విదితం. అసలు తేజస్వికి ఈవేషవికారాలు అనావశ్యకం. ఈదరువులు విరుపులు తాళాలు వికారాలే అవుతున్నవని క్రమంగా స్పష్టపరుస్తాను గనుక ఈచర్చ యింతటితో వదలుతున్నాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్త విద్యాశేఖర కృతిలో వాఙ్మయసూత్ర పరిశిష్టంలో వికారాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ ర స్తు.

వాఙ్మయపరిశిష్టభాష్యం.

నామాధికరణం.

పేర్లు.

పుల్లయ్య, రామయ్య, సీతయ్య అనే మనుషులపేర్లు యదృచ్ఛాసంజ్ఞలు. పుల్లయ్యలో పుల్ల లేదు. రామయ్యలో దాశరథిత్వం లేదు. సీతమ్మకు జానకీత్వం లేదు. కాని కావ్యనామాలు వస్తుధర్మాన్ని అనుసరించి యేర్పడుతున్నవి. రామకథ రామాయణం, భరతవంశస్థులకథ భారతం, రఘువంశాన్ని అధికరించిరచించినది రఘువంశం. ఈరీరున కావ్యనామాలు వస్తుద్యోతకంగా వుండడం వుచితం కాని యిప్పుడు జడకుచ్చులని, సంధ్యారాగమని, సెలయేటిగానమని తమకు ప్రియమైన పేర్లన్నీ కావ్యాలకు పెట్టుతున్నారు. అది అప్రశస్తం.

పూర్వపక్షం.

యదృచ్ఛానామాలు మనుషులకే పెట్టవలె నని నియమమేమిటి? పుస్తకాల కెందుకు పెట్టగూడదు?

యెనరికింపైనపేర్లు వారు కవిజనమనోభిరామమని, జడకుచ్చులని, అవి అని, ఇవి అని పెట్టుకొంటారు అని వాదిస్తారా?

సమాధానం

చెప్పుతున్నాను. మనుష్యసంజ్ఞలు కేవలవ్యవహారం కొరకు. కావ్యసంజ్ఞలు కావ్యవస్తుగ్రహణంకొరకు. మనిషి తనయింటికి తనకు

టుంబానికి హక్కుదారుడై వాటికి బద్ధుడై వుంటాడు. మహాపురుషు లెవరైనా యింటిని దాటి లోకానికి దృష్టి మరల్చవచ్చును. అప్పుడు వారికి పరమహంసలని, లోకమాన్యులని గుణవాచకాలు అనేకుల విషయంలో ప్రయుక్తమవుతునే వున్నవి. కావ్యం ఒకమనిషికిగాని, ఒక కుటుంబానికిగాని వుద్దేశించిందిగాదు. అది లోకానికి ఉద్దిష్టం. కాకుంటే దాన్ని లోకంలో వ్యాపించజేసేయత్నమే అనావశ్యకం. దాన్ని లోకానికి వుద్దేశించినప్పుడు దాంట్లో యేమున్నదీ లోకానికి తెలుపవలసిన బాధ్యత కర్తకువున్నది. కందులను తన యింట్లో తాను రత్నాలనుకొన్నా కందిపప్పను వరహాలనుకొన్నా బాధలేదు. బయటికి వచ్చి మూట బజానవేసుకొని రత్నాలో అని అరిస్తే చూపమన్నప్పుడు కందులుచూపి నాలిక వెళ్లబెట్టవలసివస్తుంది. నిజంగా కందులు కావలసిన వాండ్లు అవి రత్నాలనుకొని అతణ్ని పిలిచి కొనకుండానే పోవచ్చును. కావ్యకర్త తన యింటిలో తన కావ్యాలను జడ అని, ముడి అని, చుట్ట అని, కొప్పు అని, జడకుచ్చు అని, కుచ మని, కపోల మని, బనారసు చీరె అని, ముఖమల్లు రవికె అని, తనకు ప్రియమైన పేర్లు పెట్టుకొని బులుపుతీర్చుకోవచ్చును గాని లోకానిక వుద్దేశించి నప్పుడు ఈవికారపు పనిచేసెనా, లోకవంచనా, ఆత్మవంచనా అతనిపైన బడుతున్నవి.

న్యాయకుసుమాంజలి, ముక్తావళి, సిద్ధాంతకౌముది, ఖండనఖండఖాద్యం అనేవి ఆశాస్త్రాలకాఠిన్యాన్ని మృదువుపరచడానికి చేర్చినమాటలు గనుక వీటికి అన్వయించవు. కవిత్వ మసలే మృదువైనది. మనోహరమైనది. దానికి మృదుత్వమనోహరత్వాలు పులుమితే శబ్దవాచ్యత అవుతుంది. శబ్దవాచ్యతను ముందు వివరిస్తాను.

ఆక్షేపం.

అవునుగాని, జడకుచ్చులవంటివి కేవల సంజ్ఞలుగావు, జడకుచ్చులవలె యింపైన పద్యగుచ్ఛాలిందులో వున్నవని భావం కనుక ఇది

లోకమాన్య, మహాత్మ అన్నట్లు గుణవాచకం. గుణవాచకా లుచితమే గదా అని అంటారా ?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను; జడకుచ్చులవలె ఇంపైనవి అని ఆయింపు యితరులు చూచి అనవలసిందిగాని, తానే చెప్పుకోవలసిందిగాదు. కాకిబిడ్డ కాకికి ముద్దు అన్నట్లు యెవరిది వారికే యింపుగానే వుండవచ్చును. ఇతరుల కది దోషభూయిష్ఠంగా కనబడవచ్చును.

రఘువంశమన్నప్పుడు దాంట్లో రఘువంశకథ లేదని యెవరూ అన లేరుగదా. కనుకనే అనిశ్చితమైన ఒకగుణాన్ని స్వయంగానే తన కావ్యానికి ఆరోపించుకొని వివాదానికి అవకాశమిచ్చే సెలయేటిగానం, జడకుచ్చులు, అనే యిట్లాటిపేర్లు కావ్యాలకు పెట్టడం అత్యంతం నింద్యమంటున్నాను. అదిగాక యీపేర్లు యేకావ్యానికి పెట్టరాదు? పెంటమాటలువ్రాసి దాన్ని జడకుచ్చు లనవచ్చును. అదేమంటే నాది నాకు బాగున్నవనవచ్చును. ఇవన్నీ అవివేకపు పనులని వెనకటివైనా యిప్పటివైనా యిట్లా జడకుచ్చులు, సెలయేటిగానము అనే మాదిరిపేర్లు అప్రశస్తమని అంటున్నాను.

" శిశుక్రంద యమసభ ద్వంద్వేంద్ర జననాదిభ్యశ్ఛః "

అని పాణిని చెప్పినట్లు శిశుక్రందీయం, యమసభీయం, కిరాతార్జునీయం, ఇంద్రజననీయం, విరుద్ధభోజనీయం మొదలైనవి, రఘువంశం, కుమారసంభవం మొదలైనవి, పేర్లు కావ్యవస్తువును సూచించేవి మన వాఙ్మయంలో ప్రతిష్ఠితమై వున్నవి.

ఇంత ఆలోచించియే, భారతీయసాహిత్యవేత్తలు—

" కవేర్వృత్తస్య వా నామ్నా నాయకస్యే తరస్యవా. "

(సాహిత్య)

(కవిపేరునుగాని, వృత్తంపేరునుగాని, నాయకుడిపేరును గాని, తత్సంబంధి

అయిన ఇతరుడిపేరునుగానిబట్టి కావ్యానికి నామం కల్పించవలెను) అని ఆదేశిస్తున్నారు. పేర్లను క్లిష్టంచేయవచ్చును.

స్వారోచిషమనుసంభవం అనడానికి, మనుచరిత్రం అనవచ్చును.

"నామైకదేశే నామగ్రహణం" అని బుధులుచెప్పుతున్నారు.

"సత్యభామా భామా, దేవదత్తో దత్తః" (మహా)

అని మహాభాష్యంలో పతంజలి వ్రాస్తున్నాడు. పేర్లనుగురించి వివేకం కోల్పోయి, లోకాన్ని వంచించే జడకుచ్చులు మొదలైన అనుచితపు పేర్లు ఈకాలపుకృతులకు తరుచుగా కనబడుతున్నవి.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్త విద్యాశేఖర కృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో నామాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీరస్తు.

వాఙ్మయపరిశిష్టభాష్యం.

ఊగుడుమాటలఅధికరణం.

ఊగుడుమాటలు.

"కవి నొక విధమగు నుద్రేక మూగింపవలెను. ఒకయావేశ మూవహింపవలెను. వలవల నేడ్చును. పకపకనవ్వును. పిచ్చి కేకలిడును, పాడును, నృత్యము చేయును."

(యేకాంతసేవ పీఠిక—దే. కృష్ణశాస్త్రి,)

ఇట్లా వూగవలె నని యిది యుమోషనని (Emotion) ఆవేశ పడవలె నని పిచ్చి కేకలువేస్తారని ఊహలు ఈకాలపు కృతికర్తల్లో వ్యాపించివున్నవి.

"ఆకులో నాకునై పూవులోఁ బూవునై
కొమ్మలో గొమ్మనై నునులేత రెమ్మనై
ఈయడవి దాగిపోనా యెట్లైన నిచటనే యాగిపోనా.
పగడాల చిగురాకు తెరచాటు తేటనై పరువంపువిరిచేడె
చిన్నారిసిగ్గునై ఈయడవిదాగిపోనా యెట్లైన నిచటనేయాగి
పోనా."

(కృష్ణపక్షం.)

అని వెర్రిపాటలోవున్న మాటలు యీ వూగుడుపిచ్చిమాటలే అయి వున్నవి. దయ్యంబట్టితే అంకాళమ్మ పోలేరమ్మ ఆవేశిస్తే వూగుతారు. ధూపదీపనైవేద్యాలతో వేపాకుమండలదెబ్బలతో ఊగుడు ఉపశమిస్తుంది. కాని కవులువూగరు. పిచ్చికేకలు వేయరు. భావం ఆవరించి నపుడు దానికి మొదట కవి వశుడయ్యేమాట సత్యం.

"క్రౌంచద్వంద్వవియోగోత్థః శోకఃశ్లోకత్వమాగతః."

(ధ్వన్యా)

(క్రౌంచమిథునవియోగంవల్ల పుట్టినశోకం శ్లోకమైనది) అనేమాటలు వాల్మీకి ఆశోకానికి యెంత వశుడైనదీ తెలుపుతున్నవి. అయితే కావ్యరచనయందు ఆభావాన్ని తానే వశంచేసుకొని సృష్టి ఆరంభిస్తున్నాడు.

"ఉపస్పృశ్యోదకం సమ్యఙ్మునిః స్థిత్వా కృతాంజలిః,
ప్రాచీనాగ్రేషు దర్భేషు ధర్మేణాన్వేషతే గతిం.
తతః పశ్యతి ధర్మాత్మా తత్సర్వం యోగమాస్థితః,
పురాయత్ తత్ర నిర్వృత్తం పాణావామలకం యథా.
తత్సర్వం తత్వతో దృష్ట్వా ధర్మేణ స మహాద్యుతిః,
అభిరామస్య రామస్య చరితం కర్తుముద్యతః." (రామా)

పుణ్యే హిమవతః పాదే మేధ్యేగిరిగుహాలయే,
విశోధ్య దేహం ధర్మాత్మా దర్భసంస్తరమాశ్రితః.
శుచిః సనియమోవ్యాసః శాంతాత్మా తపసిస్థితః,
భారతస్యేతిహాసస్య ధర్మేణా న్వీక్ష్య తాంగతిం.
ప్రవిశ్యయోగం జ్ఞానేన సోపశ్యత్ సర్వమాన్తతః.

(మహాభా)

అనే పంక్తులు వాల్మీకియొక్క వ్యాసుడియొక్క ఆత్మవశత్వాన్ని స్థితప్రజ్ఞత్వాన్ని ధర్మతేజస్కత్వాన్ని విదితం చేస్తున్నవి. సర్వభావా లకు మొదట వశుడై సర్వభావాలను పిమ్మట వశంచేసుకొని భావోద్వే గానికి (Emotion) తాను మొదట వశుడై పిమ్మట భావోద్వే గాన్ని తనవశంచేసుకొని, సర్గానికి ఉన్ముఖుడయ్యే జగన్నిర్మాతవలె అమోఘవివేకంతో కావ్యసృష్టికి ప్రవృత్తుడవుతున్నాడు. కనుకనే

"అపారే కావ్యసంసారే కవిరేవ ప్రజాపతిః." (ధ్వన్యా)

(అపారమైన ఈకావ్యసంసారంలో కవియే ప్రజాపతి)

"నవరసరుచిరాం నిర్మితి మాదధతీ కవేర్భారతీ జయతి.(కావ్య)

(నవరససుందరమైన నిర్మితిని చేస్తున్న కవివాక్కు. సర్వోత్కృ ష్టంగా వర్తిల్లుతున్నది.)

"నానృషిః కురు తేకావ్యమ్"

(ఋషికానివాడు కావ్యం రచించడు)

అని కవి కీర్తితుడగుచున్నాడు. అంతేగాని కవులు పిచ్చికేకలువేసి వూగరు. కవులు ఆయాసందర్భాల్లో యిష్టపాత్రలతో సమానుభవం పొందుతారు కాని ఊగరు. వాల్మీకికి రావణుడితో సమానానుభవం వుండదు. అతడు ఇష్టపాత్రలైన రామాదులతో సమానుభవం పొంది నట్లు గోచరిస్తుంది. దీన్నే

"నాయకస్యకవేఃశ్రోతుః
సమానానుభవస్తతః" (ధ్వ-లో)

అని భట్టతోతుడు అన్నట్లు ధ్వన్యాలోకవ్యాఖ్యానంలో అభినవగుప్త పాదులు ఉదాహరిస్తారు. మేఘదూతలో యక్షుడితో కవికి సమాను భవంవున్నా

" కామార్తాహి ప్రకృతికృపణా
శ్చేతనా చేతనేషు" (మేఘ)

అని స్వవశత్వాన్ని విదితంచేస్తాడు. భవభూతి భావసాంద్రత కెంత వశుడైనా

" నమోవాకం ప్రశాస్మహే" (ఉత్తర)

అని ఆదికవులకు నమస్కరించి

" ఏకోరసః కరుణఏవ" (ఉత్తర)

అని అమోఘవివేకంతో వినిపిస్తాడు.

ఆక్షేపం.

అవునయ్యా; "బాలోన్మత్తపిశాచవత్" అని పెద్దలుచెప్పతున్నారు. జ్ఞాని బాలుడివలె, వెర్రివాడినలె, పిశాచంవలె వుంటాడు. కవులు జ్ఞానులు. వెర్రివాండ్లవలె ఊగి మాట్లాడడం ఉచితమేగదా. కనుక కృష్ణపక్షంలో వున్న

"పాడమన్నది చిన్నబాలుడు పాడవిన్నది గాలిమబ్బులు
పాడినది ఒకమేకపై ఆవెర్రిపాటకు డెవ్వడో"

అనే వెర్రిపాట మంచిదేను అని వాదిస్తారా.

సమాధానం.

వివరిస్తాను; "బాలోన్మత్తపిశాచవత్" అనేది కవికిగూడా వర్తిస్తుంది అనిఒప్పుకొనే విచారిస్తాను. "బాలోన్మత్తపిశాచవత్" అనేది జ్ఞానికి బాహ్యలక్షణంగాని బాలుడివలె చనుబాలుగుడుస్తాడని వెర్రివాడివలె రాళ్లు రువుతాడని, దయ్యంవలె యితరులను పడతాడని అభి

ప్రాయంగాదు. అస లింతకూ "బాలోన్మత్తపిశాచవత్" అనేది విరక్తుడైన వేదాంతిలక్షణం. అతడికి లోకంతో పనిలేదు.

"నిస్త్రైగుణ్యేపథి విచరతాం కో విధిః కో నిషేధః"

అన్నట్లు అతడిప్రవృత్తి లోకాతీతంగా వుంటున్నది. కాని కవి, లోకంతో అత్యంతం సంబద్ధుడై లోకానికి తనకావ్యాన్ని ఉద్దేశించి లోకసంబంధి విభావాదులను ఆలంబనంజేసి రసభావాలను ఉన్మీలనం జేస్తున్నాడు. ఇతడు "బాలోన్మత్తపిశాచవత్" అనే లక్షణంగల జ్ఞానికోటిలో చేరెనా,

"ఆత్మానంచేత్ విజానీయా దయ మస్మీతి పూరుషః,
కిమిచ్ఛన్ కస్యకామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్." (శ్రు)

అని కావ్యాన్నే వదులుతున్నాడు. కాదు కూడదు పిచ్చికేకలు వేస్తాడంటారా వెఱ్ఱివాడివలె కేకలువేసి పిచ్చిమాటలు ఒకవేళ మాట్లాడి, కావ్యంలో వ్రాసినా అవి పిచ్చిమాటలే గనుక వాటితో లోకానికి పనిలేదు.

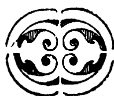
ఆపిచ్చిమాట లతనికే లోకం వదలుతున్నది.

"నానృషిః కురుతే కావ్యమ్"
"అపారే కావ్యసంసారే కవిరేవ ప్రజాపతిః"

అని అఖండవివేకశాలిగా కీర్తితు డవుతున్న కవులకు నమస్కరిస్తూ యీపిచ్చిమాటలను గురించిన ప్రస్తావన ముగిస్తాను. ఇక "శిశువదనంలో కవిత్వమున్నది, సతీవదనంలో కవిత్వమున్నది" అని అంటే కవిత్వప్రేరకమైన అంశమున్నదని అభిప్రాయంగాని అవేకావ్యమని అర్థంకాదు. ఆభారతీయవర్ణాల్లో ఊగి వెఱ్ఱిమాటలు మాట్లాడితే మాట్లాడుతారేమోగాని కవితాప్రస్థానం మహావికాసంపొంది సర్వో

చ్ఛదశనొందిన భారతవర్షంలో కవిపరమోన్నతమైనపదం అధిష్ఠించి వున్నాడు. ఊగడం, కేకలువేయడం ఆవేశమని కవి అట్లా ఆవేశపడి వూగుతాడని పిచ్చి కేకలువేస్తాడని యీకాలంలో వ్యాపించివున్న అభిప్రాయం అజ్ఞానజన్యమని చెప్పి యీచర్చ చాలిస్తున్నాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్త విద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్ర పరిశిష్టంలో
ఊగుడుమాటల అధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ ర స్తు.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం.

నిదర్శనాధికరణం.

నిదర్శనపరంపరలు.

విస్తరదోషంలో నిదర్శనపరంపర ఇమిడివున్నా దీన్ని ప్రత్యేకించి తెలపవలసినంత హెచ్చుగా ఈకాలపుకృతుల్లో వ్యాపించి వున్నది.

ఈదోషాన్ని వివరిస్తాను; ఒకసంగతిని స్ఫుటపరచడానికి నిదర్శనం చాలా తోడ్పడుతుంది.

"క్వసూర్య ప్రభవో వంశః క్వచాల్పవిషయా మతిః"
"తితీర్షు ర్దుస్తరం మోహా దుడుపేనాస్మి సాగరం" (రఘు)
సూర్యప్రభవమైన ఆ రఘువంశ మెక్కడ?
అల్పవిషయమైన నామతి యెక్కడ?
దుస్తరసముద్రాన్ని పుట్టితో దాటనెంచాను.

అని అన్నప్పుడు కాళిదాసు చేయదలచినకార్యంయొక్క దుష్కరత్వం మెంతో హృదయంగమంగా వ్యక్తమవుతున్నది. ఇక పైననిదర్శనాలు చెప్పడం అధికప్రసంగమే అవుతున్నది.

భావం హృదయంగమంగాస్ఫుటపడ్డతరవాత దాన్ని యింకా చెప్పడం విసుగును రోతను పుట్టుస్తుంది. ఒకవస్తువును వెడల్పుగా పరచి సాగగొట్టినకొద్దీదానికి బలంతగ్గి పలచబడిపోతుంది. భావాన్ని వ్యక్తదశకు

తెచ్చి వదలితే అఖండబలంతో హృదయాన్ని అధిష్ఠిస్తుంది. లేదా కొట్టికొట్టి వదలితే పలచబడి నీరసిస్తుంది. అందుకే నిదర్శనపరంపర దోషమని హేయమని చెప్పుతున్నాను. హేయం గనకనే కాళిదాసాదులు ఉత్తమమార్గమవలంబించి భావవ్యక్తిచేస్తూ కావ్యసౌందర్యాన్ని మనకు ప్రసాదించారు.

"దుస్తరసాగరాన్ని అజ్ఞానంచేత పుట్టితో దాటదలచాను."
అని భావం వ్యక్తంచేశాడు. కాని కొట్టికొట్టి

"హిమవత్పర్వతాన్ని చిన్ననిచ్చెనతో యెక్కదలచాను
అఖండవాయుగోళాన్ని అరచేతితో పట్టదలచాను
సముద్రసికతాకణాలనుసాంతం లెక్కించదలచాను."

అని యీతీరున ఉదుకునోదిలోకి దిగలేదు.

"అపూర్వకర్మచండాల మయిముగ్ధే విముంచమాం,
శ్రితాసి చందన భ్రాంత్యా దుర్విపాకం విషద్రుమం" (ఉత్తర)

(ఓప్రియురాలైనముగ్ధా! అపూర్వకర్మచండాలుణ్ని నన్ను వదలు. చందనవృక్షమనుకొని దుర్విపాకమైన విషవృక్షాన్ని ఆశ్రయించావు).

అని భవభూతి శ్రీరాముడిచేత అనిపిస్తాడు. అంతేగాని సాగదీసి

"మణి అనుకొని మహోగ్రాగ్నినిచేపట్టినావు,
కుసుమమాల అని క్రూరసర్పాన్ని మెడవేసుకున్నావు"

అని వదరించడు.

అసత్కావ్యమని అహోబలపండితుడన్న ముద్రారాక్షసంలో సయితం కోపసంరంభసమయంలోకూడా

"ఆస్వాదితద్విరదశోణితశోణశోభాం,
సంధ్యారుణామివకలాం శశలాంఛనస్య,

"జృంభావిదారితముఖస్య ముఖాత్ స్ఫురంతీం,
కోహర్తు మిచ్ఛతి హరేః పరిభూయదంష్ట్రాం." (ముద్రా)

(యేనుగునెత్తురు ఆస్వాదించి చంద్రుడి సంధ్యారుణకాంతివలె యెర్రగావున్న సింహపుకోరను ఆవలిస్తే బయిటికి ప్రకాశిస్తున్న దాన్ని ఆసింహపునోటినుండి యెవడు పరాభవించి పెరకగోరుతున్నాడు.) అని ఒక్కనిదర్శనంతోనే రాక్షససాహసికత్వాన్ని నిరూపిస్తాడు.

"నందకులకాలభుజగీం
కోపానల బహుళనీలధూమలతాం
అద్యాపి బధ్యమానాం
వధ్యః కో నామనేచ్ఛతి శిఖాంమే" (ముద్రా)

(కోపానలబహుళనీలధూమలత నందకులానికి నల్లత్రాచు అయి యిప్పటికీకట్టబడుతున్న నాశిఖను వధ్యుడెవడు ఇచ్ఛగించడు) అని మలయకేతునిగ్రహాన్ని సూచించి దాన్ని యింకొక్కనిదర్శనంతో

"ఉల్లంఘయన్మమసముజ్జ్వలతః ప్రతాపం
కోపస్య నందకులకానన ధూమకేతోః,
సద్యః పరాత్మ పరిమాణ వివేకమూఢః
కః శాలభేన విధినాలభతాం వినాశం." (ముద్రా)

(నందకులకానన ధూమకేతువయిన నా ప్రజ్వలించే కోపప్రతాపాన్ని ఉల్లంఘించి యెవడు పరబలమెరుగని మూఢుడు మిడతవలె వినాశం పొందుతాడు) అని ఉపోద్బలం చేస్తాడు.

దుఃఖం అతిశయించి కొంత అధికాలాపం ఆరంభమయ్యే ఘట్టంలో కాళిదాసు రతిచేత భర్తతోగూడా భార్యపోవాలె ననేఅభిప్రాయానికి

"శశినాసహయాతికౌముదీ సహమేఘేన తటిత్ ప్రలీయతే."
(కుమా)

(చంద్రుడితో వెన్నెలపోతుంది, మేఘంతో మెరుపులీనమవుతుంది.)అని రెండునిదర్శనాలకంటె యెక్కువచెప్పించడు. ఇట్లా చెప్పినా "పునఃపునర్దీప్తి" అనేనోషం రతివిలాపానికి సంక్రమించిందని ముమ్మటుడన్నాడు. అది వేరేవిషయం.

కాళిదాసు సాధారణంగా ఒకటి, రెండు, లేదా మూడు నిదర్శనాలను చెప్పుతాడు. నిదర్శనబాహుళ్యం అరుదు. యెక్కడనైనా యిప్పటివలె నిదర్శనపరంపరలు అధికంగావుంటే అవి దోషమేగాని గుణంగాదు.

నిదర్శనపరంపరలు మామూలు ప్రజలకు వుడుకెక్కించే సభల్లో అవసరమైతే కావచ్చునుగాని పరిణతబుద్ధులకు ఉద్దిష్టమైన కావ్యాల్లో విసుగూ రోతా పుట్టిస్తవి. శ్లేషలకు వాక్యాల ఉన్నగ్నునిమగ్నతలకు యత్నిస్తూ సర్వార్థాలను గార్లించ ఉద్యుక్తమైన కాదంబరిలోని నిదర్శనపరంపరలు ప్రత్యేకించి విమర్శించదగ్గవి గనుక వాటివిచారణ యిక్కడ వదలుతున్నాను.

శాస్త్రాల్లో విషయం స్ఫుటపరచడానికి ఆవశ్యకత వస్తుంది. వాక్యపదీయకారుడు ద్వితీయకాండంలో

"ప్రమాణత్వేనతాం లోకః సర్వః సమనుపశ్యతి,
సమారంభాః ప్రతీయన్తే తిరశ్చా మపి తద్వశాత్."(వాక్య)

(ఆప్రతిభయే ప్రమాణంగా లోకం చూస్తున్నది. ఆప్రతిభావశాననే తిర్యక్కులకుగూడా ప్రవృత్తిప్రతీతమవుతున్నది.) అని ప్రతిభను ప్రతిపాదించి

"స్వరప్రవృత్తిం వికురుతే,
మధౌపుంస్కోకిలస్యకః" (వాక్య)

(మధుమాసంలో కోకిలకు పంచమస్వరవిరావం యెవడుకలిగిస్తున్నాడు? (ప్రతిభయే.)

అని నిదర్శనం చెప్పుతాడు. కాని శాస్త్రం గనుక యింకాస్ఫుట పడడానికి,

"జంత్వాదయః కులాయాదికరణే కేన శిక్షితాః,
ఆహారప్రీత్యభిద్వేష ప్లవనాదిక్రియాసుకః.
జాత్యన్వయ ప్రసిద్ధాసు ప్రయోక్తామృగపక్షిణాం." (వాక్య)

(సాలీడు మొదలైనవాటికి గూళ్లు నిర్మించడం యెవరునేర్పినారు? ఆహారం, ప్రీతి, ద్వేషం, యీదడం మొదలయిన జాత్యన్వయ ప్రసిద్ధక్రియలలో మృగపక్షులను యెవడు నడిపేవాడు) అని నిరూపిస్తాడు. అనాదిప్రతిభావశంవల్ల ఈ క్రియలు ప్రేరితమై ప్రతీతమవుతున్న వని వీటికి జన్మాంతరంలో శబ్దశ్రవణం బోధహేతువని శ్రుతాశ్రుతశబ్దాలే సర్వప్రవృత్తికి హేతువని యిట్లా శబ్దంవల్ల కలిగే యితికర్తవ్యతారూపమైనదే, వాక్యార్థ మని అదే భగవతి ప్రతిభ అని ఆప్తుల అభిప్రాయం. శాస్త్రం గనుక మూడునిదర్శనాలు చెప్పి అభిప్రాయం స్ఫుటపరచాడు. ఇట్లానే సర్వం స్వభావంచేతనే ప్రవృత్తమవుతున్నది గాని వేరే నియంత లేడనే చార్వాకసిద్ధాంతం మాధవాచార్యులవారు సర్వదర్శనసంగ్రహంలో ప్రతిపాదిస్తూ ఉదాహరించిన అభియుక్తోక్తి, అభిప్రాయం స్ఫుటపరచడానికి,

"అగ్ని రుష్ణో జలం శీతం శీతస్పర్శ స్తథానిలః,
కేనేదం చిత్రితం తస్మాత్ స్వభావాత్ తద్వ్యవస్థితిః." (సర్వ)

(అగ్ని, వుష్ణం, జలం శీతం, గాలి, శీతస్పర్శం యిదంతా యెవరు చిత్రించారు? స్వభావంవల్లనే యిదంతా యేర్పడుచున్నది). అని నిదర్శనాలను చెప్పుతున్నది. ఇవి శాస్త్రసందర్భాలు. అక్కడ సయితం మితత్వాన్ని అతిక్రమించలేదు. పరిణతబుద్ధులకు భావాన్ని అందిస్తూ రసాస్వాదం కలిగించవలసిన కావ్యంలో కాళిదాసాదులు ఔచిత్యంపరిపాలించి నిదర్శనపరంపరలు లేకుండా కావ్యసౌందర్యాన్ని

కాపాడినారు. కాని యీకాలపుకృతికర్తలకు యీవివేకం నశించింది. నిదర్శనం మొదలుపెట్టితే వుడుకుబోతువుపన్యాసంలోకి దింపి విసుగూ రోతా పుట్టిస్తున్నారు.

దుఃఖంలో ఆశ, దాన్ని నిరూపించడానికి కృష్ణపక్షకర్త

"కన్నెటికెరటాల వెన్నెకేలా?
నిట్టూర్పుగాడ్పులో నెత్తావియేలా?"

అని అన్నాడు. ఇంటితో వూరుకోలేదు.

"ప్రళయకాలపుహోగ్ర భయదజీమూతఘోర
గళఘోరగంభీర ఘళఘళార్భటులలో
మెరపేలా"

అని ఉడుకెక్కించాడు. ఇంకా ఊరకోలేదు.

"అశనిపాతమ్ములో నంబులేలా?"

అన్నాడు. ఇంకా ఊరకోలేదు.

"హాలాహలమ్ములో నమృతమేలా."

అని ఇంతటితో చాలించలేదు.

"ప్రబలనీరంధ్రాభ్ర జనితగాఢధ్వాంత,
నిబిడహేమంత ధాత్రీకుంతలములలో చుక్కేలా"

అని అన్నాడు. ఇంతటితో విరమించలేదు.

"శిధిలశిశిరమ్ములో జివురేలా?"

అన్నాడు. కాని ఊరుకోలేదు.

"పాషాణపాళిపై ప్రసవమేలా?"

అని అన్నాడు. ఇంకా వదలలేదు.

"వికృతక్షూరక్షుధాక్షుభితమృత్యుకఠోర
వికటపాండురశుష్క వదనదంష్ట్రాగ్నిలో నవ్వేలా"

అని అన్నాడు. ఇప్పటికైనా విడిస్తే చాలు నని అనుకొన్నాను గాని ఆ యన అట్లా విడువదలచలేదు.

"కన్నటికెరటాల వెన్నెలేలా?
నిట్టూర్పుగాలిలో నెత్తావియేలా"

అని వదలినాడు. ఈతీరుగా నిదర్శన పరంపరలు నిండినవి.

"ఆకులో నాకునై పూవులో పూవునై
కొమ్మలో కొమ్మనై నునులేత రెమ్మనై
ఈయడ విదాగిపోనా?"

అని చెప్పి ఇట్లా అయిదుసార్లు 'అడవిలో దాగిపోనా' అని 'ఆకునై కొమ్మనై పూవునై రెమ్మనై' అని యింకా యేమోమో అని ఊరుకుంటాడు.

ఈకాలపుపద్యాలకు ఈదోషం హెచ్చుగా కనబడుతున్నది. ఆంధ్రహెరాల్డులో, బసవరాజు అప్పారావువారు

"ఆమబ్బు యీమబ్బు ఆకాశమధ్యాన
అద్దు కున్నట్లు మనమైక్యమౌదామే."

అని ప్రియురాలిని ఉద్దేశించిన మాటలను అంటారు. ఆమాట అని ఈకృతికర్త అంతటితో వూరుకోడు.

"ఆతీగె యీతీగె ఆవాగు యీవాగు ఆమాట యీమాట"

అని మొత్తంనాలుగునిదర్శనాలు వేసి పూర్తిచేస్తాడు.

తీగె తీగెకలిసినా వాగువాగు కలసినా అంతగా భావభేదంలేని యీనిదర్శనపరంపరలు నిరర్థక మంటున్నాను. సాహితిలో ఒకరు

" సంతత మడంగి యున్నెనిసర్గగుణము
ఎంత ప్రతికూల వృత్తిలో నిరికియున్న
ఎంత యుత్సాహ జలధార లింకుచున్న

హృదయ మందున కవితాంశదృఢత్వముండ
ఉండునే యది యుప్పొంగ కుండ నెపుడు"

అని తన దుర్నివారకవిత్వాన్ని ప్రతిపాదిస్తాడు. దీనికి

" తరణి కిరణంబు లపుడవ్వుతప్త జేయ
కాలమేఘాళి సారెకు గప్పుచుండ
కృష్ణపక్షము లెపుడు కృశింపజేయ
విమల కమనీయ కౌముది హిమకరుండు
శారద నిశీథినుల వెదజల్లకున్నె"

అని అయిదుపంక్తుల్లో ఆకృతికర్తృకనిదర్శనం చెప్పుతాడు. ఇది ప్రకృతిశాస్త్ర ప్రథమపాఠం ఫక్కిగాని కావ్యఫక్కిగాదు. అయినా యింతటితో వూరుకోడు.

" గండశైలము లెన్నొ మార్గమునబడిన
ఉరునికుంజంబులెన్నొ క్రిక్కిరిసియున్న
తీక్ష్ణకిరణము లెంత బాధించుచున్న
ఝురమతిరయంబుతోడ వర్షాగమమున
ఇరుకెలంకులు తెగ బ్రవహింపకున్నె."

అని నిదర్శనాన్ని సాగదీస్తాడు. ఇంకా వూరుకోడు.

" అనిల మామోదమును సతం బాహరింప
మార్దవము నాతపము రూపుమాపుచుండ
భృంగములు మకరందము బీల్చుచుండ
కోమలంబుగ విచ్చి పరీమళంబు
కుసుమము వసంతవేళనువిసరకున్నె"

అని తిప్పితిప్పి చెప్పుతాడు. ఇంకా వదలడు.

" ప్రేమతో గన్నతల్లి తన్వీడి చనిన
విరసకంతాల నడుమను బెరగుచున్న

అరిభయంబున నాకుల నడగియున్న
తరుణ మరుదెంచు చోగలస్వరముతోడ
ప్రమదభరమున కోకిల పాడకున్నె"

అని వూరుకుంటాడు.

ఈకవికి వున్న యింతదుర్నివారకవిత్వం ఆంధ్రదేశానికి లభించిందేమో నని యెక్కడనైనా వున్నదేమో నని వెదుకుతున్నాను. శబ్దార్థాలను భావాన్ని అందించేమట్టుకు స్వీకరిస్తూ ఆనందఫలకమైన ధర్మాధర్మప్రవృత్తినివృత్తులను రసాస్వాదప్రదానపూర్వకంగా శ్రోతలకు ప్రసాదించే పరమార్థానికి ఉన్ముఖమై వుండవలసిన కావ్యం జాబితాలను, తయారుచేస్తున్నప్పటి పతితదశ వాస్తవంగా సంతాపకరమైనది.

ఆక్షేపం.

అవునయ్యా, ఇప్పటిది భావకవిత్వమని అది క్రొత్తదని మేమన్నాము. దాన్ని మీరు కాదనలేదు. భావకావ్యమంటేనే యేకభావాన్ని ప్రతిపాదించేది. ఒకటేభావాన్ని అనేకభంగుల ప్రతిపాదించారు. దీంట్లో దోషమేమిటి? అని అంటారా.

సమాధానం.

చెప్తున్నాను. భావకావ్యాన్ని ముందు విచారిస్తాను. ప్రేమ, భక్తి, వంటి చిరావస్థానంగల మనోవృత్తి భావం. ఇదే కావ్యానికి విషయం. నిద్రపోతున్నాను; అన్నందిన్నాను; అనే ఒకవాక్యార్థంకాదు భావం. అదేభావమని వొప్పుకున్నా ఆభావంవల్ల కలిగేచేష్టలు వివిధసందర్భాల్లో పడలేసంభాషణలు, తత్సంబంధి మనోవ్యాపారాలు, ఇవన్నీ ప్రతిపాదించడం భావప్రతిపాదనంగాని ఒకటే అభిప్రాయానికి తిప్పితిప్పి పది పన్నెండు ఉదాహరణాలియ్యడం గాదు. ఇట్లా ఉదాహరణాలు అయిదారో పది పన్నెండో కలిస్తే అది వొక కావ్యమనే అభిప్రాయం గూడా ఈరోజుల్లో వ్యాపించింది.

చాటుపద్యాలు.

వ్యాకరణం మొదలైన శాస్త్రాల్లోవలె ఉదాహరణాలు గుప్పడం కవిత్వంగాదని నిరూపించాను. అయినా ఒకభావాన్ని పరిపోషం చేసేటప్పుడు అంగంగా అవసరమైనంతమట్టుకు యివి చెప్పితే ఒకప్పుడు తగివుండవచ్చునుగాని,

"సిట్టూర్పుగాడ్పులో
ఘెళఘెళార్భటులలో
హాలాహలమ్ములో
రాత్రికుంతలములో
శిశిరమ్ములో"

అని యిట్లా ఉదాహరణాలు గుప్పించి, అది కావ్యమవుతుందని మురియడం అనుచితమైనపని.

ఆక్షేపం.

అవునయ్యా, "వాక్యం రసాత్మకంకావ్యం" అని విశ్వనాథు డన్నాడు. ఒకవాక్యమైనాచాలు, రసవంతమైనది. అదేకావ్యం. అనేక వాక్యాలు వుండవలసిన పనిలేదు. అని అంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను; వాక్యంరసాత్మకం కావ్యం అంటే మహావాక్యం అని అభిప్రాయం. లేదా రసాత్మక వాక్యం కావ్యాంశం అని అయినా అభిప్రాయం. మీరుచెప్పిందే ఆవాక్యానికి అర్థమైతే ఒకవాక్యం వ్రాసి కవిగావచ్చును.

వాక్యంతోగూడా పనిలేదు.

"తదదోషౌ శబ్దార్థౌ సగుణావనలంకృతీపునః క్వాపి" (కావ్య) అని సాహిత్యవేత్త లంటారు.

శబ్దార్థా అంటే శబ్దం అర్థం రెండు అని అభిప్రాయం. శబ్దానికి అర్థం యెట్లానైనా వుంటుంది గనుక, ఒక మంచిశబ్దం రచిస్తే చాలు. కావ్య మాతుంది. రచయితకవి అవుతాడు.

"మందః కవి యశః ప్రార్థీ"

అని కాళిదాసువంటివాడు చెప్పడం అనవసరం. ఇంతమంది ఇంత తేలికగా కవులవుతుంటే అతనికి జం కెందుకు? ఇందు వదన ఇది ఒకకావ్యం; సుందరాంగి ఒకకావ్యం; ఇందువదన కౌగిలియ్యవే సుందరాంగి ముద్దుపెట్టవే; ఇవి రెండు మహాకావ్యాలు అని నిర్ణయించవచ్చును. కాని యివన్నీ తెలివితక్కువమాటలు. ఒకభావంగాని రసంగాని పరిపోషం చెందినప్పుడే కావ్యత్వ సిద్ధికలుగుతున్నది. కాదా అవి కొన్నిమాటలే అవుతున్నవి గాని కావ్యంగాదు. ఇందుకే "వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం" అన్న సాహిత్యదర్పణకారుడు,

"తత్ర వాక్యం యథా శూన్యం వాసగృహం" ఇత్యాది "మహావాక్యం యథా రామాయణమహాభారతరఘువంశాది" (సాహి) అని వినిపిస్తున్నాడు.

"వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం" అన్నప్పుడు కావ్యాంశం వాక్యంలో వుంటుం దని అభిప్రాయం. యేకవాక్యమే కావ్యమైతే, మేఘసందేశాదులు మహామహాకావ్యాలు గావలెగదా. మేఘసందేశాదులు ఖండకావ్యాలని విశ్వనాథుడు చెప్పతున్నాడు. మేఘసందేశంలోని ఒకశ్లోకమే కావ్యమైతే మేఘసందేశమంతా కలిసి ఖండకావ్య మెట్లా అవుతుంది? రసభావాలు పరిపోషంచెంది శ్రోతకు మనః పరిణామితి కలిగించడంలో కావ్యత్వసిద్ధి యేర్పడుతున్నది. చిరావస్థానం లేని అభిప్రాయాన్ని తెలిపే వకవాక్యంగాని ఒకమాటగాని అట్లాటిపనికి సమర్థంగావు. సాహిత్య గ్రంథాల్లో ఇది రసం, ఇది భావం, అని ఒక్కొ

క్కశ్లోకాన్ని ఉదాహరించడం, ఉపదేశోపాయమని తెలుసుకోవ లెను. దాంట్లో రసాంశ, భావాంశ, వున్న దని తెలుసుకోవలెను. అది గాక ఈభావం రసం భావత్వంచేత రసత్వంచేత మాత్రమే గ్రాహ్యం గావు. ఆధారంయొక్క గుణాగుణాలు ఆధేయంమీద ముద్రితమవు తున్నవి. ఈసంగతి ముం దింకా స్పష్టంగా విశదీకరిస్తాను. రసం భావం గ్రాహ్యంకావడానికి తదాధారమైన ఆలంబనం విదితమై అవి పరిపోషం చెందడానికి సాంగరూపసిద్ధికలిగేవరకు ఉపస్థితంకావలెను. అప్పుడే మనకు ఉత్తమకావ్యం సిద్ధించగలదు. అట్లాకాక అచిరావస్థాన మైన ఒక అభిప్రాయానికి నాలుగైదు ఉదాహరణాలు వ్రాసి ఆమాట లను ప్రత్యేకంగా ఒకపేజీమీద ముద్రించినమాత్రాన అది ఒకకావ్యం గాదు. అవి యింపుగావుంటె వాటిని కావ్యాంశగల చాటూక్తు లనవ చ్చును. ఆమనోహరత్వం గూడా లేకుంటే అవి పనికిమాలిన ఛాందస పుమాట లవుతవి. కృష్ణపక్షంలోని విరిచేడె. విశ్రాంతి, శాపం, అబ్బ, తొలకరిలోని మరపు, గడ్డిపూలు, మొదటిముక్క, ఇట్లాటివన్నీ చా టూక్తులైనా అవుతవి. ఛాంధసపుమాటలైనా అవుతవి. ఈకాలపుఖండ కృతుల్లో ఛాంధసపుమాటలే హెచ్చుగా కనబడుతున్నవి. యెంకిపాటల వలె కావ్యత్వ సిద్ధిపొందినవి అరుదుగా కనబడుతున్నవి.

ఆక్షేపం.

అవునయ్యా, ఈరోజుల్లో మీరన్నట్లు స్వరూపసిద్ధి అయ్యేదాకా కావ్యం వ్రాస్తే చదవడానికి యెవరికీ తీరదు, అదిగాక పత్రికలవారికి చిన్నచిన్నపద్యాలు పద్యసంచయాలు అయితే అనుకూలిస్తవి, కనక నే చిన్నకృతులు వ్రాస్తున్నారు, అదిగాక ప్రజలరుచులు చిన్నవాటిమీదనే వున్నవి, అని అంటారా?

సమాధానం

చెప్పుతున్నాను. తీరిక లేదనేమాట నేనొప్పుకోను. యేమీతో

చక యెందరోకాలాన్ని యెట్లానో నెట్టడం మన మెరుగుదుము. చీట్లా డడం యెరుగుదుము. కనుక తీరికె లేదంటే అంగీకరించజాలను. కావ్యాసక్తిగలవారిలో కొందరైనా తీరికగలవారున్నారు. ఇఘు పత్రికలవారికి తీరిక లేనివారికి చిన్నచిన్నవికావలెనంటే కావలసి వుండవచ్చును. అంత మాత్రంచేత ఉత్తమకవిత్వ మెట్లా అవుతుంది? ఆపద్యాలు ఉత్తమకావ్య మెట్లాఅవుతవి? వార్తలవలె యిది చదివి పారవేయడానికి పనికివస్తవంటే, ఇవి పత్రికలవారి వ్యాపారానికి తీరికె లేనివారికి వేసే చిల్లరముక్కలంటే, నాకు విప్రతిపత్తిలేదు. అప్పుడు నావిచారణ అవశ్యకంగాదు. ఇక ప్రజలరుచులంటారా? ప్రజలరుచులకు సేవచేయడానికి కవులు వేశ్యలూ వర్తకులూగాదు గదా.

"యథాస్మై రోచతే విశ్వం తథేదం పరివర్తతే" (ధ్వన్యా)

(కవికి విశ్వమెట్లా ఇష్టమైతే అట్లా పరివర్తనపొందుతుంది)

అని ఆనందవర్ధను డన్నట్లు సర్వలోకాన్ని వశీకరించి ఉత్తమమార్గాన నడపవలసినకవి ప్రజలరుచులకు సేవచేసే వేశ్యాపదవిని వణిక్స్థానాన్ని పొందడం హైన్యం.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్త విద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో నిదర్శనాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ ర స్తు.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం.

తత్త్వజిజ్ఞాసాధికరణం.

వేదాంతం.

ఈకాలపు కృతుల్లో తత్వకవిత్వమంటూ కొంత కనబడుతున్నది. కవిత్వం తత్వజిజ్ఞాసా, చాలా సంబంధంకలవి.

'నానృషిః కురుతే కావ్య' మని భారతీయులు చెప్పుతున్నారు.

భగవద్గీతవంటి తత్వగ్రంథాన్ని కవి వ్యాసుడు తనకృతిలో యేకదేశంచేశాడు. అసలీ తత్వజిజ్ఞాసలకు కవులే బీజావాపకులు.

"నాసదాసీత్ నోసదాసీ త్తదానీం నాసీద్రజో నోవ్యోమాపరోయత్." (ఋ. మ 10. అ 11. సూ 1. ఋ.1)

ప్రళయదశలో అసత్తులేదు, సత్తులేదు, భూమి పాతాళం మొదలైనవిలేవు. అంతరిక్షంలేదు. (విద్యా. భా.)

"కోఅద్ధా వేదక ఇహ ప్రవోచత్ కుతఆజాతాకుత ఇయంసృష్టిః,
అర్వాగ్దేవా అస్యవిసర్జనేనాథాకో వేద యత ఆబభూవ."

(ఋ. మ 10. అ 11. సూ 1. ఋ. 6)

యేవుపాదానకారణంచేత యేనిమిత్తకారణంచేత ఈసృష్టి సకలం ప్రాదుర్భవించిందీ యెవడికి వాస్తవంగా తెలుసును? యెవడు చెప్పగలడు? ఈభూతసృష్టికి పిమ్మటివారుగా దేవతలుచేయబడిరి. జగత్తైకారణంవల్ల పుట్టిందో యెవడికి తెలుసు? (విద్యా. భా.)

అని వినిపించిన ఋగ్వేదకవివాక్కులు ఈతత్త్వజిజ్ఞాసలను విశదంచేస్తున్నవి.

"కింకర్మ కిమకర్మేతి కవయో ప్యత్ర మోహితాః." (భగవ) అని వ్యాసుడు కవుల కీ తత్త్వజిజ్ఞాసలతోటి గల సంబంధాన్ని విశదం చేస్తున్నాడు. బాదరాయణుడికి పిమ్మట వచ్చిన కాళిదాసాదులు అంతకు పూర్వం వికసితమైన జిజ్ఞాసల నన్నిటిని ప్రసిద్ధభారతీయ విద్వద్గోష్ఠుల్లో మననంచేసి ఆపైన వారి అనుభవాన్ని సందర్భంవచ్చినచోట కావ్యమర్యాదతో వినిపిస్తూవచ్చారు. ఔపనిషదం జైమినీయం పౌరాణికం, కాపిలం కాణాదం నైయాయికం పాతంజలం మొదలైనమార్గాల తత్త్వసిద్ధాంతాలను స్వానుభవాలను అనుసరించి మేళగించి కావ్యనయానకాళిదాసు రఘువంశదశమాశ్వాసంలో దేవతలు రావణవధార్థం విష్ణువును ప్రార్థించిన సందర్భాన,

1. "నమో విశ్వసృజే పూర్వం విశ్వం తదనుబిభ్రతే,
అథ విశ్వస్య సంహర్త్రే తుభ్యంత్రేధా స్థితాత్మనే.

2. రసాంతరాణ్యేకరసం యథా దివ్యం పయోశ్నుతే,
దేశేదేశే గుణేష్వేవ మవస్థా స్త్వమవిక్రియః.

3. ఏకః కారణతస్తాంతాం అవస్థాం ప్రతిపద్యసే,
నానాత్వం రాగసంయోగాత్ స్ఫాటికస్యేవ దృశ్యతే.

4. అమేయో మితలోక స్త్వ మనర్థీ ప్రార్థనావహః,
అజితో జిష్ణు రత్యంత మవ్యక్తో వ్యక్తకారణం.

5. హృదయస్థ మనాసన్న మకామం త్వాం తపస్వినం,
దయాళు మనఘస్పృష్టం పురాణ మజరం విదుః.

6. సర్వజ్ఞ స్త్వమ విజ్ఞాతః సర్వయోని స్త్వమాత్మభూః,
సర్వప్రభు రనీశ స్త్వ మేక స్త్వం సర్వరూపభాక్.

7. సప్తసామోపగీతం త్వాం సప్తార్ణవ జలేశయం,
సప్తార్చి ర్ముఖమాచఖ్యుః సప్తలోకైకసంశ్రయమ్.

8. చతుర్వర్గ ఫలం జ్ఞానం కాలావస్థా చతుర్యుగా,
చతుర్వర్ణ మయోలోకః త్వత్తః సర్వం చతుర్ముఖాత్.

9. అభ్యాస నిగృహీతేన మనసా హృదయాశ్రమం,
జ్యోతిర్మయం విచిన్వంతి యోగినస్త్వాం విముక్తయే.

10. అజస్య గృహ్ణతో జన్మ నిరీహస్య హతద్విషః,
స్వపతో జాగరూకస్య యాథార్థ్యం వేద కస్తవ.

11. శబ్దాదీన్ విషయాన్ భోక్తుం చరిమం దుస్తరం తపః,
పర్యాప్తోసి ప్రజాః పాతుం ఔదాసీన్యేనవర్తితుం.

12. బహుధా ప్యాగమై ర్భిన్నాః పంథానః సిద్ధిహేతవః,
త్వయ్యేవనిపతంత్యోఘా జాహ్నవీయా ఇవార్ణవే.

13. త్వయ్యావేశిత చిత్తానాం త్వత్సమర్పిత కర్మణాం,
గతిస్త్వం వీతరాగాణాం అభూయః సన్నివృత్తయే.

14. ప్రత్యక్షో ప్యపరిచ్ఛేద్యోమహ్యాది ర్మహిమాతవ,
ఆప్తవా గనుమానాభ్యాంసాధ్యం త్వాం ప్రతి కాకథా.

15. కేవలం స్మరణేనైవ పునాసి పురుషం యతః,
అనేన వృత్తయః శేషాః నివేదిత ఫలాస్త్వయి.

16. ఉదధే రివ రత్నాని తేజాంసీవ వివస్వతః,
స్తుతిభ్యో వ్యతిరిచ్యన్తే దూరాణి చరితానితే.

17. అనవాప్త మవాప్తవ్యంనతే కించన విద్యతే,
లోకాను గ్రహ ఏవైకో హేతుస్తే జన్మకర్మణోః.

18. మహిమానం యదుత్కీర్త్య తవ సంహ్రియతే వచః,
శ్రమేణ తదశక్త్యావా నగుణా నామియత్తయా." (రఘు)

1. మొదట విశ్వాన్ని సృజించి, పిమ్మట విశ్వాన్ని భరించి, తరువాత విశ్వాన్ని సంహరిస్తూ త్రివిధరూపాత్ముడైన నీకు నమస్కారం.

2. ఆకాశ సంబంధి జలం యేకరసమైనా, దేశ దేశంలో రసాంతరాలను పొందినట్లు, నీవు వికారరహితుడవైనా గుణాల్లో భిన్నావస్థలు పొందుతున్నావు.

3. నీవొకడవైకూడా ఉపాధివశాన ఆయాఅవస్థలను రాగసంయోగంవల్ల స్ఫటికానికి నానాతత్వంవలె, ప్రాపిస్తున్నావు.

4. నీవు కొలతకందవుకాని నీవు లోకాలను కొల్చావు. నీకు కోరికలు లేవు కాని కోరికలు తీరుస్తావు. నిన్ను గెల్చేవాండ్లు లేరు, నీకు సర్వత్ర జయం. నీవు అవ్యక్తుడవు కాని వ్యక్తం నీవల్లనే కలుగుతున్నది.

5 హృదయంలో వున్న దూరస్థుడవని, తపస్సాధ్యంలేని తపస్వివని, వ్యసనంలేని కరుణాశాలివని, ముదిమిలేని వృద్ధుడవని అంటారు.

6. నీకన్నీ తెలుసును. నిన్నెవ్వరు తెలియరు. నీవు అన్నిటికి కారణం. నీకు నీవు తప్ప వేరేకారణంలేదు. నీవందరికి ప్రభుడవు. నీకు ప్రభువు లేడు. నీవు ఒక్కడివి అన్నిరూపాలను పొందుతున్నావు.

7. సప్తసామాలు కీర్తించేది నిన్ను. సప్తసముద్రాలు నీకుశయనం. సప్తజిహ్వుడు నీకు ముఖం. సప్తలోకాలకు నీవు సంశ్రయం.

8. నాలుగుపురుషార్థలనిచ్చేజ్ఞానం, నాలుగు యుగాలుగావున్నకాలం, నాలుగువర్ణాలతోవున్నలోకం, ఇవన్నీ నాలుగు ముఖాలుగలనీనుండే కలుగుతున్నవి.

9. హృదయంలో.జ్యోతిర్మయుమై వుండే నిన్ను అభ్యాసనిగృహీత

మైన మనస్సుతో యోగులు ముక్తికొరకుధ్యానిస్తారు.

10. పుట్టుకలేనివాడవై పుట్టుతూ క్రియారహితుడవై శత్రుల సంహరిస్తూ నిద్రలో జాగరూకుడవై వుండే నీయథాస్థితి యెవడికి తెలుస్తుంది?

11. శబ్దాదివిషయాలను అనుభవించడానికి, దుస్తరతపస్సు తపించడానికి, ప్రజలను రక్షించడానికి, ఉదాసీనంగా వుండడానికి నీవు సమర్థుడవు.

12. గంగాప్రవాహాలు యెన్నివిధాల చీలినా చివరకు అర్ణవంలో కలిసేరీతి సిద్ధిహేతువులైన మార్గాలు బహుధాభిన్నాలైనా నీలోనే పడుతున్నవి.

13. నీయందు ఆవేశితచిత్తులై కర్మలను నీకు సమర్పిస్తూ కోరికలు వదలిన యోగులముక్తికి నీవు గతివి.

14. భూమ్యాదిభూతాలవల్ల నీమహిమ ప్రత్యక్షంగా కనబడుతున్నా యిట్లాటి దని తెలుసుకోవీలులేకున్నది. ఇక శబ్దానుమానాలవల్ల సాధ్యుడవైన నిన్ను గురించి యేమనవలెను?

15. స్మరణచేస్తేనేపురుషుణ్ని పవిత్రపరుస్తావు. నిన్నుపూజించడం దర్శించడం మొదలయిన వాటివల్ల ఫలమెంతగొప్పదో యిందువల్లనే తెలుసుకోవచ్చును.

16. సముద్రంలో రత్నాలు, సూర్యుడికిరణాలు చెప్పవీలులేనట్లు నీచరితలు స్తుతించ అలవికాకున్నవి.

17. పొందదగినదియేదీ, నీవు పొందకుండా వుండలేదు. నీవుజన్మిస్తే లోకానుగ్రహమొకటే హేతువై వుంటుంది.

18. నీమహిమను పొగడి మావాక్కులు చాలించడం శ్రమవల్లనో ఆశక్తివల్లనో గాని నీగుణాలింతే నని గాదు.

అని చెప్పి,

ఇతి ప్రసాదయామాసుః తేసురా స్త మధోక్షజం,
భూతార్థవ్యాహృతిః సాహి న స్తుతిః పరమేష్ఠినః.

ఇదంతా ఆపరమేష్ఠికి స్తుతిగాదు. సిద్ధమైవున్నగుణాలను చెప్ప డమే నని పూర్వుల విజ్ఞానానికి తన వినతిని "భూత"శబ్దంచేతవ్యం గ్యముఖాన మనకు వినిపిస్తాడు. ఇట్లానే మాఘుడు

"బహిర్వికారం ప్రకృతేః పృథగ్విదుః
పురాతనం త్వాం పురుషం పురావిదః" (మాఘ)

అని పెద్దలంటారని పూర్వుల విజ్ఞానానికి వినతిని చూపినాడు. కాళి దాసు అజవిలాపసందర్భంలో వసిష్ఠుడిచేత

1. తదలం తదపాయచింతయా
విప దుత్పత్తి మతా ముపస్థితా.

2. రుదతా కుతఏవ సా పునర్భవతా నానుమృతా పిలభ్యతే,
పరలోక జుషాం స్వకర్మభి ర్గతయోభిన్నపథాహి దేహినాం.

3. మరణం ప్రకృతిః శరీరిణాం వికృతి ర్జీవిత ముచ్యతే బుధైః,
క్షణమప్యవతిష్ఠతేశ్వసన్ యది జంతుర్నను లాభవానసౌ.

4. అవగచ్ఛతి మూఢచేతసః ప్రియనాశం హృది శల్యమర్పితం,
స్థిరధీస్తుత దేవమన్యతే కుశలద్వారతయా సముద్ధృతం.

5. స్వశరీర శరీరిణా వపి శ్రుతసంయోగ విపర్యయా యదా,
విరహః కిమివానుతాపయే ద్వద బాహ్యై ర్విషయై ర్విపశ్చితం.

6. నపృథ గ్జనవచ్ఛుచోవశం వశినా ముత్తమ గంతుమర్హసి,
ద్రుమసానుమతాం కిమంతరం యదివాయౌ ద్వితయేపి తేచలాః.

(రఘు.)

1. ఆమె మరణానికి చింతచాలించు. ఉత్పత్తిగలవాటికి విపత్తుచేరువనే వుంటున్నది.

2. నీవు ఆమెవెంట మరణించినాగూడా ఆమె నీకెట్లాను లభించదు. పరలోకంలో స్వకర్మానుసారంగా దేహులకు గతులు భిన్నంగా వుంటవి గదా.

3. మరణమే ఆత్మకు స్వభావసిద్ధమైన అవస్థ బ్రతుకు వికృతావస్థ అని పెద్దలంటారు క్షణమాత్రమరణమైనా శ్రేయస్సే గదా. (క్షణమాత్రజీవితమైనా అని మల్లినాథుడు.)

4. ప్రియవినాశం హృదయ శల్యంగా మూఢుడు భావిస్తాడు, స్థిరప్రజ్ఞుడు తెరచిన కుశలద్వార మనుకుంటాడు.

5. స్వకీయమైన దేహాత్మలకే సంయోగవియోగాలు కలుగుతూ వుంటే తెలిసినవాడే మని బాహ్యవిషయవియోగానికి తాపపడతాడు?

6. వశులలో ఉత్తముడవైన అజుడా! సాధారణుల వలె దుఃఖానికి వశం కావడం నీకు అర్హంగాదు.

"చెట్లూ పర్వతం రెండూ వాయుహతికి కదలితే వాటి కేమి భేదం?" అని ప్రాణుల సంయోగవియోగజన్యమైన సుఖదుఃఖాలను గురించి చెప్పించిన ఘట్టంలో "బుధైః" అని విబుధులవిజ్ఞానానికినతిని కనబరచాడు.

ఆకాలంనాటి విజ్ఞానసౌధాన్ని ఆరోహించి తత్వజిజ్ఞాసలకు వెలుగునిచ్చే నూతనానుభవాలను సయితం అక్కడక్కడ కాళిదాసాదులు అనుగ్రహిస్తూవచ్చారు. కనుకనే శాస్త్రవేత్తలుసయితం

"కర్తవ్యం కాళిదాసాదేః కావ్యానాం పరిశీలనం"

అని అన్నారు.

"భిన్నరుచి ర్హిలోకః, (రఘు)

ది. ఉపనిషత్తులకు, బ్రహ్మసూత్రాలకు, గీతకు భాష్యాలు వ్రాసి భారత వర్షపుమూలమూలల అగణ్యశిష్యులతో సంచారం చేసి తత్వజిజ్ఞాసలను వెదచల్లినాడు. అదివరకే శాస్త్రంగా ఆరంభమైవున్న బ్రహ్మజిజ్ఞాస ఒక అఖండశాస్త్రమై అదే అనేకసంవత్సరాల పఠనానికి తగిన ఒక ప్రసిద్ధవిద్యాస్థానమయింది. శంకరాచార్యులకాలంనుండి బ్రహ్మజిజ్ఞాస ఒక అఖండవిద్యాస్థానమై దేశంలోవున్న మహామేధావంతులనందరినీ ఆకర్షించ మొదలుపెట్టింది. బుద్ధుడితో కదలిక ఆరంభమైన యీజిజ్ఞాసలకు శంకరాచార్యులచేతిలో మహోచ్ఛదశ ప్రాప్తించింది. పిమ్మట రామానుజాదు లీజిజ్ఞాసల సాగించారు. మాధవాచార్యులవంటి మేధాసముద్రులు ఈజిజ్ఞాసలకు ఆకృష్టులైనారు. కవులనుండి యీతత్వజిజ్ఞాసలు పూర్తిగా విడిపడ్డవి. కవులీ జిజ్ఞాసలకుచేర్చదగ్గది మృగ్యమై తోచినది.

శాఖోపశాఖలతో పెరిగిన యీవిజ్ఞానం అధిగమించడంలో యెన్నో సంవత్సరాలు పట్టుతున్నవి. బుద్ధి విశ్రాంతావస్థకు వస్తున్నది. తత్వజిజ్ఞాసలకు దారిచూపే అనుభవాలు ఉండజాలనంతగా శాస్త్రవేత్తలు గార్లించి అనంతంగా వృద్ధిపరచారు. ఇక కవులేదైనా చెప్పితే అది ఆఅమేయశాస్త్రశాఖలముందు నిస్తేజంగా అణగి పోవలసినదే అయెను. కనుకనే శ్రీహర్షుడు తన అనిర్వచనీయత్వసిద్ధాంతాన్ని ఖండనఖండఖాద్యమనే ఒక గ్రంథంలో ప్రతిపాదించి, దాన్ని శాస్త్రశాఖలకు చేర్చాడుగాని తనకావ్యంల్లో వాక్యరూపంగా చెప్పి వూరుకుండలేకపోయినాడు. అట్లా వూరుకుంటే విస్తరించివున్న శాస్త్రశాఖలయెదుట ఆవాక్యాలు నిల్వజాలవు. కనుకనే శంకరరామానుజాదులతరువాత ఈజిజ్ఞాసలను స్పృశించ అవకాశం కవులకు కనబడలేదు. ఇక ఆంధ్రదేశంలో శంకరరామానుజాదులప్రచారమేగాకుండా దేశీయుల్లో అనేకు లీవిజ్ఞానాన్ని వెదచల్లినారు. గురువని మీమాంసకుల్లో

ప్రసిద్ధిగన్న ప్రభాకరుడివలె ఆంధ్ర దేశంలో గురుపద వాచ్యులైన వీరబ్రహ్మ, వేమన్న, సిద్ధప్ప, శివరామదీక్షితులు మొదలైన యోగులు, తత్వజ్ఞులు, దేశభాషాసాధనంతో ఆంధ్రదేశపు పల్లెపల్లెల ఈజిజ్ఞాసలను ప్రతిధ్వనింప జేశారు. వ్యాసుడు, జైమిని, గౌతముడు, కణాదుడు, కపిలుడు, పతంజలి, శంకరుడు, రామానుజుడు మొదలైన మహాతత్వవేత్తలు, బ్రహ్మగురువు, వేమన్న, సిద్ధప్ప, శివరామదీక్షితులు మొదలైన జ్ఞాననిధులు దేశాన్ని ప్రబోధిస్తుండగా వీటినిమించి కొత్తవెలుగుచూపే విజ్ఞానం కవులు ప్రసాదిస్తే తప్పక వారిని ఆరాధిస్తాము. కాదా? వారి తత్వకవిత్వపుమాటలు నిస్సారములే కాగలవు. ఇంకా ఆధ్యాత్మికవిజ్ఞానం అస్ఫుటావస్థలో వున్న అభారతీయులకు అట్లాటి తత్వకవిత్వం గొప్ప అయితే కావచ్చునుగాని ఆధ్యాత్మికవిజ్ఞానం పరిపాకావస్థకు వచ్చినభారతవర్షంలో అందులో ఆంధ్రదేశంలో అది తప్పక నిస్సారమే అవుతుంది. ఆతత్వకవిత్వం ఆంధ్రులకు అవసరంమాలిందే కాగలదు. ఇట్లా పరిహాసాస్పదమైన నీరసపు తత్వకవిత్వం ఈకాలపు కృతుల్లో తరుచుగా కనబడుతున్నది.

> "జననమరణములు రెండు విశ్రాంతిలేక
> జరుగుచుండును నీప్రపంచంబునందు." (వనకుమారి)
>
> (పునరపి మరణం పునరపి జననం—భజగో)
>
> "ఒకప్పుడు కొన్ని సంఘము లుత్తమస్థితి గలిగియుండు
> మరికొన్ని అధమ సన్స్థానంబునొందు
> కష్టసుఖముల నీచోచ్చగతులు గలవు
> చక్రదండంబునకు బోలె" (వనకుమారి)
>
> "కస్యాత్యంతం సుఖముపనతం దుఃఖ మేకాంతతో వా
> నీచై ర్గచ్ఛ త్యుపరిచదశా చక్రనేమి క్రమేణ."
> (మేఘ)

"కాలమహాత్త్వమెవ్వరికి గన్గొనరాదు ప్రతిక్షణంబు గా
ర్యాళి ప్రయత్నలబ్ధమగు కల్గవు కొన్ని ప్రయత్నయుక్తి నేఁ
లీల లయించు భాగ్య మవలీల దరిద్రతబోవు యిట్టులే
తేలును మున్గుకాలజలధిఁ సకలంబును ఆస్వసంత్రతఁ."
(వనకుమారి).

"కాలః సృజతిభూతాని కాలః సంహరతే ప్రజాః
కాలః సుప్తేషు జాగర్తి కాలోహి దురతిక్రమః.
కాల మూల మిదం సర్వం భావాభావౌ సుఖాసుఖే."
(మహాభా. ఆ.)

"కాల ఏవహి పురుషాన్ అర్థానర్థయోః జయపరాజ
యయోః,సుఖదుఃఖయోశ్చ స్థాపయతి." (వా.కా.సూ)

అని యిదివరకు ప్రసిద్ధమైనవచనాలనే తత్వంగా వనకుమారికర్తవ్రాస్తే మానవసుఖదుఃఖాలపై వీరిదృష్టి పెసిమిస్టికుగా వున్నదని ఆంధ్రపెం రాల్లులో ఒకరు సారంతేల్చారు. యీమాటల్లో వీరి నూతినానభవం గాని వీరి స్వదృష్టిగానిలేదు. లోకంలో ప్రసిద్ధమైన వచనాలివి. జీర్ణంచని పాశ్చాత్యసంస్కారమంతో భారతీయసంస్కారానికి అంధులై వున్నంత కాలం ఇట్లాటివి గోచరిస్తుండగలవు. ఈకొత్త సంగతులు మనకు ప్రసా దించడానికి వనకుమారికర్తపడ్డశ్రమలో నాల్గవవంతు భారతీయవిజ్ఞా నంప్రాప్తించడానికి పడినట్లయితే ఆ అమేయవిజ్ఞానాన్ని మేళించి వ్రా సినా వ్రాయకున్నా ఇట్లా పెద్దలంటారని బుద్ధిపరిపాకాన్ని, వినతిని, అయినా కనబరచే వాడు.

ఇట్లనే భారతి సం 3. సం 1. లో రాయప్రోలు సుబ్బారాయ కృతి ధ్యానగీతవున్నది. యేదో తత్వం తెలుపబోయి ధ్యానగీతకర్త నేను బ్రాహ్మముహూర్తంలో మేలుకొన్నాను, నాఅహంకారం కదలలేదు, నేను

ఉపనిషత్తు పఠించాను, దేవీపంచరత్నాలు చదివినాను, రామకథ మీాదికి మనసుపోయింది, తరువాత భాగవతంమీాద బుద్ధిపుట్టింది, నాకే మీాతోచలేదు, తరువాత అనువాకాలకు తిరిగినాను, అని తనచర్య వ్రాశాడు. చివరన అయోమయంలోకి దిగి వదలినాడు. దీన్ని తరువాత నిరూపిస్తాను. అనంతరూపంతో విస్తరించివున్న తత్త్వజ్ఞానం యొక్క శిఖరం ఆరోహించి సర్వభావాలను వశపరచుకొని మనకు నూతనవిజ్ఞానం ప్రసాదిస్తే వారిని తప్పకుండా ఆరాధిస్తాము. కాని చెప్పగలిగినది, చెప్పవలసినది యేమీా లేనప్పుడు తత్వంలోకి దిగితే అది నిస్సారపు అయోమయపుమాటలలోనికే పర్యవసిస్తుంది. తత్వం వ్రాస్తామా? అది వేదాంతవిజ్ఞానవిలసితులకు గ్రాహ్యంగా వుండవలెను. లేదా ఆసామగ్రి లేనప్పుడు ఊరుకొనడం ఉచితం. "అకునఅందని పోకన పొందని" యేవో నాలుగుమాటలు పులిమి, బులుపుతీర్చుకుంటే తీర్చుకోవచ్చును. తెలియనివారు తెలియకుండా వాటిని చదవవచ్చునుగాని వాటిని అయోమయపు అజ్ఞానవచనాలని సంస్కారవంతులు నిరాకరిస్తారు.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్త విద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయానుత్రపరిశిష్టంలో
తత్త్వజిజ్ఞాసాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ ర స్తు.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం.

అయోమయత్వాధికరణం.

అయోమయత్వం.

బుద్ధి అపరిణతమై ఉదితభావపరంపరలో స్పష్టతలేనప్పుడు వెలువడేమాటలు అయోమయంగా వుండడం సహజం. చెప్పదలచుకొన్నది చెప్పడానికి బలంలేని భీరుత్వమూ చెప్పవలసినదేమీ లేనపుడు వ్రాయవలెననే కోరికా అయోమయపుమాటలనే వెడలిస్తవి.

ఉన్నది మామూలు అభిప్రాయమై ఓసి ఇంతేనా అంటారని దాన్ని యేమేమో మాటలతో చెప్పి అయోమయంతో ఆత్మవంచనచేసుకొంటారు కొందరు.

ఈ అన్నిరకాల అయోమయాలు నేటికాలపుకవిత్వంలో బహుళంగా కనబడుతున్నవి.

"మధురమోహనమూర్తి మందహాసమున
నద్భుతంబుగ లీనమై నట్టులుండ
మధురహాసంబులో మాధురీప్రకృతి
యానంద ముద్రితమై నట్టులుండె
మధురచంద్రికలలో మధురామృతంబు
మధురామృతంబులో మధురరసంబు
మధురరసంబులో మధురభావంబు
మధురభావంబులో మధురరూపంబు

మధురరూపంబులో మధుర తేజంబు
మధుర మోహనకళా మహితమై వుండ
మధురస్వరంబులో మధురగీతముల
మధురగానంబులో మది మేళగించి." (యేకాంతసేవ)

అని యేకాంతసేవలో వున్నది యీఅయోమయ ప్పులుముడే నని ఇది వరకే నిరూపించాను.

"పెద్దపులినోటిలో నే నేను, పెనుబొబ్బపెడతాను నే నేను
గొర్రెల్లెమేకల్లె నే నేను, ఘోషిల్లిపోతాను నే నేను
భార్యనీవక చెంప నే నేను, భర్తనీవక చెంప నే నేను"
(భారతి సం. ౨, ౧౧).

అనేవి యీఅయోమయపుకోటిలోనే చేరుతున్నవి. ఇది శంకరులఅద్వైతమా? వైయాకరణుల శబ్దబ్రహ్మవాదమా? లేదా జైమినీయమా? కాపిలమా? కాణాదమా? పాతంజలమా? గౌతమీయమా? స్వకీయ నూతనసిద్ధాంతమా? యీ బొబ్బలు పెట్టడమేమిటి; భార్యగావడమేమిటి; భర్తగావడమేమిటి; యీఅయోమయాన్ని యీకృతికర్తకే వదులుతున్నాను. ఇది స్వకీయసిద్ధాంతమయితే దీనిని సుబోధంగా వ్యక్తపరచవలసివుంటుంది. లేదా అయోమయంలోబడవేసి కృతికర్త అకృతార్థుడే అవుతున్నాడు.

"వినబడదు శ్రుతివాణి విప్పినవిధాన
కనబడదుస్మృతి ఋషివచించిన విధాన." (భారతి.ధ్యానగీత),

అని ధ్యానగీతకర్త అంటాడు. శ్రుతివాణి విప్పిన విధానవినబడదంటే, ఋగ్వేదంమొదటిరూపంతో లేదనా? మొదటి శ్రుతికారుడు చదివినట్లు నేటిబ్రాహ్మణుడు చదవలేడనా? లేదా వాట్లో ప్రక్షిప్తాలు చేరినవనా? యే శ్రుతి? ఋగ్వేదమా? యజుర్వేదమా? అధర్వవేదమా? సామవేదమా? వాట్లో మంత్రభాగమా? బ్రాహ్మణభాగమా? యేవిప్రక్షిప్తభాగా

లు? కాకుంటే ప్రథమంలో ఋగ్వేదం వినబడ్డట్లు ఇప్పుడు వినబడదనా? అయితే వేదం పుట్టినప్పటిధ్వని ఈధ్యానగీతకర్త యెప్పుడువిన్నాడు? ఇట్లానేస్మృతి. ఇవే అయోమయపునిస్సారపు మాట లంటున్నాను.

"వినబడియె నొక్కసూక్తి ద్వాపరమందు
స్మృతులు మాని ముక్కోటిదేవతల వదలి
బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రుల బరిత్యజించి
అగ్నిముఖమున బురుషుని నరయుమనుచు" (భారతి. ధ్యానగీత)

అని ధ్యానగీత కర్త అన్నాడు.

అగ్నిముఖాన అరయమంటే యజ్ఞంచేయమనా? అగ్నిలోని ల్చోని తపస్సుచేయమనా? పార్శీలవలె అగ్నిపూజచేయమనా? అగ్ని లోవుండే జ్యోతిస్సునే బ్రహ్మమనుకోమనా? బ్రహ్మమునకు అగ్ని ముఖమనా? చెప్పదలచినది స్పష్టంగా చెప్పగల బలంలేని భీరుత్వంవల్ల యిట్లాటి అయోమయపు ధోరణి దిగుతున్నది.

" కలవిహంగమ పక్షముల దేలియాడి
తారకామణులలో దారనై మెరసి
మాయమయ్యెదను నామధురగానమున
మొయిలు దొనెలలోన బయనంబొనర్చి
మిన్నెల విహరించి మెరపునై మెరసి
పాడుచు జిన్కనై పడిపోదునిలకు
పక్షినయ్యెద జిన్ని ఋక్షమయ్యెదను
మధుపమయ్యెద జంద మామనయ్యెదను
మేఘమయ్యెద వింత మెఱపు నయ్యెదను
అలరు నయ్యెద జిగురాకు నయ్యెదను
పాటనయ్యెద గొండ వాగునయ్యెదను
పవనమయ్యెద వార్ధిభంగమయ్యెదను." (కృష్ణపక్షం)

ఇవన్నీ అయోమయపు మాటలు. ఈకృష్ణపక్షకర్తయిట్లా తుమ్మెదలయి, మేఘమయి, గారడిచేస్తుంటే చూడవలెనని నేను కుతూహలపడుతున్నాను. కావ్యానందం లేకుంటే గారడీ ఆనందంతోనైనా తృప్తిపడతాను.

"ఓకుటిలపన్నగమ చెవియొగ్గివినుమ
ఏను స్వేచ్ఛాకుమారుడ నేను గగన
పథవిహారవిహంగమపతిని నేను
మోహనవినీలజలధరమూర్తి నేను
ప్రళయఝంఝూప్రభంజనస్వామి నేను
ఎవ్వరనియెంతురో నను ఏనసంత
శోకభీకరతిమిర లోకైకపతిని
కంటక కిరీటధారినై కాళరాత్రి
మధ్యవేళల జీమూతమందిరంపు
గొలువుకూటాల నేకాంతగోష్ఠిదీర్చి
దారుణ దివాంధరోదన ధ్వనుల శ్రుతుల
బొంగి పొంగి యుప్పొంగి పొరలిపోవు
నావిలాపనిబిడగీతికావళీవి
రావముల నర్ధరాత్ర గర్భమ్ము మరియు
మఱియు భీషణకాళిమోన్మత్తగాగ
జేయు తఱి నన్ను మీరు వీక్షింపలేదొ."

ఇది కూడా ఆకృష్ణపక్షంలోవున్న అయోమయధోరణే. వాస్తవంగా శోకభీకరతిమిరలోకైకపతులెవరైనావుంటే ఇట్లా చెప్పుకోవడం అంతగా వుచితంకాదు. ఇట్లాటిమాటలను గురించే శాబోలు. "కంచుమోగునట్లు కనకంబుమోగునా" అని వేమన అన్నాడు. చిన్నప్పుడు వెంట్రుకలు మొగానికి కప్పుకోని "ఆం! నేను యెలుగ్గొడ్డును" అని

దడిపిస్తే ముగం తేరి పారజూచి "నీవు అన్నయ్యవుగావా" అన్నమా
టలు జ్ఞాపకానికి వస్తున్నవి.

"ఏవియో ఘోర పవనార్భటీధ్వను లివె
కర్ణకుహరాంతరస్థలిఁ గలత బరచు
ధూమపావకజ్వాలల నొదిగియుండి
భూతపైశాచములు నన్నుఁ బొడుచుచుండు."

అని భూతాలూ పైశాచాలూ విడివడి బాధిస్తున్న యామర్తి సూర్య
ప్రకాశరావువారిమాటలు ఈ ప్రళయజంఝూ ప్రభంజనస్వామి అయో
మయపు కోటిలోనివే నని చూపి ఈచర్చ ముగిస్తున్నాను. ఇఘ యీ
అయోమయపుమాటలను గురించి చర్చించడం అనవసరం. బుద్ధి అపరి
ణతమై వున్నప్పుడూ, చెప్పదలచినది చెప్పడానికి బలంలేని భీరుత్వం
తమస్సు ఆవరించివున్నప్పుడూ, చెప్పవలసినదేమీ లేనప్పుడూ, ఉన్నది
మామూలు అభిప్రాయమై దాన్ని యేమేమో మెలికలువేసి ఆత్మవం
చనకు ఆరంభించినప్పుడూ, యీఅయోమయం దిగుతుందని చెప్పి చా
లిస్తున్నాను. యెంతో జ్ఞానాన్ని దేశం నిండా వెదజల్లిన వేమన ప్రభృ
తులు సయితం

"నీరు కారమాయె కారంబు నీరాయె
కారమైన నీరు కారమాయె
కారమందు నీరు కడురమ్యమైయుండు
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ. (వేమ)

బ్రహ్మ గుడ్డమాయె భవుడు పల్లంబాయె
నాది విష్ణు లెన్న నంకెనాయె
నందు మీదివాడు ఆడదో మొగవాడొ
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ." (వేమ)

అని,

" మొనలుమీఁదుగ తలలుకిందుగ మొలచియున్నది వృక్షమూ
మోదమలరగ మింటమీఁదను మదగజము విహరించెరా
చిదిమి పట్టిన బంటుకైవడి చీమయేనుగు మింగెరా
విర్రవీగుచు కేకవేయుచు యోగమంచము మింగెరా
గొర్రెయొక్కటి అయిదుపులులను గొట్టి నెత్తురుదావెరా
చిర్రిచెట్టున జాజిపూవులు శ్రీకరంబుగ పూచెరా
మర్రిపై కదళీఫలంబులు మల్లారిరామదయానిధే.
కొంచమౌ నొకగృహములోపల కోటిసింహము లుండెరా
అంచితంబుగ నన్నిటిని యొకసామజంబు వధించెరా
పంచవన్నెల చిలుకలైదొక పర్వతము భక్షించెరా
మంచి తత్వజ్ఞానమిది మల్లారిరామదయానిధే.
ఒంటిపాటుల రెండుకోతులు జంటపిల్లుల నీనెరా
కంటి నని ఒక నక్కకడుపున కామధేనువు పుట్టెరా
వింటి నని ఒక మొసలినవ్వుచు విధపఱుగులు బారెరా
మానసంబున మనుజుడొక్కడు మాను నములుచునుండెరా
కాని కానిమ్మనుచు దోమలు కనకగిరి కదలించెరా
నిరుపమాంబుధి చంద్రమల్లారి వీరరాఘువదయానిధే."

(కా. త)

అని యిట్లా చెప్పినమాటలు నేటికి అయోమయమై సమస్యలకిందికి దేలి ఉద్దిష్టప్రయోజనానికి దూరమై వున్నవి. సర్వలోకం సంశ్రయించదగిన విజ్ఞానాన్ని ప్రసాదించిన శంకరప్రభృతులు తమసిద్ధాంతాలను అయోమయత్వంలోకి దింపలేదు. గనుకనే దిగంతవ్యాప్తమై వున్నవి. శ్రీభాగవతకవి యీతీరుగా అన్యాపదేశంగా పురంజనోపాఖ్యానం జెప్పి చివర కది అయోమయమవుతుందని తలచి కాబోలు తానే దాన్ని విప్పి వినిపించాడు.

పూర్వపక్షం.

అవునండీ, మీరది అయోమయమంటారు; ధ్యానగీతలో ప్రతి క్రియలో కృష్ణపక్షపు ప్రభంజనస్వామిలో అంతరార్థమున్నదని మే మంటామ అని వాదిస్తారా ?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను. ఆఅంతరార్థాన్ని డీకొనే. అంతరార్థం నావి చారణలో కూడా వున్నదంటాను. మీ రది విప్పినప్పుడు నే నిది విప్పు తానంటాను. ఈమాటలకు తలా తోకా లేదు. యేమైనా అంత రార్థం వుంటే దాన్ని యెందుకు కప్పిపెట్టవలె నని ప్రశ్నిస్తున్నాను. యేమైనావుంటే దాన్ని విప్పి చెప్పండి అని కోరుతున్నాను. చెప్పే దాక అవి అయోమయమ్మాట లంటున్నాను. విప్పి చెప్పినప్పుడు అవి యెంతవరకు వుచితమో మళ్లీ ఆమాటలమీద వేరే విచారణ చేస్తాను.

అస లింతకూ విప్పడానికి ఇవి సమస్యలుగావు; తిరుమలేశపద్యా లుగావు; సౌందర్యభావన దర్శనమాత్రాన్నే కలుగవలెనుగాని కండ్లూ, ముక్కూ, చెవులూ, కండ్లకు దగ్గిరగాపెట్టుకొని చెక్కి_పై తోలుతీసి పరీక్షిస్తే సౌందర్యస్ఫురణానికే మూలక్షయం కలుగుతుంది

ఆక్షేపం.

ఇవి యీకాలంలో తెలియవు. ముందుకాలంవారుగాని వీటి లోతు కనుక్కోరు. అందుకే భవభూతి

"కాలోహ్యయం నిరవధి ర్విపులాచ పృథ్వీ" (మాలతీ)

అన్నాడు అని అంటారా?

సమాధానం.

చెబుతున్నాను; అది అసంబద్ధం. తనకావ్యాన్ని కొందరు గౌర వించకపోతే మీరు కాకుంటే మీతరువాతవారు దాన్ని గౌరవిస్తారు

అని అన్నాడు.

"ఏకోరసః కరుణఏవ" (ఉత్తర)

అనే యిట్లాటి నూతనసిద్ధాంతాలను వారు అంగీకరించకుంటే వాటిలో సత్యమే ఉన్నట్లయితే ముందు వారంగీకరిస్తారని అతడి అభిప్రాయం. అంతేగాని భవభూతి తననాటకాలను అయోమయంగా వ్రాసి ముందువారి కివి తెలుస్తవనలేదు. భవభూతినాటకాల్లో యెక్కడా యేమాత్రం అయోమయత్వం లేదు. ఒకవేళ ముందుకాలపువారి కని ఒప్పుకుందాము. అవి ముందుకాలపువారికే అయితే యిప్పుడే అచ్చువేయించి అమ్మడం యెందుకు? యీమాటల కర్థం మారింది గనుక అవి ముందుకాలంవారికి తెలుస్తవంటారా? ఆమారిన అర్థాలెవరికీ తెలియకుండా యీపద్యకర్త కొక్కడికే యిప్పు డెట్లా తెలిసినవి? ముందు కాలపు వారి భాష వీరికెట్లా వినబడ్డది? వీరు కొత్తగా యీఅయోమయపు భాషను సృష్టించారంటారా?

"నిత్యాః శబ్దార్థసంబంధాః" (వాక్య)

అని శబ్దతత్వజ్ఞులు చెప్పుతున్నారు.

పతంజలి "కుంభకారకులంగత్వా" (మహా) అన్నట్లు భాష నెవరూ చేయలేరని భారతీయులసిద్ధాంతం. ఒకవేళ చేస్తారని ఒప్పుకున్నా దీన్ని ముందుకాలపువాండ్లు యెట్లా నేర్చుకుంటారు? సాధనాలు వేరే యేర్పరచారంటారా? వీటికి ప్రామాణ్యమేమిటి? వీటిని ముందు కాలపువారు అంగీకరిస్తారని నియమమేమిటి? పోనీ అట్లాటివేమైనా వుంటే మాకెందుకు ప్రసాదించగూడదు? ముందుకాలపువాండ్లు యింకా తెలివిగలవాండ్లవుతారు గనుక, వారికి తెలుస్తవంటారా? అది అసంబద్ధం. పాణిని పతంజలి ప్రభృతులు వ్రాసిన శాస్త్రాలను యెన్నో సంవత్సరాలు పరిశ్రమజేసి సంస్కారవంతుల మవుతున్నాము. వెన

కటికాలపువారికంటే ముందుకాలపువారు యెక్కువ బుద్ధిమంతుల నడం అనుచితం. నాట్యశాస్త్రంలో

"భవిష్యతి యుగేప్రాయో భవిష్యంత్యబుధానరాః." (భ. నా)

భవిష్యత్కాలంలో నరులు అబుధులవుతారు అని భరతుడు అన్నాడు పోనీయండి. ముందు రాబోయ్యేవారికంటె యిప్పటివారు తెలివితక్కువవారనే వొప్పుకుందాము. ఈ తెలివి తక్కువ వారికే దాన్ని విప్పి చెప్పండి అంటున్నాను. చెప్పినా తెలియదంటారా? తెలిసే టట్టు చెప్పండి.

" వక్తురేవహి తజ్జాడ్యం శ్రోతా యత్ర న బుధ్యతే. "

(వినేవాడికి తెలియకపోవడం వక్తయొక్క జాడ్యమేను).

అని పెద్దలుచెప్పుతున్నారు. అధికారులు లేరంటారా? ఒకరైనా లేరా? కొందరు భీరువులై అటుభార్యకు తగిలేటట్లు యిటుదేవతకు తగిలేటట్లు అయోమయంగా రచిస్తున్నారు. వ్రాయదలచుకుంటే నిర్భయంగా జగన్నాథాదులవలె భార్యనుగురించి వ్రాయండి. లేదా దేవతమీద భక్తిని శ్రీగుణరత్నకోశం, సౌందర్యలహరి మొదలయినవాట్లోవలె కనబరచండి. ఇదే ఉత్తమమార్గం. భీరుత్వం అయోమయం అధమ మంటున్నాను.

—ఆక్షేపం.—

అవునండీ, చెప్పవలసినది లేనప్పుడు వ్రాస్తే అయోమయమంటారు. చెప్పదలచుకున్నది చెప్పడానికి కావలసిన బలంలేనప్పుడు వ్రాస్తే అయోమయ మంటారు. వచ్చీరాని సంస్కృతం వ్రాస్తే అయోమయమంటారు. అభిప్రాయము మామూలుదై దాన్ని మెలికలువేస్తూవ్రాస్తే అయోమయ మంటారు. ఈ అయోమయమైనా వ్రాస్తే మంచిది గదా, యేమీ వ్రాయకుండావుంటే వాఙ్మయం యెట్లా వృద్ధిఅవుతుంది? అని అంటాగా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను; అయ్యో! కవిత్వంవ్రాసేవాండ్లు లేరే అని దుఃఖించి కవిత్వంవ్రాయవద్దు. యేమీ వ్రాయకుండావుంటే యేమీ మునిగిపోలేదు. మనకు కాళిదాసాదులకవిత్వం యుగయుగాలవరకూ ఆనందపారవశ్యం కలిగించగలిగినది వున్నది. కవిత్వం లేదుగదా అని దుఃఖపడవలసిన పని లేదు. ఇఘు ఆంధ్రులను పవిత్రులనుజేసి సర్వభారతవర్షానికీ సర్వలోకానికీ సందేశమిచ్చే కవిత్వం పద్యరూపానగాని గద్యరూపానగాని వస్తుందా దాన్ని ఆంధ్రదేశం శిరసావహించగలదు, కాని యిప్పుడు కవిత్వం కొరతగా వున్నదని దుఃఖపడి మాత్రం వ్రాయవద్దంటున్నాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్త విద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్ర పరిశిష్టంలో
అయోమయత్వాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ ర స్తు.

వాఙ్మయపరిశిష్టభాష్యం.

పులుముడుఘటనాధికరణం.

పులమడం.

నేటికాలపుకవిత్వంలో పులమడం విశేషంగా కనబడుతున్నది. పులమడమనేది గొప్ప కావ్యదోషం. దీన్ని ముందు వివరిస్తాను. తేలిక రంగులతో కొద్దిగీతలతో గొప్పభావాలను ప్రకటించే చిత్రకారుడివలె, కవి, చెప్పినమాటల అర్థంకంటె ఆమాటవల్ల స్ఫురించే భావవిశేష పరంపర అమేయమై వుండేటట్లు గోచరింపజేస్తాడు.

"ఏవంవాదిని దేవర్షౌ పార్శ్వే పితు రధోముఖీ,
లీలా కమలపత్రాణి గణయామాస పార్వతీ." (కుమా.)

(దేవర్షి నారదుడు పార్వతీపరమేశ్వరుల వివాహప్రశంసచేయగా తండ్రిపార్శ్వాన కూర్చున్న పార్వతి తలవంచి చేత్తో లీలారవిందపు రేకులు లెక్క-పెట్టింది) అన్నప్పుడు పార్వతి లజ్జా, ఆమాటలు వినడం వల్ల ఆమెకు కలిగినఆనందం,ఆమె సౌశీల్యం, వినయసంపదా, ఆత్మనిగ్రహం, భవిష్యత్సంయోగదర్శనచిత్తప్లుతీ, యేతజ్జాతీయమనోవిభ్రమాలెన్నో గోచరిస్తున్నవి.

"అపూర్వకర్మచండాల మయి ముగ్ధే విముంచమాం,
శ్రితాసి చందన భ్రాంత్యా దుర్విపాకం విషద్రుమం" (ఉత్తర)

("ఓముగ్ధా! అపూర్వకర్మచండాలుణ్నైన నన్నిఘువదలు. చందన మనుకొని దుర్విపాకమైన విషవృక్షాన్ని ఆశ్రయించావు" అని రాముడు

తొడమీద నిద్రిస్తున్న సీతను జూచి అన్నప్పుడు రాముడిధర్మపరత్వం సీతావియోగదుఃఖం, ధర్మంయొక్క నిష్ఠురత్వం, లౌకికసుఖోపలబ్ధికోరే వారు ధర్మారాధనలో పొందే ఆశాభంగం, విధియొక్క అజ్ఞాతపరిణామ వికల్పాలూ, ఇట్లా ఒక విశిష్టభావప్రపంచం శ్రోతయొక్క మనఃపరిణతి ననుసరించి సంకోచవికాసాలుపొందుతూ లీలామాత్రంగా గోచరిస్తుండడం సహృదయావేద్యం. ఇదే కావ్యసౌందర్య విభుత్వం. ఒకవస్తువు యొక్క సౌందర్యమహిమ లభ్యాలభ్యమై దృశ్యాదృశ్యదశయందులీలా మాత్రంగా గోచరిస్తున్నప్పుడు పరమోన్నతి పొందుతున్నది. దీన్నే—

"ప్రతీయమానం పునరన్యదేవ
వస్త్వస్తివాణీషు మహాకవీనాం" (ధ్వన్యా.)

(మహాకవులవాక్కులలో ప్రతీయమానమయ్యేవస్తువు మళ్లీ వేరేవున్నది.)

"సర్వథానాస్త్యేవ సహృదయహృదయ హారిణః కావ్యస్య సప్రకారో యత్ర నప్రతీయమానార్థ సంస్పర్శేన సౌభాగ్యమ్" (ధ్వన్యా.)

(ధ్వనించే అర్థసంస్పర్శచేత సౌందర్యం లేనటువంటి సహృదహృదయహారికావ్యప్రకారమే సర్వథాలేదు.)

అని సాహిత్యవేత్తలు స్తుతిస్తున్నారు.

ఇట్లా అమేయమై, అమితమై శ్రోతయొక్క పరణతి ననుసరించి సంకోచవికాసాలు పొందుతూ దృశ్యాదృశ్యదశయందు లీలామాత్ర గోచరమై సౌందర్యపిపాసువుల చిత్తవృత్తికి విశాలావకాశాన్ని ప్రసాదించే కావ్యరచనను సాహిత్యవేత్తలారాధిస్తున్నారు. దీన్నే ధ్వని అని కావ్యవేత్తలు చెప్పుతున్నారు. దీని ప్రాధాన్య మిట్లాటిది గనుకనే

"ధ్వని స్తత్కావ్యముత్తమమ్." (సాహిత్య.)

అని విశ్వనాథుడు వినిపిస్తున్నాడు.

ఇంత పరిపాకవంతమైనది గనుకనే దీన్ని భారతీయసాహిత్య వేత్తలు ఉత్తమమయినదంటున్నారు.

"ప్రాప్తపరిణతీనాంతు ధ్వనిరేవ ప్రాధాన్యేనకావ్యమితి స్థితం"
(ధ్వన్యా)

అని ఆనందవర్ధను డంటున్నాడు.

ఇట్లానే తక్కిన సాహిత్యవేత్త లందరు చెప్పుతున్నారు; కాళిదాసాదుల కావ్యాలీ ఉత్తమత్వాన్నే పొందివున్నవి. ఆకాలంనాటికి వికసితమైన సర్వవిజ్ఞానం బలప్రదమై వుండగా సర్వభావాలకు మొదట వశుడై పిమ్మట సర్వభావాలను వశంచేసుకొని సత్వతేజస్సుతో వెలసే దశయందే ఈఉత్తమకవితాసిద్ధి కలుగుతున్నది. ఇట్లాటి కవితాదశ సర్వలోకంలోనే కాళిదాసాదుల కేకొద్దిమందికో తప్ప మిక్కిలి అరుదుగా గోచరిస్తున్నది. కనుకనే—

"నరత్వం దుర్లభం లోకే విద్యా తత్ర సుదుర్లభా,
కవిత్వం దుర్లభం తత్ర శక్తిస్తత్ర సుదుర్లభా." (అగ్నే.)

అని ఆగ్నేయపురాణకారు డన్నాడు.

"యేనాస్మిన్నతివిచిత్రకవిపరంపరావాహిని సంసారేకాళిదాస ప్రభృతయోద్విత్రాః పంచషావామహాకవయ ఇతి గణ్యన్తే."
(ధ్వన్యా.)

(ఈ అతివిచిత్రకవిపరంపరాచక్రంలో కాళిదాస ప్రభృతులు ఇద్దరు ముగ్గురు లేదా అయిదారుగురు మాత్రమే మహాకవులని పరిగణితు లవుతున్నారు.)

అని అన్న ఆనందవర్ధనుడు ఈఅభిప్రాయాన్నే తెలుపుతున్నాడు.

"కవయః కాళిదాసాద్యాః కవయోవయమప్యమీ,
పర్వతే పరమాణౌ చ పదార్థత్వం వ్యవస్థితం."

(కాళిదాసాదులూ కవులు, మేమూ కవులమే పర్వతమూ పదార్థమే, పరమాణువూ పదార్థమే.)
అని కవితాతత్వజ్ఞు లంటున్నారు.

"పురాకవీనాం గణనాప్రసంగే కనిష్ఠికాధిష్ఠిత కాళిదాసా,
అద్యాపి తత్తుల్య కవేరభావాత్ అనామికా సార్థవతీ బభూవ."

(కవులసామర్థ్యం గణించేటప్పుడు మొట్టమొదట కాళిదాసు పేరుచెప్పి కనిష్ఠికను గణించారు. కాళిదాసు తరవాత అతనికి ద్వితీయుడుగా వుండదగ్గకవి కనబడలేదు. ఇప్పటివరకూ కనబడలేదు. గనుకనే కనిష్ఠికతరువాతి వేలు పేరులేకుండా అనామిక అని అర్థవతిఅయింది.)
అని స్తుతిస్తున్నారు.

"నిర్గతాసునవాకస్య కాళిదాసస్య సూక్తిషు,
ప్రీతిర్మధు రసార్ద్రాసు మంజరీష్వివజాయతే" (హర్ష.)

(మధురసార్ద్రాలైన పూలగుత్తులయందువలె నిర్గతమైన కాళిదాససూక్తులయందు యెవరికి ప్రీతి జనించదు?)
అని బాణుడూ,

"కవికులగురుః కాళిదాసః" (ప్రస.)

(కవికులగురువైన కాళిదాసు)
అని జయదేవుడూ,

"దాసతాం కాళిదాసస్య కవయః కే నబిభ్రతి." (మధు.)

(యేకవులు కాళిదాసుకు దాసులుకారు?) అని గంగాదేవీ ఆ ఉత్తమకవితాస్వరూపాన్ని ఆరాధిస్తున్నారు. ఆకవిత్వస్వరూపం గోచరించడానికి సయితం అంతటి సంస్కారం బుద్ధికి కావలసివున్నవి. కాని, కాళిదాసాదుల ఆ ఉత్తమకావ్యాలను అపరిణతులైన బాలవిద్యార్థుల పాలుచేసి వారికి మొదటనే రఘువంశం ఆరంభంచేసి, తరతరాలుగా

మనమీకవితా దేవిని నిరసించాము. విద్యార్థిలో కాన్ని వంచించి మనం వంచితులమైనాము.

"తస్మైనమః కర్మణే." (త్రిశ.)

అని భర్తృహరి అన్నట్లు కర్మఫలం మనకు అనుభూతమయింది. ఆనిరాసానికి ఘోరశిక్షగా కవితాస్వాదనశక్తే జాతికి నశించింది. ఇది వేరేవిషయం. స్థలాంతరంలో దీన్ని పూర్తిగా మీమాంసచేశాను గనుక విస్తరభీతిచేత దీన్నివదలుతున్నాను. లభ్యాలభ్యమై దృశ్యాదృశ్యదశలో లీలామాత్రంగా గోచరిస్తూ పిపాసువుల చిత్తవృత్తికి విశాలావకాశాన్ని ప్రసాదించే సౌందర్యం సాక్షాత్తుగా యెదటబడి ప్రత్యక్షవాక్కుల చేత గృహీతమైనప్పుడు మేయమై, మితమై, సౌందర్యతృష్ణను కుంఠితం చేస్తున్నది. కనుకనే "పరిమితస్వరూపాః" అని యిట్లాటి కావ్యబంధాలనుగురించి ఆనందవర్ధనుడన్నాడు. ఇట్లా భావాన్ని మితంజేసి భావవిభుత్వాన్నితగ్గించేది ఉత్తమత్వంనుండి తప్పక పతితమవుతున్నది. కనుకనే యిట్లాటిదాన్ని మధ్యరకంలో చేర్చారు.

"వ్యంగ్యస్య అప్రాధాన్యే మధ్యమంగుణీభూతవ్యంగ్య మితి గీయతే." (ప్రతాప.)

(వ్యంగ్యార్థం అప్రధానమైనప్పుడు ఆకావ్యం గుణీభూతవ్యంగమవుతున్నది. అది మధ్యమకావ్యం) అని విద్యానాథుడంటున్నాడు.

భవభూతి

"రేహస్త దక్షిణ మృతస్య శిశోర్ద్విజస్య
జీవాతవేవిసృజశూద్రమునౌ కృపాణం,
రామస్య గాత్రమసి నిర్భరగర్భఖిన్న
సీతావివాసనపటోః కరుణాకుతస్తే." (ఉత్తర.)

అని చెప్పినది గుణీభూతవ్యంగ్యమే అయివున్నది.

రాముడిగాత్రమగు నీకు కరుణయొక్కడిది అంటే, రాముడి నిష్ఠురత్వం, సీతావివాసనపటుత్వం, ధర్మం కొరకు అవలంబించే కాఠిన్యం ఈతీరున శ్రోతృపరిణతి ననుసరించి ఒక భావపరంపర గోచరిస్తుంది. కాని "నిర్భగర్భఖిన్న సీతావివాసనపటోః." అని ఆభావాన్ని సాక్షాత్తుగా విప్పిచెప్పి మితంక్షయం జేశాడు.

అయితే ఆమాటలయినా మితంగా సహృదయులకు ఆస్వాద్యంగా చెప్పబట్టి మనోజ్ఞత్వాన్ని సంపూర్ణంగా కోల్పోలేదు గనుక యివికూడా రెండవరకంగా ఆనందజనకమయ్యే వున్నవి. అందుకే

"రమణీయాస్సనో వివేకినాం సుఖావహాః." (ధ్వన్యా.)

అని ఆనందవర్ధనుడు గుణీభూతవ్యంగ్యాన్ని గురించి ప్రస్తావించినసందర్భంలో అన్నాడు. అదిగాక రసాది తాత్పర్యానుసంధానంచేత గుణీభూతవ్యంగ్యంగూడా ధ్వనిరూపం పొందుతున్న దని

"ప్రకారోయం గుణీ భూత వ్యంగ్యోపి ధ్వనిరూపతాం,
ధత్తే రసాదితాత్పర్య పర్యాలోచనయాపునః." (ధ్వన్యా)

(రసాదితాత్పర్యపర్యాలోచనచేత గుణీభూతవ్యంగ్యంగూడా ధ్వనిరూపాన్ని వహిస్తున్నది.)

అనే పఙ్క్తులవల్ల ధ్వనికారుడు వినిపిస్తున్నాడు.

ఆకాలానికి వికసితమైన విజ్ఞానపరిపాకం బలప్రదమవుతూ, సత్వప్రాధాన్యం కొంత అణగి రజఃప్రాబల్యంతో భావం నడిచేదశలో గుణీభూతవ్యంగ్యరూపమైన ఈమధ్యమకవిత ఉత్పన్నం కాగలదు.

ఈకాలపుకృతుల్లో ఈ గుణీభూతవ్యంగ్యకోటిలో చేరేవి కొమాండూరి కృష్ణమాచార్యుల పాదుకాస్తవంవంటివి కొన్నిమాత్రమే కనబడుతున్నవి. వీట్లో సయితం విస్తరం, వికారాలు, అయోమయత్వం, వక్ష్యమాణశబ్దవాచ్యతా, వుంటే దోషసహితమేఅవుతున్నవి. కృష్ణ

పక్షం, యేకాంతసేవ ఇట్లాటివి గుణీభూతవ్యంగ్యత్వంవద్దగూడా ఆగక ఇంకా దిగిపోయినవి. ఆసంగతి ముందు తెలుపుతాను.

ఈకాలపు కవిత్వంలో పులుముడుదోషం విస్తరించి వున్నదన్నాను. దాన్నిక విశదీకరిస్తాను.

పులుముడు.

ఇదే నేటికాలపుకృతుల్లో విశేషంగా కనబడుతున్నది. పులమడమంటే యేమో చెప్పతాను. నిపుణుడైన చిత్రకారుడు సాధ్యమైనంతవరకు రంగులు తక్కువగా ఉపయోగించి అఖండమైన భావాన్ని ప్రకటిస్తాడు. ఆప్రౌఢిమలేని గుజిలీమనిషి పటంనిండా గాఢంగా రంగులు పులుముతాడు. గాఢంగా రంగులు పులమడంవల్ల చిత్రసౌందర్యవివేచనం లేనివాండ్లకు ఆపటాలు రంజకంగా వుండవచ్చునుగాని మనం సౌందర్యజిజ్ఞాసువులమైతే పులుముడు రంగులపటాన్ని అధమమని నిరాకరిస్తాము. కృతుల్లోగూడా ఉత్తమకవులు కాళిదాసాదులు కొద్దిమాటల్లో అమేయార్థాన్ని స్ఫురింపజేస్తారు. చెప్పినమాటల అర్థంకంటె ఆమాటలవల్ల స్ఫురించే భావవిశేషపరంపర అమేయమై గోచరిస్తూవుంటుంది. తనమాటలను తాను నిల్పుకొన్నా నిల్పుకోకపోయినా

"అల్పాక్షరముల ననల్పార్థరచన." (బసవ.)

అని పాల్కురికి సోమన్న ఉత్తమకవిత్వాన్ని కీర్తించాడు.

"యావదర్థ పదాంవాచ మేవ మాదాయ మాధవః,
విరరామ మహీయాంసః ప్రకృత్యా మితభాషిణః" (మాఘ)

(మాధవుడు కావలసినంతవరకే మాట్లాడి చాలించాడు. గొప్పవారు ప్రకృతిచేతనే మితభాషులు.) అని—

"నైతల్లఘ్వపిభూయస్యా వచోవాచాతిశియ్యతే,
ఇంధనౌఘధగప్యగ్నిః త్విషానాత్యేతిపూషణం." (మాఘ.)

(ఆసంభాషణ కొద్దిదైనప్పటికి విస్తరించివుండేమాటలు దాన్ని అతిశయించలేదు. కట్టెలను మండించేదైనప్పటికీ కాంతిచేత అగ్ని సూర్యుణ్ణిమించదు.) అని మాఘుడు రెండవసర్గలో మితోక్తుల మహిమను కొనియాడుతాడు.

లోకంలో సయితం సాధ్యమైనంత కొద్దిశ్రమతో సాధ్యమైనంత గొప్పపనులు నిర్వహించడం ఉత్తమమార్గమని, వృథాగా ధనం, శక్తి, వ్యయంచేయడం అధమమార్గమని ప్రసిద్ధంగానే వున్నది. విశిష్ట భావప్రపంచాన్ని గోచరింపజేసేది ఉత్తమకవిత్వమన్న సంగతి యిదివరకే నిరూపించాను. ఉత్తమమార్గానికి దూరులై, గాఢంగా రంగులు పులిమే గుజిలీబొమ్మల కర్తలవలె ఒక్క భావాని కెన్నోమాటలు గుప్పించి అర్థవిభుత్వాన్ని అంతంజేసి మాటలు దండగజేయడం పులమడం. దీన్నే వాచ్య మని అధమ మని భారతీయసాహిత్యవేత్తలు నిరసించారు.

"వంగ్యస్య అస్ఫుటత్వే అధమం కావ్యం. (ప్రతాప.)

అని విద్యానాథు డన్నాడు.

"ప్రాథమికానాం అభ్యాసార్థినాం యది పరంచిత్రేణ వ్యవహారః,
ప్రాప్తపరిణతీనాంతు ధ్వనిరేవ ప్రాధాన్యేన కావ్య మితి స్థితం.

అని ఆనందవర్ధను డంటున్నాడు.

"అథమం యథా" అని

స్వచ్ఛందోచ్ఛలదచ్ఛకచ్ఛకుహార చ్ఛాతేతరాంబుచ్ఛటా
మూర్ఛన్మోహ మహర్షిహర్షవిహిత స్నానాహ్ని కాహ్నాయనః,
భిద్యా దుద్య దుదార దర్దురదరీ దీర్ఘాదరిద్రద్రుమ
ద్రోహోద్రేక మహోర్మి మేదురమదా మందాకినీమందతాం.

(కావ్య.)

(స్వచ్ఛందంగా పైకిలేస్తూ నిర్మలతీరనిమ్నప్రదేశాల్లో అచ్ఛిన్నమైన నీటిసమూహంవల్ల పోతూవున్న మోహంగల మహర్షులచేత సంతోషంతో విహితమైన స్నానాహ్నికాలు గలదీ, యెగిరే అద్భుతమైన కప్పలుగల తటకందరాల్లో విజృంభిస్తున్న గొప్పఅలలచే సాంద్రమైనమదంగలదీ, అయిన మందాకిని మామాంద్యాన్ని పోగొట్టుగాక.) దీన్ని యీఅధమకవిత్వానికి ఉదాహరణంగా కావ్యప్రకాశకారుడు మమ్మటుడు కనబరచాడు.

"అపూర్వ కర్మ చండాలం అయి ముగ్ధే విముంచమాం,
శ్రితాసి చందన భ్రాంత్యా దుర్విపాకం విషద్రుమం" (ఉత్తర)

అని భవభూతి తెలిపిన భావాన్ని

"ఓ మూర్ధ్యగుణవిలసిత అయిన సీతా! నేను చండాలుడు సైతం చేయలేని నిష్ఠురకార్యాలు ధర్మంకొరకు ఆచరిస్తున్నాను. అట్లాటి నన్ను లౌకికసుఖోపలబ్ధికొరకు ఆశ్రయించి తప్పక వ్యర్థమనోరథ వయినావు. ఛీ! నేను మహాఘోరపాపిని. అవ్యాజప్రేమతో దుర్గమకాంతారాల్లో నాపాదాలను ఆరాధించిన సీతను విడుస్తున్నాను. అహో! సీతా! ధర్మనిష్ఠురతచేత కిరాతుడనైన నన్ను నీవు భ్రాంతివశాన వరించావు." అని యీరీతిగున వాచ్యంజేసి మాటలు కుక్కడం పులమడం. ఇది కావ్యంలో అధమమార్గం.

"లీలాకమలపత్రాణి గణయామాసపార్వతీ." (కుమా)

అని కాళిదాసు తెలిపిన భావాన్ని "మనోహరలజ్జాలావణ్యసూచకంగా మధురప్రణయమనోజ్ఞమైన హృదయంతో దివ్యసౌందర్యవిలసిత పార్వతి మధురహస్తాబ్జాలతో మధురకమలపత్రాలను మధురంగా గణనచేసింది" అని మాటలు పులమడం అధమకవిత్వం. చిత్తం తమోగుణ బహుళమైపరిణతి హీనమైనప్పుడు ఈఅధమకవిత్వం వెడలుతున్నది. మనజాతికి ఇప్పు డీస్థితే బహుళంగా నాకు కనబడుతున్నది.

ఈకలపు కృతు లనేకాలు ఈఅధమకోటిలోనే చేరుతున్నవి.

"మధుర మోహనమూర్తి మందహాసమున
నద్భుతంబుగ లీన మైనట్టులుండ
మధురహాసంబులో మాధురీప్రకృతి
యానంద ముద్రిత మైనట్టులుండె
మధురచంద్రికలలో మధురామృతంబు
మధురామృతంబులో మధురరసంబు
మధురరసంబులో మధురభావంబు
మధురరూపంబులో మధురరూపంబు
మధురరూపంబులో మధురతేజంబు
మధుర మోహనకళా మహితమైవుండ
మధురస్వరంబులో మధురగీతములు
మధురగానంబులో మది మేళగించి." (యేకాంతసేవ.)

అని యీతీరున అయోయపు పులుముడు యేకాంతసేవనిండా కన బడుచున్నది. ఈతీరుగా యేకాంతసేవలోనేకాకుండా ఈకృతికర్తల రచనలన్నీ యిట్లాటిపులుముడుతోనే విస్తారంగానిండివున్నవి. యేకాంత సేవలో మొదటనుండి చివరవరకూ అంతా పులుముడు పేరివున్నది. వాటిని ఉదాహరించడమంటే పుస్తకమంతా ఉదాహరించడమే గనుక వదలుతున్నాను. ఆనందంతో పాడుతా ననడానికి

"చిత్త మానంద మయమరీచికలసోల
హృదయ మానంద భంగమాలికలదేల
కనుల నానంద జనితాశ్రుకణములూర
జగము నిండ స్వేచ్ఛాగాన ఝురులనింతు."

అని కృష్ణపక్షకర్త యిరవై రెండుమాటలను పులిమి పాడు.

"శోకభీకరతిమిర లోకైకపతిని
కంటకకిరీటధారినై కాళరాత్రి
మధ్యవేళల జీమూత మందిరంపుఁ
గొలువుకూటాల నేకాంతగోష్ఠితీర్చి
దారుణ దివాంధరోదన ధ్వనులశ్రుతుల
పొంగి పొంగియు నుప్పొంగి పొరలిపోవు
నావిలాపనిబిడగీతికావళీవి
రావముల నర్ధరాత్రగర్భమ్ము మఱియు
మఱియు భీషణకాళిమోన్మత్తగాగ."

అని కృష్ణపక్షంలో అయోమయానికి ఉదాహరించిన పద్యాలూ

"కన్నీటి కెరటాల వెన్నెలేలా
నిట్టూర్పు గాడ్పులో నెత్తావియేలా
ప్రళయకాలమహోగ్ర భయదజీమూతోరు
గళఘోరగంభీర పెళపెళార్భటులలో మెరపేలా?
అశనిపాతమ్ములో నంబులేలా
హాలాహలమ్ములో నమృతమేలా
ప్రబలనీరంధ్రాభ్రజనితగాఢధ్వాంత
నిబిడ హేమంతరాత్రీకుంతలములలో జుక్కేలా?
శిశిరశిశిరమ్ములో జివురేలా
పాషాణపాళిపై ప్రసవమేలా
వికృతక్రూరక్షుధాక్షుభిత మృత్యుకఠోర
వికటపాండురశుష్కవదనదంష్ట్రాగ్నిలో నవ్వేలా?

అని నిదర్శనపరంపరకు ఉదాహరించిన పజ్క్తులూ పులుమడే అయి వున్నవి. ఇదివరకు చూపిన "ఐక్యమాదామె" "వియోగరాగం" "కవితాంశ" పులుముడు దోషంతో కూడివున్నవి.

" ప్రాజ్యపీఠపురీమహారాజ్యభాగ్య
లక్ష్మి కొలువుదీర్చుచిరత్నరత్నఖచిత
భాసమానకల్యాణ సింహాసనంబు
అది వెలమ శౌర్యమూర్తిరణావనీవి
హారవిక్రమకేళికానంతరమ్ము
శాంతినుండు విలాసవిశ్రామవేది
అది సభాసీనసకలబుధావతంస
ఘనకవీశానవిజ్ఞానకాంతిమత్ప్రి
సన్నవీక్షణ స్నాపిత స్వర్ణపీఠి
అది మహీపతిరామరాయావనీంద్ర
కరకమల వీజ్యమాన చామరసమీర
పులకిత భవన్మృదుభూషితంబు."

అని ప్రాజ్య, భాగ్య, భాసమాన, కల్యాణ, శాంతినుండు, మహీపతి, అని యిట్లా యెన్నో అనావశ్యకశబ్దాల గుప్పించిన పులుముడు కృష్ణపక్షంనిండా వున్నది.

" శారదశర్వరీమధురచంద్రికసూర్యసుతాస్రవంతికా
చారు విసీల వీచిక ప్రశాంతనిశాపవనోర్మిమాలికా
చారితనీపశాఖికకృశాంగిని గోపిక నేను"" (కృష్ణపక్షం.)

అని యీమాదిరి వున్నవన్నీ పులుముడే అయివున్నవి. సాధారణంగా ప్రాకృతస్త్రీలూ హీనులు పోట్లాడేటప్పు డేమీతోచక పోతే నోరు నొప్పిపుట్టేదాకా అడ్డగోలుగా తిట్టుమీద తిట్టు పదితిట్లు తిట్టి వూరుకుంటారు. ఈధోరణే యేకాంతసేవలోను ఇంకా ఈకాలపు అనేకకృతుల్లోను కనబడుతున్నది.

" ప్రేమాలయంబులో ప్రియు డాడువేళ
ప్రేమడోలికలలో ప్రియు డూగువేళ

ప్రేమామృతాబ్ధిలో ప్రియు డీదువేళ. (యేకాంతసేవ.)

యేమీ తోచకపోతే 'పాడిందే పాటరా' అనికొంతసేపు మాటలు దండగబెట్టే పద్యకర్తల ధోరణి యిది. కృష్ణపక్షంలోని

"చిత్తమానందమయ మరీచికలసోల
హృదయ మానంద భంగమాలికల దేల
కనుల నానందజనితాశ్రుకణములూర."

అనే పంక్తుల ధోరణిగూడా అదే.

విస్తరదోషంకింద నేను ప్రస్తావించిన కూచి నరసింహాకృత వనవాసిలోని పాత్రల ఉపన్యాసాలు, రామరాజులోని పటాను అంత్యోపన్యాసం, బళ్లారి కృష్ణమాచార్యుల సారంగధరాదుల్లో అధికప్రసంగాలు అన్నీ పులుముడే అయివున్నవి.

ఉత్తమకావ్యాలు సయితం నన్నయ ఆరంభించిన పద్యాల్లోకి దిగేటప్పటికి పులుముడు పాలై చెడిపోయినవి. ఈసంగతి ప్రథమఖండంలో మీమాంసచేశాను. గనుక యిక్కడ వదలుతున్నాను అమేయమై, అమితమై శ్రోతయొక్క పరిణతి ననుసరించి సంకోచవికాసాలు పొందుతూ దృశ్యాదృశ్యదశయందు గోచరమై సౌందర్యపిపాసువుల చిత్తవృత్తికి విశాలావకాశం కల్పిస్తూ భావప్రపంచాన్ని ప్రసాదించే ఉత్తమకావ్యరచన అనేక కారణాలచేత లుప్తమయిపోయి వాచ్యరచనమాత్రం మనకు నేటికాలాన మిగిలింది.

ఈవాచ్యదశను దాటిన కృతులీకాలపువి మిక్కిలి అరుదుగా నాకు కనబడుతున్నవి. పులమడానికి ఉదాహరణాలు చూపడమంటే కృతులను సంపూర్ణంగా ఉదాహరించడమే అవుతుంది గనుక ఆపని యిక మానుతున్నాను. అసలు గుంపుగణం, ప్రకాశగణం, దండగ్గణం మొదలైన వన్నీ వికృతం చేస్తుండగా, నన్నయతో ఆరంభమైన ఆంధ్ర

పద్యాలే ఆదినుండి పులుముడు దశతో అధమంగా వస్తున్నవి. అయితే ఆగణాలు మాత్రం శ్రీనాథకృతుల్లోవలె కష్టకర్ణామృతాదుల్లోవలె కొంత తగ్గి నేటికీ ఆపులుముడుమాత్రం స్థిరంగా వున్నది. గుంపుగణం మొదలైనవాటిని ప్రథమఖండంలో వివరించాను గనుక యిక్కడ తెలపక వదలుతున్నాను. ఉత్తమత్వ మట్లావుంచినా, ఈఅధమమైన నాచ్యత్వదశను దాటి మధ్యదశకువచ్చిన కావ్యాలే తెలుగులో అరు దని నే ననుకొంటున్నాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్త విద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో
పులుముడుఘటనాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ ర స్తు.

వాఙ్మయపరిశిష్టభాష్యం.

శబ్దవాచ్యతాధికరణం.

శబ్దవాచ్యత.

ఈకాలపుకృతుల్లో శబ్దవాచ్యత అధికంగా, వెగటుగా, కనబడుతున్నది. శబ్దవాచ్యత అంటే యేమో వివరిస్తాను. ఒకడు తెలివిగలవాడు శక్తిమంతుడు అయితే అవి అతనికృత్యాలవల్ల వివేకంతెలిపే మాటలవల్ల లోకానికి వ్యక్తమవుతుంది. కాని, నేను తెలివిగలవాడను, గొప్పవాడను అనిచెప్పుకొన్నంతమాత్రాన గాదు.

"బ్రువతేహి ఫలేన సాధవో న తు వాక్యేన నిజోపయోగితాం"

(నైష.)

అని శ్రీహర్షుడీసత్యాన్నే తెలుపుతున్నాడు. చెప్పుకొన్నమాత్రాన అతడుగొప్పవాడూ, తెలివిగలవాడూ అని లోకం అనుకోకపోగా అతడు రోతమనిషి అని అసహ్యపడుతుంది. ఇట్లా చెప్పుకొనడమే శబ్దవాచ్యత. కవిసయితం సృష్టివల్ల ప్రకృతిచేష్టాసంభాషణాదులవల్ల వ్యక్తమయ్యేభావపరంపరచేత తన కావ్యమాధుర్యాన్ని, ఆనందాన్ని లోకానికి ప్రసాదించవలెగాని ఊరికె మధురం, దివ్యం, మంజులం, కోమలం అని చెప్పడంవల్లగాదు. అది శబ్దవాచ్యత అయి రోతపుట్టుతుంది. ఈకాలపుకృతికర్తల్లో అనేకుల కీవివేకం లేనట్లు కనబడుతున్నది. మాతృమందిరమనే నవలలో దివ్య, మధుర, ఆనంద అనేమాటలు పుస్తకమంతటా నిండివున్నవి.

యేకాంతసేవలో మటుకు ఇందాక నేను పులుముడుకు ఉదాహరించిన

"మధుర మోహనమూర్తి మందహాసమున
నద్భుతంబుగ లీన మైనట్టులుండ
మధురహాసంబులో మానుగీ ప్రకృతి
యానందముద్రితం బైనట్టులుండె
మధుర చంద్రికలలో మధురామృతంబు
మధురామృతంబులో మధురరసంబు
మధురరసంబులో మధురభావంబు
మధురభావంబులో మధురరూపంబు
మధురరూపంబులో మధుర తేజంబు
మధుర మోహనకళామహిత మైవుండ
మధురస్వరంబులో మధురగీతములు
మధురగానంబులో మది మేళగించి." (యేకాంతసేవ)

అనేపఙ్క్తుల్లో ఒక్కచోట 18 మధురలు వ్రాశారు.

"ఒక్కింత యానంద ముండునుగాక
సుఖకరం బగుగాక శుభ మగుగాక
ఆనంద మగుగాక యందమౌగాక."

అని మూడు పఙ్క్తుల్లో రెండానందలు వేసి తరవాత మూడుపఙ్క్తులుదాటి మళ్లీ

"నిరవధికానంద నిలయమైవున్న."

అని ఆనందను మళ్లీవేశారు. ఈకాలపుకృతుల్లో అధికంగా మంజుల, మధుర, నవ్య, దివ్యమృదు, విశ్వమోహన, ఆనంద, మనోజ్ఞ, అని కుప్పలుగా కనబడుతున్నవి. ఇదంతా శబ్దవాచ్యతే అవుతున్నది.

పూర్వపక్షం.

అవునుగాని కావ్యం మధురమైనదని మనోజ్ఞమైన దని చెప్పడా

నికి ఈమధురలను బంధురలను ప్రయోగించలేదు. కవి ఈపదాలను ప్రయోగించి మార్దవంమీాదా మాధుర్యంమీాదా తనకుగల అభినివేశాన్ని తెలుపుతున్నాడు. అంతేగాదు. ఆసందర్భాల్లో మాధుర్యం మార్దవం వ్యక్తమవుతున్నవని చెప్పుతున్నాడు. అట్లానే కఠోరత్వాన్ని తెలపడానికి క్రూర, కఠోర అని యిట్లాటిమాటలను ప్రయోగిస్తున్నాడు. దీంట్లో దోషం లేదంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను; వాస్తవంగా మాధుర్యంమీాదా మార్దవం మీాదా అభినివేశం వుంటే, కథాసృష్టిలో అభావాలను గర్భితంజేసి ప్రకృతిచేష్టాదులవల్ల వాటిని తెలపవలెనుగాని ఊరికె మధురం, మంజులం, బంధురం అని చెప్పడంచేతగాదు. చెప్పినంతమాత్రాన లోకం అనుకోజాలదని పైగా వెగటుపడుతుందని తెలిపినాను. ఈఔచిత్యం యెరిగినవాడు గనుకనే కవికాళిదాసు, తపోవనాలశాంతిని, మాధుర్యాన్ని, తేజస్సును, అత్యంతం ఆరాధించేవాడే అయినా రాము డడిగినప్పుడు

"అదష్టనీవారబలీనిహింస్రైః సంబద్ధవైఖానసకన్యకాని,
ఇయేషభూయః కుశవంతిగంతుం భాగీరథీతీర తపోవనాని."

(రఘు.)

(క్రూరమృగాలు తినని నీవారబలులుగలిగి, మునికన్యలకు ప్రీతిజనకమై, దర్భలతో కూడివున్న భాగీరథీతీరతపోవనాలకు పోవలెనని ఆమె కోరింది.)అని అన్నాడు."దివ్యమై, పవిత్రమై, శాంతినిలయమై," అని యీతీరున శబ్దవాచ్యత పాలుగా లేదు.

పూర్వపక్షం.

అవునుసరే; ఊరికె నేను తెలివిగలవాడను గొప్పవాడను అని చెప్పుకుంటే రోతఅన్నారు. ఒప్పుకుంటాము. నిజంగా తెలివిగల పనులు

చేస్తూ, గొప్పకార్యాలు సాధిస్తూ నేను గొప్పవాణ్ని నేను తెలివిగల వాణ్ని అని చెప్పుకుంటేనేమి? అది సత్యమే గదా. శ్రీనాథుడు కాశీ ఖండంలో వేమారెడ్డి తన్ను గురించి,

> "ఈక్షోణిన్ నినుబోలు సత్కవులు లేరీనేటికాలంబులో
> ద్రాక్షారామచళుక్యభీమవరగంధర్వాప్సరోభామినీ
> వక్షోజద్వయగంధసారఘుసృణద్వైరాజ్యభారంబున
> ధ్యక్షీంచన్ గవిసార్వభౌమభవదీయప్రౌఢసాహిత్యముల్."
>
> (కాశీ.)

అని చెప్పినట్లు వ్రాశాడు.

భవభూతి

> "చేతస్తోషకరీ శిరోనతకరీ విద్యానవద్యాస్తినః."

అని అన్నాడు. అట్లానే మృదుత్వాన్ని, మాధుర్యాన్ని, వ్యక్తపరుస్తూ మధురం, దివ్యం, మంజులం అంటే మంచిదేను; అని అంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను; శక్తిమంతుడేదో సందర్భం వచ్చినప్పుడు, ఇతరులు తూలనాడినప్పుడు, భవభూతివలె జగన్నాథుడివలె ఒకసారి రెండుసార్లు చెప్పుకుంటే రోతలేదు. కాని నిజంగా శక్తిమంతుడైనా మాటిమాటికీ, పుటపుటకూ నేను గొప్పవాణ్ని అని వాపోతుంటే రోతగానేవుంటుంది. అసలింతకూ భూతవర్తమానాల్లో అద్వితీయుడైన కాళిదాసు

> "మందఃకవియశః ప్రార్థీగమిష్యామ్యుపహాస్యతాం."

అని వినతుడైనాడు. ఒకరకపు మనుషులు జగన్నాథుడివంటివాండ్లు బయటబడి వెళ్లబెట్టుకుంటే ఒకటిరెండుసార్లకు రోతగావుండదు. కాని పుటపుటకూ వాపోతే రోత అని సహృదయులకందరికీ తెలిసినసంగతే. ఇట్లానే కవి తన మాధుర్యప్రేమను, మంజులత్వప్రేమను

తెలియబరచడానికీ ఆసందర్భాలు మధురమైనవని వ్యక్తంజేయడానికీ కొన్నిమధురలు, కొన్నిదివ్యలు వేస్తే రోతపుట్టదు. కాళిదాసు తపోవనాల పావనత్వంమీాది అభినివేశం ఆపలేక

"పునానం పవనోద్ధూతైః." (రఘు.)

అని పావనత్వాన్ని శబ్దంతో చెప్పినాడు.

ఇట్లానే "పుంస్కోకిలోయ న్మధురంచుకూజ" (కుమార.)

అని అన్నాడు.

ఇట్లా యెక్కడైనా యీా మాటలువుంటే రోతలేదు. కాని యిప్పటికృతు లనేకాల్లో మధురలు, కోమలలు, దివ్యలు, ఆనందలు, మంజులలు, ముసిరి మూాగి వెగలు పుట్టిస్తున్నవి. ఈ కాలపుకృతికర్తల కనేకుల కీఔచిత్యజ్ఞానం కనబడదు. పద్యం మొదలుపెట్టితే దివ్యలు, మధురలు, ఆనందలు, మంజులలు, ప్రణయలు, కోమలలు వేస్తున్నారు.

"నీవు తరుణ మాధవుడవు, నేను కోకిలను"

అని అన్నప్పుడు మధుమాసంలో కోకిలపంచమస్వరవిరావి అవుతుందని ప్రసిద్ధమే గనుక చక్కగా పాడుతాననే అర్థం విదితమవుతుంది. తరుణమాధవుడవు అనడంతోనే మధుమాసశోభ పూర్ణంగా గోచరిస్తున్నది. కాని కృష్ణపక్షకర్త యీా అభిప్రాయం తెలపడానికే

"తరుణ శృంగార మధురమాధవుడ వీవు
కలికిపాటల కోయిలకులము మాది."

అని ఆరంభంలో శబ్దవాచ్యత పాలైనాడు.

ఇతడు మధురంగాపాడేదీ, పాడనిదీ యితడిపద్యాలే చెప్పవలసివున్నవి. శృంగార, మధుర, కలికిపాటలు, అని శబ్దవాచ్యతేగాకుండా పులుముడు దోషంగూాడా చేశాడు. ఇట్లాటివి కృష్ణపక్షంనిండా వున్నవి. ఈ కాలపుకృతుల నేకాల్లో యీాదోషం అధికంగా వున్నది.

"విశ్వమోహన రసపుంజ మృదులగీతి
చారుసితశీతచంద్రికాపూరమైన
శారదమనోజ్ఞ యామినీ సమయమందు."

(భారతి. సం-2. సం-2. పేజి-108.)

"సొగసైన పూవులు
సొంపైన పూలు
అందమైన మంచి చందనపూలు."

(భారతి. సం-2. సం-1-85.)

"ప్రవిమలానంద మందానిలప్రశాంత
... ...
మధుర హేమంతచంద్రికామానగీతి
... ...
చల్లనై కన్నులరిమోడ్చి శాంత దివ్య
ప్రకృతి మంజులగాన స్రవంతిలోన
... ...
మృదుల నీరేజదళముల మేనుమరచి"

భ. రామరాజు, ప్లీడరుషిప్పుక్లాసు,
(ఆంధ్ర. హెరాల్డు. వా-స. 2-42.)

"నవవసంతంపు లేమావి చిగురుటాకు
నీడలనుహాయి గొంతెత్తి పాడుకొనెడు
... ...
మధుర మోహనమూర్తిని మదలిఖించు."

తె. కృష్ణమూర్తి, యం. యేక్లాసు,
(ఆంధ్రహెరాల్డు.)

"ప్రణయు వేణు వనములోన భ్రమరతతులు

మాధురీరస ముద్భవింపంగజాలు

... ...

యుష్మదానందదర్శనజ్యోత్స్నగాని."

(యామర్తి సూర్యప్రకాశరావు. ఆంధ్రహెరాల్డు.)

"ఇంపుదళ్కొత్త నాటల సొంపుమీర

కమ్రపల్లవకోమల కరములెత్తి

... ...

పిల్లలానందచంద్రికల్ వెల్లివిరియ

... ...

మంజులాలాపనవసుధామధురమూర్తి

... ...

నిల్చె నామది నానంద నిధి విధాన."

(పెద్దిభొట్ల రామచంద్రరావు బి. యల్ క్లాసు,

ఆంధ్రహెరాల్డు. వాల్యు 1. నె 8 రు. 88.)

"మధురమాధుర్య రవమున మనముగరుగ

పాడరావమ్మకోయిలా ప్రమదగీతి." (నాసంత.)

"నీమనోహరరూపరామణీయకము

నవనవానందసౌందర్య లాలనము."

పెనుమర్తి వెంకటరత్నం. (భారతి. 2-7-156.)

"నవ్యశరన్మనోజ్ఞసుందర సువిశాలమిద్ది

ప్రణయరాధిక–శేషాద్రిరమణకవులు. (భారతి-8-5.)

"నవవికస్వరదివ్యసౌందర్యమూర్తి

విశ్వసుందరి పరమపవిత్రమూర్తి." (కృష్ణపక్షం.)

"నవ్యమోహన కోకిలానందగీతి

దరవికస్వరసుమనోహరసుగంధ." (కృష్ణపక్షం.)

"అమృతగాన మధురమందాకినీ భంగమాలికాంబు
శీకరవితానమోహన చిత్రనటన
పూర్ణవికసితజీవితపుష్పకము
సౌరభమ్ములఁ జిమ్ముచున్నారో యెల్ల
దెసల భవదీయసుందర దివ్యరూప." (కృష్ణపక్షం.)

"లలితసుకుమార మధురబాలస్వరంబు
లలితసుమనోజ్ఞ కావ్యమంజులలతాంత
మాలికాభరణావినిర్మలవిశేష
సుగుణమాణిక్య దివ్యతేజోవిరాజ."

"ఎన్నడో మీరు పాడినదీవసంత
మధురజీవనగీతి హేమంతదీర్ఘ
యామినీమధ్యవేళ యేమైననేడు
నవ్యభాగీరథీ దివ్యనది విధాన." (కృష్ణపక్షం.)

అని యీతీరున శబ్దవాచ్యత మిక్కిలి మెండుగా కనబడుతున్నది. తాటక ఘోరంగా రామలక్ష్మణుల యెదుట నిల్చున్నస్థితిని

"జ్యానినాదమథ గృహ్ణతీతయోః
ప్రాదురాస బహుళక్షపాచ్ఛవిః
తాటకా చలకపాలకుండలా కాలికేవ నిబిడాబలాకినీ."

(వారి, జ్యానినాదంగ్రహించి, బహుళపక్షపు రాత్రినిభోలి, కపాలాలు కుండలాలుగా వేలాడుతుండగా కొంగలగుంపుతో గూడిన సాంద్రమేఘంవలె అది [తాటక] ప్రాదుర్భవించింది.)

"ఉద్యతైక భుజ యష్టిమాయతీం
శ్రోణిలంబి పురుషాంత్రమేఖలాం
తాం విలోక్య వనితా వధేఘృణాం
పత్రిణాసహ ముమోచరాఘవః."

(ఆయతమైన భుజదండాన్ని యెత్తి పురుషుల పేగులు మొలలో వేలాడుతుండేదాన్ని చూచి బాణంతో గూడా స్త్రీవధలో దయను సయితం విడిచాడు) అని కాళిదాసు రఘువంశంలో ఘోర, కుటిల, నిష్ఠుర, అని శబ్దవాచ్యతపాలుగాకుండా చిత్రించాడు. కాని, కోపసందర్భం, క్రౌర్య సందర్భంవస్తే ఘోరలు, కుటిలలు, క్రూరలు, దురంతలు, నిష్ఠురలు ఈకాలపుకృతి కర్తలనేకులు వులుముతారు.

"క్రౌర్య కౌటిల్య కలుష పంకంబువలన" (కృష్ణపక్షం.)
"క్రౌర్య కౌటిల్యకల్పితకఠినదాస్య" (కృష్ణపక్షం.)
"ఘోరదుఃఖితమంబునఁ గుందునపుడు" (కృష్ణపక్షం.)
"హృదయ దళనదారుణ మహోగ్ర కార్యంబు దలచినావు"
(కృష్ణపక్షం.)

"ప్రళయకాలమహోగ్ర భయదజీమూతోరు
గళఘోరగంభీరఘోళఘోళార్భటులతో
ప్రబలనీరంధ్రాభ్రజనితగాఢధ్వాంత
నిబిడ హేమంతరాత్రికుంతలములలో
వికృతకూరరక్తధాత్రభీతమృత్యుకఠోర
వికటపాండుర శుష్కవదన దంష్ట్రాగ్నిలో" (కృష్ణపక్షం.)

"నైదాఘతీక్ష్ణభానుభీకరకరానలచ్ఛట"
"అనంతశోకభీకర తిమిరలోకైకపతిని"
వెక్కి వెక్కి రోదింతును
ఏడ్చివైతు ఎలుంగెత్తి ఏడ్చివైతు."

ఈతీరుగా యేడవకుండానే యేడుస్తానన్నట్లు శబ్దవాచ్యత అనే దోషానికి కృష్ణపక్షకర్త తనకృతులను గురిచేశాడు.

"ప్రణయమేలోకమై పరగినచోట
ప్రణయశకుంత దంపతులమై మనము

ప్రణయలీలామృత రసతరంగముల
ప్రణయడోలా పరంపరలమధ్యమున
ప్రణయాన దోగుచు ప్రణయగీతముల
ప్రణయంబు పల్లవింపఁగఁ బాడుకొనుచు
ప్రణయ రూపానంద భాగ్యంబు గాంచి
ప్రణయశాసనమున ప్రణయరాజ్యమ్ము
పాలింత మికరమ్ము ప్రణయాధినాథ" (యేకాంతసేవ)

అని శబ్దవాచ్యతతో పులిమినారు. ఇందులో 7 ప్రణయలు వదలిపెట్టి తక్కినవి వ్రాశాను. అయోమయం, పులుముడు శబ్దవాచ్యతచేరి కవిత్వం పోగలిగినంత అధమదశకు ఈపంక్తులు పోయినవి. ఈతీరున యీపని యీకాలపుకృతుల్లో మిక్కుటంగా కనబడుతున్న దని, యిది వివేకం మాలిన పని అని చెప్పి యీప్రస్తావన చాలిస్తున్నాను.

"బహుళపక్షపురాత్రినిబోలి, చెవులకు పుర్రెలు వేలాడుతుండగా, పురుషులపేగులు మొలతాడుగా తాటకి నిల్చున్నది" అన్నప్పుడు యెవరెంత వద్దనిచెప్పినా అది భయంకరంగావున్నదనుకొంటాము. కాని కృష్ణపక్షకర్త

"శోకభీకరతిమిర లోకైకపతిని"

"ప్రళయఝంఝాప్రభంజన స్వామిని" అని అంటే యెవరెంత చెప్పినా; ఆయన ఆస్వామి అని ఆభీకరపతి అని అనుకోలేకుండా వున్నాను. యెందుకంటే ఆయన యెందుకు ప్రభంజనస్వామో యెట్లా భీకరపతో తెలియదు. కనుక వీటిని దండగమాటల శబ్దవాచ్యత అంటున్నాను. ఇక మధురత్వం, మంజులత్వం వున్నచోట్ల మధురం, మంజులం, దివ్యం అని మధురమైన మంజుల, మంజులమైన కోమల, కోమలమైన క్రమవేస్తుంటే నేను తెలివిగలవాడను నేను మేధావంతుడను,

నేను గొప్పవాణ్ని అని చెప్పుకొన్నప్పటివంటి వెగటుపని గనుక అది వెగటుశబ్దవాచ్యత అంటున్నాను. ఈఉభయవిధశబ్దవాచ్యతలు ఈకాలపుకృతుల్లో వున్నవి. ఇంకొకమాటచెప్పి యీవిషయం ముగిస్తున్నాను. ప్రణయమనేది కేవలం స్త్రీపురుషుల అన్యోన్యాభిలాషకు వాచకమని నేటి కృతికర్త లనేకులు అనుకొంటున్నట్లు కనబడుతున్నది. ప్రణయమంటే ప్రీతిపూర్వకమైన ప్రార్థన, సాధారణంగా ప్రేమ, స్నేహం అని అర్థం అంతేగాని స్త్రీపురుషులకు ప్రత్యేకించివుండే స్నేహంమాత్రమే గాదు. సాధారణస్నేహం. ఇది సాధారణంగా అనేకస్థలాల్లో నాయక వ్యవహారంలో కోపంతో అనుబద్ధమై వుంటుంది.

"మానోపి ప్రణయేర్ష్యయోః." అని దశరూపకకారుడు. ప్రణయమానమని, ఈర్ష్యామానమని మానం రెండువిధాలని అభిప్రాయం. కోపపరతంత్రులైన నాయకులజెట్టు ప్రణయమానం

"ప్రేమపూర్వకవశీకారః ప్రణయః." అని ధనికుడు. ప్రణయాన్ని భంగంచేసేమానం ప్రణయమానం. ఇదే ప్రణయకోపం.

"త్వా మాలిఖ్య ప్రణయ కుపితాం" (మేఘ) అని కాళిదాసు

"ప్రణయకుపితాం దృష్ట్వా—అని వాక్పతి రాజు, (దశరూపకవ్యాఖ్యలో ఉదాహృతం)

"ప్రణయ కుపితయోర్ద్వయోః" (సంస్కృతచ్ఛాయ:) అని దశరూపకవ్యాఖ్యలో ఉదాహృతం.

ప్రణయమనేది కేవలం స్త్రీపురుషుల స్నేహమేగాదు. సాధారణస్నేహం. స్త్రీపురుషుల ప్రీతిమాత్రంగాదు, సాధారణ ప్రీతి. అయితే యెక్కువైనప్రేమను ప్రణయమంటారు. "ప్రేమనీతం ప్రకర్షంచేత్ తదా ప్రణయఉచ్యతే." అని అభియుక్తోక్తి. ఇది స్త్రీపురుషులప్రేమకు మాత్రం సంబంధించింది గాదని యిదివరకే తెలిపినాను. కాని యిది

తక్కిన ప్రేమలనువలె స్త్రీపురుషులకు సంబంధించిన ప్రీతిని సయితం తెలుపుతుంది గనుక ఆఅర్థంలో సయితం ప్రీతిప్రభృతి శబ్దాలనువలె విజ్ఞులువాడినారు.

"మునిసుతా ప్రణయ స్మృతిరోధినా
మమచముక్త మిదం తమసామనః." (శా-6.)

(శకుంతలాప్రణయాన్ని (ప్రీతిని) స్మరించకుండా చేసే తమస్సు నుండి నామనస్సు విడుదలపొందింది) అని.

"మయ్యేవ విస్మరణదారుణ చిత్తవృత్తౌ
వృత్తం రహః ప్రణయ మప్రతిపద్యమానే" (శా-5.)

(రహస్యంగా జరిగిన ప్రణయాన్ని (స్నేహాన్ని) తెలుసుకోలేని విస్మరణదారుణచిత్తవృత్తుడనైన నాయందే)

"భర్తృభిః ప్రణయసంభ్రమదత్తాం" (కిరా)

(భర్తలు ప్రేమాదరాలతో యిచ్చిన) అని యిట్లా ఔచిత్య వేత్తలక్కడక్కడ వచించడంకనబడుతున్నది. కాని యిది స్త్రీపురుషులకు సంబంధించిన ప్రేమనుమాత్రం తెలిపే శబ్దం గాదని చెప్పుతున్నాను. అందుకే

"అపిప్రసన్నం హరిణేషుతే మనః
కరస్థదర్భ ప్రణయాపహారిషు." (కుమా)

(చేతిలోని దర్భలను స్నేహంతో అపహరించే జింకలమీద నీమనస్సు ప్రసన్నంగావుంటుందా?)

"కంఠాశ్లేషప్రణయిని జనే" (మేఘ)

(కంఠాశ్లేషం కోరేమనిషి)

"సత్క్రియాం విహితాం తావద్గృహాణ త్వం మయోద్యతాం,
ప్రణయా ద్బహుమానాచ్చ సౌహృదేన చ రాఘవ."

(రా. యు.)

(ప్రీతితో బహుమానంతో స్నేహంతో చేసే యాసత్కారాన్ని స్వీకరించు - విభీషణవచనం.)

"తద్భూతనాథానుగ నార్హసిత్వం
సంబంధినో మే ప్రణయం విహంతుమ్. (రఘు. 2)

(కనుక ఓసింహమా! బంధువుడనైన నాప్రణయం (యాచన) నీవు భంగం జేయదగదు.)

"సాహి ప్రణయవత్యాసీత్ సపత్న్యో రుభయోరపి" (రఘు.10)

(సుమిత్ర సవతులిద్దరిమీదా ప్రేమవతిగా వున్నది.)

"అప్యసుప్రణయినాం రఘోః కులే నవ్యహన్యతకదాచిదర్థితా"
(రఘు. 11)

(ప్రాణాలు యాచించేవారికోరిక గూడా రఘుకులంలో ఒక ప్పుడూ విఫలీకృతంగా లేదు.)

"తథేతి తస్యాః ప్రణయం ప్రతీతః
ప్రత్యగ్రహీత్ ప్రాగ్రహరో రఘూణామ్. (రఘు. 16)

(రఘువుల్లో శ్రేష్ఠుడైన కుశుడు ఆపురాధిదేవతయొక్క యాచనను అట్లానే నని సంతుష్టుడై స్వీకరించాడు)

"స్రోతోవహాం పథి నికామజలామతీత్య
జాతః సఖే ప్రణయవాన్ మృగతృష్ణికాయామ్. (శా. 6)

(దోవలో బాగా జలం వున్న యేటిని దాటివచ్చి ఓమిత్రుడా యెండమావిమీద ప్రీతిగలవాణ్ని అయినాను.)

"సకలప్రణయిమనోరథసిద్ధి శ్రీపర్వతో హర్షః" (హర్ష)

(సకలార్థుల మనోరథసిద్ధికి (మల్లికార్జుననివాసముగు) శ్రీశైల మైన హర్షుడు) అని యిట్లా యెన్నోవున్నవిగాని విస్తరభీతిచేత వదలు తున్నాను. పైనచూపిన తీరున అర్థవిదులైన కాళిదాసాదులు విశదం జేశారు. కాని యిప్పటివారు ఔచిత్యజ్ఞానం కోల్పోయి ప్రణయమంటే

స్త్రీపురుషులకుసంబంధించిన ప్రేమేనని అనుకొంటున్నట్లు కనబడుతున్నది.

ప్రణయసౌధము	(భా—3-3)	కాంతనీకంటిరెప్ప లొక్కింతవిచ్చి
ప్రణయాధారములు	(భా—౧-౨)	ముదితరో యెదయెదను జేర్చికొనగంటిని
ప్రణయగీతములు	(భా—౧-౧)	చల్లగా మదిలోన జానకిపాడె
ప్రణయపరిణామము	(భా—౨-౧౦)	నేనుకమలను ఇదేమనపివాహం
ప్రణయగీతములు	(భా—౧-౧)	సందెజారెమనసే మోమాటుమడిగె
ప్రణయగీతములు	(భా—౨-౭)	ప్రణయగీతంబులో బాడెదశుభాంగి
ప్రణయజానకి	(భా—౨-౨)	పరిమళము తెల్పు సఖియనీవలపుపిలుపు
ప్రణయప్రభావము	(భా—౨-౨)	పాకలో నీగాలి సోకితే నేచాలు వాయిఋంట మే నాకు వచ్చినట్లేను
ప్రణయోన్మాదం	(భా—౧-3.)	తరుణి నీకౌగిటను జేరితనువుమరతు.

అని యిట్లా స్త్రీపురుషుల అన్యోన్యాభిలాషే ప్రణయమనుకొన్నట్లు, ఇప్పటివారు ప్రణయాలతో నింపుతున్నారు. వీ రిట్లా అనుకొన్నమాటే, నిజమైతే అది అజ్ఞానం. అది ప్రీతిపూర్వకప్రార్థనావాచకమని, సాధారణ స్నేహవాచకమని, శృంగారంలో సాధారణంగా మానంతో అనుబద్ధమై వుంటుందని విశదపరచాను. ఇట్లా ప్రణయగీతమని, ప్రణయినీగీతమని, ప్రణయసౌధమని, ప్రణయజానకి అని, పేరుపెట్టడమే వెగటు పని. ఇది కేవలం వ్యంగ్యంగావలసిన కావ్యంలో సయితం పుస్తకం నిండా

"ప్రణయశకుంత దంపతులమై మనము
ప్రణయ లీలామృత రసతరంగముల
ప్రణయడోలాపరంపరల మధ్యమున
ప్రణయాన దోగుచు ప్రణయగీతముల
ప్రణయంబు పల్లవింపగ బాడుకొనుచు

ప్రణయ రూపానంద భాగ్యంబుగాంచి
ప్రణయ శాసనమున ప్రణయరాజ్యంబు
పాలింత మిక రమ్ము ప్రణయాధినాథ." (యేకాంతసేవ)

అని ప్రణయం ప్రణయం ప్రణయమని పులుముతున్నారు.

"ఏకోపి జీయతే హంత కాళిదాసో న కేన చిత్,
శృంగారే లలితోద్గారే కాళిదాస త్రయీ కిము"

అని ప్రసిద్ధిజెందిన కాళిదాసు తనకావ్యాన్ని శృంగారకుమారసంభవమని గాని శృంగారమేఘదూతమనిగాని, శృంగారశాకుంతలమనిగాని చెప్పలేదు. కాని యిప్పటికృతికర్తలు కొన్నిపద్యాలువ్రాసి కక్కుఱితిపడి ప్రణయగీతమని, ప్రణయసౌధమని, ప్రణయజానకి అని శబ్దవాచ్యతపాలు చేస్తున్నారు. శృంగారశ్రీనాథమని శృంగారకాదంబరి అని అచ్చువేయడం ఔచిత్యరాహిత్యాన్నే విశదంజేస్తున్నవి. శృంగారనైషధమని వుండడమే చింత్యమైవుండగా శృంగారం ప్రధానంగా లేకున్నా శ్రీనాథచరిత్రను శృంగారశ్రీనాథమనడం, బాణుడు కాదంబరి అన్నదాన్ని శృంగారకాదంబరి అనడం యీదోషంలోనే చేరుతున్నవి. ఇవన్నీ శబ్దవాచ్యతను ఆపాదించి వెగటూ రోతా పుట్టిస్తున్నవి. భవభూతి "కరుణోరసః" అని "అద్భుతరసః" అని యీతీరున రసాలను శబ్దవాచ్యత పాలుచేసినందుకు సయితం సమకాలపు అనాదరణ కొంత యేర్పడివుంటుంది.

కావ్యజిజ్ఞాసలు వెలయించిన కాలంలో రసాదులకు శబ్దవాచ్యత దోషమని భవభూత్యాదుల దోషాలవంటివే దోవజూపివుంటవి. "రసగంగాధరం, రసార్ణవసుధాకరం" అని యిట్లా సాహిత్యగ్రంథాల్లోను, తక్కినస్థలాల్లో విచారసమయాల్లోను, కావ్యాలల్లో శృంగారసందర్భంలోను వీరసందర్భంలోను మరి తక్కినవాటిసందర్భంలోను స్థాయిసంచారిభావాలను ప్రదర్శించేటప్పుడు, కవులు శృంగారమని, వీరమని,

అద్భుతమని, కరుణమని, రోమాంచమని, నిర్వేదమని యెక్కడనో స్ఫుటప్రతీతికి ఆవశ్యకమైతే తప్ప ఊరక మాటిమాటికి కక్కుర్తిపడి వెళ్లపెట్టితే శబ్దవాచ్యత అని అసహ్యపడ్డ భారతీయసాహిత్యవేత్తల భావమనోజ్ఞత వాస్తవంగా ఆరాధ్యమై వున్నది.

"రసస్యోక్తిః స్వశబ్దేన స్థాయి సంచారిణో౽పి" అని విశ్వనాథుడు. ఇట్లానే తక్కినసాహిత్యవేత్త లన్నారు. అందుకే లజ్జను తెలపడానికి

"జాతా లజ్జావతీముగ్ధా ప్రియస్య పరిచుంబనే"

(ప్రియుడు ముద్దుపెట్టుకొనగానే ముగ్ధ లజ్జావతి అయింది) అనడం కంటె

"ఆసీన్ముకుళితాక్షీ సా ప్రియస్య పరిచుంబనే" ఇతి లజ్జాయా అనుభావముఖేన కథనేయుక్తః పాఠః.

(ప్రియుడు ముద్దుపెట్టుకొనగా ముకుళితాక్షి అయింది అని అనుభావముఖానచెప్పడం యుక్తం) అని సాహిత్యదర్పణకారుడు చెప్తున్నాడు. శబ్దవాచ్యతవల్ల వెగటు, భావానికిమితత్వం, ఆపతితమై ఆస్వాదానికి క్షతికలుగుతున్నది. అందుకే

"స్వశబ్దవాచ్యత్వం రసాది ప్రకర్షబోధ ప్రతిబంధకం"
అని సాహిత్యదర్పణవ్యాఖ్యాత రామచంద్ర తర్కవాగీశభట్టాచార్యుడు తెలిపినాడు.

కావ్యప్రదీపంలో "హామాతః" అని కరుణానికి ఉదాహరించిన శ్లోకానికి వ్యాఖ్యవ్రాస్తూ దాంట్లో "ఘుర్ఘురమవ్యరుద్ధకరుణాః" అనేభాగంలో వున్న "కరుణాః" అనేదానికి "సస్నేహాః" అని అర్థం వ్రాసి "నాతో రసస్యశబ్దవాచ్యతాదోషః (కా.ప్ర.వ్యా) (అందువల్ల

రసానికి శబ్దవాచ్యతాదోషం లేకుండాపోయింది) అని వైద్యనాథుడు వ్రాస్తున్నాడు.

ఇట్లా శబ్దవాచ్యతవున్న సందర్భాల్లో

"......ఆస్వాదానుత్పత్తి ర్దోషత్వ బీజ మితి సంప్రదాయః"

(ఆస్వాదానుత్పత్తి దోషత్వ బీజమని సంప్రదాయం)

అని కావ్యప్రదీపకారుడు వ్యక్తపరచాడు.

అనుచితమైన శబ్దవాచ్యత రోత అని చెప్పి యీవిచారణముగి స్తున్నాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్త విద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో శబ్దవాచ్యతాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ ర స్తు.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం.

దృష్టి విచారాధికరణం.

సంకుచితత్వం.

లోకం వివిధప్రకృతులతో విచిత్రమై వున్నది. కవి తనమనో విభుత్వం వల్ల ఉన్నతాలు, ఉత్తమాలు, అయిన ప్రకృతుల్లో ప్రవేశించి ఆంతరవీక్షణం చేసి ఈప్రకృతుల ప్రవృత్తులను లోకానికి ప్రసాదిస్తున్నాడు. అందుకే ఉత్తమపాత్రలను కల్పించి మధ్యమాధమపాత్రలవికృతత్వాన్ని ఉత్తమత్వస్ఫుటత్వానికి అంగంజేసి వారి రీతులను లోకాభ్యుదయదృష్టితో తెలుపుతున్నాడు. ఈతీరుగా కవి సంస్కృతి మిక్కిలి విశాలమై ఉన్నతమై వున్నది. ఇప్పటి కృతికర్త లనేకులు "చిన్ననాపొట్టకు శ్రీరామ రక్ష" అని శృంగారం మొదలైనవి యితరుల కెందుకు పోనియ్యవలె నని నాజానకి అని, నాప్రియురాలు అని, నా ప్రేమ అని, నన్ను చిటికేసి నావిట్లోకి రమ్మన్నదని తమనే నాయకులను జేసుకుంటున్నారు.

"త్రోవలో దాని (ప్రియురాలి) రసన కంటుకొనిపోదు"

(నాయని సుబ్బారావు, భారతి. 1-7.)

"ప్రియతమా వేరు చింతల విడిచి తడవు
సేయ కిక నన్ను నక్కునజేర్చుకొనుము"

(జంధ్యాల శివన్న శాస్త్రి.)

"కన్నులరవిప్పి నే నిన్ను గాంచినపుడె
ఆర్ద్రహృదయంబుచలియించి యావశమాయె"

(పాపినేని వెంకటేశ్వరరావు.)

"సడిరేయిని కలలోన నాకు నీవు
కానిపించంగ మేల్కాంటికలత చెందె" (భారతి. ౨-౭)

"నాదు ప్రేయసిఁ గూడి నేనడువ"
(పయిడిపాటి చలిపతిరావు, భారతి. ౨-౧౧)

"భయము నాకేల యింత విశ్వమ్ములోన"
(భ. రామసోమయాజులు, ఆంధ్ర హెరాల్డు. 1-2)

"ఏల నాహృదయంబు ప్రేమించు నిన్ను" (కృష్ణపక్షం)

"విబుధులెల్లరు నన్ను విడిచిపోయినను
హితు లందరునునన్ను నేవగించినను
నాప్రేమభాగ్యంపు నవ్వువెన్నెలలు
నాపైన ప్రసరింప నాకేమిభయము"
(గ. రామమూర్తి, భారతి. 2-11)

ఈతీరుగా వీరి దృష్టి సంకుచితమై వీరికి ఉండదగిన భావాలే. "చిటికేసి సావిట్లోకి రమ్మన్నది" అనేమాదిరివి ప్రకటితమవుతున్నవి. నాజీవితం, నాప్రేమ, నాజానకి, మనమిద్దర మైక్యమాదామె అని వీరి స్త్రీ తప్ప వీరికి మరివిశాలదృష్టే కనబడదు. లోకం వీరికి అవిదితమై కూపస్థమండూక సాదృశ్యం పొందినారు.

ఆక్షేపం.

అవునయ్యా, అవి వారిని గురించిగాదు మరి యొకరినిమనసులో పెట్టుకొని వారు అన్నట్లు వ్రాస్తున్నారంటారా?

సమాధానం.

అది అసంబద్ధం. వారెవరో యెందుకు చెప్పగూడదు? యెందుకు వ్యంగ్యంగానైనా తెల్పగూడదు? ఆమనస్సులో పెట్టుకొన్నది రావణుడూ ఉద్దిష్టనాయిక సీతా గావచ్చునుగదా. అట్లాటి తుచ్ఛరతి

సహృదయులకు అనంగీకార్యమని నేను చెప్పవలసినపనిలేదు. కనుకనే కాళిదాసు, "కశ్చిత్ కాంతా" అని ఉద్దిష్టనాయకుణ్ణినాయికను తెలిపినాడు. అసలు ఈరత్యాదిభావాలన్నీ ఆలంబనాన్ని,అంటే, నాయికను నాయకుణ్ణిబట్టే వుంటవని ముందు నిరూపించబోతున్నాను.

పూర్వపక్షం.

అవునుగాని, దోషంకనబడేదాకా గుణి అనే అనుకోవలెను అనే న్యాయమున్నది. కనుక దుష్టనాయకుడని తేలేదాకా ఉత్తమనాయకుడనే అనుకోవలెను. కనుక "నేను" అని వున్నప్పుడు అతడెవ్వరో ఉత్తమనాయకుడే నని యేల అనుకోరాదు? అని అంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను. అది అసంగతం. తెలిసేదాకా గుణి అనుకొంటూ వుండడం అనుచితం. యేదైనా పదార్థం విషమని తేలేదాకా అది అవిషమనే అనుకొనడం మూర్ఖత్వమే అవుతున్నది. యెందుకంటే అట్లా అనుకొనితింటే అది నిజంగా విషమైనప్పుడు అనర్థప్రాప్తికలుగుతున్నది. కనుక యేమీ తెలియనప్పుడు అది విషమనిగాని విషంగాదనిగాని అనుకొనక తటస్థంగావుండడమే తెలివిగలపని. అట్లానే మనిషి దోషి అనిగాని గుణి అనిగాని తెలియనప్పుడు గుణి అనిగాని దోషి అనిగాని అనుకొనక తటస్థంగా వుండడం వివేకం. అట్లానే "నేను" అన్నప్పుడు ఉత్తముడనిగాని మధ్యముడనిగాని అధముడనిగాని అనుకోకుండా వుంటాము. కనుకనే ఉత్తమత్వం మధ్యమత్వం, అధమత్వం అనేభావన లేమీ లేకుండా, అన్వయానికి సరిపొయ్యే కృతికర్తే నాయకుడని అర్థం చేసుకొంటాము.

పద్యం అనర్థంగా వుండగూడదుగదా. ఆలంబనంలేని రసభావాలు స్థితిహీనమై అనన్వితమవుతున్నవి. యెవరైనా కృతికర్త ఆ "నేను" కు అర్థంతానుగాదంటే యెవరో చెప్పమంటాను. అప్పుడాలంబనం యొక్క మంచిచెడ్డలు విచారిస్తాను.

—◉ పూర్వపక్షం. ◉—

అవునయ్యా, ఇదే ఇప్పటివారిస్వేచ్ఛ. పాత్రలను సృష్టించక తమను గురించే వ్రాసుకుంటారు. ఇట్లా పాశ్చాత్యులు వ్రాస్తారు; అని అంటారా?

—◉ సమాధానం. ◉—

చెప్పుతున్నాను. పాశ్చాత్యులు అనేకు లిట్లాఆత్మ నాయకత్వంతో చాటుపద్యాలవంటివి చిన్నవి పెద్దవి కృతులు వ్రాస్తున్నారని నే నెరుగుదును. యెవరువ్రాసినా సత్యాన్ని తిప్పజాలవు. ఇట్లాటివి ఒక తీరుకవిత్వం అంటే నాకు విప్రతిపత్తి లేదు. అనుభవకవిత్వం ఆత్మనాయకకవిత్వం. అని యేదో దానికి పేరుపెడతాము. కాని యిదివర కెవరూదీన్ని యెరగరని, ఇది కొత్త అని, ఇది స్వేచ్ఛ అని, స్వేచ్ఛాకుమారుడని, ఇది మహాకవిత్వమని అంటే అది కాదని దృష్టిసంకోచమని చెప్పుతున్నాను.

—◉ పూర్వపక్షం. ◉—

అవునయ్యా, వీరు తమతమ అనుభవాలను వ్రాసిపెట్టుతున్నారు. వీరిచరిత్రలు శాశ్వతంగా లోకంలో వుంటవి. వెనకటివాండ్ల చరిత్రలు తెలియక చిక్కుపడుతున్నాము గదా. వీరా చిక్కు తొలిగిస్తున్నారు. వీరి చిత్తవృత్తి యిట్లాటిదని లోకానికి తెలుస్తుంది అని అంటారా ?

—◉ సమాధానం. ◉—

చెప్పుతున్నాను. మంచిది. చరిత్రలుంటే వుండవచ్చు. ఇవి చరిత్రలంటే నాకు విచారణే లేదు. కవిత్వమన్నప్పుడే విచారణ. దేశాన్ని తమఃకూపంలో బడవేసే అవివేకాన్ని నిరోధించి స్వకాలమందలి ప్రజాప్రవృత్తిమీద ఆచరణరూపాన ప్రతిక్రియసాగించే వ్యక్తులు తమ ఖేదాన్ని, తమ అనుభవాలను నిర్వేదంగా భర్తృహరివలె, చెప్పవలసిన సమయాలు తటస్థించగలవు. వాటికి లోకం అంధం కాజాలదు. కాని;

రసభావాల పరిపోషం, శిల్పం, వికసితలోకవృత్తప్రదర్శనం, మొదలైన వాటితో విశిష్టమైన కవితా సర్గానికి భర్తృహరివలె లోకప్రవృత్తి విషయమయి ఖేదమోదానుభవం చెప్పడం సంబంధించిందిగాదు. కవితా లోకంలో కాళిదాసు స్థానం భర్తృహరికిలేదు. శక్తిమంతులు అదీ యిదీ రెండూ నిర్వహించవచ్చును. లేదా మహాకవులు కాళిదాసాదుల వలె తాము సృజించినకవితాలోకంలోనే తమసందేశాలను స్ఫుటంగా వ్యంగ్యంగా పాత్రలద్వారా, మధ్యమధ్య స్వీయవాక్యాలద్వారా ప్రతి పాదించవచ్చును. భవభూతివలె కవితాభావనలలోనే నూతనత్వాన్ని " ఏకోరసః " అన్నట్లు తెలపవచ్చును. కాని "నాకు" అని "నేను" అనిమాత్రం తమనే కవులు శృంగారాదులకు నాయకులను జేసుకున్న ప్పుడు దృష్టి తప్పక సంకుచితం కాగలదు. ఇవి సొంతచరిత్రలంటే నాకు విచారణేలేదు. యెవరిచరిత్రలు వారు వ్రాసుకొనడానికి యేమీ ఆక్షే పంలేదు కాని యిదంతా నూతనకవిత్వం ఉత్తమకవిత్వం అంటేకాదు దృష్టిసంకోచ మంటున్నాను.

నేటి కృతికర్తలపద్యాల్లో ఈసంకుచితదృష్టే అధికంగా కనబడు తున్నది. పోతన, భర్తృహరులవలె తెలిపే ఆత్మదృష్టసత్యాలు లోకశ్రే యస్సుకు కారణమైనవి ఉన్నవేమో నని పరిశీలించాను గాని నాకు కనబ డలేదు. ఆవిధపు సత్యా లెక్కడనైనా ప్రకటితమైనవేమోనని చూస్తు న్నాను. అట్లాటి సత్య ప్రకటనానికి ధ్యానాచరణాలు ప్రధాన మవు తున్నవని యిదివరకే తెలిపినాను. ఆసమయంలోనే సత్యస్వరూపం సాక్షాత్కరిస్తున్నది.

యెంకిపాటలు, సుమబాలవంటివి కొన్నిమాత్రమే ఆత్మనాయ కత్వం చేత వచ్చిన సంకుచితదృష్టిలేనివి కనబడుతున్నవి. భక్తివంటి భావనను సయితం శ్రీభాగవతకర్త ప్రహ్లాదాదులకు సమర్పించి లోకా నికి ప్రసాదించాడు. ఆలంబనంయొక్క ఉత్తమత్వాదులు శృంగారాదు

లకువలె కరుణానికీ, భక్తికీ, జడ, శిశు ప్రకృతులమీది ప్రేమ మొదలైన భావాలకూ అంతగా ప్రధానంగావు. గనుకనే దాశరథిశతక ప్రభృతులు మనకు ఉపాదేయంగా వున్నవి. అదిగాక భక్తికి ఆధారమైన భగవంతుడు సకలకల్యాణగుణసంపన్నుడు. శిశుజడప్రకృతులమీది ప్రేమకు ఆధారమైన శిశుజడప్రకృతుల వినిర్మలత్వం ముగ్ధ సౌందర్యం మొదలైనవి అకలుషితధర్మాలు. కనుకనే వీటికి 'ఆలంబనంయొక్క ఉత్తమత్వాది విచారణ అంతగా ప్రధానం గాదంటున్నాను. శృంగారాదులకు ఆలంబనమైన నాయకులు నాయికలు కామపశుత్వం లోకనిశ్శ్రేయసవిరోధిఅయిన అధర్మపరత్వం మొదలైనవాటికి ఆకరులు తరుచుగా అవుతూవుండడం మనకు విదితమయ్యేవున్నది. కనుకనే భక్తిమొదలైనవి తప్ప శృంగారాదులు ఆలంబన ప్రధానంగా వుంటవంటున్నాను. అందువల్ల లోకంలో యేకదేశంలో వుండే భక్తిమొదలైన వాటివలెగాక సాధారణంగా సర్వమానవప్రకృతిని వశంజేసుకొని అభ్యుదయవినాశాలకు రెంటికీ హేతువుకాగల శృంగారాదుల భావాల ప్రతిపాదనంలో కృతికర్త యెంతోవివేకాన్ని బుద్ధిపరిణతిని ఔచిత్యాన్ని వినియోగించవలసివుంటున్నది. అందుకే ఆలంబనవైవిధ్య వికాసాలను గోల్పోయి ఉత్తమత్వాదులను ప్రతిపాదించకుండా శృంగారాదులకు తమనే నాయకులను జేసుకొన్న కృతికర్తలు సంకుచిత దృష్టులై రంటున్నాను.

ఆక్షేపం.

అవునయ్యా, యిట్లాటి దోషా లెన్ని వున్నా ఇప్పటికాలపుకవిత్వం విలక్షణమైనది. వెనకటికవులు ఆశ్వాసాలని, సర్గలని కావ్యవస్తువును విభజించి పెద్దపెద్దకావ్యాలువ్రాసేవారు, ఇప్పటికవులు భావమే ప్రధానంగా చిన్నచిన్న కావ్యాలు వ్రాస్తున్నారు, ఇవి యింగిలీషు లిరిక్సు (lyrics) నుబట్టి వ్రాసినవి, వీటిలో భావోద్రేకం ప్రధానం ఇవి వెనక మనకు

లేవు, ఇప్పటికవుల చిన్నకావ్యా లీలిరిక్కులకు చేరినవి, ఇదే భావకవిత్వం, ఇది కొత్త ఈకొత్తయే ఒకగొప్పగుణం, దోషాలన్నీ దీంట్లో అణగిపోతవి అని అంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను; అది అసంబద్ధపుమాట. భావకావ్యాలు మనకు చిరకాలంనుండివున్నవి. యేకభావాన్ని ప్రధానంగా ప్రతిపాదించే చిన్నకావ్యాలు మన వాఙ్మయంలో చిరకాలంనుండి వున్నవి. ఈసంగతి విశదపరచడానికి ముందు, ఈకాలపు కావ్యాల్లో వున్న భాషావ్యతిక్రమచ్ఛందోవ్యతిక్రమాలను గురించి కొంతవిశదం చేస్తాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్త విద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో దృష్టివిచారాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ ర సు.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం.

వ్యతిక్రమాధికరణం.

వ్యతిక్రమం.

ఛందోవ్యతిక్రమం, భాషావ్యతిక్రమం అనే దోషా లీకృతుల్లో కనబడుతున్నవి. వీటిని వివరిస్తాను. సంస్కృతంనుండి తర్జుమాతో ఆరబ్ధమైన ఆంధ్రగ్రంథపరంపరలో సంస్కృతం ప్రవేశించడం సంభవమే గనుకను, అదిగాక ఆంధ్రులభాష సంస్కృతంతో మిళితమై వున్నది గనుకను, సంస్కృతం ఆంధ్రులకృతుల్లో కనబడడం స్వభావవిరుద్ధం గాదు. తెలుగు సంస్కృతంతో మిళితమైన భాష గనుక తర్జుమా చేసేటప్పుడు మూలగ్రంథకారుడి అభిప్రాయం యథాస్థితంగా వచ్చేటట్లు పద్యంలో వ్రాయడానికి ఒక్కొక చోటసంస్కృతం వాడడం వుచితంగానే వుండవచ్చును. యెందుకంటారా? పద్యానికిగల నియతస్థలంలో నియతగతిలో ఆమాట లక్కడ యిమిడి ప్రసన్నంగా వుండడం ఒక్కొక్కప్పుడు సంభవిస్తుంది. అయితే ఆంధ్రులభాష ప్రధానంగా తెలుగు. తెలుగుభాషాతత్వానికి విరుద్ధంగాకుండా వుండేమటుకే సంస్కృతం తెలుగులో యిముడుతుందిగాని తక్కినది యిమడని పదార్థంగానే అసంబద్ధంగానే వుంటుంది. తెలుగుభాషయొక్క తత్వం సాధారణంగా వ్యస్తపదత్వం. పదాలు రెండు మూడు, అంతగా యెక్కువైతే నాలుగుకంటె యెక్కువ సాధారణంగా చేరవు. అవి సయితం సంస్కృతంలో వలె విభక్తిలోపంతో దగ్గరికిచేరి బిగిసినవికావు. తెలుగులో దగ్గరగా చేరే పదాలన్నీ చాలామటుకు వ్యస్తపదాలే అయివున్నవి. సంస్కృతంలో

సయితం వ్యాసుడు, వాల్మీకి, కాళిదాసుడు మొదలైనవారి కావ్యాల్లో మూడు నాలుగు అయిదుమాటలకంటె యెక్కువగా చేరిన ఈగుంపులు అరుదుగా కానవస్తవి. అయితే విభక్తిలోపంతో యెన్నిమాటలైనా చేరి యేకంగా బిగియడానికి అవకాశం వుండడంచేత

"రుధిరకుతూహలి కేసరికిశోరలిహ్యమానకఠోరధాతకీస్తబకే"
(హర్ష.)

అని, "సమరకండూలనిబిడభుజదండకుండలీకృతకోదండశింజినీ టంకారోజ్జాగరితవైరి నగర" (సాహిత్య. ఉ.)

అని యిట్లా సంస్కృతగ్రంథాల్లో రచిస్తూవచ్చారు. ఇట్లాటి పదసమూహాలు తెలుగుభాషకు విరుద్ధమైనవి. సంస్కృతం తెలుగుభాషాతత్వాన్ని అనుసరించి యిమిడేటంతవరకే వుచితంగా వుంటుంది గాని తక్కినది యిమడని అసంబద్ధపదార్థంగా వుంటుం దని యిదివరకే తెలిపినాను. కనుక సాధారణంగా మూడునాలుగు అంతగా అయితే అయిదు మాటలకంటె యెక్కువైన సంస్కృతశబ్దాల చేరికలు తెలుగులో యిమడక అసంబద్ధమై హేయ మవుతున్నవి. ఇదే భాషావ్యతిక్రమం. ఇది భారతంలో ఆరబ్ధమైంది. దీనిని గురించి విపులంగా ప్రథమఖండలో నన్నయాధికరణంలో వివరించాను గనుక యిక్కడ విస్తర భీతిచేత వదలుతున్నాను.

ప్రథమఖండంలో వుదాహరించిన వాటినుండి కొన్ని ఉదాహరణాల నిక్కడ చూపుతున్నాను.

"హరిహరా జగజననానార్క షడాస్యమాతృసరస్వతీ గిరిసుతాదిక దేవతాతతికిఁ నమస్కృతి" (భా. న. ఆ.)

"ఘోరసంసారవికారసంతమస జాలవిజృంభము బాపి" (భా.న.ఆ.)

"మనోహర సుచరిత్ర పావనపయః పరిపూర్ణములైన" (భా. న. ఆ.)

"మదమాతంగతురంగకాంచనలసన్మాణిక్యగాణిక్యసం పదలొలిఁ" (భా. న. ఆ.)

"పరమవివేక సౌరభవిభాసితసద్గుణపుంజవారిజో,త్కరరుచిరంబులై"
(భా. న. అ.)

"శశ్వదుపవాస మహావ్రతశీతపీడితా, చలమునిసౌఖ్యహేతు విల
సత్ బడబాగ్నిశిఖాచయంబులన్." (భా. న. అ.)

"దుర్వారోద్యమశౌహువిక్రమరసాస్తోక ప్రతాపస్ఫురద్గర్వాం
ధప్రతివీరనిర్మథన విద్యాపారగుల్." (భా. తి. వి.)
(చాటువు.)

అని యిట్లా యీహేయమైన భాషావ్యతిక్రమం ఆరబ్ధంకాగా
"అఖండ శశిమండలకుండలితకుసుమకోదండ కాండాసనహిండిత
కరకుముదకాండ ప్రకాండ తాండవితపరాగమండలంబున"

అనే రీతి వసుచరిత్రాదుల్లో పెరిగి భాషకు వైరూప్యమాపాదించినవి. ఈభాషావ్యతిక్రమం ఉపాదేయఫలాన్ని సాధిస్తే అంగీకరించ వచ్చును గాని పులుముడు మొదలైనదోషాలనే ప్రతిపాదించడంవల్ల త్యాజ్యమంటున్నాను. ఈభాషావ్యతిక్రమంవల్ల కలిగిన అనర్థాలు, ఆంధ్రుల భాషాసంస్కారాలు పొందిన వైరూప్యం, క్షయా, ప్రథమఖండంలో తెలిపినాను. ఈభాషావ్యతిక్రమం నేటికాలపుకృతుల్లో తరుచుగా కన బడుతునే వున్నది.

"శారదశర్వరీమధుర చంద్రిక సూర్యసుతాస్రవంతికా
చారు వినీల వీచిక ప్రశాంతనిశాపవనోర్మిమాలికా
చారిత నీపశాఖనికృశాంగి" (కృష్ణపక్షం.)

"నిజమాయావశీకృత సకల దేవ దానవ యక్ష గరుడ గంధర్వ
విద్యాధరాదిసముదయుండై"
(జనమంచి శేషాద్రిశర్మ, విచిత్రపాదుకాపట్టాభిషేకం.)

" ... శేఫాలికామాధవీ
రేఖామంజులవాసనాలహరి పర్వోత్ప్రాతరానీతశో

ఖాఖద్యోతవిలాసరాగలలితప్రాంశుప్రభన్"
(భారతి. అనార్కాలి, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ)

"పారావార ధరాధరోన్నతతరు వ్రాతాపగాఘోరకాం
తారాకారములాసమస్తవనసత్వప్రస్ఫుటస్ఫూర్తులా"
(భోగరాజు నారాయణమూర్తి, భారతి. సం. 4. సం. ౨.)

"అక్షమాలికాదండకమండలు పుస్తకన్యస్తహస్తపం కేరుహుం
డును" (మాతృమందిరము, వేంకటపార్వతీశ్వరకవులు.)

"సూనఫలభరిత తరుయుత కాననవల్లీమతల్లికా వాసకిరాతానీ
కనేతయై" (కావ్యకుసుమావళి 1. వేంకటపార్వతీశ్వరకవులు.)

"ఖలు డాల్మియమహాట్టహాసనిబిడోగ్రధ్వాన సమ్మూర్ఛితా,
ఖలభూతప్రకరుండు లోకభయదాక్షీణస్ఫులింగచ్ఛటా
కులవీక్షాపరిభూతభీతక్రతుభుగ్వ్యూహుండు"
(కేసిరాజు వేంకటసుబ్బారాయకవి.)

"నిఖిలరాజన్యమౌళికిరీటరత్న దినకరప్రభాసిరాజిత నిజపాద ప
ద్ముండును." (తేకుమళ్ల రాజగోపాలరావు, కనకవల్లి.)

"సుగుణప్రాభవచంద్రికాంచితయశః శోభాయమానాంగికిన్."
(తేకుమళ్ల. రాజగోపాలరావు, కనకవల్లి.)

"దరహాసామృతవీచికాపునరుదాత్తస్వాంత రంగప్రియో
త్తరమున్." (సి. యస్. జయరావు, పుష్పమాల. 1-8.)

"లలితగ్రాసకిసాలచర్వణ సముల్లాసక్రియాజాత
గంధిలడిండీరకణచ్యుతిన్"

"చంచద్గరుద్భిన్న నిర్మలవీచీవ్యూదుడోలికా
పరిసటద్రాజీవపత్రంబుగన్"(దువ్వూరి రామిరెడ్డి. వనకుమారి.)

"ఆశ్చర్యకృద్బహుళోద్గ్రంథనిబంధన ప్రచురితప్రాపంచికైశ్వర్య ధూర్వహులైనట్టి"

(పం. రామచంద్రరావు, జీవితాదర్శం—భారతి)

"విశ్వమోహన సుధాంశునిసర్గమనోజ్ఞచంద్రికాస్పదముగు"

(ప్రణయగాధిక, శ్రీశేషాద్రిరమణకవులు." భారతి)

అని యీ తీరున హేయమైన భాషావ్యతిక్రమం కనబడుచున్నది. అయితే యిట్లా అసంబద్ధపు సంస్కృతం కుక్కుతున్నారే గాని దాని వెంటనే సంస్కృతభాషానభిజ్ఞత సయితం కనబడుతున్నది. వ్యాకరణం యింకా స్ఫుటంగా యేర్పడని తెలుగువంటి జీవద్భాషలకు శిష్టలోకమే ప్రమాణమైనా, సంస్కృతం వంటి అప్రవాహిభాషల విషయంలో శిష్టలోకవ్యవహారాన్ని ప్రసాదించే పాణిన్యాదుల తంత్రాలను గాని వాటి సంగ్రహాలనుగాని దర్శించక వాటిస్వరూపం గోచరించదు. అట్లా గోచరించనిదశలో సంస్కృతం వ్రాయడం మొదలు పెట్టితే వుజ్జాయింపుచూపి వ్రాయవలసివస్తుంది. ఆవుజ్జాయింపులో శబ్దరూపవినాశం అర్థవినాశం సంభవిస్తున్నవి. ఇట్లాటివ్రాతలకు హేతువైనదాన్నే భాషానభిజ్ఞత అని నేనంటున్నాను. దీన్నిగురించి పరిశిష్టద్వితీయాధ్యాయంలో మరికొంత వివరిస్తాను. మనదేశంలో నేటికాలపుకృతుల్లో భారతీయ సంస్కారం నశించి జీవంబోయి శరీరం మిగిలినట్లుగా ఈవుజ్జాయింపు అసంబద్ధ సంస్కృతంమాత్రం మిగిలింది. నేటికాలపుకృతుల్లో భాషానభిజ్ఞత తరుచుగా కనబడుతున్నదన్నాను.

"వెలదీ యెవ్వతెవు నీవు విటపీవనిలోన్" (కృష్ణపక్షం)

"వెదకెదు ఎవ్వతెవు నీవు విటపీవనిలోన్" ,,

"ఉపాధ్యాయిని" (సుజాత సం 1. స.3. కృష్ణపక్షం)

"ధనదారాపుత్ర" (వా. గోపాలకృష్ణయ్య, విద్యార్థిపత్రిక. 1-1)

"మనోకేతకి" (భ. రాజేశ్వరరావు ప్రణయగీతములు-భారతి)
తపోశక్తి,...జిజ్ఞాసత్వము, తపోసంపత్తి
(వి. యర్. శర్మ, అవతారమూర్తులు, ఆంధ్రభారతి సం 1. సం 5.)
"అను మానావతారమున౯ బరిగణింపబడెను"
(సుసర్ల అనంతరావు బేకనుపన్యాసములు.)
"పరిమళమ్ముల్ చెలంగ౯గ శుభస్కారమాతను వల్లి యొప్ప"
(జ. శేషాద్రిశర్మ, విచిత్రపాదుకాపట్టాభిషేకం)
"మీయంగీకారము నాకపార సహాయము జేసెను"
(జనమంచి. శేషాద్రిశర్మ, విచిత్రపాదుకాపట్టాభిషేకం.)
" మత్పితృప్రతిష్ఠాపిత శైవలింగము గడంక భజించెదనాత్మవా
రణాసీ పురి నేతభృంగిరిటశిష్యుని."
(విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, భారతి, అనార్కాళి, సం 3. స 8.)
"స్త్రీలే యుపాధ్యాయినులుగా, ఉపాధ్యాయినులు, ప్రబంధప్రణీ
తృపంథను." (రావుబహదూరు కందుకూరు వీరేశలింగము
పంతులు, స్వీయచరిత్రము II, 305 ,292, 152)
"కొంద రేపటిమయు లేక బిరుదపద్ధతిగొండ్రుయశోద్ధతి౯గన౯"
(భోగరాజు. నారాయణమూర్తి, భారతి, సం 4. సం 2.)
"వాల్గంటుల సత్సహాయములె కావలయుంగద పూరుషాళికి౯"
(కావ్యకుసుమావళి 1. వేంకటపార్వతీశ్వరకవులు.)
"శిరోపాళి౯" (ఆంధ్రభారతి. 1-6. పనుమర్తి. అనంతపద్మనాభము.)
"దారాపుత్రాభిమానులు భక్తిరసప్రాధాన్యత, నరసిహ్మావతారము"
(ఎ. వి. నరసింహంపంతులు, శ్రీగీతగోవిందము)
"అనుచుర౯ శంకరుడాబిడౌజముఖ......"
(కేసిరాజు. వేంకటసుబ్బరాయకవి.)
" వేంకటసుబ్బరాయ ప్రణీతంబైన యేకాదశీ మహిమా సర్వ
స్వము" (కేసిరాజు వేంకటసుబ్బారాయకవి.)
మనోచ్ఛేదవృత్తి, తపోక్తుల్ దాల్చ
(రాయప్రోలు సుబ్బారావు, 1 స్నేహలత, 2 సుజాత సం,1. సం.4.)

"మగుడన్ స్వచ్ఛతరాంగికిని ప్రేమాపుష్పసద్భంగికిన్"
(తేకుమళ్ల రాజగోపాలరావు కనకవల్లి.)

"మునివృత్తిచాలించి శ్రీశైలపర్వతము వెడలి"
(తేకుమళ్ల. రాజగోపాలరావు, కనకవల్లి.)

"సంభ్రమున్ జూపి తద్దైక్యతాగతి"
(సి. యన్. జయరావు, పుష్పమాల. 1-3.)

"మత్స్యభంగి"
(జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రి, నాగరఖండము 6. అ.)

"నటిల్లతా జనితకళా సహాయమున"

"ప్రేమామహితాంతరీపముమై సాగియున్
విహరించుచిట్లనున్" (వనకుమారి, దువ్వూరిరామరెడ్డి.)

"దేశక్షేమ దరిద్రతాయయమనోద్వేగక్షుధాబాధలున్"
(జీవితాదర్శము, పం. రామచంద్రరావు)

"దారాపుత్రదురీషణావృతదురంతక్రూరసంతాపచిం తారంగ
స్థలి." (కవిజిజ్ఞాస, శ్రీశేషాద్రిరమణకవులు)

అని యిట్లాటి వుజ్జాయింపు అసంబద్ధ సంస్కృతం నేటికాలపుకృతుల్లో తరుచుగా గోచరిస్తున్నది. విటపివని, ఉపాధ్యాయి, ఉపాధ్యాయ, ఉపాధ్యాయాని, దారపుత్ర, మనఃకేతకి, తపశ్శక్తి, జిజ్ఞాస, జిజ్ఞాసుత్వము, తపస్సంపత్తి, సందేహావతారము, సంశయావతారము, శుభకర, శుభంకర, అపారసాహాయ్యము, వారాణసీ, వారణసీ, ఉపాధ్యాయలు, ఉపాధ్యాయానులు, ప్రబంధప్రణేతృపథమును, యశఉద్ధతి, సత్సాహాయ్యములు, శిరఃపాళి, దారపుత్ర, సాగ్రిధాన్యము, నరసింహావతారము, బిడౌజోముఖ, మహిమ సర్వస్వము, మనఉచ్ఛేదము, మనశ్ఛేదము, తపఉత్కుల్, ప్రేమపుష్ప, శ్రీశైలము, శ్రీపర్వతము, ఐక్యగతి, మత్సిభంగి, కళాసాహాయ్యమున, ప్రేమమహితాంతరీపమున, దారపుత్ర, మనఉద్వేగ అని వుండవలెను. ఇంకా శిరచ్ఛేదం, ప్రభ్విణీ, సరోజ్జని

మొదలైనవెన్నో అనేక గ్రంథాల్లో పత్రికల్లో వున్నవికాని విస్తరభీతి చేత వాటిని ఉదాహరించక వదలుతున్నాను. ఇక తెలుగులో అరసున్న లు గజడదజలు గనడదవలు మొదలైనవికారాలు వెనకటివలెనే వున్న వి. పాతబడ్డ తుప్పుమాటలు నూాలగొట్టుమాటలు మాత్రం లేక భాష యిప్పటికృతుల్లో ప్రసన్నత్వానికి వచ్చింది. ఈదశ శ్రీనాథాదుల కృతుల్లో, కృష్ణకర్ణామృతం, భర్తృహరిత్రిశతి, వేమనశతకం మొద లైన వాట్లో వున్నా యిప్పుడు సాధారణమైంది. ఇది సంతోషహేతు వేగాని పులుముడు మొదలైన దోషాలకాకరం కావడంవల్ల అది అచరి తార్థమవుతున్నది.

ఛందోవ్యతిక్రమం.

గుర్వంతపాదాలూ, గుర్వక్షరబహుళాలూ, అయిన శార్దూలం మత్తేభం మొదలైన సంస్కృతవృత్తాలు తెలుగుభాషాతత్వాని కెంత మాత్రం అనుకూలమైనవి గావు. వీట్లో తెలుగుపద్యాలు వ్రాయడం ఛందోవ్యతిక్రమ మవుతున్నది. ఈఛందోవ్యతిక్రమమే భాషావ్యతిక్ర మానికి హేతువు. ఛందోవ్యతిక్రమం భాషావ్యతిక్రమాన్ని భాషావ్య తిక్రమం ఛందోవ్యతిక్రమాన్ని పరస్పరం పెంచుకుంటూ వుండగా ఈ రెండూకలిసి తెలుగుభాషను ఛంధస్సును వికృతంజేసి తద్వారా విజ్ఞా నవికాసానికి అడ్డుపడుతూ ఆంధ్రజాతిని వంచిస్తున్నవి. భారతంలో యీ వ్యతిక్రమ మారంభమైనప్పటినుండీ అడుగడుక్కూ వక్ష్యమాణాధిక పదదోషంచేత దూషితమైన దీర్ఘవృత్తాలుశరణమై క్లిష్టంగా వ్యంగ్యవి భుత్వంతో రచించే ఉత్తమకవితామార్గానికి అంధులమై మనకు పద్యం వ్రాయడమే కవిత్వమయింది. ఇప్పటికీ పద్యం వ్రాయడమే మనకు కవి త్వంగా వున్నది. గీతం, ద్విపద, రగడ, ఉత్కళిక మొదలైన వాటిని కొందరు పాడుతున్నా సంస్కృతవృత్తాల నింకా వదలలేదు. సంస్కృ

తంలో మందాక్రాంత, శార్దూలంవంటి వృత్తాల్లోనే కవితాశిల్పానికి భా
వం కొంత దీర్ఘంగా కనబడుతుంది.

మన సీసపద్యపు నాలుగుపాదాలమటుకే మందాక్రాంతకుగాని
శార్దూలానికిగానిసరిపోతవి ఇంకా సీసానికి గీతపాదాలు నాలుగుతగిలిస్తే
భావం మిక్కిలి దీర్ఘమై అప్పుడు కవిత్వచ్ఛాయపోయి ఉపన్యాస
ధోరణిలోకి దిగుతుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు పద్యమెక్కువై దండగమా
టలు నింపవలసి వస్తున్నది. శార్దూలాదివృత్తాలతో నిండివున్న మన
తెలుగుకృతుల్లో ఛందోవ్యతిక్రమం వుదాహరించడం అనావశ్యకం
గనుక ఉదాహరణాలను చూపక వదలుతున్నాను.

యతిభంగం.

యతి అంటే విచ్ఛేదం. సీసంవంటి దీర్ఘపద్యపుపాదాల్లో శ్రోతకు
శ్రవణసుఖాన్ని పఠయితకు యత్నసుఖాన్ని యతి ఆపాదించి పద్యం
యొక్క శ్రావ్యతకు సుగ్రహతకు మిక్కిలి తోడ్పడుతున్నది. ఈసంగతి
సీసం, శార్దూలం మందాక్రాంత మొదలైనవాటిని పఠించి కనుక్కో
వచ్చును. కనుకనే ఉచితస్థలాల్లో యతిని ఉపదేశించిన భారతీయచ్ఛందో
వేత్తలు పద్యరమ్యతను ప్రతిష్ఠించారంటున్నాను.

ఇట్లాటి యతినియమంనుండి తెలుగుపద్యం భారతంలోనే
చ్యుతమై యిప్పటికే నియమహీనంగానే వుంటున్నది.

"త్రేతాద్వాపరసంధినుద్ధతమదాంధీభూతవిద్వేషిజీ, మూతవ్రా
త" (భా. ఆ.)

"దారాపుత్రదురీషణావృతదురంతక్రూరసంసారచిం, తారంగ
స్థలి" (కవిజిజ్ఞాస. భారతి)

భారతంలో ఆరంభించిన యతిభంగ దోషం యిట్లా నేటికీ
దూరంగాక తెలుగుపద్యాన్ని వికృతంచేస్తున్నది.

పాదభంగం.

వృత్తాన్ని పదచ్ఛేదయుతమైన పాదాలుగా విభజించి ఒక్కొక్క పాదం ఒక్కొక్క భాగంగా పింగళాదు లేర్పరచడంలో, పద్యంయొక్క గతివిశేషం, అర్థప్రదత్వం శ్రావ్యత్వం మొదలైనగుణాలు పుష్టమవుతున్నవి. కనుకనే పాదాంతయతి నియతంగా భారతీయచ్ఛందోవేత్తలు పరిగణించారు. కాని యీపాదసౌందర్యం నన్నయభారతంలోనే లుప్తమైంది.

"విద్వన్ముఖ్యుడు ధర్మమూర్తి త్రిజగద్విఖ్యాత తేజుండు కృష్ణద్వైపాయను డేగుదెంచె" (న. భా)

"విద్యుద్దండము నిల్చి పొల్చినగతి న్వొల్లందమైయుండ నస్త్రద్యోధావలి మానసంబున రణోత్సాహంబు రెట్టింప దృష్టద్యుమ్నుండు" (తి. భా.)

అని యిట్లా భారతంలో ఆరబ్ధమైన పాదభంగం

"నాదేశంబున పేరుపాతుకొనె సంఘప్రస్ఫుటాచార రక్షాదీక్షాపరతంత్రబుద్ధిలత" (జీవితాదర్శం).

"రేఖామంజుల వాసనాలహరి పర్వెన్ ప్రాతరానీతశోభాఖద్యోత విలాసరాగలలితప్రాంశు"(అనార్కలి, భారతి)

అని యిట్లా యిప్పటికీ గోచరిస్తున్నది. పద్యాలు పాదసౌందర్యహీనమైనవి. కొన్ని పొడుగైన వాటికాలిమనిషివలె చాంతాడువంటి పొడుగైనఒక్క పాదంతో వున్నవి. ఇట్లా పాదభంగంచేత పాదసౌందర్యం లుప్తమయి పద్యం వికృతమైంది.

వళిప్రాసల అనర్థాలు.

వళిప్రాసలు శబ్దాలంకారాలకు చేరిన అస్థిరధర్మాలు. ఇవి పద్యానికి అవశ్యకంగావు. వీటిని నన్నయాధికరణంలో వివరించాను. వీటిని ఆవశ్యకనియమంగా స్వీకరించినప్పుడివి పద్యానికి పనికిమాలినవేగాకుండా అనర్థహేతువులుగూడా అవుతున్నవి. యతిభంగం పాదభంగం అనేకస్థలాల్లో యీవళిప్రాసలవల్లనే సంభవించి దండగ్గణం,

భూమిగణం, గుంపుగణం, ప్రకాశగణం, సంబోధనగణం, అధికవిశేష ణగణం ఆపతితమై పద్యం భ్రష్టమైంది. యతిభంగ పాదభంగాలిదివరకే వివరించాను.

గొనకొని, పన్నుగ, మానుగ, ఓలి, ఒగి, మదినెంచ, మతినూహించ మొదలైనవి దండగ్గణం. ఆవలి, సమూహం, నికరం, పిండు, తతి, వ్రాతం మొదలైనవి గుంపుగణం. మెసగు, మెసక మేసగు, చెన్నలరారు, చెన్నుమీరు, విలసిల్లు, రాజిల్లు, విలసత్, రాజత్, భ్రాజత్, లసత్, ఉజ్వలత్ మొదలైనవి ప్రకాశగణం. ఇలక్, ఇమ్మహిక్, ఇద్ధరక్, అవనిక్, మొదలైనవి భూమిగణం. అనఘా, ఇద్ధతేజ మొదలైనవి సంబోధనగణం. ఉద్యత్, ప్రోద్యత్, అతుల, అమలిన, అనుపమ, సార, స్ఫార అమల మొదలైనవి అధికవిశేషణగణం. వక్ష్యమాణమైన శబ్దవాచ్యతాదోషం సయితం యీ అధికవిశేషణగణంలో చేరుతున్నది. ఈ గణాలు కొన్నిచోట్ల ఛందోవ్యతిక్రమంవల్ల కొన్నిచోట్ల వళిప్రాసల నిర్బద్ధమైత్రులవల్ల పద్యంలో నిండుతున్నవి. పాదం పూర్తిగాక, వళి ప్రాసలు పైనబడవలసివుండి, అటునాలుగు యిటునాలుగు అధికవిశేషణాలు వేసి వ్యంగ్యసౌందర్యం రూపుమాపి పైగా దండగ్గణం, గుంపుగణం మొదలైన వాటినిదింపి పద్యాన్ని పెంటబుట్టనుచేశాము. ఇట్లా పద్యాలు వ్యంగ్యశూన్యమై పిచ్చిదండగ మాటలతో నిండడంవల్లను, వీటిని సవిచారణగా చదవడం అవసరం గాకిపోవడంవల్లను, తెలిసిందిలే అని శబ్దార్థవిచారణలేకుండా దాటవేసికొనిపొయ్యే ధోరణి బుద్ధిలో పాతుకొని పఙ్క్తిమననమంటే అదెట్లావుంటుందని అడిగేదశకు ఆంధ్రులం వచ్చాము.

1 జననాథ వేటనెపమున, గొనకొని కణ్వాశ్రమమునకుక్.

2 గొనకొని పీడునీకును శకుంతలకుం బ్రియనందనుండు.

3 పెట్టు నీవారాన్న పిండతతులు. (న. భా.

4 వర్జితకుసుమాక్షతావళులు. (న. భా. దుష్యంతచరిత్రం).
5 సహకారములం గదళీతతులన్. „
6 తనరజనకుండు నన్నప్రదాత. „
7 దుర్మతి కిహముం బరముం గలదె మదిం బరికింపన్. „
8 ఇమ్ముగ సరస్వతీతీరమ్మున. „
9 దక్షిణ లిమ్ముగ నిచ్చి. „
10 తగంగవివాహంబెన్నం, డగునో కాయెన్నండు సంగమావాప్తియు మా, కగునో కా యనిమెదం గోరుచు, నొగి నిటనుండిరి సుభద్రయును విజయుండున్. (న. భా)
11 మతినసురక్తయయి వానిమానుగం దనకుం, బతిం జేసికొనియె „
12 నెనునెరిగిన యర్థంబారు, డనఘా యిది యెట్లు చెప్పుమన. „
13 ఇమ్మహిం ద్రయోదశద్వీపమ్ములు దన శౌర్యశక్తి. „
14 ఆలునుదాసియున్ సుతుడునన్నవి బాయనిధర్మముల్ మహిన్. „
15 మతిం దలంపంగ సంసారం, బతిచంచల. „
16 ధర్మతనూభవు డందునాటిరే, యిమ్ములం జల్పి. „
17 మతినూహింపనశక్యమైనపనమున్ మగ్గింతు రెందున్. (తి. భా.)
18 అతులోర్వీసురముఖ్యమంత్రహుతమాహాత్మ్యంబునన్. (న. భా)
19 అమల సువర్ణశృంగఖురమై. „
20 అమలిన తారకాసముదయంబుల నెన్నను. „
21 నిరుపమ ధర్మమార్గ పరినిష్ఠితులై. „
22 మాతంగస్ఫూర్జిత యూథదర్శనసముద్యత్క్రోధమై. (తి భా)
23 కాన తగం బొందుట కార్య మీయుభయమున్. „

యీతీరుగా భారతంలో ఆరబ్ధమైన యీదండగమాటలు యెఱ్ఱాప్రెగడ హరివంశంలో అంతకంటె అధికంగా విస్తరించినవి.

ఆముక్తమాల్యద నిండా గుంపుగణం మూలుగుతున్నది. కొన్నిచోట్ల ఒక్కొకపద్యానికే మూడునాలుగు గుంపులున్నవి. ప్రథమాశ్వాసంలో ఒక్క శుకకదంబము అనేపద్యంలో రెండుగుంపులు "తలపక్షచ్ఛట" అనేపద్యంలో మూడుగుంపులు "నిర్ఝరప్ర" అనేపద్యంలో నాలుగు గుంపులు నిండినవి

1 లలితోద్యానపరంపరా.

2 పెరపురాళి.

3 తలపక్షచ్ఛటఁ గ్రుక్కి బాతువులు కేదారంపు కుల్యాంతర
స్థలి నిద్రింపఁగఁ జూచి యారెకులు పశ్స్నాతప్రయాత ద్విజా
వలి పిండీకృతశాటులన్ సవి తదావాసంబు చేర్పంగ రే
వుల డిగ్గన్ వెసబారువానిఁ గని నవ్వన్ శాలిగోప్త్యోఘముల్.

4 నాలుగుమొతము.

5 అందుండున్ ద్వయసద్మపద్మవదనుం డద్వంద్వ దశ్రాంతయో
గాందూ బద్ధమధుద్విషద్ద్విరదు ఘనవ్యర్థాభిధానుండు రు
చ్ఛందో బృంద.......

6 క్రుంకు మెడగుంపులు.

7 భాషితంబులుగాఁ దోడిబ్రాహ్మణౌఘ.

8 శుకకదంబముగోలుసులచే నిబద్ధమై వారాంగనాగారకారబద్ధఁగ
గిరికానికాయంబు లరిశూన్యబహుపురహర్మ్యవాటికలఁ జెండా
డుచుండ

సురగాలిదవదగ్ధతరుపర్ణతతి రేఁపఁ బావురాలని డేగపదువుదూరె
నిద్రితద్రుచ్ఛాయనిలువక జరుగ వెంబడిగనధ్వగపంక్తి పొడలు వెట్టె
త్రేత్రపాలునకుదికినచీరలాఱు,చాకిరేవులగముఁలయ్యె సకలదిశలు.

9 గోస్తనీమృదు గుళుచ్ఛస్తోమములతోడ.

10 నాదారని కూరగుంపు.

యీతీరుగా దండగమాటలు రోతలోకిదిగినవి. ఇవి విచిత్రపాదుకాపట్టాభిషేకంవంటి యీకాలపుకృతుల్లో

"ఘనుడు వసిష్ఠమౌని నృపకాంతుని యింట పురోహితుండుగా
సనిశము మంత్రిగాగ జెలువందుచు నుండుట కేమి హేతువో
యనుపమ సత్కులంబు వెలయన్ జనియించు నటంచు నెంచిచే
కొనియెఁ బురోహితత్వమును గొంకక శ్రీశుని జూచుకోరికన్."
"ఘోరరణోత్సుకుఁ గాంచినాడఁ జూ."
నిరతము సత్యవాక్కులనె నెమ్మి వచింపుచు శాస్త్రరీతులం
గరము నెఱింగి".
"ధరణీపాలక చంద్రుఁ డీతఁడు కృపం దాఁబూని యుర్వీజనో
త్కరమున్ రంజిలఁజేయుచున్ జగతిఁ జక్కంగాంచె".
"గనియెడు దృష్టిపాటవము కన్నన దగ్గెను."
"యన్నరో వెన్నకన్నన నయంబు మృదుత్వము గాంచుగాన నే
మన్నన గాంచెలోకమున మానిత పండితపాళిచేఁ దగన్."
"వీరకానన సముదయ వీతిహోత్రు
డానతామర్త్యసముదయుఁ డట్టి పరశు."
"జనిఫలియించునంచెపుడు స్వాంతమునన్ దలపోయు దానఁజూ."
(జనమంచి శేషాద్రిశర్మకృతి, విచిత్రపాదుకాపట్టాభిషేకం)

అని యిట్లా వ్యాపించి వికృతరూపం చూపుతున్నవి.

" వనరాజిపల్లవలం "సపల్వలోత్తీర్ణవరాహ యూధాన్యావాస
వృక్షోన్ముఖబర్హిణాని" "ప్రసీదశశ్వన్మలయస్థలీషు"

అనిప్రసక్తంగా వుచితమైనచోట్ల యివివుంటే రోతగాదుగాని అయిన చోటా కానిచోటా దండగ్గా సమయాన అసమయాన వీటిని గుప్పించడం జుగుప్సకు హేతువగుతున్నది. ఇట్లాటి దండగమాటలు అప్రసక్తంగా యెక్కడవున్నా నింద్యమే అవుతున్నవి.

అధిక విశేషణగణం తప్పతక్కినదండగమాటలు కృష్ణకర్ణామృతం, శ్రీనాథాదులకృతులు మొదలైనవాటిలోవలె నేటికాలపు అనేకకృతుల్లో తగ్గడం సంతోషహేతువేగాని వీటి అన్నిటిబదులు అధికవిశేషణగణం ప్రబలింది.

"దివ్యనిర్మలరత్నదీపంబనైపుట్టి, లలిత మోహనకలాలాపంబనైపుట్టి"

(నిర్వేదం. వేంకట పార్వతీశ్వరకవులు, భారతి)

"ఉద్యద్యశః ప్రాదుర్భావ్యచ్ఛసుధా" (భారతి)

"ఉరువై పృథ్వ్యతమిస్రపుంజరచనోద్వ్యక్తంబులౌ"

"సుస్థిరకాంతి స్థగితంబుగా" (పెన్మరాజు లక్ష్మీపతి. భారతి. 2-9.)

"క్రౌర్యకాటిల్యకలుష పంకంబువలన" (కృష్ణపక్షం.)

"హృదయదళసదారుణ మహోగ్రకార్యంబుదలచినావు." (,,)

"ఇంపుదళ్కొత్తపాటల సొంపుమీరె."

(పెద్దిబొట్ల రామచంద్రరావు, బియల్ క్లాసు, ఆంధ్రిహెరాల్డు.)

"రేఖామంజులవాసన లహరి"

(విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, అనార్కాళి. భారతి.)

ఇట్లా యీకాలపుకృతులను అధికవిశేషణగణం కలుషితం చేస్తున్నది. వక్ష్యమాణమైన శబ్దవాచ్యత యీదండగమాటల కిందికి గూడా వస్తున్నదని యిదివరకే తెలిపినాను. అధికవిశేషణ రూపమైన దండగమాటలతోపాటు యతిభంగం, పాదభంగం, భాషావ్యతిక్రమం, ఛందోవ్యతిక్రమం ఈకాలపుకృతుల్లో అట్లానేనిల్చినవి. యతిభంగాన్ని, పాదభంగాన్ని, ఛందోవ్యతిక్రమంలోనే చేర్చి యీమాటినే నేనిందు ఛందోవ్యతిక్రమ మనివ్యవహరిస్తున్నాను. ఇవి యీకాలపుకృతులను మలినపరుస్తున్న సంగతిని విశదంచేశాను. ఈఛందోవ్యతిక్రమం యేతీరుగా దోషమై ఆంధ్రుల భాషాసంస్కారాలకు అడ్డుపడినదీ, నన్నయ ఆరంభించిన భాషావ్యతిక్రమాన్ని దండగ్గణాలను నిరోధించదలచి తిక్కన

యెట్లా ప్రతిక్రియనడిపిందీ, ఆ ప్రతిక్రియలో అత డెట్లా పాదభంగం యతిభంగం విరివిగాచేసిందీ, చివరకు రేక్కటంపమీద నడిచేమనిషి ముండ్లుతప్పించుకోలేనట్లు ఆదోషాల కెట్లా పాలుపడ్డదీ ప్రథమఖండంలో విపులంగా మీమాంసచేశాను గనుక యింతటితో యీవ్యతిక్రమదోషవిచారణ చాలిస్తాను. అనుప్రాసాదిశబ్దాలంకారాలవలె స్వయంగా ఆపతితమైన స్థలాల్లో తప్ప తక్కినచోట్ల వళిప్రాసల నిర్బద్ధమైత్రులు పాదభంగ యతిభంగాలు, దండగ్గణాలు మొదలైన క్షుద్రలక్షణాలకు హేతువులై పద్యాన్ని కలుషితంచేశేవి గనుక అవి అట్లాటిచోట్ల అత్యంతం హేయమని ఛందోవ్యతిక్రమం దూష్యమని దీనివల్ల పద్యం భ్రష్టమయిందని యిప్పటికావ్యాల్లో మీ రనుకొన్న కొత్త లేక పోయినా యీదోషాలు కావ్యాలను వికృతంచేస్తున్నవని మరల చెప్పి యిక కావ్యజీవవిచారణ ప్రారంభిస్తాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్త విద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్ర పరిశిష్టంలో వ్యతిక్రమాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం.

భావకావ్యాధికరణం.

యిట్లాటి దోషా లెన్నివున్నా యిప్పటికవుల చిన్నకావ్యాలు, పాశ్చాత్యుల లిరిక్కులవంటివని అవిభావకావ్యాలని వీటిలోది భావకవిత్వ మని అది కొత్తే నని యాదోషాలన్నీ యీకొత్తలో అణిగిపోత వని చెప్పిన పూర్వపక్షానికి భావకావ్యాలు చిరకాలనుండి వున్నవని కొత్తగాదని చెప్పినాను. ఆసంగతి వివరిస్తాను.

సర్గబంధం లేని చిన్నకావ్యాలు చిరకాలంనుండి మనవాఙ్మయంలో వుంటున్నవి. ఘటకర్పరకావ్యం, సూర్యశతకం, బిల్హణకావ్యం, సౌందర్యలహరి, కాళహస్తీశ్వరశతకం, ఇవన్నీ యీకోటిలోనివి. వీటికే మనపూర్వులు ఉపకావ్యాలని ఖండకావ్యాలని పేరుపెట్టినారు. "అసర్గబంధమపి యదుపకావ్య ముదీర్యతే" "అసర్గబంధం సూర్యశతకాది" (ప్రతాప) అని విద్యానాథు డన్నాడు.

"యేకార్థ ప్రవణైః పద్యైః సంధిసామగ్ర్యవర్జితం,
ఖండకావ్యంభవేత్ కావ్యస్యైక దేశానుసారి చ" (సాహి.)

(ఏకార్థప్రవణమై సంధిసామగ్ర్యరహితమైన పద్యాలసముదాయానికి కొన్ని లక్షణాలు తగ్గినకావ్యానికి ఖండకావ్య మని పేరు).

"యథాభిక్షాటనం ఆర్యా విలాసశ్చ" (సాహి) అని విశ్వనాథు డన్నాడు.

యీతీరుగా చిన్నకావ్యాలు విభాగరహిత మైనవి, మనవాఙ్మయంలో చిరకాలంనుండి వున్నవి. కనుక ఆకారణంచేత యిప్పటి చిన్నకావ్యాలు కొత్తవికావు.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా, ఆకారంచేత క్రొత్తవికాకుంటే పోనియ్యండి వనకు మారి యెంకిపాటలు మొదలైనవి భావకవిత్వం. ఇది క్రొత్తది. యిది వరకు లేదు. ఇంగిలీషులో లిరిక్సునుచూచి క్రొత్తగా యిప్పటివారు నిర్మించినది భావకవిత్వం.

తటస్థాక్షేపం.

భావకవిత్వ మనడమే అసంగతం. శ్రీ కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్య శాస్త్రివారు వ్రాసినట్లు భావంలేనిది కవిత్వమే లేదు. కవిత్వ మెక్కడ వుంటుందో భావ మక్కడ వుండనే వుంటుంది.

సర్గబంధంలేని చిన్నకావ్యాలు చిరకాలంనుండి మనవాఙ్మయం లో వుంటున్నవి. ఘటకర్పరకావ్యం, సూర్యశతకం, బిల్హణకావ్యం, సౌందర్యలహరి, కాళహస్తీశ్వరశతకం ఇవన్నీ యీకోటిలోవి. వీటికే మనపూర్వులు ఉపకావ్యాలని, ఖండకావ్యాలని పేరుపెట్టినారు.

"అసర్గబంధమపి యదుపకావ్య ముదీర్యతే" (ప్రతా)

అసర్గబంధం సూర్యశత కాది అని విద్యానాథుడన్నాడు.

"ఏకార్థప్రవణైః పద్యైః సంధిసామగ్ర్యవర్జితం,
ఖండకావ్యం భవేత్ కావ్యస్యైకదేశానుసారిచ. (సాహి).

(యేకార్థప్రవణమై సంధిసామగ్ర్యరహితమైన పద్యాలసముదాయానికి కొన్ని లక్షణాలు తగ్గినకావ్యానికి ఖండకావ్యమని పేరు.)

"యథాభిజ్ఞాటనం ఆర్యా విలాసశ్చ" (సాహి.)

అని విశ్వనాథు డన్నాడు.

"నభావ హీనోస్తిరసో నభావో రసవర్జితః,
పరస్పరకృతాసిద్ధి రసయో రసభావయోః." (సాహి)

అని సాహిత్యదర్పణకారుడు విశదంచేశాడు. ఇంగ్లీషులో లిరికల్ కవిత్వాన్ని గురించి కూడా యిట్లానే సాహిత్యవేత్త లభిప్రాయపడ్డారు.

"Jonffroy was perhaps the first asthetician to see quite clearly that lyrical poetry is 'really nothing more than another name for poetry itself, that it includes all the personal and enthusiastic part of what lives and breaths in the art of verse so that the divisions of pedantic criticism are of no avail to us in its consideration. We recognize a narrative or epic poetry; we recognize a drama; in both of these when individual inspiration is strong, there is much that trembles on the verge of the lyrical. But outside what is pure epic and pure drama, all or almost all is lyrical. (Encyclopedia Britannica).

(లిరికల్ కవిత్వమనేది కవిత్వానికే మరియొక పేరని స్పష్టముగా కనుగొన్న ప్రథమసాహిత్యవేత్త "జాన్ఫ్రాయి" అనిచెప్పవచ్చును. పద్య కళయందు ప్రాణభూతమైన లక్షణాలు లిరికల్ కవిత్వ మని అతడు విశదీకరించాడు. కనుక ఇది లిరికల్ కవిత్వ మని ఇది కాదని విభాగంచేయడం నిష్ప్రయోజనం. ఇది నాటకకవిత్వమని నిర్ణయించవచ్చును. ఇది కథాకవిత్వమని నిర్ణయించవచ్చును. యీ రెంటిలోను కవియొక్క స్వీయభావం ఉద్వేగం చెందినప్పుడు లిరికల్ కవిత్వాన్నే సమీపిస్తున్నది. యెపిక్కు, నాటకం, తప్ప తక్కిన కవిత్వమంతా దాదాపుగా అంతా లిరికల్ కవిత్వమేను) అని ఉక్తమవుతున్నది. కనుక సాధారణంగా కవిత్వమంతా భావకవిత్వమే. అందువల్ల యీభావకవిత్వం కొత్తదనే మాట అయుక్త మని తోసివేస్తున్నాము.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా; కవిత్వమెక్కడవుంటుందో భావమక్కడవుండడం వాస్తవమైతేకానియ్యండి. యెవరేమన్నా లిరికల్ కవిత్వమని వొకశాఖ

పాశ్చాత్యవాఙ్మయంలో ప్రత్యేకంగా యేర్పడివున్నది. దానిలో భావోద్రేకం ప్రధానం. అవి చిన్నవి. వీటిననుసరించి మేమిప్పుడు భావకవిత్వమనే వొక శాఖను ప్రత్యేకించాము. ఇట్లా భావకావ్యాలనే పృథక్శాఖ యిదివరకు మన వాఙ్మయంలోలేదు. భావకావ్యమనే పేరే యిదివరకు లేదు. ఇదే నూతనత్వం అని అంటారా.

సిద్ధాంతం.

చెప్పుతున్నాను. పూర్వపక్ష తటస్థ పక్షాలను కలిపి సమాధానం వివరిస్తాను. కవిత్వ మెక్కడవుంటుందో భావ మక్కడవుంటుందనే మాట వాస్తవమేను. అయినా భావకవిత్వం భావకావ్యం అనడం అసంగతంకాదు. మనవాఙ్మయంలో భావకావ్యం అనే పృథక్శాఖ లేదని, అందువల్ల నూతనమని అనడం మిక్కిలి అసంబద్ధం. భావకావ్యం అనేది చాలా ప్రాచీనమయినది. అది మనవాఙ్మయంలో చిరకాలంనుండి వుంటున్నది. శిశుదేవజడప్రకృతివిషయమైన ప్రేమ విషాదాదులు సాహిత్యశాస్త్రంలో భావసంజ్ఞను పొందుతున్నవి. భావమంటే ముందు వివరిస్తాను. ఇట్లాటిభావం యెక్కడ ప్రధానంగా వ్యంగ్యమైవుంటుందో దానికి భావధ్వని అనిపేరు.

"రసభావ తదాభాస భావ శాంత్యాదిరక్రమః" (కావ్య.

అని మమ్మటుడు.

'అక్రమః' అంటే అసంలక్ష్యక్రమవ్యంగ్యధ్వని అని అర్థం. రసం ప్రధానంగావుంటే రసధ్వని అని భావం ప్రధానంగావుంటే భావధ్వని అని యీతీరున కావ్యవ్యపదేశాలు.

"ఇత్యుక్తదిశోద్రేకం ప్రాప్య రసస్య ప్రాధాన్యేపి ఆపాతతో యత్ర ప్రాధాన్యేన అభివ్యక్తావ్యభిచారిణః సభావః. (సాహి)

(రసం ప్రధానమయినా ఉద్రేకంపొందిన రసంకంటెఎక్కువ ప్రధానంగా విషాదాదులు అభివ్యక్తమయితే దానికి భావమని పేరు.)
అని సాహిత్యదర్పణకారుడు తెలుపుతున్నాడు.—ఇతడే

"వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం" (సాహి.)

అని చెప్పి

"రస్యత ఇతి రసఇతి వ్యుత్పత్తియోగాత్ భావ తథాభాసాధ యోపి గృహ్యంతే" (సాహి)

అని విశదపరచాడు. రసాత్మకకావ్యం భావాత్మకకావ్యం అనియీ తీరున భేదాలను విశ్వనాథుడు తెలుపుతున్నాడు. భగవంతుడి మీద గురువులమీద తండ్రిమీద మిత్రుడిమీదావుండే ప్రేమకు భావమని పేరు. అది వ్యక్తమయ్యేకావ్యం భావాత్మకకావ్యం, భావ కావ్యం, భావధ్వని, అని వ్యపదేశం పొందుతున్నది.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా, మీరు సంస్కృతంనుండి భావకావ్యం ఉదాహరించారు. మేమనేది తెలుగులో భావకావ్యం కొత్తదని. సంస్కృతంతో మనకు పనేమిటి? సంస్కృతం బంగాళీలు మహారాష్ట్రులు మొదలైనవారిది. దానితో మనకు పనిలేదు మాపు తెలుగువాట్లో కొత్తరకం అని అంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను. మనము భారతీయులం. సంస్కృతంమీద బంగాళీలకు మహారాష్ట్రులకు యెంతహక్కువున్నదో మనకూ అంతే హక్కువున్నది. అది సర్వభారతజాతులకు పిత్రుపైతామహమయిన ధనం. అది బంగాళీలది మహారాష్ట్రులది, వారిది వీరిది నాదిగాదు, అని దానికి దూరమైతిమా, భారతీయసంస్కారవిహీనులమై భారతీయులలో

అధమాధములం కాగలము. ఈఅధమాదదశే నేడు ఆంధ్రులకు ప్రాప్తించింది. భారతీయుల మని అను కంఠాహముగాని భారతీయసంస్కారానికి అత్యంతం అంధులమైనాము. మన కిప్పుడు వున్న కొద్ది తెలుగుపుస్తకాల్లో వున్నదే భారతీయసంస్కార మనుకొని వంచితులమైనాము.

భారతీయసంస్కారం భారతీయసాహిత్యజిజ్ఞాసలు యీఅధమదశలో మన విశ్వవిద్యాలయస్థానాల్లో నశించినవి గనుకనే కుళ్లినప్పుడు పుట్టే పురుగులవలె పులుముడు అయోమయం చిల్లరశృంగారం మొదలైన వాటితోకూడిన కృతులుపుట్టి ఆపురుగులవలె సంచరిస్తున్నవి. వేదమంత్రాలవద్దనుండి వేమనసూక్తాలవరకు, కురుక్షేత్రంవద్దనుండి కోరంబొబ్బిలివరకు, ఆంధ్రులజీవనవంతి అనుస్యూతంగా ప్రవహిస్తున్నది. పోనియ్యండి యీచర్చ అట్లావుంచిచూచినా వెనకటి తెలుగుకృతులకంటె యిప్పటి వేమాత్రం మంచిదశలో లేవు. మనువసుచరిత్రలు అధమకావ్యాలయితే ఈపులుముడు అయోమయం శబ్దవాచ్యత మొదలైన దోషాలతో అంతకంటె అధమాలై చిల్లరశృంగారంతో కూడివున్నవి గనుక యిప్పటికృతు లేవిధంగాను మంచిదశలో లేవు. భావం వ్యక్తమయ్యేకావ్యం భావధ్వని అని, భావకావ్య మని వ్యపదేశం పొందుతున్నదని విశదీకరించాను.

"రతి ర్దేవాది విషయా" (కావ్యా)

అని మమ్మటుడన్నాడు.

"దేవముని గురువిషయాచరతిః." (సాహి)

అని సాహిత్యదర్పణకారు డన్నాడు.

దేవాదివిషయమైన రతికి భావమని పేరని మమ్మటాదులు తెలిపినారు. శిశుప్రేమను వత్సలరసమని కొందరన్నా అదే దర్పణవ్యాఖ్యాతకు యిష్టమైనా, శిశుప్రేమను సయితం భావంలోనే మరికొందరు చేరుస్తారు.

"ఆదిపదాత్ పుత్రాదే రపి గ్రహణం ఇత్యన్యే" (సాహి)
అని వ్యాఖ్యాత ఉదాహరించాడు. ఆది పదంవల్ల ప్రకృతి ప్రేమ సముితం భావమే అవుతున్నదనవచ్చును. సౌందర్యలహరి, ఋతుసంహారం, మహిమ్నస్తోత్రం మొదలైనవి యీభావకోటిలోనే చేరుతున్నవి. శిశుక్రందీయమని

"శిశుక్రందయమసభద్వన్ద్వేన్ద్ర) జననాదిభ్యశ్ఛః. (పాణి)
అనే సూత్రంవద్ద పాణిని ఒకగ్రంథంపేరు ఉదాహరించాడు కాని అది యెట్లాటిదో చెప్పలేము. శిశువు యేడుపునుగురించిన అది, భావకావ్యమే అయివుంటుం దని పేరునుబట్టి చెప్పవచ్చును. ప్రియుడికి ప్రియురాలికి గలప్రేమకుమాత్రం పరిపుష్టదశలో రసమని అపరిపుష్టదశలో భావమని పేరుపెట్టినారు. ఇప్పటివారు ఆసంప్రదాయం తెలియక తమచిన్నకావ్యాల్లో స్త్రీపురుషులప్రేమ పరిపూర్ణమైనాగూడా దాన్ని భావమేననిపిలిస్తే అది మనసాహిత్యదోషంమాత్రం గాదని భారతీయవిజ్ఞానం లేనిదోషమని చెప్పతున్నాను. కనుకనే

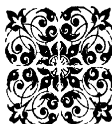
> "ఈకృతు లనేకములు భావగీతము లని ఇప్పుడు ప్రచారమునకు వచ్చిన క్రొత్తకవితాప్రపంచమునకు చేరినవి. సంస్కృతదాస్యమునుండి విముక్తుల మగుచున్నా మని నానమ్మకం."
> (తొలకరిపీఠిక. రామలింగారెడ్డి.)

"పాశ్చాత్యాదర్శముల ప్రోద్బలము దొరకునంతవరకు మనకవులు పాడినదే పాడవలసినవా రైరి. నవీనమార్గరచనలలో ముఖ్యమైనది లిరిక్ అను ఆంగ్లేయరచనకు." (తృణకంకణప్రకాశకులు)

> "నవ్యాంధ్రకావ్యరీతులుకడచిన పదియేండ్లలో పొందియున్నవి"
> (ఆంధ్రహెరాల్డు – పురాణం. సూరిశాస్త్రి.)
> "ఇంతవరకు మనకవులు సంస్కృతమునందు వివరించబడినసాంప్రదాయములను శిరసావహించి పనిచేసిరి. ప్రాచీనసంప్రదాయ

ములయెడ గౌరముతగ్గెను. నేడొక నూతనాధ్యాయము ఆరంభమగుచున్నది.” (నిడమర్తి సత్యనారాయణ. భారతి. సం. 8.)
అని వ్రాసినవి తెలియని అనుచితపుమాటలని విశదపరచాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో
భావకావ్యాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం.

జానపదపాత్రాధికరణం.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా, శబ్దార్థాలనుబట్టిగాని వస్తువునుబట్టిగాని, భావాన్ని బట్టిగాని యీకాలపు చిన్నకావ్యాలు కొత్తవిగాకుంటేకాకపోనియ్యండి. పాత్రలనుబట్టి కొత్తవి. యెందుకంటే యీచిన్నకావ్యాల్లో యెంకి, వనకన్య, యీతీరుగా పాత్రలున్నారు. పూర్వకావ్యాల్లో దుష్యంతుడు, యక్షుడు, పార్వతి, సీత, మాలతి యిట్లాటివాం ళ్లున్నారు. ఈకాలపు వాటిలో సాధారణ ప్రజలలోనుండి పాత్రలను స్వీకరిస్తున్నారు. ఇదే వీటి కొ తలంటారా?

సమాధానం.

ఇక్కడ వినిపిస్తున్నాను. కొత్తది అయితే అవునుగాక. కొత్త దయినమాత్రాన మంచి దెట్లా అవుతుంది? స్వస్థతకంటె రోగం కొత్తది, నిర్మలంగా వుండడంకంటె పైన దుమ్ముపడడం కొత్త, ఇవన్నీ కొత్తఅయినా మంచివిగావని సాధారణబుద్ధికే తెలుస్తుంది. కాళిదాసు వంటి కవివుంటే యీకాలంలో

"నవీనమిత్యేవ న సాధు సర్వం".

అని చెప్పివుంటాడు. అనాగరకదశనుండి నాగరకదశకు వస్తున్న పాశ్చాత్యులకు నవీనం నవీనం అనేది మంచిదిగా వుంటే వుండ వచ్చునుగాని ఆధ్యాత్మికతేజస్సు తపస్సుధర్మం వీటితోపాటు విజ్ఞానం

కావ్యప్రస్థానం మొదలైన మానసజిజ్ఞాసలు వీటిలో ఉచ్ఛోచ్ఛదశనంది క్రమంగా క్షీణిస్తున్న మనకు అందులో ఆంధ్రులకువచ్చేది వచ్చేది అనేక సందర్భాల్లో ఇప్పటివరకు క్షయంగానే వుంటున్నది. ఇంతకూ చెప్పదలంచిం దేమంటే కొత్తదంతా మంచిదిగాదని కొత్త కొత్త అని మురియడం అవివేకమని తెలుపుతున్నాను. భారతవర్షక్షయాన్నిగురించి దుఃఖపడ్డ విబుధులు సత్యాన్ని ప్రకటించినట్లే కనబడుతున్నది.

అవునయ్యా, వీటిని ఇంగిలీషులో (Pastoral Poetry) పాస్టరలు పొయెట్రీ అని అంటారు కనుక ఇది మంచిది అని అంటారా? అది అసంబద్ధం. ఇంగిలీషులో దా న్నే పేరుతో పిలిస్తేనేమి? ఆ పేరువుంటే అది మంచిదని యేమిప్రమాణం? దానిలో విషయం చర్చించి మంచి చెడ్డలు నిర్ణయించుకోవలసివుంటుంది. ఇక ఆవిచారణచేస్తాను.

పాత్రలు.

అయినా సాధారణప్రజల్లోనుంచి పాత్రలను స్వీకరించడం యీకాలపువారు చేసే కొత్తపనేమో విచారిస్తాను. రామాయణంలో శబరిని వాల్మీకి స్వీకరించాడు. రఘువంశంలో

"హైయంగవీనమాదాయ ఘోషవృద్ధానుపస్థితాన్." (రఘు.)

అని గొల్లవాండ్లను;

"వనేచరాణాం వనితాసఖానాం
దరీగృహోత్సంగ నిషక్తభాసః." (కుమార)

అని వనకన్యలను, స్వీకరించాడు.

"వియోగదుఃఖానుభవానభిజ్ఞైః
కాలే నృపాంశం విహితందదద్భిః,
ఆహార్యశోభా రహితైరమాయై
రైక్షిష్టపుంభిః ప్రచితాన్స గోష్ఠాన్.

స్త్రీభూషణం చేష్టిత మప్రగల్భం
చారూణ్యవక్రాణ్యపివీక్షితాని,
ఋజూంశ్చ విశ్వాన కృతః స్వభావాన్
గోపాంగనానాం ముముదేవిలోక్య

ఆమంద్ర మన్థధ్వనిదత్తతాలం
గోపాంగనా నృత్య మనందయత్ తం." (భ [illegible])

అని భట్టి తనకావ్యంలో జానపదస్త్రీలను వర్ణించాడు.

"కోశాతకీపుష్పగుళుచ్ఛకాంతిభి
ర్ముఖై ర్వినిద్రోల్బణబాణచక్షుషః,
గ్రామీణ వధ్వస్త మలక్షితాజనై
శ్చిరంవృతీనా ముపరివ్యలోకయన్,

గోష్ఠేషు గోష్ఠీకృతమండలాసనాన్
సనాదముత్థాయ ముహుస్సవల్గతః,
గ్రామ్యా నపశ్యత్ కపిశం పిపాసతః
స్వగోత్ర సంకీర్తనభావితాత్మనః.

పశ్యన్ కృతార్థై రపివల్లవీజనో
జనాధినాథం నయయావితృష్ణతాం
ఏకాంత మౌగ్ధ్యానవబుద్ధవిభ్రమం
ప్రసిద్ధ విస్తార గుణై ర్విలోచనైః,

ప్రీత్యానియుక్తాన్ లిహతీ స్తనంధయాన్
నిగృహ్యాపారీ ముభయేనజానునోః,
వర్ధిష్ణుధారా ధ్వనిరోహిణీః పయ
శ్చిరన్నిదధ్యౌ దుహతః స గోదుహః,

సవ్రీహిణాంయావ దుపాసితుం గతాః
శుకాన్ మృగైస్తావదుపద్రుతశ్రియాం,

కైదారికాణా మభితః సమాకులాః
సహాసమాలోక యతిస్మ గోపికాః." (మాఖ)

అని మాఖుడు గ్రామస్త్రీలను, గొల్లలను గొల్లవనితలను ప్రశంసించాడు.

"విలాసా నాగరస్త్రీణాం నతథా ర మయన్తి నః,
యథాస్వభావసిద్ధాని వృత్తాని వనయోషితాం"

అని ఒకకవి వనకన్యకలచేష్టల ముగ్ధరమణీయత్వాన్ని ప్రశంసించాడు. మనదేశంలో

"జొన్నచేలో మంచి సొగసుకత్తెను జూచి
నిన్నటాలనుంచి నిద్రలేదు" అని.

"యెట్లా పోనిస్తివోయి మట్లావోరి చిన్నదాన్ని"

అని మొదలైన యాలపాటల్లోను బ్రాహ్మణేతరజానపదపాత్రలు పాచీన కాలంనుండి గోచరిస్తున్నారు. కనుక వీటిలో నూతనత్వంయేమీలేదు.

అవునయ్యా, వీరిని పూర్వులు అప్రధానంగా స్వీకరించారు వీరు ప్రధాన పాత్రలుగా ఇప్పటి కావ్యాలల్లో వున్నారు, కనుక ఇదికొత్త అని అంటారా? అది సరిగాదు.

"ఓరోరిబండోడ వొయ్యారిబండోడ"

అనే కృతుల్లో వారే ప్రధానం. అవునుగాని అవి చిన్నకృతులు. యెంకి పాటలు మొదలైనవి పెద్దవి అనిఅంటారా? అపుడు చిన్నవి పెద్దవి అనే అనవలెనుగాని కొత్త అని అనడం అసంగతం. కొత్త అని ఒప్పుకున్నా, కొత్త అన్నమాత్రాన మంచిదనే నిశ్చయంలేదని యిదివరకేచెప్పినాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్త విద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో
జానపదపాత్రాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం.

శృంగారాధికరణం.

అప్పనయ్యా, కొత్తగాకుంటే గాకపోనీయండి, సాధారణ ప్రజలు కాపులు నాయకులుగావున్న మా కావ్యాలకవిత్వం మంచిదంటూరా?

వినిపిస్తున్నాను. ఈకవిత్వాన్ని యిక విచారణచేస్తాను. మెంకి పాటల నీచిన్నకావ్యాలకు మచ్చుగా దీసుకొని విచారిస్తాను. ఈ కాలపు కావ్యాలను చాలావాటిని పరిశీలించాను. వీటిలో శృంగారం ప్రధానంగా వున్నది. కనుక శృంగారవిచారణే యిక్కడ చేస్తాను. ఈవిచారణనే వీరానికి రౌద్రానికి అద్భుతానికి అట్లానే అన్వయించుకో వలెను. హాస్యం, భయం, భీభత్సం, కరుణం వీటికి యెటువంటిపాత్ర లున్నా విరోధం లేదు గనుకను మామూలుమనుషులు సయితం యీ రసాదుల కావ్యాల్లో ప్రధానపాత్రలుగా వుండవచ్చును గనుకను వీటిని చర్చించడం మాని తక్కిన ఉదాత్తరసాలకు ప్రతినిధిగా శృంగారం తీసుకొని చర్చిస్తాను. అదిగాక యీ కాలపు వనకుమారి, మెంకిపాటలు, ప్రణయాంజలి మొదలైనవాటిలో శృంగారమే వున్నది. వీటిని గురించి

"మెంకిపాట లనెడి...కవితాకల్పప్రసూనముల విషయమునందు గూడ...

మెంకిపాటలు ఈ ఇరుదవశతాబ్దిని మన యీ ఆంధ్రవాఙ్మయ కల్పశాఖకను ప్రసవించిన సర్వాంగపరిపూర్ణపరిణతివిలసితంబు లగు

దివ్యప్రసూనరాజములుగాని పూపబెడంగులపచరించు పసరుమొగ్గ లుగావు... దివ్యతాపూర్ణములగు భావసీమలందు ప్రయత్న విశేషమున ప్రోదిచేయబడిన ప్రాభవసంపదల చెన్నలరారు పుష్పరాజములుగాని అంతంతమాత్రపు 'అరవిరు లెన్నటికినిగావు ... ఇంతయేల ప్రియ. పాఠకులు ఈపూజాకుసుమములోనేయొకదానిని చిత్తగించినను ఈనామాటలు అతిశయోక్తులు ఎంతమాత్రమునుగావని యెరుంగగల్గుటయేగాక" అని యెంకిపాటల పీఠికాకర్త వ్రాశాడు.

"పాటలు అప్రయత్నంగావచ్చేటట్లు ప్రసాదించిన యెంకికి కృతజ్ఞుడనా? ప్రోత్సాహముచేసి విప్పుతట్టిన అధికార్లవారికా? కవితాకళారహస్యాలు తెలియజెప్పిన మాటసవరాజు అప్పారాయునికా? ముప్పురకును."

అని యెంకిపాటలకర్త యీయెంకిపాటల రచనవల్లకలిగిన సంతోషంలో కృతజ్ఞత యెవరికి చూపవలసినదీ తోచక కొంతసేపు అనిశ్చయంతో వున్నాడు.

"యెంకిపాటలు పదిమందికీ వినుపించినవారు, దేశోద్ధారకులు శ్రీయుత కాశీనాధుని నాగేశ్వర్రావు పంతులుగారు...యీ పుస్తకం అచ్చులో యెంతో అభిమానంచూపి రెండుమాసములు తమ మూడుపత్రికలలోను ఉచితముగా అడ్వర్టైజుచేయునట్లు ఆర్డరు దయచేసినారు. వారి కెంతో కృతజ్ఞుడను."

"శ్రీ శ్రీ శ్రీ రాజా వెంకటాద్రి అప్పారావుబహద్దరుగారు యీపాటలు విని ఆనందించేవారు."

"ఆంధ్రపండిత మండలివారు నన్ను ఆహ్వానించి గౌరవించారు."

"తర్కవ్యాకర్ణశాస్త్రవేత్తలగు బ్రహ్మశ్రీ గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రులుగారు తమకు తామే కోరి యీపాటలు చక్కగా అచ్చువేయించినందుకు...కృతజ్ఞుడను."

అని వారివారిపొగడ్తలను యెంకిపాటలకర్త వ్రాశాడు. శృంగారమనే ఒకపుస్తకం అచ్చువేయించిన జీ. యస్. శాస్త్రి అండుకంపెనీ, తపాల పెట్టె 110. చిరునామాగల శ్రీగంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రివారు

> "ప్రథమమునుండి నాకెన్నోవిధాల సహాయముచేయుచున్న శ్రీదేశోద్ధారక కాశీనాధుని నాగేశ్వర్రావుపంతులుగారికి నా ప్రణామాంజలి. నాకనేకవిధముల సహాయసంపత్తి నొసగుచున్న ప్రాణమిత్రులగు బసవరాజు వెంకటప్పారావు, దువ్వూరి సాంబమూర్తి, యెడిద సూర్యనారాయణగార్లకు శతసహస్రవందన కుసుమార్పణములకన్న నేనేమి యుపకరింపగలను."

అని ప్రకటించారు. ఈతీరుగా వీరందరు ఈశృంగారాన్ని యెంకిపాటలను మెచ్చుకోవడమేగాకుండా భారతి పత్రికనిండా ప్రణయజానకి అని ప్రణయినీగీతాలని ప్రణయగీతాలని ప్రణయసౌధమని విరివిగా కనబడుతున్నవి. వీరిట్లా ప్రీతి జూపిన వీటితత్వమేమిటి అని వీటినన్నిటిని శ్రద్ధతో పరిశీలించాను. ఇక వీటివిచారణ ఆరంభిస్తాను.

యెంకిపాటలకథ.

యెంకినినాయుడు వరిస్తాడు. ఆమె మొట్టమొదట బెట్టుచూపి తరవాత అతడికి వశమవుతుంది. రాత్రుల్లో చేలో నాయుడుంటే యెవరికీ తెలియకుండా అతడికొరకు సీటుగా వస్తుంది. మంచెకింద గోనె పట్టవేసుకొని యిద్దరు కలుస్తారు. ఆమె కులుకుచూపులు చూపిస్తుంది. తెల్లవారబొయ్యేవేళ యింటికిబోయి యేమీ యెరగనట్లుంటుంది. కొన్నాళ్లకు యిద్దరూ పెండ్లాడుతారు. తరువాత యిద్దరికి వియోగం సంభవిస్తుంది. యెంకినాయుడికోసం రాత్రులయందు యేటివొడ్డుకుపోయి అతణ్ని తలుచుకుంటుంది. తరువాత మళ్లీ కలుస్తారు. తిరుపతికి పోతారు. మళ్లీ వియోగం. ఇద్దరూ ఒకరికోసం ఒకరు తాపపడతారు. తిరిగి

కలుస్తారు. కొద్దిరోజుల్లో కడుపుతో వుంటావని నాయుడంటాడు. అందుకు నాకు యినాము లియ్యమంటాడు. పుస్తకంలో కథ ముగుస్తుంది.

ఇక శృంగారం అనే గ్రంథంలో ఒక్కొక్కరు కొన్నికొన్ని పద్యాలు రచించారు. "రజస్వల కాకముందే చన్నులువచ్చినవి." "జోడుగుండ్లబారననెద దోచె గొత్తచనులు" అని.

"పొగరు గుబ్బలరైక నెగదన్ని పయ్యంట." అని.

"నాచన్నులు, నా వెండ్రుకలు, నాముఖం, నాపెదవి నీవే నని బాసజేసి ఆమాటతీర్చకపోవడం మంచిదేనా" అని.

"సావిట్లోగాజులుసప్పుడయినట్లు,సిటికేసిరమ్మని చెయ్యూపినట్లు" అని యిట్లాటివి కనబడుతున్నవి. ఇక భారతిలో ప్రణయగీతాలు, ప్రణయసౌధాలు, ప్రణయజానకి, మూగినోములు మొదలైనవాటిలో

"అది నడిచేటపుడు జీరాడుకుచ్చెళ్లు రేపే దుమ్ములో ఒక రేణువు నయితాను." (నాయని సుబ్బారావు, భారతి.1-7-61.)

"ఏమిచేయుచు నుండునో యింటిలోన, నాదుజానకి నా రతనాల బొమ్మ." (అధికార్ల సూర్యనారాయణ, భారతి. 1-2.)

"ఎప్పుడు ప్రియుడువస్తాడా, ఎప్పుడాముద్దుమొగంచూస్తానా అని ఆతురపడుతున్నాను." (సౌదామిని భారతి. 1-1.)

"ఓకాంతా నన్నొక్కసారి చూడు. నీకటాక్షామృతంలో రాలే చినుకులను తాగనియ్యి, నీచూపుభిక్షపెట్టు".

(ప్రణయసౌధం,మామునూరు నాగభూషణరావు. భారతి.3-8.)

ఓప్రియురాలా!

"నీవు నన్నుచూడవచ్చేటపుడు ప్రణయరసంతో నీపాదాలు కడుగుతాను, నామనఃపుష్పహారం నీమెడలో వేస్తాను, నా హృదయదీపకళికతో హారతిస్తాను. ప్రణయగీతాలు పాడుతాను. నీపాదాలదగ్గరవాలే పూజాపుష్పాన్నౌతాను. నాకు స్వర్గంవద్దు. నీనీడలోవుంటే చాలు, నాకు గంగాజలం వద్దు.

నీమధురామృతంలో అమృతపు చినుకునైతా. నాకింద్రపదవి వద్దు. నీకంటిలో పాపనైతా."

(ప్రణయగీతాలు. భండారు రాజేశ్వరరావు, భారతి. 2-2.)

"నాకు రెక్కలుంటే నీవద్దవ్రాలి నిన్ను ముద్దుపెట్టుకుంటాను."

(నాదెండ్ల వెంకట్రావు, భారతి. -2-2.)

"ఓ తరుణీ నీకౌగిట్లో జేరి తనువుమరుస్తాను. నామీద ఆకాశం పడ్డా భయంలేదు. (ప్రణయోన్మాదం. పాణిని. భారతి. 1. 8.)

"నాప్రణయగానశబ్దాలకు విశ్వమంతా చలించి నిట్టూర్పు విడిచింది." (వేదుల సత్యనారాయణశాస్త్రి, భారతి. 1-8.)

"గువ్వజంట చింతచెట్టుమీద సరసమాడుతున్నవి. చప్పుడైనపుడెల్లా నీవే వస్తున్నావని చూస్తున్నాను."

(సౌదామిని, భారతి. 1-10)

"కలికి ఒండొండుకోరనీ వలపుదక్క."

(పువ్వాడ శేషగిర్రావు, చోడవరపు జానకిరామయ్య, భారతి.)

"దానిచీరెకొంగు రాచుకున్నది. నిద్రపట్టదు. దానిచూపులు దానికులుకులు ఎదురుకొంటున్నవి"

(కవికొండల వెంకటరావు, భారతి. 2-10.)

"నన్ను విబుధులువిడిచినా, నామిత్రులువిడిచినా నాప్రేమభాగ్యం వుంటే నాకేమిభయం"

(గరిగిపాటి రామమూర్తి, భారతి. 2-11.)

"ముద్దులొలుకు నీరూపుపిల్లా, మూర్ఛదెచ్చెనేమో పిల్లా."

(భారతి. 1-12.)

"నిన్నువలచుట జానకీ నేను నేను." (భారతి. 1-11.)

అని అంటున్నారు. పైవాటిలో అక్కడక్కడ మూలపద్యాలను నేను గద్యంలో ఉదాహరించాను. యెంకిపాటలు, శృంగారమునే గ్రంథం భారతిలో ప్రణయగీత, ప్రణయసౌధ, ప్రణయోన్మాద ప్రభృతులు

వెలువరించిన శృంగారం యిది. మంచిది దీనితత్వమేమిటి? ఇది హేయ మా? ఉపాదేయమా? అని యిక విచారిస్తాను.

శృంగారం.

కుమారస్వామి అన్నట్లు సర్వప్రాణులకు ఆనందజనకమైన మాన్మథానురాగంమీాద ఆధారపడివున్నది గనుక శృంగారం మనకు ఉపాదేయ మవుతున్నది.

"స్త్రీతినామాపి మధురం"అని అభినవగుప్తపాదు లంటున్నారు.

"శృంగార ఏవ మధురః పరః ప్రహ్లాదనోరసః." (ధ్వనా.)

అని ఆనందవర్ధనుడు. వాల్మీకి కాళిదాసాదులు ఆశృంగారాన్ని ప్రతిపాదించి ఉత్తమకావ్యాలను మనకు ప్రసాదించారు. కనుక శృంగారం ఉపాదేయం.

తటస్థాక్షేపం.

శృంగారం గ్రాహ్యంకాదు. అది ఆనందజనకం గనుక గ్రాహ్యమంటారా? భోజనాదులు సయితం ఆనందజనకమే. భోజనాన్ని ఆధారంచేసి యెందుకు కావ్యం రచించరాదు?

౧ "అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్" (తైత్తి. భృ.)

౨ "అన్నేన జాతాని జీవంతి" (తైత్తి. భృ.)

౩ "ఆదిత్యోహవై ప్రాణోరయిరేవ చంద్రమాః" (ప్రశ్నో)

౪ తస్మై సహోవాచ ప్రజాకామోవై ప్రజాపతిః స తపోతప్యత సతపస్తప్త్వా స మిథున ముత్పాదయతే రయిం చ. (అన్నం) ప్రాణం చేత్యేతౌ మే బహుధా ప్రజాః కరిష్యత ఇతి. (ప్రశ్నో)

౫ "యోయో హ్యన్నమత్తి యోరేతః సిఞ్చతి తద్భూయ ఏవ భవతి." (ఛాందో)

౬ సోఽపోభ్యతపత్ తాభ్యోఽభితప్తాభ్యో మూర్తిరజాయత యా వై సా మూర్తిరజాయతాన్నం వై తత్. (ఐతరే)

౭ అన్నం న నిన్ద్యాత్ తద్వ్రతం ప్రాణో వా అన్నం శరీరమన్నాదం......అన్నవానన్నాదో భవతి మహాన్భవతి. ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన మహాన్కీర్త్యా. (తైత్తి. భృ.)

౮ అన్నం న పరిచక్షీత తద్వ్రతం ఆపో వా అన్నం జ్యోతిరన్నాదం. (తైత్తి. భృ.)

౯ అన్నం బహు కుర్వీత తద్వ్రతం పృథివీ వా అన్నం ఆకాశోఽన్నాదః. (తైత్తి. భృ.)

౧౦ తస్మాద్యయా కయా చ విధయా బహ్వన్నం ప్రాప్నుయాత్. (తైత్తి. భృ.)

౧౧ అహమన్నమహమన్నమహమన్నం అహమన్నాదో౽హమన్నాదో౽హమన్నాదః. (తైత్తి. భృ.)

౧ అన్నం బ్రహ్మమని తెలుసుకోవలెను.

౨ అన్నం వల్లనే భూతాలు జీవిస్తూవున్నవి.

3 ఆదిత్యుడు ప్రాణం అన్నం చంద్రుడు.

౪ ప్రజాకాముడై ప్రజాపతి తపస్సుచేశాడు తపస్సుజేసి ఒక జంటను ఉత్పాదించాడు అన్నమూ ప్రాణమూ అనేవి నాకు ప్రజను కలిగిస్తవి అని కబంధికి పిప్పలాదుడు చెప్పినాడు.

౫ యెవడు అన్నం తింటున్నాడో యెవడు రేతస్సేకం చేస్తున్నాడో వాడు విస్తరిస్తున్నాడు.

౬ ప్రజాపతి నీళ్లనుండి తపస్సుచేశాడు. అట్లా అభితప్తమైన నీళ్ల నుండి మూర్తి పుట్టింది ఆపుట్టినమూర్తే అన్నం.

౭ అన్నాన్ని నిందించవద్దు. అది బ్రహ్మవేత్తకు వ్రతం. ప్రాణం అన్నం

శరీరం అన్నాదం. అన్నం గలవాడు అన్నాన్ని భక్షించే ప్రాణం గలవాడవుతున్నాడు. సంతానంచేత పశువులచేత బ్రహ్మతేజస్సు చేత గొప్పవాడవుతున్నాడు. కీర్తిచేతను గొప్పవాడవుతున్నాడు.

౯ అన్నాన్ని పరిహరించగూడదు. అది బ్రహ్మవేత్తకు వ్రతం. వుదకాలే అన్నం. జ్యోతిస్సు అన్నాన్ని భక్షించేది.

౯ అన్నాన్ని గౌరవించవలెను. అది బ్రహ్మవేత్తకు వ్రతం. భూమే అన్నస్వరూపం. ఆకాశం అన్నాన్ని భక్షించేది.

౧౦ యే ప్రకారంచేతనైనా విస్తారమయిన అన్నాన్ని పొందవలసినది.

౧౧ నేను అన్నాన్ని. నేను అన్నాన్ని. నేను అన్నాన్ని. నేను అన్నాన్ని భక్షించేవాణ్ని. నేనుఅన్నాన్ని భక్షించే వాణ్ని. నేను అన్నాన్ని భక్షించే వాణ్ని.

అని యీతీరున ఉపనిషత్తులు అన్న మాహాత్మ్యాన్ని ప్రశంసిస్తున్నవి. ఛాందోగ్యంలో ఉషస్తి ప్రతిహర్త నడిగితే అన్నమే దేవత అంటాడు. వేదపురుషుడు తెల్లకుక్కరూపంతో అన్నమాహాత్మ్యం బకుడికి ఉపదేశిస్తాడు. ఇంకా ఉపనిషత్తుల్లో అన్నప్రశంసవున్నది. ఇట్లా ప్రశస్తమైన భోజనాన్ని కావ్యంలో యెందుకు వర్ణించరాదు? కాని భోజనాన్ని ప్రధానవస్తువుగా తీసుకొని కావ్యాలను రచించడంలేదు అట్లా రచిస్తే జుగుప్సగా వుంటుంది అట్లానే శృంగారాన్నికూడా ప్రధానాంశంగా తీసుకొని కావ్యం రచించడం అప్రశస్తం.

"ఆహారనిద్రాభయమైథునాని."

అని అన్నట్లు భోజనం మైథునేచ్ఛాయివన్నీ పశుకృత్యాలు. ఈపశుగుణాలయొక్క తృప్తికోసం యెవరికి లభించినరీతి వాళ్లు పాటుపడతారు. ఇది చెప్పకోతగ్గ విషయంగాదు. అందుకే

"లాటీనేత్రపుటీపయోధరఘటీ రేవాతటీ నిష్కుటీ,
పాటీరద్రుమవర్ణనేనకవిభిఃస్వార్దినం నీయతే."

(లాటస్త్రీ నేత్రపుటాలను కుండలవంటి స్తనాలను నర్మదానదీతీ రానవున్నపొదరిండ్లను, చందనవృక్షాలను, వర్ణిస్తూ మూఢులు కవులు దినాలు గడుపుతారు) అని ఒకరు కావ్యకోటినే నిరసించారు.

" న చ సభ్యేతరవాదచుంచవః" (త్రిశతి)

(సభ్యేతరమైన వాక్కులను చెప్పడంలో నిపుణులంగాము) అని భర్తృహరి కవులమాటలను నిరసిస్తున్నాడు.

ఈపశుకృత్యాలను ఆధారంజేసుకొని పరిణతబుద్ధులు కావ్యంలో ప్రవృత్తులుకావడం అనుచితం. పశుత్వాన్ని అణగదొక్కడానికే భారతీయ విజ్ఞానమంతా సర్వశక్తిని వినియోగిస్తున్నది. యోగసాంఖ్య వేదాంతప్రముఖశాస్త్రాలు ఈపనికే యత్నిస్తున్నవి. అట్లాటి స్థితిలో కవులులోకాభ్యుదయహేతువులైన ఆమహాప్రయత్నాలకు తోడ్పడ డానికి బదులు పశుత్వాన్ని ప్రేరేపించే కామాన్ని ఆధారం చేసుకొని ప్రవర్తించడం సర్వథా అప్రశస్తం. కనుక శృంగారం యెంతమాత్రం గ్రాహ్యంకాను అని అంటే.

సిద్ధాన్తం

చెప్పుతున్నాను; భోజనాన్ని ఆధారంజేసుకొని కావ్యం వ్రాయ నట్లే కామాన్ని ఆధారం జేసుకొని కావ్యం వ్రాయరాదనడం సరిగాదు. భోజనం, సంభోగేచ్ఛ నిద్ర, భయం, ఇవన్నీ పశుకృత్యాలన్నమాట సత్యం. అయితే జగత్సంతతికి, అంటే, జగత్తుయొక్క అవిచ్ఛిన్నతకు, భోజనభోగేచ్ఛలు రెండూ ప్రధానమైనవిగా వున్నవి.

"బ్రహ్మచర్యాదేవప్రవ్రజేత్."

అనే వాక్యాలతో జన్మపరంపరను ఆపి జగత్తును విచ్ఛిన్నంజేసే బ్రహ్మ మీమాంసా మార్గమొకటి వున్నా,

" ప్రజాతంతుం మావ్యవచ్ఛేత్సీః." (తైత్తి.)

అనే శ్రుతివాక్యాల ఊతతో నిత్యనైమిత్తిక కామ్యకర్మలను ప్రేరేపించి

జగత్తుయొక్క అవిచ్ఛిన్నతను ఆరాధించే ప్రవృత్తిమార్గంలోకంలో చిరప్రతిష్ఠితమై వున్నది.

"సా భావయిత్రీ భావయితవ్యా భవతి తం స్త్రీం గర్భంబిభర్తి సోగ్ర ఏవకుమారం జన్మనోగ్రేధి భావయతి సయత్ కుమారం జన్మనోగ్రేధిభావయతి ఆత్మానమేవ తద్భావయతి......ఏవం సంతతాహి మే లోకాస్తదస్య ద్వితీయజన్మ." (ఐతరే)

అని ఐతరేయోపనిషత్తు ఆదేశించిన జగత్సంతతిని, (జగదవిచ్ఛిన్నతను)

"ధర్మం జైమినిరతఏవ." (బ్రహ్మ)

అని పూర్వపక్షవాదులు సంగతం గౌరవార్థం ప్రస్తావించిన జైమిని, జ్ఞానానికి కర్మాంగత్వ మారోపించి ప్రవృత్తినే ప్రతిష్ఠించిన జైమిని, వాస్తవంగా ఆరాధించిన వాడవుతున్నాడు.

"సంతతిః శుద్ధవంశ్యాహి పరత్రేహచశర్మణే"

అన్న కాళిదాసవాక్యాలు ఈ జగదవిచ్ఛిన్నతయొక్క రూపాన్ని తెలుపుతున్నవి.

౧ "స్వాద్వన్న భక్షకామేన వేషోయం యోగినాం ధృతః."

౨ స్థితోసియోషితాంగర్భే తాభిరేవవివర్ధితః
అహోకృతఘ్నతా మూర్ఖ కథం? తాఏవనిందసి. (మండనః.)

౩ యాసాంస్తన్యం త్వయా పీతం యాసాం జాతోసి యోనితః
తాసుమూర్ఖతమ స్త్రీషు పశువద్రమసేకథం?

౪ మన్యేమైథునకామేన వేషోయంకర్మిణాంధృతః. (శంకరః.)

౧ రుచిగల ఆహారం తినగోరినవాడిచేత యోగి వేషం స్వీకృతమగుతున్నది.

౨ స్త్రీలగర్భంలో వుండి స్త్రీలచేతనే వివర్ధితుడవై ఓమూర్ఖుడా వారినే యెట్లా నిందిస్తావు? అహోకృతఘ్నత. (మండనుడు.)

3 యెవరి స్తన్యం తాగినావో యెవరి యోనిలోనుండి పుట్టినావో
ఆస్త్రీలతోనే ఓమూర్ఖతముడా పశువువలె యెట్లా రమిస్తావు?

౪ మైథునకాముడి చేత గృహస్థవేషం స్వీకృతమవుతున్న దను
కొంటాను. (శంకరుడు)

అని యీతీరున కర్మబ్రహ్మ మీమాంసలకు జరిగిన వివాదం జగత్సం తతికి ఆధారమైన స్త్రీపురుష సంయోగాన్ని కర్మమీమాంస యెట్లా పూజించేదీ తెలుపగలదు. ఇట్లాటి జగదవిచ్ఛిన్నతకు ఆవశ్యకమై ప్రాణధారణసాధనమైన ఆహారం, సంసృతి సాధనమైన సంయోగం, రోతగాక, ఉపాదేయత్వాన్నే పొందుతున్నవి. ఆహారాన్ని గూడా విదూషకుడి సందర్భంలో కవులు స్వీకరిస్తూవచ్చారు. ఆహారాన్ని వాల్మీకి అయోధ్యాకాండంలో 91 వ సర్గంలో భరద్వాజుడు భరతుడికి ఆతిథ్యమిచ్చినఘట్టంలో మనోహరంగా వర్ణించాడు. అయితే తరతమ భావంచేత ఆహారంకంటె సంయోగమే జగత్సంతతికి (జగదవిచ్ఛిన్నతకు) సన్నిహిత కారణం ప్రధానకారణం అయివున్నది. జగస్థితి కారకుడైన శ్రీవిష్ణువును శృంగారానికి అధిదైవతంగా భావించడంలో యీఅభిప్రాయమే వ్యక్తమవుతున్నది. బుభుక్షకంటె సంభోగేచ్ఛ యెక్కువ ప్రధానంగా స్వీకృతం కావడం ఉచితమంటున్నాను ఇంతటి మహిమగల శృంగారం కావ్యంలో ప్రధానమని భారతీయులు ఉత్కృష్టమైన ప్రవృత్తిధర్మానికి కావ్యాన్ని అనల్పసాధనం జేసి లోకాభ్యుదయానికి తోడ్పడంలో వారి అమేయజ్ఞానాన్ని వెలయించారు.

"క్రౌంచద్వంద్వ వియోగోత్థః శోకశ్శ్లోకత్వమాగతః"

అని ఆనందవర్ధనుడు కీర్తించిన క్రౌంచద్వంద్వవియోగం ఆధారంగా సీతారామ సంయోగ వియోగాలను వెలయించిన వాల్మీకికృతిని, లోకంలో వున్న సమస్తకావ్యజాతంలో మహోన్నతస్థానం పొందదగ్గ రామాయణాన్ని, ప్రశంసిస్తూ

"యత్ర ప్రవృత్తి శాస్త్రార్థః సమ్యగేవ నిరూపితః."
(పారాశరోపపురాణం)

(యెక్కడ ప్రవృత్తిశాస్త్రార్థం బాగా ప్రకాశితమయిందో.)
అనిఅన్నారు. సంయోగంతో వియోగం సంబద్ధమైనది గనుక వియోగం సంయోగ సంబంధి అయి సంయోగవియోగాలు రెండూ శృంగారమవుతున్నవి. ఈతీరుగా శృంగారం గ్రాహ్యంమాత్రమేగాకుండా సమస్త జగత్థ్సితికి హేతువుకావడంవల్ల ప్రధానమనిగూడా నిరూపించాను. ఇట్లా ప్రవృత్తిమార్గాన్ని చేపట్టిన కావ్యం ప్రవృత్తి హేతుభూతమయిన సంయోగాన్ని స్వీకరించడం అత్యంతం ఉచితమన్నాను. ఇందుకే భాగతీయులు కవిత్వోన్నతికి ఆకరమైన నాటకంలో శృంగారం (వీరమైనా) ప్రధానమన్నారని వ్యాఖ్య చేస్తున్నాను. వీరాన్ని గురించి నాటకాధికరణంలో వివరించాను గనుక యిక్కడ వదులుతున్నాను. వేదాంతజిజ్ఞాసలు సంపూర్ణంగా బలం ప్రాపించినతరువాత శాంతాన్నిగూడా రసకోటిలో సాహిత్యవేత్తలు స్థిరిపరిచినట్లు కనబడుతున్నది. భరతుడు శాంతరసం చెప్పకపోయినా

"నిర్వేదస్థాయిభావః శాంతోస్తి నవమోరసః." (కావ్య)

అని ముమ్మటాదులు శాంతాన్ని ప్రతిపాదించినవిధం

"నిర్వేదస్యామంగళప్రాయస్య ప్రథమమనుపాదేయత్వేఽపి ఉపాదానం వ్యభిచారిత్వేఽపి స్థాయిత్వాభిధానార్థం" (కావ్య)

అని దాన్ని సమర్థించిన విధం, శాంతం రసకోటిలో స్థిరపడ్డమార్గాన్ని చూపుతున్నవి.

ఈసంగతి సంపూర్ణంగా వాఙ్మయదర్శనంలో మరియొకచోట మీమాంస చేశాను. గ్రంథవిస్తర భీతిచేత యిక్కడ వదలుతున్నాను ఇది యింత ప్రధానమైనది గనుకనే,

"శృంగారఏవ మధురః పరః ప్రహ్లాదనోరసః."

అని ధ్వనికారుడు కీర్తిస్తున్నాడు.

ఇక యెంకిపాటలు, శృంగారం, భారతిలో ప్రణయజానకి, ప్రణయగీతం, ప్రణయగానం, మొదలైనవాటిలోని శృంగారతత్వమేమిటి? అని విచారిస్తాను.

శృంగార విచారణ

శృంగారం లోకసంతతికి (అవిచ్ఛిన్నతకు) ప్రేరకమని అందువల్ల మనకు గ్రాహ్యమని అన్నాను. ఇది ధర్మతత్పరులయందు నిష్ఠమైనప్పుడు లోకాభ్యుదయ హేతువై ఉపాదేయ మవుతున్నది. ధర్మతత్పరమైన జగత్సంతతి అభీష్టంగాని అధర్మ తత్పరమైన జగత్తుయొక్క అవిచ్ఛిన్నత త్యాజ్యమేకదా. కనుక ధర్మతత్పరులలో నిష్ఠమై శృంగారం ఉత్తమత్వం ఆరోహిస్తున్నది.

పూర్వపక్షం.

శృంగారం లోకసంతతికి ప్రేరకం కావడంవల్ల గ్రాహ్యమంటే మేము ఒప్పుకోము. అది కుమారస్వామి రత్నాపణంలో అన్నట్లు సర్వప్రాణి హృదయంగమం గనుక గ్రాహ్యం. అందుకే

"శృంగార ఏవమధురః పరఃప్రహ్లాద నోరసః." (ధ్వన్య)

(శృంగారమే మధురం; అత్యంతంప్రహ్లాదనం అయిన రసం అని ఆనందవర్ధను డన్నాను.

"స్త్రీతి నామాపిమధురం" (స్త్రీ అనేపేరే మధురమైనది..) అని అభినవగుప్తపాదులు అన్నాడని మీరే ఉదాహరించారు.

"జ్ఞాతాస్వాదో వివృతజఘనాం కోవిహాతుం సమర్థః." (మేఘ)

(ఇది వరకు రుచిచూచిన వా డెవడు వివృతజఘనను విడువ సమర్థుడు?) అన్న కాళిదాసువచనం ప్రసిద్ధమేగదా! ఇక

౧. "ఉరసినిపతితానాం స్రస్తధమ్మిల్లకానాం
ముకుళితనయనానాం కించిదున్మీలితానాం

ఉపరిసురతఖేద స్విన్నగండస్థలానాం
అధరమధు వధూనాం భాగ్యవంతః పిబంతి.

౨. ఆవాసః క్రియతాం గాంగే పాపహారిణి వారిణి,
స్తనద్వయే తరుణ్యావా మనోహారిణి హారిణి.

3. మాత్సర్య ముత్సార్య విచార్య కార్య
మార్యాస్సమర్యాద మిదం వదంతు.
సేవ్యానితంబా కిము భూధరాణాం
ఉతస్మరస్మేరవిలాసినీనాం.

౪. ప్రణయమధురాః ప్రేమోదారా రసాశ్రయతాంగతాః
ఫణితిమధురా ముగ్ధప్రాయాః ప్రకాశితసమ్మదాః
ప్రకృతిసుభగా విస్రంభార్ద్రాః స్మరోదయదాయినో
రహసి కిమపి స్వైరాలాపా హరంతి మృగీదృశాం.

౫. అదర్శనే దర్శనమాత్రకామా
దృష్ట్వా పరిష్వంగ సుఖైకలోలా,
ఆలింగితాయాం పునరాయ తాక్ష్యాం
ఆశాస్మహే విగ్రహయో రభేదం.

౧. (వక్షస్సుమీదవాలి కొప్పు జారగా ముకిళితనయనలై కొద్దిగా ఉన్మీలితలై, ఉపరిసురతంచేత చెమర్చిన గండస్థలాలతో వుండే వధువుల పెదవితేనెను భాగ్యవంతులు తాగుతారు.

౨. పాపహారిఅయిన గంగవారియందైనా వాసంచెయ్యి లేదా? మనోహారి, హారి అయిన తరుణీస్తనద్వయమందైనా వాసం చెయ్యి

3. మాత్సర్యంవదలి, కార్యం విచారించి, మర్యాదతో ఆర్యులారా! ఈసంగతి చెప్పండి. భూధరాల నితంబాలు సేవ్యమా? స్మరస్మేరవిలాసినుల నితంబాలు సేవ్యమా?

౪. ప్రణయమధురం, అనురాగరమ్యం, రసాశ్రయం, ఫణితి మధురం, సౌకుమార్యభరితం, ప్రకాశితసమ్మదం, స్వభావరుచిరం, విస్రంభార్ద్రం, స్మరోదయప్రదం, అయిన మృగీనేత్రల స్వైరాలాపాలు యేకాంతంలో అనిర్వాచ్యంగా మనస్సును హరిస్తవి.

౫. చూడనంతసేపు చూస్తే చాలునని వుంటుంది. చూసిన తర్వాత కౌగిలించుకొని సుఖ మనుభవించవలె నని వుంటుంది. ఆయతాక్షి కౌగిలిలోకి రాగానే విగ్రహాల అభేదాన్ని అపేక్షిస్తాము.

అని యిట్లా భర్తృహరి ప్రతిపాదించిన శృంగారమనోహరత్వం ఇంకా వివరించవలసిన పనిలేదు.

ఈతీరుగా శృంగారంయొక్క గ్రాహ్యత్వం దాని మాధుర్యాన్ని బట్టేగాని ధర్మానుబంధిత్వాన్ని బట్టికాదు అని అంటారా ?

సిద్ధాన్తం

చెప్పుతున్నాను; శృంగారం మాధుర్యహేతువుచేతనే గ్రాహ్యమైతే ఒకజారుడు పరకాంతతో కూడినప్పటి శృంగారం మనకు గ్రాహ్యంగా వుండవలెను. సీతాద్రౌపదీ విషయకమైన రావణకీచకుల రతి మనకు మనోహరంగా వుండవలెను. చోరులు, దగాకోరులు, హంతకులు వీండ్ల శృంగారం మనకు గ్రాహ్యంగా వుండవలెను. కాని యీ శృంగారం హేయమనేసంగతి సహృదయుల కందరికీ విదితం. అవునయ్యా పరకాంతతో జారుడుకూడినప్పటిశృంగారంకూడా గ్రాహ్యమెందుకు కాదు? గ్రాహ్యమేను అని అంటారా? చెప్పుతున్నాను; అది లోకస్థితికి సంఘక్షేమానికి హానికరం గనుక దాన్ని మనం ద్వేషిస్తాము. ఇది సాధారణవిషయం గనుక దీన్ని విస్తరించి మీమాంస చేయవలసిన పనిలేదు. దుష్టులశృంగారం సంస్కారవంతులకు గ్రాహ్యంగా వుండదు. జారులకు జారశృంగారం రుచించవచ్చును. కాని దుష్టుల ప్రీతితో

మనకు పనిలేదు. కావ్యంలో సహృదయానందమే ప్రమాణం. సహృదయులకు దుష్టుల శృంగారం అగ్రాహ్యమని నిరూపించాను. కనుక శృంగారం మాధుర్యహేతువుచేతనే గ్రాహ్యంగాదంటున్నాను.

పూర్వపక్షం.

మీరు నాయకులను ప్రధానంగా విచారిస్తున్నారు. అక్కడ నాయకుడు దుష్టుడైనా శిష్టుడైనా దానితో మనకు పనిలేదు. రసాస్వాదసమయంలో వీడు రాముడు, వీడు రావణుడు, ఈమె తార, ఈమె సీత, ఈమె స్వీయ, ఈమె పరకీయ, అనే పరిచ్ఛేదమే వుండదు. స్త్రీపురుషసాధారణ్యప్రతీతి తప్ప మరేమీ వుండనేరదు.
కనుకనే

"పరస్య న పరస్యేతి మమేతి న మమేతి చ,
తదాస్వాదే విభావాదేః పరిచ్ఛేదో న విద్యతే (సాహి.)

ఇది పరుడికి సంబంధించినది. ఇది పరుడికి సంబంధించినదిగాదు. ఇది నాకు సంబంధించినది. ఇది నాకు సంబంధించినది కాదు. అని కావ్యంలో విభావాదుల పరిచ్ఛేదమే వుండదు.

"సాధారణ్యేన రత్యాదిరపి తద్వత్ ప్రతీయతే" (సాహి.)

"రత్యాదులు సాధారణ్యభావనవల్ల ప్రతీతమవుతున్నవి." అని సాహిత్యదర్పణకారుడన్నాడు. కనుక విభావాదులకు దుష్టాదుష్టత్వం మేమొప్పుకోము. ఆ విచారణే సాహిత్యంలో అసంబద్ధం. అది ధర్మశాస్త్రంలో చేస్తే చేయండి అని అంటారా?

సిద్ధాంతం.

వినిపిస్తున్నాను; మధువు ఆస్వాదితమయ్యేటప్పుడు తద్భావన తప్ప ఇది గిన్నె, ఈగిన్నె వెడల్పిత, దీన్ని యీలోహంతో చేశారు అనే విచారణ వుండదు. మధుమాధుర్యమే ఆనిమిషంలో మన్న

వ్యాప్తమై వుంటుంది, అని తెల్పడం యెట్లాటిదో రసాస్వాదనమయంలో విభావాదులపరిచ్ఛేదం వుండదనడం అట్లాటిది. మధువు తియ్యగావున్నా దాన్ని కుష్ఠి పులిసీళ్ల చేతితో తాకి విషలిప్తమైన గిన్నెలో బోశాడు, అని తెలిసినప్పుడుగూడా, మధ్వాస్వాదసమయంలో మధుమాధుర్య భావనతప్ప మరేమి వుండదనే మాటలప్రేరణవల్ల ఆకుష్ఠిస్పృశించి విష పుగిన్నెలో పోసిన మధువును తాగము. మధువు మధురమువునుగాక. దాన్ని ఆస్వాదించేటప్పుడు అన్యవిచారణవుండకపోవునుగాక కాని దాని వుపాధిదుష్టమని తెలిసినప్పుడు తప్పక అది అగ్రాహ్యామే అవుతు న్నది. ఒకవేళ తెలియక తాగుతామా దానిదుష్ఫలాలు అనుభూతమవు తున్నవి. శృంగారం మధురమైనా రదాస్వాదసమయంలో అన్యపరి చ్ఛేదం వుండదన్నమాట నిజమయినా, దాని వుపాధిదుష్టమైనప్పుడు అది అగ్రాహ్యామే అవుతున్నది. తెలియక అట్లాటిదుష్టశృంగారకావ్యం పఠిస్తామా? మనఃకాలుష్యం మొదలైన నాంతరీయకఫలాలు తప్పక సిద్ధిస్తున్నవి. ఇంతకూ

"తదాస్వాదే" (రసాస్వాదే)

అన్నప్పుడు దూష్యోపాధివిరహితమైన రసాస్వాద మని రసశబ్దానికి అర్థం. యెందువల్లనంటే; దూష్యోపాధివున్నప్పుడు అది రసాభావమవు తుందని ఆకృతికరే

"అనౌచిత్య ప్రవృత్తత్వ ఆభాసో రసభావయోః." (సాహి.)

అని చెప్పుతున్నాడు. కనుక సాధారణ్యవాదంచేత దుష్టశృంగారం సమ ర్థితంగాదు.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా, దుష్టులశృంగారం అగ్రాహ్యమంటున్నారు. శిల్పా నికీ కళకూ ధర్మాధర్మవిచారణ అనావశ్యకం. పాడేకోకిలకు పాడడమే

వ్యాపారం ఫలం అయినట్లు కవికూడా శిల్పాన్ని కళను ప్రవర్తింప జేసి అదేవ్యాపారంగా అదే ఫలంగా వర్తిస్తున్నాడు. అతనికి ధర్మంతో పనిలేదు. అని అంటారా? చెప్పుతున్నాను.

సిద్ధాన్తం.

శిల్పానికీ కళకూ కూడా ఆనందమే పరమార్థమని వొప్పుకున్నా అట్లాటి ఆనందానికి వెనక ధర్మం గుప్తంగా వుంటూనేవున్నది. దేవాలయాలమీదిఅసభ్య ప్రతిమల అధర్మవిశిష్టమైన శిల్పాసంస్కారవంతులకు ఆనందదాయకంగాదనే సంగతి ఋజువు చేయవలసిన పనిలేదు. కను కనే సామాజికుల ఆనందానుభవానికి వెనక ధర్మం గుప్తంగా వున్నదం టున్నాను. అవునయ్యా, ధర్మంగాని అధర్మంగాని లేని సరశ్చంద్రోద యాదులవర్ణనలు సంస్కారవంతులైన సామాజికులకు ఆనందమియ్యవా అంటే అట్లాటివాటిలో కూడ సత్వసౌందర్యశక్తి విశుద్ధప్రకృతి ప్రేమ,అనే పావనధర్మాలు లగ్నమయ్యే వున్నవి.

మనుష్యప్రకృతి.

కాని; యిట్లాటి ధర్మాధర్మప్రవృత్తిలేని స్థావరప్రకృతికంటెమనుష్య ప్రకృతి అనేకవిధాల విలక్షణమైనది. ఉత్కృష్టపరిణామమైన మనుష్య ప్రకృతిని సంస్కారవంతుడైన కవి సమీపించేటప్పటికి, లోకస్థితికి హేతుభూతమైన ధర్మం, దానికి విఘాతం కలిగించే అధర్మం, తప్పించుకో వీలులేనంత అఖండాకృతితో సర్వస్థలాల గోచరిస్తున్నవి. ప్రవృత్తి మార్గంలో వున్నంతవరకు సత్వరజస్తమస్సుల ప్రవృత్తులతో శబళిత మైన యీ మనుష్యప్రకృతినుండి దుష్టత్వాదుష్టత్వాదులను, సుగుణ దుర్గుణాలను, ధర్మాధర్మాలను, అపహ్నవించలేము. అవి వెంటనంటి అగ్నికి ఉష్ణగుణంవలె వుంటునేవున్నవి. కనుకనే వాటిని అపహ్నవించలే మంటున్నాము. అందువల్ల మనుష్యప్రకృతిని విషయంగాచేసిన కవి,

శిల్పంకళ ఆనందఫలకాలైనప్పటికీ మనుష్యప్రకృతినంటి వున్నధర్మాధర్మాదులను అపహ్నవించ లేడంటున్నాను. శిల్పానికిశిల్పస్థితే ప్రయోజనంగాని వేరే ప్రయోజనం లేదంటారా? అది అసంబద్ధం. యెవరికో ఒకరికి శిల్పసృష్టియే ప్రయోజనం అయితే కానియ్యండి. ఆశిల్పసృష్టికి హేయత్వం ఉపాదేయత్వం ఆనందాదిఫలాలవల్లనే సిద్ధిస్తున్నవి. కోకిలపాడుతున్నది గదా అని యెవడూ వినడు. అది ఆనందజనకంగా వుండడం వల్లనే వింటాడు. అట్లానే కవి వ్రాశాడు గదా అని మొగమాటంచేత యెవడూ కావ్యాలను చదువడు; నాటకాలను చూడడు; ఆనందం కొరకు చదువుతాడు. శిల్పం ఆనందప్రదమైనప్పుడే ఉపాదేయమవుతుందంటున్నాను. శిల్పానికి శిల్పస్థితే ప్రయోజనమనేమాట అంగీకరించవీలులేదు. దాని గ్రాహ్యత్వాగ్రాహ్యత్వాలు ఆనందప్రభృతి ప్రయోజనాంతరాలను ఆక్షేపించివున్నవి. ఆనందం ధర్మార్థవ్యవస్థితమని యిదివరకే విశదపరచాను. ఇంతకూ చెప్పదలచిందేమంటే శృంగారస్థితే.శృంగారప్రయోజన మనేమాట అసంబద్ధమని, శృంగారం మధురం గనుక నే గ్రాహ్యం గాదని, అదిమధురమైనా వుపాధి దూష్యంగా నప్పుడే గ్రాహ్యమని, చెప్పుతున్నాను.

కనుకనే చోరుల, హంతకుల, జారుల శృంగారం హేయమంటున్నాను.

జగత్సంతతి.

శృంగారం జగత్సంతతికి సాధనమని అందుకే ప్రవృత్తిమార్గానికి ఉపోద్బలంగా వీరశృంగారాలు ప్రధానమైన భారతీయ కావ్యప్రస్థానం వర్తిస్తున్నదని వ్యాఖ్యచేశానని చెప్పినాను. జగత్తులో మనుషులు సుఖం గోరుతారుగాని దుఃఖం పీడా గోరరు. హంతకులు చోరులు పరధనాపహర్తలు, మోసగాండ్లు ఇట్లాటివాండ్లస్థితి లోకానికి పీడాకర మని అంద

రికీ విదితం. ఇట్లాటివాండ్లుండేలోకం అవిచ్ఛిన్నంగావుండడానికి బదులు విచ్ఛిన్నమైపోతేనే మంచిదని తోచక మానదు కనుకనే జగత్సంతతి సిద్ధాంతంలో ఇట్లాటి దుష్టులశృంగారం మిక్కిలి హేయమంటున్నాను. దయ, సత్యం, తేజస్సు, స్వాతంత్ర్యం, ఇట్లాటి కల్యాణగుణాలు వెలిసేలోకం స్వర్గతుల్యంగా వుంటుంది. సుఖహేతువౌతుంది. సర్వప్రాణిస్పృహణీయమై స్వర్గ్యమైనదాన్ని యెవరుకోరరు? నిత్యనైమిత్తికకామ్యకర్మలచేత జైమిని లోకానికి ప్రాపింపజేయ యత్నించిన ఫలం యీదృశసుఖగర్భితమైయే వున్నది. దయ, సత్యం, ప్రేమ, తేజస్సు, స్వాతంత్ర్యం ఇట్లాటి కల్యాణగుణాలు వెలిసే స్థితి ధర్మం అర్థకామాలను అతిక్రమించినపుడే లోకానికి సిద్ధిస్తున్నది. కనుకనే లోకసంతతికి పరమసాధనమైన శృంగారానికి ధర్మరక్షకులను, లోకరంజకులను తేజస్వంతులను ఆలంబనం చేశారని చెప్పుతున్నాను.

అదిగాక లోకానికి అంతటిశ్రేయస్సు సమకూర్చేవారి శృంగారం మనకు ఆనందప్రదంగా వుంటుంది. లోకసంగ్రహంకొరకు పాటుపడే మహాత్ములను మనం ఊరేగిస్తాము. అందుకే ధర్మరక్షకులయిన రాజులు, మంత్రులు, ధర్మపరాయణులైన ఇతరులు భారతీయకావ్యంలో శృంగారనాయకులుగా వెలయగలిగినారు. అర్థకామాలు ధర్మానికి అణగినప్పుడే ధర్మం స్థిరవికాసంతో ప్రకాశిస్తున్నది. ధర్మంతో సమస్త కల్యాణగుణాలూ వికాసం పొందుతున్నవి.

ముందు శృంగారాధిదేవతగా వెలయబోతూ అరణ్యస్థలిలో ప్రియసంయోగం కొరకు తపస్సాచరించే పార్వతియందు ప్రియుడైన పరమేశ్వరుడికి కామాన్ని తొక్కినిల్చున్న ధర్మమే గోచరించి,

"అనేన ధర్మః సవిశేషమద్యమే
త్రివర్గసారః ప్రతిభాతిభావిని,

త్వయా మనో నిర్విషయార్థకామయా
యదేక ఏవ ప్రతిగృహ్యసేవ్యతే."

(ఓపార్వతీ! ఇందువల్ల ధర్మమే త్రివర్గసారమైనట్టు నాకు తోస్తున్నది. యెందువల్లనంటే; అర్థకామాలు తలపెట్టకుండానే ధర్మాన్ని ఒక్కదాన్నే ప్రతిగ్రహించి నీవు ఆరాధిస్తున్నావు) అని అంటాడు.

ఓపార్వతీ ధర్మార్థకామాల్లో ధర్మసారత్వం నేడు నాకు కనబడుతున్నది, అర్థకామాలను అధఃకరించిన నీవు దాన్ని (ధర్మాన్ని) ఒక్కదాన్నే ఆరాధిస్తున్నావు అని అభిప్రాయం తెలుపుతాడు. పశుత్వద్యోతకమైన కామం అడుగుకుపోయిన తరవాత ధర్మం ఆలంబనం అయిన సమయాన పార్వతీపరమేశ్వరుల సంయోగాన్ని కుమారసంభవంలో ఆరాధించిన కాళిదాసు

"అప్యర్థకామౌ తస్యాస్తాం ధర్మఏమ మనీషిణః." (రఘు)
ఆ దిలీపమహారాజుకు అర్థకామాలుగూడా ధర్మమే అయినవి.

అని వేరొకచోట అంటాడు. ఇట్లా అర్థకామాలను సేవకులుగా జేసుకున్న ధర్మసారత్వాన్ని కాళిదాసు అనేకస్థలాల్లో తన కవితాసర్గంలో ప్రకటిస్తాడు.

కేవల కాముని అగ్నివర్ణుణ్ని అంతఃపురంలో వుండి ప్రజలకు దర్శనం సయితం ఇయ్యక కాలుమాత్రం చూపి స్త్రీలోలుడై వున్నవాణ్ని చిత్రించి అతడు చివరకు క్షయపుట్టి చచ్చినాడని ముగించాడు. పడకటింటిలో ఆకస్మికంగా స్త్రీ కనబడగా నీకొంగురాచుకున్నది, నాకు నిద్రపట్టదని అనిపించక, ధర్మదేవతను ఆరాధిస్తూ

"కాత్వం శుభే కస్య పరిగ్రహోవా
కిం వా మదభ్యాగమకారణం తే,
ఆచక్ష్వమత్వా వశినాం రఘూణాం
మనః పరస్త్రీ విముఖప్రవృత్తి." (రఘు.)

(ఓకల్యాణీ నీవెవరు? నీవెవరిభార్యవు? రఘువంశరాజులు పర స్త్రీవిముఖులైన విజితవిషయులని తెలిసిగూడా నీవెందుకు వచ్చావు?) అని కుశుడిచేత కాళిదా సనిపిస్తాడు.

కామాన్ని దహించిన పిమ్మట బ్రహ్మతేజస్సుతో వెలిగే పరమే శ్వరుడిచేత, సుయోగం కొరకు కామాన్ని అతిక్రమించి తపస్సు చేస్తున్న పార్వతిని, పవిత్రురాలిని కాళిదాసు చేయిస్తాడు. శాకుంత లంలో శృంగారనాయకుడైన దుష్యంతుడి ధర్మారాధనను,

" ధర్మ్యాః తపోధనానాం
ప్రతిహతవిఘ్నాః క్రియాః సమాలోక్య
జ్ఞాస్యసి కియద్భుజో మే రక్షతి మౌర్వీ కిణాంక" ఇతి.(శాకుం)

(తపోధనులయొక్క ధర్మవిహితమైన క్రియలు ప్రతిహతవి ఘ్నాలై వుండడం చూసి "నామౌర్వీకిణాంకమైన భుజ యెంతందూరం రక్షిస్తున్న దనే సంగతి తెలుసుకో గలవు.)

" సా ఖలు విదిత భక్తిం మాం
మహర్షేః కథయిష్యతి." (శాకుం.)

విదితభక్తిని నన్ను మహర్షికి ఆమె తెలుపుతుందిగదా.)

" తపోవన నివాసినాం ఉపరోధో మాభూత్."

(తపోవననివాసులకు ఉపరోధం కలుగకుండును గాక) అని యీతీరున వ్యక్తపరుస్తాడు. ఉత్తరరామచరిత్రలో భవభూతి విప్రలంభ శృంగారనాయకుడైన శ్రీరాముడి ధర్మతత్పరత్వాన్ని

"స్నేహం దయాంచ ప్రీతించ యదివా జానకీ మపి,
ఆరాధనాయలోకానాం ముంచతో నాస్తిమే వ్యథా."(ఉత్తర)

(ప్రజలను ఆరాధించడానికి స్నేహాన్నివిడిచినా దయనువిడిచినా ప్రీతిని విడిచినా, చివరకు జానకిని విడిచినాగూడా నాకు చింతలేదు.) అని విని పిస్తాడు. కాదంబరిలో బాణుడు శృంగారసందర్భంలో

అంగకథలో వచ్చే పుండరీకుడివిషయాన సయితం పవిత్రగుణధర్మాలను ప్రసావిసాడు.

మహాశ్వేతమీదివాంఛచేత పుండరీకుడు మృతుడుకాగా

"హాధర్మ! నిష్పరిగ్రహోసి, హాతపోనిరాశ్రయమసి, హాసర

స్వతి, విధవాసి, హాసత్యం అనాథమసి." (కాదం.)

(హాధర్మమా! నిష్పరిగ్రహమైనావు, హాతపస్సా! నిరాశ్రయ మైనావు. హాసరస్వతి! నీనాథుడు పోయినాడు. హాసత్యమా! అనాథ మయితివి" అనే కపింజలవిలాపంలో పుండరీకుడి సత్యధర్మపరత్వాది గుణాలను విశదీకరిస్తాడు.

ధర్మం అనంతరూపమైనది. తపస్సు, దయ, సత్యం, అహింస, పరదారవిముఖత్వం, పరధనపరాఙ్ముఖత్వం, సత్కార్యదీక్ష మొద లయిన అనంతరూపాలతో ధర్మదేవత వెలసివున్నది. మాధవుడు చారుదత్తుడు అగ్నిమిత్రుడు చంద్రాపీడుడు అందరు ధర్మసంబంధంగల వారే అయివున్నారు. మృచ్ఛకటికలోని చారుదత్తుడి ధర్మపరతంత్ర త్వం మొదలైనవి వివరించడం గ్రంథవిస్తరహేతువని వదలుతున్నాను. ప్రాచీనభారతవర్షంలో రాజత్వం ధర్మరక్షకత్వం సమానాధికరణాలుగా వుండేవి. అధర్మిఅయినరాజును వేనుణ్నివలె పదచ్యుతుణ్ని చేసేవారు. నాయకుడికి స్ఫుటధర్మరక్షకత్వం ప్రతిపాదితంగాక శాకుంతలాదుల కన్నతక్కువ కక్ష్యలో చేరుతున్న మేఘదూతలో సయితం

"యక్షశ్చక్రే జనకతనయా స్నానపుణ్యోదకేషు,

స్నిగ్ధచ్ఛాయాతరుషువసతిం రామ గిర్యాశ్రమేషు." (మేఘ)

అని జానకీ స్నానపావనమైన వుదకాలుగలచోట వసతిచేసుకున్నా డని అతడి జానకీపాతివ్రత్యంమీది ఆసక్తి రూపమైనధర్మాన్ని విశద పరుస్తాడు.

"యాచ్ఞా మోఘావరమధిగుణే నాధమే లబ్ధకామా."

అని అనిపించి ఉత్తములైన గుణవంతులమీది ప్రేమరూపమైన ధర్మాన్ని స్పష్టపరుస్తున్నాడు. శృంగారానికి ధర్మసంబంధి నాయకుడి ఆవశ్యకత యింతటిది గనుకనే సాహిత్యవేత్తలు

"అనురక్తలోకః తేజో వైదగ్ధ్య
శీలవాన్ నేతాత్యాగీకృతీ." (సాహి)

"ఉత్తమప్రకృతిప్రాయః
రసః శృంగార ఇష్యతే." (సాహి)

"లోకోత్తర నాయకాశ్రయేణ
శృంగారస్య పరిపోషాతిశయః." (ప్రతాప.)

అని నిరూపిస్తున్నారు. శ్రీరాముడు, నలుడు, ఉదయనుడు యిట్టి ధర్మపర తంత్రులు శృంగారనాయకులై భారతీయకావ్యంలో శృంగారతత్వాన్ని ప్రబోధిస్తున్నారు.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా; అనురాగమార్గాలు కట్టుకొట్లకు లోనయ్యేవి గావు. ఒకధర్మరక్షకుణ్ని ఒకస్త్రీ ప్రేమించవలెనంటే సంభవించవచ్చును. సంభవించక పోవచ్చును. కనుక ధర్మరక్షకత్వంతో శృంగారానికి సంబంధం లేదు; హృదయమార్గాలు దుర్గ్రహాలు అని అంటారా?

సిద్ధాంతం.

చెప్పుతున్నాను. ధర్మపరాయణఅయిన యేస్త్రీనైనాసరే ధర్మ రక్షకుడైన పురుషుడు ప్రేమించి తీరవలెననిగాని, ధర్మరక్షకుడైన యే పురుషుణ్ణిఅయినా ధర్మపరాయణ అయినస్త్రీ ప్రేమించితీరవలెనని గాని నేను నియమం చెప్పలేదు. హృదయమార్గాలు దుర్గ్రహా లన్నమాట సత్యం. అయితే చిత్తనైర్మల్య మొకటివున్న తరవాత యేదేవత నారా

ధించినా ఆ ఆరాధనం చరితార్థమవుతున్నది. అట్లానే హృదయక్షాళన మైన తరువాత యెవరిని ప్రేమించినా అది ఉపాదేయమై ఆశృంగారం లోకశ్రేయస్సును బలపగుస్తున్నది. లేదా ఆశృంగారం కేవలం పశు కృత్యమై ఇంద్రియక్షోభం, ఆత్మవినాశం మొదలైన హేయఫలాలకు హేతువగుతున్నది. అందుకే ధర్మక్షాళనం ఆవశ్యకమని విశదపరచాను. హృదయం ధర్మక్షాళితమైన తరువాత, యేస్త్రీ యేవిశుద్ధుణ్ని ఉద్వా హిస్తుందో యేపురుషు డేవిశుద్ధను వరిస్తాడో యెవరు నిర్ణయించగలరు?

చిత్తనైర్మల్య మొకటివున్న తరువాత యేదేవత హృదయాన్ని అధిష్ఠిస్తుందో! హృదయమార్గాలు దుర్గ్రిహమన్నాము.

" మహేశ్వరేవా జగతామధీశ్వరే
జనార్దనేవా జగదంతరాత్మని,
న వస్తుభేద ప్రతిపత్తిరస్తిమే
తథాపి భక్తి స్తరుణేందుశేఖరే " (త్రిశతి.)

" జగదధీశ్వరుడైన మహేశ్వరుడియందుగాని, జగదంతరాత్మ అయిన జనార్దనుడియందుగాని, నాకు వస్తుభేద ప్రతిపత్తి లేదు. అయి నప్పటికీ తరుణేందుశేఖరుడియందే నాకు భక్తి." అని.

" శైవావయం నఖలు తత్ర విచారణీయం
పంచాక్షరీ జపపరా నితరాం తథాపి
చేతో మదీయమతసీ కుసుమావభాసం
స్మేరాననం స్మరతి గోపవధూకిశోరం."

(మేము శైవులం అందులో విచారించవలసినది లేదు. మేము అధికంగా పంచాక్షరీజపపరాయణులం అయినప్పటికీ నాచేతన్సు అతసీ కుసుమావభాసుడూ స్మేరాననుడూ అయిన గోపవధూకిశోరుణ్ని స్మరి స్తున్నది.) అని భర్తృహరీ లీలాశుకులూ అన్నట్లు వాస్తవంగా హృద యమార్గాలు దుర్గ్రిహం.

" వ్యతిషజతిపదార్థా౯ అంతరః కోపిహేతుః." (మాలతీ.)

(యేదో ఒక అనిర్వాచ్యమైన అంతరహేతువు పదార్థాలను కలుపుతున్నది) అని భవభూతి ఈసత్యాన్నే ప్రకటిస్తున్నాడు. ఇంతకూ చెప్పదలచిన దేమంటే హృదయానికి ధర్మశ్లాఘనం హృదయమార్గాల దుర్గ్రిహత్వంతో సంబద్ధమయ్యే వున్నదని శృంగారం ఉపాదేయం గావడానికి ధర్మలక్షితం గావలె నని చెప్పతున్నాను.

సాధారణులు—చిల్లర శృంగారం.

ఇక సాధారణుల శృంగారాన్ని చర్చిస్తాను. ధర్మంగాని అధర్మంగాని యెరగక యివరిపొట్ట వాండ్లు పోసుకునేవాండ్లు సాధారణులు. వీరు కాముకులైనప్పటి శృంగారాన్ని చర్చిస్తాను. వీరిశృంగారం గ్రాహ్యమా అని విచారణచేస్తాను. లోకశ్రేయస్సుకు త్యాగంచూపే మహాత్ములను గౌరవించి ఊరేగించి వారిఆనందమే మనకు తృప్తిగా ప్రవర్తిస్తామని వారిశృంగారం మనకు గ్రాహ్యమై వరిస్తున్నదని విశదపరచాను.

"ఆరాధనాయ లోకస్య."

అన్న శ్రీరాముడు ఉత్తరరామచరిత్రలోను, సర్వధర్మాలకు నిలయుంగా

"అనేన ధర్మః సవిశేషమద్య మే
త్రివర్గసారః ప్రతిభాతిభావిని."

అనేమాటలు సెలువరించజేసి పెలువరించగలిగిన లోకపితలు పార్వతీపరమేశ్వరులు కుమారసంభవంలోను ఉత్తమశృంగారనాయకులై భారతీయకావ్యంయొక్క ఔత్కృష్ట్యాన్ని ప్రకటిస్తున్నారని తెలిపినాను. ఇక కేవలం సాధారణకాముకులు వారి పెండ్లాన్ని ముద్దుపెట్టుకొని బుజాలమీద యెక్కించుకుంటే యెక్కించుకో వచ్చును. అది మనకు విచార్యంగాదు. ఇట్లాటికాముకుడు పూలదండలువేసుకొని కులుకుతుంటే పూల రంగడంటాము. ఒకప్పుడు అట్లాటి కేవలకామేచ్ఛారూపమైన పశుభావాలే

మనలో ప్రేరితంకాగలవు ధర్మతత్పరులైన ధీరుల శృంగారం మనకు ఇట్లాటి భావనలను కలిగించదు. పైగా నిర్మలదాంపత్యం మీాద అభిలాష ఆవిర్భవింపజేస్తుంది. అందుకే పత్నులతోకూడిన ఋషులను పరమేశ్వరుడు చూచినపుడు

"తద్దర్శనాదభూచ్ఛంభోః భూయాన్ దారార్థ మాదరః."

(వారిని చూడడంవల్ల శివుడికి భార్యా స్వీకారంమీాద ఆదరం హెచ్చుగా గలిగింది) అని కాళిదాసన్నాడు. యెందుకు ? కామతృప్తికి గాదు.

"క్రియాణాంఖలు ధర్మ్యాణాం సత్పత్న్యో మూలకారణం."

(ధర్మసహితమైన క్రియలకు సత్పత్నులేగదా మూలకారణం) అని వెంటనే కాళిదాసంటాడు. కేవలకామరూపమైన వృత్తి ప్రేరితమైతే యేమంటారా ?

కేవల కామం విషయలోలత్వాన్ని విషయలోలత్వం బుద్ధినైర్మల్యానికి ఆచ్ఛాదనాన్ని ఆత్మవినాశాన్ని కలిగిస్తున్నవి. అది కేవలం పశువృత్తి. అగ్నిపర్వతంనుండి పొంగే ప్రవాహంవలె లేచిన బిల్హణుడి అద్యాపి స్మరణాలు సర్వలోకంలో కాయికశృంగారకోటిలో ప్రథమస్థానం ఆక్రమించదగివున్నా అవి బిల్హణుడికి కాళిదాసాదుల కీర్తివంటి ఉత్తమకవితాకీర్తినితేలేదు. చివరకు ఆతనిమనస్సు మోటుదనాన్ని తెలిపే కథనుగూడా లోకం అతనికి తగిలించింది.

"రాజద్వారే భగాకారే విశన్తి ప్రవిశన్తి చ,
......వత్ పండితాః సర్వే బిల్హణో వృషణాయతే."

అనేకథ ఆతని మోటుకామపు ప్రవృత్తికి తగేవున్నట్లు నాకు తోస్తున్నది. కేవల కాముకత్వం విషయలోలత్వాన్ని విషయలోలత్వం ఆత్మవినాశాన్ని కలిగిస్తవి గనుక అపేక్ష్యం గాదంటున్నాను. అదిగాక శృంగారం మిక్కిలిసునిశితమైనది. అది యేమాత్రం హద్దుమీారినా

మితిమీరినా క్షోభ మేకలుగుతున్నది. లోకంలో అనేకమైన హింసలు, పీడలు, హత్యలు, అలజడులు దేహాత్మల నైర్మల్యవినాశాలు ఈశృంగార దుర్వినియోగంవల్ల గోచరిస్తున్నవి. ఇది ధర్మసంబంధి అయినప్పుడే లోక శ్రేయస్సుకు తోడ్పడుతున్నది అర్థకామప్రేరితమాయెనా అత్యంతం అనర్థహేతువగుతున్నది. ఇది ముడిదశలో మోటుపనులనే వెలువరిస్తున్నదిగాని ఉదాత్తస్వరూపాన్ని ప్రకటించజాలదు. ఈప్రాకృత ప్రవృత్తి మనకు విచార్యంగాదు. కోళ్లు కుక్కలుకూడా యీప్రవృత్తిలో వుంటున్నవి. కనుకనే సాధారణుల శృంగారం గ్రాహ్యంకా దంటున్నాను. "చెన్నపట్టణంలో" అనే మొదలయిన యిప్పటినవల లనేకంలోను భారతి మొదలయిన పత్రికల్లోని "పరీక్ష" "సర్వదర్శిలోలక్కులు" మొదలైన కథలవంటి కథల్లోను వుండేది యీ అనువాదేయమైన శృంగారమే అయివున్నది.

ఆనుషంగిక ఫలాలు.

శృంగారం ఆధారంగా ఉదాత్తభావోన్మీలనం అయినప్పుడే అది వుపాదేయం. అది ఆధారంగా కొన్ని పశువృత్తులు కలియడం మొదలైనవి మాత్రంబయట బడ్డప్పుడు క్షుద్రశృంగార మవుతున్నది.

"ఆరాధనాయ లోకస్య"

అని అనగలిగిన ధర్మతేజస్సుతో పరిణతులైన ఉత్తమనాయకులందుగాని ఉదాత్తభావోన్మీలనంగలదు. ఇది లేని కేవలం కలియడం గిల్లడం గిచ్చడం చుంబించడం కౌగలించడం మొదలైన వృత్తులు శృంగారానికి క్షుద్రఫలా లంటున్నాను. ఇవి వినదగ్గవి చెప్పకో దగ్గవికావు. కనుకనే ఈకోటిలోచేరిన ఉదాత్తత్వం లేక

"రజస్వలకాకముందే చండ్లువచ్చినవి
పొగరుగుబ్బలరైక నెగదన్ని

నీచన్నులు నీవెంద్రుకలు నాకువశం చేస్తానని చేయలేదు.

సావిట్లోకి సిటికేసి రమ్మని చెయ్యూపి నట్లు."

అని కేవల పశువృత్తులను రేపే, గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రివారు ప్రకాశింపజేసిన, శృంగారం అనే పుస్తకంలోనూ,

"అదినడిచేటప్పుడు కుచ్చెళ్లు గేపేదుమ్ములో రేణువునైతా"

(నాయని సుబ్బారావు)

"జానకి నారత్నాలబొమ్మ యేంజేస్తున్నదో."

(అధికార్ల సూర్యనారాయణ.)

"యెప్పుడు ప్రియుడువస్తాడా! యెప్పుడుమొగం చూస్తానా;"

(సౌదామిని.)

"ఓకాంతా నన్నుజూడు." (మానూరి నాగభూషణరావు.)

"నన్నెవరేమంటేనేమి నీప్రేమభాగ్యంవుంటే నాకేమిభయం."

(గరిగిపాటి రామమూర్తి.)

"నాకురెక్కలుంటే నీవద్దవచ్చి వాలి ముద్దుపెట్టుకుంటాను."

(నాదెండ్ల వెంకట్రావు.)

"ఓతరుణీ నీకౌగిట్లోచేరి తనువుమరుస్తాను,

నామీాద ఆకాశంపడ్డా భయంలేదు,

నా ప్రణయగాన శబ్దాలకు విశ్వమంతా చలించి,

నిట్టూర్పు విడిచింది"

(వేదుల సత్యనారాయణశాస్త్రి)

"చింతచెట్టుమీాద గువ్వజంట సరస మాడుతున్నది.

చప్పుడైనప్పుడెల్ల నీవేవస్తున్నావని చూస్తున్నాను.

(సౌదామిని.)

"కలికీ నీవలపుదప్ప నాకు మరేమీావద్దు.

(పువ్వాడ శేషగిరిరావు. చోడవరం జానకిరామయ్య.)

"దాని చీరకొంగు రాచుకున్నది. నిద్రపట్టదు."
కవికొండల వెంకట్రావు.

"ముద్దులొలుకు నీమూపు పిల్లా, మూర్ఛదెచ్చా నేమో పిల్లా"
అని యీతీరున భారతిలోని ప్రణయగీతం, ప్రణయసౌధం, ప్రణయోన్మాదం మొదలైనవాట్లో వ్యక్తమవుతున్నవి. కేవలం పశుత్వం పెల్లడించేవి అయిన యీమాటలన్నీ వినదగినది చెప్పకోదగినది కాని క్షుద్ర శృంగారమై వున్నవి. శాస్త్రగ్రంథాల్లో శబ్దవృత్తులు మొదలయినవాటికి లక్ష్యంగా ఉదాహరించే చాటుపద్యాలవంటివి యివంటారా ? నాకు విప్రతిపత్తిలేదు. యివి వొక నూతనకవిత్వం ఉత్తమకవిత్వం అంటు న్నందున విచారణ.

శృంగారం ఆధారంగా ఉదాత్తభావోన్మీలనం అయినప్పుడే అదిమనకు స్వీకార్యమన్నాను. విశ్వనాథు డన్నట్లు ఉత్తమప్రకృతులై అనురక్తలోకులై శీలవంతులై ధర్మతేజస్సుతో పరిణతులై ఉత్తమసం స్కారప్రాప్తితో ఉదాత్తులైన నాయకులందే ఇట్లాటి దశ సిద్ధిస్తున్నది. అప్పు డాశృంగారం శ్రోతవ్యమవుతున్నది. దానివల్ల ఆనందమేగాక నాయకనిష్ఠమైన వీరత్వ తేజశ్శాలిత్వ శీలవత్త్వాదులమీద అనురక్తి వాటివల్ల లోకాభ్యుదయానికి అనుకూలమైన కల్యాణగుణాభిరతీ నాంతరీయకఫలాలుగా సిద్ధిస్తున్నవి. యీసంగతి రఘువంశకుమారసంభ వోత్తరరామచరిత్రాదులవల్ల విదితమవుతూనేవున్నది. వీట్లో వృత్తాంతం యొక్క శ్రవణం యిట్లాటి ఆనుషంగికఫలాలప్రదానానికి సమర్థమయ్యే వున్నది. ఇట్లానే ఉదాత్తనాయికానిష్ఠమైన కల్యాణగుణాలపై అనుర క్తిసయితం ఆనుషంగికంగా సిద్ధిస్తున్నది.

ప్రాకృతులు—కామప్రేమ.

కేవల కాముకులశృంగారం క్షుద్రమని నిరూపించాను. ఇక కేవలం ప్రాకృతదశలోవుండే మనుష్యులశృంగారం క్షుద్రమనిచెప్పవల

సిన పనిలేదు. కేవల కాముకుల్లోను ప్రాకృతుల్లోను రూపప్రేమే ప్రధాన మవుతున్నది. ఈరూపప్రేమ అవయవసన్నివేశం మొదలైన బహిరాకారంమీద ఆధారపడి వుంటుంది. యీఆకారానికి వికృతిగలిగినప్పుడు ప్రేమకూడా వికృతి జెందవలసివస్తుంది. కారణగుణం కార్యంలో సంక్రమించడం ప్రసిద్ధమేగదా. యీప్రాకృతమైన కామప్రేమ పశుప్రేమ, వీటి నన్నిటిని దాటి ప్రేమ గుణాలమీద ఆధారపడ్డప్పుడే పవిత్రమై లోకాభ్యుదయానికి హేతువగుతున్నది. రూపంమీద ఆధారపడ్డ ప్రేమ విషయలోలత్వానికి మాత్రం హేతువగుతున్నది. కనుకనే కవికులగురువు కాళిదాసు

"అరూపహార్యం మదనస్య నిగ్రహాత్" (కుమార)

(రూపహార్యుడుకాని పినాకపాణిని పార్వతి పతిగా కోరుతున్నది) అని రూప ప్రేమ యొక్క హేయత్వాన్ని వ్యక్తం చేస్తాడు.

ధర్మసంబంధంగాని అధర్మసంబధంగాని యేమీ లేకుండా తినడం కనడం పరమప్రవృత్తిగా పెట్టుకున్న సాధారణుల శృగారం నయితం అగ్రాహ్యమే అవుతున్నది. వీరులు సత్యవాదులు దయావంతులు పరదారవిముఖులు లోకానికి అపేక్ష్యులుగాని తినడం కనడం పరమప్రవృత్తిగా పెట్టుకున్న పశుతుల్యులు అపేక్ష్యులుగారు. యేదో విధంగా స్వార్థాన్ని అణచి లోకశ్రేయస్సుకు ధర్మంకొరకు త్యాగం జూపగలిగినప్పుడే ధర్మరక్షకత్వం ధర్మపరత్వం సిద్ధిస్తున్నవి, ధర్మం అనంతముఖాలతో వెలసివున్నదని యిదివరకే చెప్పినాను. అదిగాక ప్రాకృతుల్లో ఆశృంగారం ఆధారంగా కులకడం, కలియడం, తహతహపడడం ఇట్లాటివి మాత్రమే బయటబడతవి. ప్రాకృతులు నాయకులుగావున్న యెంకిపాటలు మొదలైనవీస్థితినే తెలుపుతున్నవి.

"కామాతురాణాం నభయం న లజ్జా"

అన్నట్లు యెంకిపాటల్లో నాయుడు బావ

"పదిమందిలో యెంకిపాటనే పాడంగ."

అని తనకాంతను గురించిన పాటను లజ్జవిడిచి పదిమందిలో పాడే కేవల కామి; యింతేకాదు. ఇతడు పరకాంతతో వరసలాడే వెకిలెమనిషి.

"పొరుగమ్మతో నేను వరసలాడేవేళ"

అని అంటాడు. ఇతడు సంస్కారహీనుడైన ప్రాకృతుడని యింకా ముందునిర్ణయిస్తాను. ఈకోటిలోనివారు గనుకనే యీ యెంకిపాటలు యెంకయ్య చంద్రమ్మపాట మొదలైనవాట్లో

"కన్ను గిలికిస్తాది, నన్ను బులిపిస్తాది
నాసక్కనెంకీ, జాముకేతియేళ నీటుగా వొస్తుంటె
వొయ్యార మొలికిస్తుంది, కులుకు సూపెడతాది
కులుకుతా నన్నేటో పలుకరించాలి
కనుబొమ్మ సూడాలి కమ్మగుండాలి" (యెంకిపాట.)

"కడుపుకోసం మొక్కుకోవే చంద్రమ్మ"
(వెంకయ్యా చంద్రమ్మపాట)

"కొద్దిలో వరహాల కొడుకునే తేవంటి" (యెంకిపాట)

"(మంచెకింద) గోనెపట్టాయేసి గొంగడిపై నేసి
కూలాసగుంటాది" (యెంకిపాట.)

"అంటింత చెట్లలో తంటాలుపడలేము
పాతగొంగడి సింపి తేరో రెంకయ్యా"
(యెంకయ్యా చంద్రమ్మపాట)

అని యిట్లాటి మనోవృత్తులు ప్రాకృతులు గనుకనే ప్రధానంగా బయటపడుతున్నవి. అనురక్త లోకత్వం తేజశ్శాలిత్వం సంస్కారప్రాప్తి యిట్లాటి స్పృహణీయగుణాలువున్నవ్యక్తియందు నిష్టమైతే ఆశృంగారవృత్తాంతం మనకు శ్రోతవ్యమై ఆనందమేగాక వీరత్వ తేజశ్శాలిత్వాలమీాద అనురక్తీవాటివల్ల కలిగేలోకాభ్యుదయానికి అనుకూలమై వుండే కల్యాణగు

కాభిరతీ నాంతరీయకఫలాలుగా శృంగారంవల్ల సిద్ధిస్తున్నవని యిదివరకు విశదపరచాను. పొరుగుకాంతలతో వరసలాడడం, పెండ్లాము యెదురు గావుంటే నాకు చాలుననడం, సీవన్నెసిన్నియలు సూపేవా అనడం, కులకడం, సోకూ, తిరణాలబోవడం, మంచెకింద తిప్పలుపడడం, (నా తిప్పతీశ్వరుడు లేడా అని) అంటింతచెట్లలో తంటాలుపడలే మనడం, యివే యెంకిపాటలుమొదలైనవాటివంటి శృంగారంలో వ్యక్తమయ్యేవి. శాకుంతలంలో శకుంతలకు ఆశ్రమవాసమూలాన ప్రాప్తించిన సంస్కారం, అందువల్ల సిద్ధించిన ముగ్ధప్రకృతిప్రేమ, గురుజనరతి, యిట్లాటివాటివల్ల కలిగే చిత్తవిశ్రాంతినైర్మల్యాదులు అనుభూతమై అట్లాటి కల్యాణగుణాలమీది అభిరతి ఆనుషంగికంగా సిద్ధించేదే అయివున్నది. ఇట్లాటివి మనతోబుట్టువులకు కూతుండ్లకుసిద్ధిస్తే మంచిదనుకుంటాము. కాని మనకూతుండ్లు మనతోబుట్టువులు రాత్రులయందు యింట్లో వాండ్ల కన్నుగప్పి చేలకుపోయి మంచెకిందా చెట్లల్లో రహస్యకార్యాలు చేయవలెనని కోరము. యిటువంటి శృంగారం క్షుద్రమని ప్రధానంగా స్వీకార్యం కాదని అంటున్నాను.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా;

> "గుడికి దండమెడతావుంటె నాయెంకి" (యెంకిపాట)
>
> "తీర్థాల కెందుకూ యాత్రల కెందుకూ
> దేవు డంతటమనకు లేడేచంద్రమ్మ" (యెంకయ్య చంద్రమ్మపాట)
>
> "సొమ్ము లేలంటాది నాయెంకి" (యెంకిపాట)

అని యీపాటల్లో వున్నవి. యీతీరుగా దైవభక్తి, వేదాంతం, సొమ్ములకోసం భర్తను వేధించకపోవడం, స్పృహణీయగుణాలు కదా. ఆనుషంగికఫలాలు యెంకయ్య చంద్రమ్మపాటలో యెంకిపాటలోగూడా అపేక్ష్యమైనవి వుంటున్నవి గనుక యివి స్వీకార్యమేనంటారా?

సమాధానం

చెప్పుతున్నాను;

అది సరిగాదు. సొమ్ములకోసం వేధించకుండా తమకు లభించిన వాటితోటే అందాలు దిద్దుకొనడం గుడికి దంణం బెట్టడం మొదలైనవి సాధారణ కార్యాలు. అదిగాక గుడికి దంణంబెట్టడం సొమ్ములకోసం వేధించకుండావుండడం మొదలయినవి ఉత్తమనాయికల్లోను సిద్ధిస్తవి. ఇంతకంటే అధికంగా ఉదాత్తగుణోస్మీలనమూ సిద్ధిస్తుంది. అధమపాత్రల్లోవుండే సాధారణమైన స్వీకార్యగుణాలూ అంతకుపైగా ఉత్తములకు స్వతస్సిద్ధంగావుండే ఉత్తమగుణాలూ కలిసి ఉత్తములయందే సిద్ధించేటప్పుడుఉత్తములను వదలి అధములను స్వీకరించడం అనుచితకార్యం.

" నిన్నునమ్మివుంటాను నాయుడుబావా
చింతచెట్టుపైనున్న నారాయణమ్మా
చిగురుకోస్తున్నావ నారాయణమ్మా
సన్నాసన్నాగాజులేవె నారాయణమ్మా
నీచిన్నిచిన్నిచేతులాకు నారాయణమ్మా."

అనే యీపాట క్షుద్రశృంగారకోటినికూడా అతిక్రమించింది.

" ఏతే సత్పురుషాః పరార్థ ఘటకాః స్వార్థాన్ పరిత్యజ్యయే
సామాన్యాస్తుపరార్థముద్యమభృతః స్వార్థా విరోధేనయే,
తేమీమానుషరాక్షసాః పరహితం స్వార్థాయ నిఘ్నంతియే
యేతుఘ్నంతినిరర్థకం పరహితం తే కే నజానీమహే."(భ.త్రి)

అని భర్తృహరి అధములను అతిక్రమించినవారికి పేరుకుదరక వదలినట్లు నేను శృంగారంయొక్క ఉత్తమత్వక్షుద్రత్వాలను నిరూపించి వీటినతిక్రమించిన యీనారాయణమ్మ నాయుడుబావల శృంగారం వంటి శృంగారానికి యిక్కడ పేరుపెట్టక వదులుతున్నాను. ముందు

సందర్భంవచ్చినచోట దీన్ని దుష్టశృంగారమని వ్యవహరిస్తాను. కేతిగాడు బంగారక్కల శృంగారం పీండ్ల శృంగారానికి జత అయినది. అదిగాక నాయకులు ఉత్తములు పరిపాకవంతులు అయినప్పుడు వారిశృంగార సందర్భంలో

"వ్యతిషజతి పదార్థాన్ ఆంతరః కోపి హేతుః
న ఖలు బహిరుపాధీన్ ప్రీతయః సంశ్రయంతే"

(యేదో వొక అంతరకారణంవల్ల అనురాగం వుత్పన్నమవుతున్నది. అనురాగానికి బాహ్యోపాధులు సంశ్రయంగావు.)

(మకరందుడు - మాలతీ.)

"సతాంహి సందేహ పదేషువస్తుషు
ప్రమాణమంతః కరణప్రవృత్తయః." (శా)

(సందేహాపదమైన విషయాల్లో సాధువుల అంతఃకరణం ప్రమాణం.)

"కిమివహి మధురాణాం మండనం నాకృతీనాం
రమ్యాణి వీక్ష్యమధురాంశ్చ నిశమ్య శబ్దాన్
పర్యుత్సుకోభవతియ త్సుఖితోపి జంతుః
తచ్చేతసా స్మరతినూనమబోధపూర్వం.
భావస్థిరాణి జననాంతర సౌహృదాని." (శాకుం)

(నిజంగా మధురాకృతుల కేది మండనంగాదు ? సుఖితంగా వుండిగూడా ప్రాణి రమ్యపదార్థాలనుజూచి మధురశబ్దాలనువిని పర్యుత్సుకం కావడమనేది అసంశయంగా భావస్థిరాలైన జననాంతర సౌహృదాలను చిత్తంతో అజ్ఞాతంగా స్మరించడమేను.)అని యిట్లాటి ఉదాత్త భావాలు ఉన్మీలితంకాగలవు. యెంకిపాటలు మొదలైనవాటివంటి ప్రాకృతుల శృంగారంలో

"మెళ్లో పూసలపేరు, తల్లో పూవులపేరు
కళ్లెత్తితే సాలు కనకాబిసేకాలు"
"రాసోరింటికైన రంగు తెచ్చేపిల్ల"

అని మోటుమనఃప్రవృత్తే వ్యక్తం కాగలదు. యింతకూ చెప్పదలచిందే మంటే ప్రణయగీతాలు ప్రణయసాధాలు మొదయినవి, యెంకిపాటలు మొదయినవి, భారతిలోని "పరీక్ష" "సర్వదర్శిలోలక్కులు" మొదలయినకథలు "చెన్నపట్టణములో" మొదలయిన నవలలు ప్రకటించేది క్షుద్రఫలకమైన శృంగారం గనుక క్షుద్రమని, సంస్కారవంతులకు ప్రధానంగా ఉపాదేయంకాదని చెప్పుతున్నాను; శృగారానికి ధర్మసంబంధంలేనప్పుడు తేజోహీనమవుతున్న దని అది యెంకయ్య చంద్రమ్మ పాట, యెంకిపాటలవంటి వాటిలో పశుకృత్యంగా వుంటున్నదని విశదపరచాను.

అయితే ఇట్లాటి సాధారణకృత్యాలు, సాధారణశృంగారం లోకంలో వుంటున్న వే వాటిసంగతి యేమంటే అవి ప్రశంసించతగ్గవి కావంటున్నాను. ముద్దుపెట్టుకొని పురుషుడూ, స్త్రీకలిసి పరుండడం విడిపోయి వొకరినొకరు వెతుక్కోనడం,యివే శృంగారస్వీకరణానికి ప్రధానంగాదు. అవి ధర్మబద్ధుల్లో నిష్ఠమై, అవి ఆధారంగా ఉదాత్తభావోన్మీలనం అయినప్పుడు శృంగారం స్వీకార్య మవుతున్నది. ఆకలికావడం అన్నంతినడం విశేషంకాదు. ఆఅన్నంతినేవాడు ధర్మపరంతుడై ఆఅన్నం మూలాన బలంకలిగి అది లోకాభ్యుదయానికి హేతునైనప్పుడు ప్రశస్యమవుతున్నది. అందుకే ధర్మపరతంత్రుడియొక్క త్యాగియొక్క ఐశ్వర్యం ప్రశస్యమతువున్నది.

"త్యాగాయ సంభృతార్థానాం"

అని యీసత్యాన్నే కాళిదాసు వినిపిస్తున్నాడు.

ముద్దుపెట్టుకుని స్త్రీపురుషులు కలిసి పరుండడం, విడిపోయి

వొకరినొకరు వెతుక్కొనడం యివే శృంగారస్వీకరణానికి ప్రధానం గావన్నాను. ఇవి వుపేక్షించ దగ్గ సాధారణకృత్యా లంటున్నాను. ఈకృత్యాలు ఆధారంగా ఉదాత్తభావోన్మీలనం అయినప్పుడే అవి మనకు స్వీకార్యమవుతున్నవి. శృంగారం పరిణతనాయకనిష్ఠమైనప్పుడే యిట్లాటిదశ సిద్ధిస్తున్న దని సాధారణుల్లో అది ముడిశృంగారంగానే వుంటున్నదని విశదంచేశాను. కనుక చిత్తసంస్కారంలేని సాధారణుల శృంగారం క్షుద్రమని మనకు ప్రధానంగా స్వీకార్యం గాదని అంటున్నాను.

తటస్థప్రశ్న.

అవునయ్యా, ధర్మరక్షకులశృంగారం లోకకల్యాణహేతువు గనుకనే స్వీకార్యమని మీరన్నారు. సాధారణదంపతుల్లో ధర్మసంబంధ మున్నది. అది యెట్లాగంటారా ? దాంపత్యమే ఒక ధర్మం. అదిగాక వారిమనశ్శుద్ధే ఒకధర్మం, చలించని ప్రేమ ధర్మంగాక మరేమిటి ? అద్దాలు మనకెందు కని నాయుడికంట్లో మొగం జూసి బొట్టుపెట్టుకుంటుంది యెంకి. యిటువంటిగాఢప్రేమే ఒకధర్మం.

“యేనమూల హరోఽ ధర్మః సర్వనాశాయకల్పతే” (మను) అని స్మృతికర్తలు నిందిస్తున్న వ్యభిచారాన్నీ దీన్నీ పోల్చినప్పుడు ఈదాంపత్యం యొక్క గొప్పతనం వ్యక్తమవుతున్నది. సాధారణులైనా వారిదాంపత్యమే ఒకధర్మం గనుక అదిగూడా స్వీకార్యమే నంటారా?

సిద్ధాంతం.

చెప్పుతున్నాను ; పాతివ్రత్యం ధర్మమంటే మేము వొప్పుకుంటాము. అయితే పాతివ్రత్యానికి ఆమహిమ గృహస్థాశ్రమమహిమవల్ల చేకూరింది. భారతీయుడి గృహస్థాశ్రమం, ఆ ఆశ్రమంలో నిర్వహించే ధర్మపరంపర సర్వలోకానికి ఆరాధ్యమైనవి.

"క్రియాణాం ఖలు ధర్మ్యాణాం
సత్ప్రతోష్ఠ్య మూలకారణం." (కుమార)

(ధర్మ్యాలయిన క్రియలకు సత్పత్నులే మూలకారణం)
అని కాళిదాసు ఈగృహస్థాశ్రమధర్మస్వరూపాన్ని తెలుపుతున్నాడు.
లోకస్థితిహేతుభూతమయిన ధర్మంయొక్క ఆచరణం యీఆశ్రమా
నికి ప్రధానం కావడం వల్ల దాంపత్యానికి అధర్మమహిమ వచ్చింది.
అందుకే

"సర్వేషా మపి చైతేషాం వేదస్మృతి విధానతః,
గృహస్థ ఉచ్యతే శ్రేష్ఠః సత్రీనేతాన్ బిభర్తిహి.
యథా నదీనదా స్సర్వేసాగరే యాంతి సంస్థితిం,
తథైవాశ్రమిణ స్సర్వే గృహస్థే యాంతి సంస్థితిం" (మను)

(వేదస్మృతి విధానంవల్ల యీ అన్ని ఆశ్రమాల్లో గృహస్థుడే
శ్రేష్ఠు డని చెప్పబడుతున్నాడు. తక్కిన మూడుఆశ్రమాలవారిని
యితడే భరిస్తున్నాడు. నదీనదాలన్నీ సముద్రంలో యెట్లా సంస్థితిని
పొందుతున్నవో అట్లానే తక్కిన ఆశ్రమాలవారు గృహస్థుడియందు
సంస్థి పొందుతున్నారు) అని మనువు కీర్తిస్తున్నాడు.

" భవేద్ధర్మపరాయణః."

(నీభర్త ధర్మపరాయణుడు కావలసినది.) అని స్త్రీలను ఆశీర్వ
దిస్తున్నారు.

వివాహానికి ఫలం ధర్మం, వీరసంతతి, అంటే వీరావిచ్ఛిన్నత.

"పనసదొనలవంటి బిడ్డలు కనడానికా నీనోము" అని మాగి
నోములో అధికార్ల సూర్యనారాయణవారు అన్నట్లు పనసదొనల
వంటి శిశువులను కనమని భారతీయులు దీవించరు.

"వీరప్రసవినీభవ" అని దీవిస్తున్నారు.

ధర్మావలంబనమైన వీరసంతతిని అవిచ్ఛిన్నంచేసేది గార్హస్థ్య మని భారతీయులభావం.

"క్రియాణాం ఖలు ధర్మ్యాణాం, సత్పత్న్యో మూలకారణం."

అని యిదివరకు నేను వుదాహరించిన కాళిదాసువాక్యాలు గార్హస్థ్యం లోని యీధర్మోన్ముఖత్వాన్నే ప్రశంసిస్తున్నవి.

" కామాత్మతా న ప్రశస్తా నచైవేహాస్త్యకామతా." (మను)

(కామాత్మత ప్రశస్తంకాదు. అయితే కామాత్మత లేకుండా వుండడం లేదు.) అని మను వన్నట్లు ధర్మకామాలచేరికే గృహస్థాశ్రమానికి పూజ్యత్వాన్ని ఆపాదిస్తున్నది.

"ధర్మేణాపి పదంశర్వే కారితే పార్వతీం ప్రతి,

పూర్వాపరాధభీతస్య కామస్యోచ్ఛ్వసితంమనః (కుమా. 6)

అని కామం ధర్మంచేత పవిత్రితమైన తరువాత పరమేశ్వర గార్హస్థ్యాన్ని ప్రతిపాదించిన కాళిదాసీసత్యాన్నే వినిపిస్తున్నాడు.

ఇంతేగాని కేవలకామంవల్ల ఒకపురుషుడు ఒకస్త్రీ కలిసివుండడమే విశేషంగాదు. కనుక ఉత్తమోత్తమమైన ఆశ్రమధర్మాల ఆనులేని కేవలకాముకుల కలయిక అచంచలంగానీ, చంచలంగానీ, గాఢంగానీ, అగాఢంగానీ, మాయికంగానీ, అమాయికంగానీ అది ప్రధానంగా స్వీకార్యంగాదు.

ఆక్షేపం.

సరేగాని యిదిమేమంగీకరించము. మీరెన్ని చెప్పినా శృంగారానికి ధర్మసంబంధం మేమొప్పుకోము. యెందుకంటారా? కొందరన్నట్లు శృంగారంలో జరిగేది ఆత్మలసంయోగం. అదే అక్కడప్రధానంగాని దైహికసంయోగం గాదు. ఆత్మ సర్వపరిశుద్ధం. దానికి ధర్మాధర్మవిచారణయేమిటి? కనుక సాధారణులశృంగారంగూడా ప్రధానంగా స్వీకార్యమేనంటే

సమాధానం

చెప్పుతున్నాను. ఆమాట సరిగాదు. శృంగారంలో ఆత్మలసం యోగమే ప్రధానమైతే ఒకస్త్రీ, ఒకపురుషుడూ యెందుకు? ఆడ ఆత్మ మగ ఆత్మ వేరుగాలేవుగదా. ఇద్దరూ స్త్రీలే? యెందు కొకరినొకరు ప్రేమించుకొనగూడదు? ఇద్దరికీ ఆత్మ లున్నవి. ఆఆత్మలసంయోగ మెందుకు శృంగారంకాగూడదు? ఇద్దరూ పురుషులే యెందు కొకరినొకరు ప్రేమించుకొనగూడదు? ఇద్దరికీ ఆత్మలున్నవి. ఆఆత్మలసంయోగ మెందుకు శృంగారం కాగూడదు? ఇవన్నీ అయోమయపు అసంబద్ధవచనాలు. అందుకే భారతీయసాహిత్యవేత్తలు ఆత్మలసంయోగం ప్రియులైన స్త్రీపురుషులవిషయంలో గాక జీవాత్మ పరమాత్మలవిషయంలో ప్రతిపాదించారు. అది భగవద్రతి. స్త్రీపురుషుల రతినుండి వేరుగా నిర్వచించడానికి దాన్ని భావంలో చేర్చారు. "రతిర్దేవాది విషయా... భావః ప్రోక్తః...కాంతాది విషయాతువ్యక్తః శృంగారః" అని కావ్య ప్రకాశకారు డీఅంశం తెలుపుతున్నాడు కనుక ఆత్మసంయోగమని సాధారణులశృంగారం స్వీకార్యమనడం అనుచితం.

ఆక్షేపం.

అవునయ్యా; శృంగారం ఆత్మలసంయోగానికి సంబంధించింది కాకుంటే కాకపోనియ్యండి. పురుషుడు స్త్రీనిగాని స్త్రీ పురుషుణ్నిగాని ప్రేమించడం సౌందర్యాభిమానంచేత. అదే దాంట్లో ప్రధానం. సౌందర్యానికి ధర్మాధర్మవిచారణ అనావశ్యకం. అందువల్ల సాధారణుల శృంగారం కూడా ప్రధానంగా అంగీకార్యమేనంటారా?

సమాధానం.

వివరిస్తాను; సౌందర్యాభిమానానికే శృంగారం సంబంధించినదైతే సుందరులైన తల్లి, కూతురు, చెల్లెలు, పినతల్లి, పినతల్లి కూతురు ఇట్లాటివాండ్ల నెందుకు ఆఅభిమానానికి విషయం చేసుకోగూడదు? వారి

సౌందర్యాన్ని అభిమానిస్తూ తృప్తిపడుతూ వుండవచ్చునుగదా. పోనీయండి. ప్రాణిగ్రహణం చేసిన నాయికవిషయంలోనైనా కేవల నేత్రసమారాధనమే లక్ష్యమంటే, నాయకుడికి వలెనే నాయికకుగూడా అదే పరమార్థంగా వుండవలె నని యేమి నియమం? ఇద్దరూ ఒకటే చిత్తవృత్తిగలవారై వారికి నేత్రసమారాధనమే లక్ష్యమైతే, అసమగ్రమైన దైనప్పటికీ కొంతవరకు సంయతమనస్కత్వమనే ధర్మం ధర్మాభావవాదికి అనిష్టమైనది సిద్ధించనే సిద్ధిస్తున్నది. కనుక అట్లాటిచోట్ల నాకు విప్రతిపత్తి లేదంటున్నాను. కాని సాధారణంగా అన్యోన్యరక్తులైన తరుణస్త్రీ పురుషులవిషయంలో చక్షుఃప్రీతి అంతటితో అంతంగాదు. మనస్సు సోపానపరంపరను ఆరోహించడం సాధారణప్రవృత్తి.

> "అదర్శనే దర్శనమాత్రకామాః
> దృష్ట్వా పరిష్వంగ సుఖైకలోలాః,
> ఆలింగితాయాం పునరాయతాక్ష్యాం
> ఆశాస్మహే విగ్రహ యోరభేదం" (తిశ.)

అని హరి జెప్పినమాట లీయాథార్థ్యాన్నే తెలుపుతున్నవి. ఇది సాధారణప్రవృత్తి అన్నాను. సంయోగమే ఈప్సితఫలంగా గల వియోగశృంగారం సయితం సంయోగం యొక్క అన్యరూపమే గనుక దాన్ని వేరుగా విచారించవలసిన పనిలేదు. ఈసంయోగం ప్రధానంగానీయండి అప్రధానం గానీయండి. కామసంబంధే అవుతున్నది. కేవల కామంయొక్క దుఃస్వరూపాన్ని యిదివరకే విశదంచేశాను. కనుక సౌందర్యవాదంచేత సాధారణులశృంగారం ప్రధానంగా స్వీకార్యమనడం అనుచితం.

—— ఆక్షేపం. ——

సౌందర్యాభిమానవాదం పోతే పోనీయండి. మీరు భగవద్రతి వొప్పుకున్నారుగదా? పురుషుణ్ని భగవంతుణ్నిగా తలచి స్త్రీ సమీపిస్తు

న్నది. ఇది జీవాత్మపరమాత్మలసంయోగ మనుకోగూడదా? అప్పుడు సాధారణులశృగారంగూడా ప్రధానంగా స్వీకార్యమవుతున్నది. అని అంటారా ?

సమాధానం. ౭౫

చెప్పుతున్నాను; మీరన్నమాట సరిగాదు. పురుషుణ్నే స్త్రీ యెందుకు దైవంగా భావించవలెను? ఒకరాయిని, ఒకచెట్టును, ఒకగోడను కాదా ఒకస్త్రీని యెందుకు దైవంగా భావించరాదు? అది యెందుకు శృగారం కాగూడదు? యెవరైతే నేమి పురుషుణ్నే భావించిందంటారా? అది వంచన. సువర్ణమైతే నేమి సుద్దమన్నైతేనేమి సువర్ణమే కావలెననేటటువంటి అప్రశస్తపుమాట. ప్రియులైన స్త్రీకీ పురుషుడికీ ప్రకృతిసిద్ధమైన బంధాన్ని ఆధారం చేసుకొని పురుషుడియందు పరమాత్మ దర్శనాన్ని స్త్రీ సాధిస్తున్నదంటారా? ఇట్లా పరమాత్మ దర్శనమే ప్రాప్యమై విషయసక్తనుండి ముక్తులైతే ఇదివరకు చూపినట్లు ధర్మాభావవాదికి అంగీకార్యంగాని ఇంద్రియజయం, భగవత్సేవ అనే ధర్మాలు సిద్ధిస్తూనే వున్నవి. ఆసందర్భంలో ఆరతి శృంగారసంజ్ఞనువదలి భావసంజ్ఞను పొందుతున్నది. కనుక నాకు విప్రతిపత్తిలేదు. స్త్రీపురుషుల శృంగారం యిక్కడ నాకు విచార్యవిషయంగాని భగవద్రతిగాదు. ప్రథమఖండంలో భక్తిమతవిచారణలో ఆభక్తిమతమందలి వల్లభసంబంధాన్ని దాని హేయోపాదేయతలను వివరించాను. ఇక్కడ ఆవిచారణ వదలుతున్నాను; భగవద్రతి అనే ఉదాత్తలక్ష్యం యెప్పుడు వెనకబడి హద్దుదాటి మనస్సు విషయసక్తమవుతున్నదో అప్పుడే కామప్రవృత్తి ఆరభ్ధమవుతున్నది. ఈ కేవల కామప్రవృత్తియొక్క దుష్ఫలాలనిదివరకే విశదీకరించాను. కనుక భగవత్స్వారోపవాదంచేత సాధారణుల కామప్రవృత్తి స్వీకార్యమనడం అప్రశస్తం.

ఆక్షేపం.

అవును సరే; కొందరన్నవిధాన ప్రియతముడైన నాయకుణ్ని కవి స్వీకరిస్తాడు. కమలం ప్రియతమంగనుక గ్రహిస్తున్నాడు. బొగ్గులు, ముండ్లు పెంట ప్రియంగావు గనుక స్వీకరించడు. ప్రియతముడు సాధారణుడు కావచ్చును. ధర్మసంబంధి అయిన అసాధారణుడూ కావచ్చును. ఇక్కడ చేయవలసినది ప్రియాప్రియత్వవిచారణగాని ధర్మాధర్మవిచారణగాదు అని అంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను; ఆమాట అసంబద్ధం. కవికి కేవలకాముకుల సాధారణుల ప్రవృత్తియొక్క అనుపాదేయత యిదివరకే నిరూపించాను. గనుక అట్లాటి ప్రవృత్తియందు ఆసక్తివుండడం కవియొక్క పరిపాకాభావాన్ని, ప్రాకృతత్వాన్ని తెలుపుతుంది. అసాధారణులు శృంగారంలో కవికి ప్రియతములంటే విప్రతిపత్తేలేదు. నేను ప్రతిపాదిస్తున్న అంశమే అది. పరిణతచిత్తుడైన కవిదృష్టికి ఆనగల అసాధారణుల స్వరూపాన్ని పరామర్శించి వారిట్లాటివారని నేను తెలిపినాను. ధర్మసంబంధంలేని కేవల కాముకులు సాధారణులుపోగా శృంగారంలో మిగిలినఅసాధారణు లేవిధంగానైనా నేను తెలిపిన ధర్మసంబంధంగలవారే అవుతున్నారు. ధర్మంయొక్క అనంతముఖత్వ మిదివరకే తెలిపినాను. కనుక యింతకూ చెప్పదలచిం దేమంటే, ఆత్మసంయోగమనడం, అభిమాన మనడం, ఆరోప మనడం, అట్లా ననడం, యిట్లా ననడం యివన్నీ విషయసక్తతకు కొత్తపేర్లు పెట్టడమయినా అవుతవి. లేదా యిదివరకు తెలిపినట్లు అయోమయపు అసంబద్ధవచనాలైనా అవుతవి. ఆత్మల సంయోగం వుండనీయండి? అభిమానం వుండనీయండి? ఆరాధనం వుండనీయండి? యేమైనా వుండనీయండి? సాధారణంగా ప్రియులైన స్త్రీపురుషులకలయికనుండి స్త్రీత్వపురుషత్వాలసత్తను వేరుచేయలేమంటు

న్నాను. సాహిత్యవేత్తల స్త్రీపురుషసాధారణ్య రూపమైన ఈస్త్రీత్వ పురుషత్వాలు నిర్మలోపాధితో కూడినప్పుడు వాటి కలయిక లోకాభ్యుదయ హేతు వవుతున్నది. హేయోపాధులతో కూడినప్పుడు అనర్థ హేతు వవుతున్నది. ప్రాకృతుల శృంగారంయొక్క అనుపాదేయత తెలిపినాను. అనౌచిత్య ప్రవృత్తమైన పరకీయారత్యాది శృంగారాభాసానికి దుష్టశృంగారానికి ఇక్కడ ప్రసక్తి లేదు గనుక దాన్ని విచారించలేదు. అశ్లీలసురతాదులు, గ్రామ్యవృత్తులు వెగటుగా ప్రధానంగా వర్ణించడం యెంద్దైనా ఔచిత్యపరిపాలనానికి త్యాజ్యమనే సంగతి నైషధతత్వజిజ్ఞాసలో విశదం చేశాను. కనుక ఆమీమాంస వదలుతున్నాను.

శృంగారం సాధారణుల్లో కేవలకాముకుల్లో కలియడం కులకడం, తహతహ పడడం మొదలైన ముడిపనులనే వెలువరిస్తుందని తినడం, కనడం, పరమార్థంగా వుండే వృత్తిఅనుపాదేయమని యిదివరకే విశదం చేశాను. శృంగారం ఆధారంగా ఆనందమేగాక ఉదాత్తభావోన్మీలనం వీరత్వతేజశ్శాలిత్వాదులమీద అనురక్తీవాటివల్ల కలిగే లోకాభ్యుదయానికి అనుకూలమైన కల్యాణగుణాభిరతీ ఆనుషంగికఫలాలుగా సిద్ధించినప్పుడే అది గ్రాహ్యమని, పరిణత నాయకులందే ఆదర్శ సిద్ధిస్తున్నదని చెప్పినాను. ప్రకృతానికి వస్తాను.

సాధారణుల జానపదుల ధర్మసంబంధిగాని కామప్రేమ ఈతీరుగా ఉదాత్తప్రేమవలె ముఖ్యమైనది గాదు. అయితే అమాయికులయిన ప్రాకృతులప్రేమ కొంతవరకు మనోహరంగానే వుంటుంది. కనుకనే భారతీయులు దీనిని వదలక కావ్యంలో అప్రధానంగానైనా స్వీకరించారు. అంటే అంగంగా స్వీకరించి మధ్యమధ్యసందర్భం వచ్చినచోట ప్రస్తావిస్తూ వచ్చారు. అమాయికులైన సాధారణుల ముగ్ధప్రేమ మనోహరంగానే వుంటుందని, కనుకనే భారతీయులు దీన్ని కావ్యంలో అంగంగా గ్రహిస్తూ వచ్చారని విశదపరచాను. ఈసాధారణులు నీచులని భారతీయులు తిరస్కరించలేదు.

"పుష్పాసవాఘూర్ణితనేత్రశోభి,
ప్రియాముఖం కిం పురుష శ్చుచుంబ". (కుమార)

(ప్రియురాలు పాటలుపాడుతూవుంటే పుష్పాసవంతాగడంవల్లనై పెక్కినేత్రాలతో వున్న ప్రియురాలి మొగాన్ని ఆపాటలమధ్యన కింపురుషుడు ముద్దుపెట్టుకున్నాడు.)

1. కోశాతకీ పుష్పగుళుచ్ఛకాంతిభి
ర్ముఖై ర్వినిద్రోల్బణబాణచక్షుషః,
గ్రామీణ వధ్వ స్తమలక్షితాజనై
శ్చిరంవృతీనా ముపరివ్యలోకయన్. (మాఘ)

2. పశ్యన్ కృతార్థై రపివల్లవీజనో
జనాధినాథం నయనైరవితృష్ణతాం,
ఏకాంతమౌగ్ధ్యా నవబుద్ధవిభ్రమ
ప్రసిద్ధ విస్తార గుణై ర్విలోచనైః. (మాఘ)

3. స వ్రీహిణాం యావదపాసితుంగతాః
శుకాన్ మృగై స్తావ దుపద్రుతశ్రియాం,
కైదారికాణా మభితః సమాకులాః
సహాసమాలోకయతి స్మ గోపికాః. (మాఘ)

1. వికసించి విపులమైన నల్లగోరంటపూవువంటి కండ్లుగల గ్రామీణవధువులు పొట్లపూలకాంతిగల ముఖాలతో జనులకు కానరాకుండా చాటునవుండి ఆవరణాలమీదుగా కృష్ణుణ్ణి చూశారు.

2. అతివిశాలాలై అత్యంతముగ్ధతచేత విలాసా లెరుగని నేత్రాలు సకృద్దర్శనంచేత కృతార్థాలైనప్పటికీ ఆనేత్రాలతో కృష్ణుణ్ణి చూసి గోపాంగనాజనం తనియలేదు.

8. శుకాలను వారించబోయ్యేటప్పటికి జింకలు సస్యాన్ని చెడగొట్టుతుండగా పరిపాలాలవద్ద అటు ఇటుతొక్కులాటపడుతున్న గోపస్త్రీలను కృష్ణుడు చూశాడు. అని

"వనేచరాణాం వనితాసఖానాం
దరీగృహోత్సంగ నిషక్తభాసః,
భవంతి యత్రౌషధయో రజన్యాం
అతైలపూరాః సురతప్రదీపాః." (కుమార.)

గుహల్లో వెలుతురుకలుగజేస్తూవుండే ఓషధులు రాత్రుల్లో వనితాసఖులైన వనేచరులకు తైలంలేని సురతప్రదీపా లవుతుంటవి.

" స్త్రీభూషణం చేష్టిత మప్రగల్భం
చారూణ్య వక్రాణ్యపి వీక్షితాని,
ఋజూంశ్చ విశ్వాస కృతః స్వభావాన్
గోపాంగనానాం ముముదే విలోక్య.

" వివృత్తపార్శ్వం రుచిరాంగహారం
సముద్వహచ్చారు నితంబరమ్యం,
ఆమంద్ర మంథధ్వని దత్తతాళం
గోపాంగనా నృత్య మనందయత్తం." (భట్టి)

(గోపాంగనలయొక్క అప్రగల్భమైన చేష్టితాన్ని స్త్రీలకు భూషణప్రాయమైన దాన్ని చూసి రాముడు ఆనందించాడు. అవక్రాలు కాకపోయినప్పటికీ సుందరమైన చూపులను విశ్వాసాన్ని గలిగించే ఆగోపాంగనల ఋజుస్వభావాలను చూచి సంతోషించాడు. వివృత్తపార్శ్వమైనది సుందరమైన అంగహారం గలది పైకిలేస్తూవుండే నితంబంచేత రమ్యమైనది, కవ్వానికి అనుకూలమయిన తాళంగలది, అయిన గొల్లభామల నృత్యం శ్రీరాముణ్ని ఆనందపరిచింది.

"విలాసా నాగరస్త్రీణాం నతథా రమయంతి నః,
యథా స్వభావసిద్ధాని వృత్తాని వనయోషితాం"

(నాగరస్త్రీలవిలాసాలు స్వభావసిద్ధమైన వనవనితలవృత్తాలవలె మమ్ము ఆనందపరచలేవు.) అని

యిట్లాటి అమాయికప్రేమ మనోజ్ఞత్వాన్ని భారతీయులు ఔచిత్యాన్ని పాటించి అనేకవిధాల దర్శించారు. జింకలు తుమ్మెదలు మొదలైన సాధుతిర్యక్కులు సయితం ఈప్రేమమాధుర్యవిషయాన భారతీయుల ఉదారదృష్టికి నీచంగా కనబడలేదు.

" మధుద్విరేఫః కుసుమైకపాత్రే
పపౌ ప్రియాంస్వా మనువర్తమానః,
శృంగేణ సంస్పర్శ నిమీలితాక్షీం
మృగీమకండూయత కృష్ణసారః.
దదౌ రసాత్ పంకజరేణుగంధి
గజాయ గండూష జలంకరేణుః,
అర్ధోపభుక్తేనబిసేనజాయాం
సంభావయామాస రథాంగనామా. (కుమా.)

(తుమ్మెద ప్రియురాలితోగూడా ఒకే పువ్వులో మధువును తాగింది; ఆడజింక స్పర్శసుఖాన కండ్లుమూసుకుంటూ వుండగా, మగజింకకొమ్ములతో రాచింది; ఆడయేనుగు పంకజరేణుగంధిఅయిన గండూషజలాన్ని మగయేనుగకిచ్చింది; చక్రవాకం సగం కొరికిన తామర తూడును ప్రియురాలికి ఆదరంతో యిచ్చింది.)

అని కాళిదాసు యీసాధుతిర్యక్ప్రకృతిప్రేమను చిత్రించాడు. క్రౌంచద్వంద్వంయొక్క నిరతిశయానందం వాల్మీకికి సంతోషం కలిగించింది గనుకనే దానికి విఘాతంకల్పించిన బోయ, ప్రేమద్రోహిగా కనబడ్డాడు.

"అంతస్సంజ్ఞా భవన్త్యేతే సుఖదుఃఖ సమన్వితాః." (మను)

(వృక్షాలు అంతస్సంజ్ఞగలవి అయి సుఖదుఃఖసమన్వితాలుగా వున్నవి.) అని మనువు ప్రబోధించినట్లు వనప్రకృతిసుఖాదులను కనుగొనగలిగిన భారతీయులు అమాయికమైన తరుగుల్మాదులయందు సైతం ఆమనోహరప్రేమ మాధుర్యాన్ని ఆనందానుభూతితో చూడ గలిగినారు.

"లతా వధూభ్య స్తరవోప్యవాపుః
వినమ్రశాఖా భుజబంధనాని"

చెట్లుగూడా లతావధువులవలన వినమ్రశాఖాభుజాశ్లేషాలు పొందినవి. (కుమా)

అని మధుమాంసలో ఆప్రకృతి వికాసాన్ని కాళిదాసు ప్రశంసించాడు.

ఈతీరుగా ఆర్ద్ర నేత్రాలతో తరులతాదులవద్ద నుండి ప్రకృతిశిఖరమైన ధర్మనాయకుడివరకూ అనుస్యూతమైన జీవసౌందర్యావిచ్ఛిన్నతను దర్శించి కావ్యప్రస్థానాన్ని ఔచిత్యవిలసితంజేసి ఇక అవకాశం లేదేమో ననిపించేటంత మహావికసితదశను ప్రాపింపజేసిన భారతీయుల విజ్ఞానపరిపాకం అమేయమై వున్నది. కేవలం ముగ్ధప్రకృతిని చిత్రించే ఖండకావ్యాలను సయితం ఋతుసంహారంవంటి వాటిని వెలయించి ఉదాత్తకావ్యాపేక్షచేత వాటికి ఉచితమైన స్థాన మిచ్చారు. తిర్యగ్జడప్రాకృతుల శృంగారాన్ని కావ్యంలో అప్రధానంగా స్వీకరించిన భారతీయుల భావానికి ఈతీరుగా నేను వ్యాఖ్యజేశాను. అదిగాక చిల్లర మనుష్యుల్లో పశువుల్లో శృంగారవీరాదుల మహాభావాలు పరిపోషం పొందలేవు. ఆదిమధ్యాంతలన్నీ కొద్దిలోనే సరిపుచ్చుకుంటవి. యేవో నాలుగు మాటలు మాట్లాడి దీపమార్పడంతో అంతమవుతుంది. కనుకనే యిట్లాటిరతి రసాభాసమన్నారు.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా;

"స్వకాంతా రమణోపాయే కోగుర్మృగపక్షిణాం."

(స్వకాంతలను ఆనందపరచడంలో మృగపక్షులకు గురు వెవరు?)

అని కామసూత్రవ్యాఖ్యలో జయమంగళుడి వృద్ధవాక్య మన్నట్లు పరస్పరం అనురాగంగల కామినీ, కాముకుడూ సమావేశం అయినప్పుడు ఆశృంగారలీలలు అద్భుతంగా వాటంతట అవే ఆవిర్భవిస్తవి. అందుకే ప్రమాణనాలను చెపుతూ

"ప్రవృత్తే రతిసంయోగే రాగ ఏవాత్ర కారణం,
స్వప్నేష్వపి నదృశ్యంతే భావాస్తే తే చ విభ్రమాః.
సురతవ్యవహారేషు యేస్యుః తత్ క్షణకల్పితాః." (వా. కా.)

సురతవ్యవహారంలో తత్ క్షణకల్పితమై వెలువడే ఆభావాలూ విభ్రమాలూ స్వప్నంలోగూడా కనబడవు. రతిసంయోగం ప్రవృత్తమయ్యేటప్పుడు ప్రేమే ఆభావాలకూ విభ్రమాలకూ కారణం అని వాత్స్యాయను డన్నాడు.

ఇట్లాటి శృంగారలీలలు స్వాభావికమైవుండగా అవి తిర్యక్కులకు మ్లేచ్ఛులకు లేవనడం అనుచితం. వారికి అనుభావాదులు లేవనడం అక్రమం.

"తిర్యఙ్మ్లేచ్ఛగతోపివా"

అని సాహిత్యవేత్తలు వాండ్లరతిని ఆభాసమనడానికి వేరే కారణమున్నది. వాండ్లు వారిదృష్టిలోనీచులు. వాండ్లపైన వారికిద్వేషం. అందువల్ల రసాభాసమన్నారు. మ్లేచ్ఛులు ఆర్యులకు పరమశత్రువులుగదా

"నమ్లేచ్ఛభాషాంశిక్షేత." (శ్రు)

"నమ్లేచ్ఛితవై." (శ్రు)

అని మ్లేచ్ఛులను ద్వేషించిన ఆర్యులు వారిశృంగారాన్ని యెట్లా సహిం

చగలరు? అందువల్ల మ్లేచ్ఛులరతి రసాభాసమన్నారు. అంతేగాని వాస్తవంగా వారికి అనుభావాదులు వికసింతంగాకపోవడం వల్లకాదు. అని అంటారా?

సిద్ధాంతం.

చెప్పుతున్నాను; వాండ్లకూ శృంగారలీలలు వుండవచ్చును. శృంగారలీలలు మీరన్నట్లు వున్నవనే వొప్పుకుందాము. అంతమాత్రాన ఆశృంగారం ఉపాదేయంగా దని అది పరిణతనాయకనిష్ఠమైనప్పుడు ఆనందమేగాక ఉదాత్తభావోన్మీలనాదిరూపమైన ఆనుషంగికఫల ప్రాప్తి కలుగుతున్నదని వివరించాను. అసలింతకూ పశువుల్లో నీచుల్లో అనుభావాదిసామగ్రి వికసితంగాదు. రసాభాసనిరూపణం ఆర్యులు, మ్లేచ్ఛులమీదికోపంవల్ల చేసిందికాదు. పరిణతులు ధర్మరక్షకత్వ ధర్మపరతంత్రత్వాలతో వెలసే బ్రాహ్మణులు కావచ్చును. వైశ్యులు కావచ్చును. శూద్రులు కావచ్చును. ఆర్యేతరులు కావచ్చును. దుష్యంతుడు క్షత్రియుడు. మేఘదూతలో యక్షుడు బ్రాహ్మణుడుగాడు, ఆర్యుడుగాడు. కుమారసంభవంలో పరమేశ్వరుడికి కులమే లేదు.

"వపు ర్విరూపాక్ష మలక్ష్యజన్మతా"

అని కాళీదాసీ అంశం ప్రస్తావిస్తాడు. కనుక ఆర్యులు అభినివేశంవల్ల చెప్పినా రనడం అక్రమం.

తిర్యఙ్మ్లేచ్ఛగతో పివా"

అన్నప్పుడు మ్లేచ్ఛశబ్దం నీచత్వద్యోతకంగాని కులవాచిగాదు. జగన్నాథపండితరాయులవంటివాడు,

" యవనీ నవనీత కోమలాంగీ,
శయనీయే యదిలభ్యతేకదాచిత్

"అపనీతలమేవసాధు మన్యే నవనీ మాఘువనీవిలాసహేతుః."
అని మ్లేచ్ఛస్త్రీరతిని శ్లాఘించాడు. ఆశబ్దం నీచత్వద్యోతకంగాని కుల
వాచిగాదు. కనుకనే సాహిత్యదర్పణకారుడు

"అధమపాత్ర తిర్యగాదిగతే"

అని మ్లేచ్ఛశబ్దంచేత ఉద్దిష్టమైన అర్థాన్ని వ్యాఖ్యాతుల్యంగా
వివరించాడు. మ్లేచ్ఛశబ్దం అధమత్వద్యోతకంగాని కులవాచిగాదు,
అధములైన చిల్లరమనుష్యులకంటె ధర్మసంబంధంగల పరిణతులు
కావ్యశృంగారానికి యెక్కువ వుచితులని జడప్రకృతి మనోజ్ఞత్వం
సాధారణుల ప్రేమమార్ధ్యం భారతీయకావ్యాల్లో అంగంగావుండి
ఔచిత్యవిలసితా లవుతున్నవని సాహిత్యవేత్తల అభిప్రాయం. దీన్ని
నిరూపించాను. పరిణతిలేని చిల్లరమనుషులు బ్రాహ్మణులైనా గూడా
వారు అధములే నని వారిశృంగారం సాహిత్యజిజ్ఞాసల్లో రసాభాసనా
మాన్నే పొందుతున్నదని అంటున్నాను. చిల్లరబ్రాహ్మణుల తక్కిన చిల్ల
రమనుషుల శృంగారం వారికీ భారతీయసంస్కారం లేని చిల్లరమనుష్యు
లకూ యింపుగానేవుంటే వుండవచ్చును గాని అది పరిణతబుద్ధులైన
సాహిత్యవేత్తల జిజ్ఞాసల్లో రసాభాససంజ్ఞనే పొందుతున్నదంటున్నాను.
మానవప్రకృతిలో శృంగారం కామసంబంధి, ఇది ధర్మంమీద నిల్వకపో
యెనా విషయలోలత్వం యెదుర్కొనడంసహజం. ఇక వేరే మధ్య
మార్గంలేదు. ఇక మధ్యమార్గం పరిపోషంలేక సాధారణవిషయ
లోలత్వపర్యవసాయి అయినప్పటిది. ఇది కావ్యానికి అర్హమైంది
గాదు. కామంవల్ల శ్రేయోవిఘాతం క్షోభం విదితమే అయివున్నవి.
శృగారం మిక్కిలి సునిశితమైన దని అది ప్రాకృతులచేతిలో దుర్వ్విని
యోగపడడానికి ఉన్ముఖమై వుంటుం దని కనుకనే శృంగారనాయ
కుడికి అనురక్తలోకత్వలోకోత్తరగుణోత్తరత్వాదులు అవశ్యకమని
అన్న భారతీయసాహిత్యవేత్తల మాటలో అఖండసత్యం గర్భితమై

వున్నదని వ్యాఖ్య చేశాను. వీరరౌద్రాద్భుతశాంతాలకు గూడా ఉత్తమనాయకు డవసరమన్న సాహిత్యవేత్తల అభిప్రాయాన్ని వివరించడం అప్రసక్తం. దాన్ని నాటకాధికరణంలో పూర్తిగా వ్యాఖ్యచేశాను. కనుక ఇక్కడ వదలుతున్నాను కరుణహాస్యభయానక భీభత్సాలకు ఈతీరుగా లోకోత్తరగుణోత్తరనాయకులు ఆవశ్యకులుకారు. యెంతటిక్రూరుడైనా క్లేశాలపాలయితే అప్రయత్నంగానే అయ్యోపాపమంటాము. యెంతటి దుష్టుడైనా చచ్చాడని వినగానే అయ్యో అని విచారం తెలుపుతాము. రావణుడివంటితుచ్ఛుణ్ని అనేకమైన ఆపదలకు కారణమైన వాణ్ని, రాముడు చంపేదాకా ఉత్సాహవంతుడై దీక్షతో వున్నాడు గాని చనిపోగానే విభీషణుడు

"శోక వేగ పరీతాత్మా విలలాప విభీషణః" (వా. రా.)

అని దుఃఖపడ్డట్లు వాల్మీకి ప్రాణిసాధారణస్వభావాన్ని చిత్రిస్తున్నాడు. దుష్టులవిపత్తే యిట్లా జాలిపుట్టిస్తే యిక సాధారణుల విపత్తు జాలిపుట్టిస్తుందని చెప్పవలసిన పనిలేదు. కనుకనే యెంకిపాటల్లోని

" దూరాన నారాజు కేరాయిడౌనో
ఈరోజు నారాత లేరాలపాలో.

సీమసిటు కనగానె సెదరిపోతదిమనసు
కాకమ్మ సేతైన కబురంపడారాజు
దూరాన నారాజు కేరాయిడౌనో
కళ్లకేటో మబ్బు
గమ్మినట్టుంటాది
నిదరల్లె నావొల్లు సీరసిస్తున్నాది
దూరాన నారాజు కేరాయిడౌనో
ఆవు లంబాయంట అడలిపోతుండావి

గుండెల్లో వుండుండి గుబులుబిగుతాాది
దూరాన నారాజు కేరాయిడానో
తులిసెమ్మ వొరిగింది తొలిపూస పెరిగింది
మనసులో నాబొమ్మ మసకమస కేసింది
దూరాన నారాజు కేరాయిడానో. (యెంకిపాటలు)

"ఏగుడికి పోయినా హీనజాతంటారు
ఈశ్వరుడి కేజాలి రాదే చంద్రమ్మ
యెంతపాపం జేసినానే చంద్రమ్మ.
యెండకొండాలేక నిండు సీకటిలేక

ముండ్లలో నేడబోతావే చంద్రమ్మ
ముందు గోదావరున్నాదే చంద్రమ్మ
గోవింద యని నీవు గోదావరిలోబడి.

దేవతల్లో గలిసి నావా చంద్రమ్మ
నే నింక బతికెవున్నానా చంద్రమ్మ (యెంకయ్యా చంద్రమ్మపా॥)

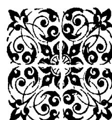
అనేమాటలు జాలిపుట్టిస్తున్నవి.

"గోవుమా లచ్చిమికి కోటిదండాలు
మనిసికైనా లేసి మంచిపోకల్లా
యెంకితో కూకుండి యింతసెపుతుంటే
తనతోటి మనివల్లె తలతిప్పతాది
గోవుమాలచ్చిమికి కోటిదణ్నాలు.

అనేమాటలు అమాయిక తిర్యక్ప్రకృతిని గురించినవి బాగావున్నవి. ఈకరుణాదులకుగూడా కొంతవరకైనా పరిణతిగల నాయకులున్నప్పుడు పరిణతభావోన్మీలనానికి కవికి అవకాశం యేర్పడుతుంది లేదా యెంకి

పాటల్లోవలె వెంకయ్య చంద్రమ్మపాటలోవలె మామూలు యేడ్పే, మామూలు తలపులే వ్యక్తమవుతవి కరుణాదులకు ఉత్తమనాయకుల ఆవశ్యకతలేదు గనుకనే లోకోత్తరగుణోత్తరనాయకులు లేకున్నా పాశ్చాత్యుల ట్రేజడీలనే కరుణభయానకభీభత్సవిశిష్టమైన రూపకాలు శ్రోతవ్యంగా ద్రష్టవ్యంగా వుంటున్నవి. ఈచర్చ యింత కెక్కువ అప్రస్తుతం గనుక చాలిస్తున్నాను. ఉత్తమశృంగారానికి ఉత్తమనాయకులు ఆవశ్యకమని నిరూపించాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో శృంగారాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం

క్షుద్రకావ్యాధికరణం.

చిల్లరకావ్యాలు, క్షుద్రకావ్యాలు.

శృంగారం లోకశ్రేయస్సుకు సంబంధించిందని జగత్సంతతికి ఆధారమైన ప్రవృత్తిధర్మప్రతిష్ఠకు సాధనంగా శృంగారం ప్రవర్తిస్తున్న దని చిల్లరమనుషులు పాత్రలైతే యీఉదాత్తఫలాలుపోయి రసం పరిపోషంచెందక కావ్యం భ్రష్టమవుతున్న దని వ్యక్తంచేశాను. ఈతీరుగా భ్రంశంపొందినవాటికి క్షుద్రకావ్యాలని చిల్లరకావ్యాలని వ్యపదేశం చేస్తున్నాను.

పూర్వపక్షం.

వాచ్యం ప్రధానమైన కావ్యాన్ని క్షుద్రమని సాహిత్యవేత్తలన్నారు. మీరు చిల్లరపాత్రల శృంగారకావ్యాన్ని క్షుద్రమంటున్నారు. ఇది సంప్రదాయ సమ్మతంగాదంటారా?

సిద్ధాంతం.

చెపుతున్నాను. నిజమే అర్థవిచారాన్ని అనుసరించి అవ్యంగ్యమైన కావ్యాన్ని క్షుద్రమన్నారు. కావ్యంయొక్క క్షుద్రత్వం పాత్రలనుబట్టిగూడా నిర్ణయించవచ్చును. ఇట్లా అధమపాత్రనిష్ఠమైన శృంగారానికి రసాభాసమని సాహిత్యవేత్తలు పేరుపెట్టినారు. వారి సంజ్ఞప్రకారం యిది రసాభాసకావ్యమవుతుంది. రసాభాసకావ్యమనే పేరు ఈచిల్లరపాత్రల శృంగారకావ్యాలకు మీకు సమ్మతమైతే దాన్నే

స్వీకరించవచ్చును. నేను వీటిని క్షుద్రకావ్యాలంటున్నాను. అభిప్రాయం వొకటే గనుక పేరుబాధకం గాదంటున్నాను. ధర్మరక్షకత్వంగాని, ధర్మప్రతిష్ఠగాని లేని చిల్లరమనుషులశృంగారం క్షుద్రం గనుక ఆకావ్యం క్షుద్రమంటున్నాను.

క్షుద్రకావ్యాలు.

యెంకిపాటలు మొదలైనవాట్లో చిల్లరపాత్రలశృంగారం గనుక అవి రసాభాసకావ్యాలంటున్నాను. చిల్లరకావ్యం శృంగారరసాభాస కావ్యం, క్షుద్రకావ్యం యీమూడు నేను సమానార్థంలో ప్రయోగిస్తున్నాను. రసాభాసకావ్యమన్న చోట శృంగారరసాభాసమని సమన్వయం. దుష్టుల శృంగారం అత్యంతం దూష్యం గనుక

"కావ్యాలాపాంశ్చవర్జయేత్."

అనే వచనానికి గురి అవుతున్నది. నారాయణమ్మ నాయుడుబావ పాటలో నారాయణమ్మను లేవదీసిన జారుడైన నాయుడుబావకు పరకీయ మీంది రతిని ఆపాట తెలుపుతున్నది. భారతిలో ప్రకటితమైన శ్రీముక్కపాటి నరసింహశాస్త్రికృతి లక్ష్మి అనే కథలో పరకాంత అయిన లక్ష్మిచేతిని ప్రకాశంపట్టుకోని యేమంటావంటే "కొన్నాళ్లకింద అయితే నీతో యెక్కడికైనా వచ్చేదాన్ని యిపుడు వయసుముదిరింది" అని అతడు పోయినతరువాత యేడుస్తుంది. యిట్లాటి తుచ్ఛస్త్రీల తుచ్ఛులశృంగారం

"సన్నాసన్నా గాజూలేవే నారాయణమ్మా నీ
చిన్నాచిన్నా చేతులాకు నారాయణమ్మా."

అని యీఫక్కీ మాటలకూర్పు కొంత సొంపుగావున్నా హేయకోటిలో చేరుతున్నవి. ఇట్లాటిశృంగారానికిదివరకు పేరుపెట్టక విడిచినా యిక్కడ దుష్టశృంగారమని దీన్ని వ్యవహరిస్తున్నారు. తారాశశాంకవిజయం, నారాయణమ్మ నాయుడుబావపాట, ముక్కపాటి నరసింహశాస్త్రిలక్ష్మి, యివన్నీ వకతరకం. చివరనాలుగు నీతిమాటలున్నా వీటికి గ్రాహ్యత్వం

సమకూర్చవు. విషంమీద నాలుగు తేనెబొట్లు వేసినంతమాత్రాన విషానికి విషత్వంబోదు. పైగా తేనెగూడా విషసంపర్కంచేత కలుషిత మవుతున్నది. కనకనే యివి హేయకోటిలో చేరుతున్నవంటున్నాను.

ఇక తక్కినవి చిల్లరపాత్రలశృంగారం గలవి యెంకిపాటలు మొదలైనవి క్షుద్రకావ్యాలన్నాను. వెంకయ్య చంద్రమ్మపాట, ఓరోరి బండోడిపాట మొదలైనవి యెంకిపాటల కోటిలోనివి. ఇవన్నీ ఈచిల్లర కావ్యాలే అయివున్నవి. ఈక్షుద్రకావ్యాలను యెంకిపాటలు మొదలైనవి మచ్చుగా విమర్శించాను ధర్మసంబంధం యెంకికి నాయుడుబావకు యెంకయ్యకు చంద్రమ్మకు కవి వ్రాయక పోయినా ఉన్నదనుకోగూడదా అంటే అది అసంబద్ధం. వ్రాయకపోతే ఉన్నదని యెట్లా అనుకోవడం? అట్లయితే అసలు కావ్యం వ్రాయకుండానే వ్రాశాడను కోవచ్చు. కనుక అవి అసంబద్ధపుమాట లంటున్నాను. యెంకీనాయుడూ సంస్కారంలేని చిల్లరమనుషులని యింకా ముందు నిర్ణయించబోతున్నాను. యెంకమ్మ చంద్రమ్మపాట మొదలైనవి యెంకిపాటలు యిట్లానే సాధారణనాయకుల శృంగారంగల "చెన్నపట్టణంలో" వంటినవలలు, భారతి పత్రికలో ఆకోటిలోని "పరీక్ష" వంటి కథలు చిల్లరకావ్యాలని వ్యక్తపరచాను. భగవంతుడిమీది రతి, శిశుప్రేమ, ముగ్ధప్రకృతిప్రేమ, ఉత్తములభావదశాశృంగారం వీటికన్నిటికీ భావధ్వని అని సాహిత్య సంప్రదాయంలో పేరు. భావకావ్యమని కూడా అనవచ్చును. ఈ భావకావ్యాలు ఖండాఖండభేదంతో (మహాకావ్యమని ఖండకావ్యమని భేదంతో) ఉదాత్తకావ్యకోటిలోనే భారతీయసంప్రదాయాన్ని అనుసరించి చేరుతున్నవి.

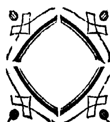
భారతిలోని వెంకటేశవచనాలు, కృష్ణకర్ణామృతం, సౌందర్యలహరి, ఋతుసంహారం, సూర్యశతకం, మూకవిరచితమైన మూకపంచాశతి, ధూర్జటి కాళహస్తిశతకం, ఇవన్నీ భావకావ్యకోటిలోవి. నేటికా

లఘుకావ్యాల్లో కొమాండూరి కృష్ణమాచార్యకృతి పాదుకాస్తవం భారతిలోని గౌతమీస్రవంతి, వడ్డాది సుబ్బారాయకృతి భక్తచింతామణి, యివన్నీ భావకావ్యాలే అయివున్నవి. పరకీయారతిగల రసాభాసం వర్జ్యమని అదే అనుచిత శృంగారమని దుష్టమని యిట్లాటి దోషంలేని చిల్లరజానపదులశృంగారం జింకలు పక్షులు తుమ్మెదలు మొదలైనవాటి శృంగారం కొంతవరకు ఆస్వాద్యమే నని యిదివరకు వ్యక్తపరచాను. కనుకనే

> "రసభావౌ తదాభాసౌ
> భావస్య ప్రశమోదయౌ,
> సంధిశ్శబలతా చేతి
> సర్వేపి రసనాద్రసాః. (సాహి)

అని అన్నారు. ఇట్లా చిల్లరజానపదుల శృంగారం జింకలు మొదలైన వాటి శృంగారం కొంతవరకు ఆస్వాద్యం గనుకనే కావ్యంలో అంగంగా స్వీకరించా రని అదే ప్రధానమైతే ఆకావ్యం ఉదాత్తభావోన్మీలనాన్ని, ఆనుషంగిక ఫలప్రాప్తిని కోల్పోయి క్షుద్రమవుతుందని యిదే చిల్లరశృంగారమని విశదంచేశాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో క్షుద్రకావ్యాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయనమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం

అనౌచిత్యాధికరణం.

అనౌచిత్యం.

ఈకాలపు శృంగారం యీతీరుగా ప్రాయికంగా చిల్లరశృంగార మని అది ప్రతిపాదితమైన కావ్యం చిల్లరకావ్యం క్షుద్రకావ్య మని నిరూపించాను. ఇదిగాక అనౌచిత్యమనే దోషం కూడా యీకాలపు కృతుల్లో కనబడుతున్నది. ప్రకృతిభేదాన్ని అనుసరించి చేష్టాసంభాష ణాదులను ప్రతిపాదించడం ఔచిత్యం, ఇది చెడెనా రసభంగమవు తున్నది. యీసంగతినే

"అనౌచిత్యా దృతేనాన్యత్ రసభంగస్య కారణం."

(అనౌచిత్యంకంటె రసభంగానికి వేరే కారణంలేదు) అని ఆనం దవర్ధనుడు చెప్పుతున్నాడు. ఔచిత్యం చెడితే వైరస్యం కలుగుతుంది. అనౌచిత్యం అందుకే రసభంగహేతువని సాహిత్యవేత్త లంటున్నారు.

" ఓహెూ ! శ్రీరాముడిహస్తాలకు ఉపచరిస్తున్న యీ
గోపీధమ్మిల్ల కుసుమమాలలనురచించే ఆఅయోధ్యా
నగరపు పుష్పలావికలభాగ్య మేమనవచ్చును. "

"ఆ అయోధ్యలో శ్రీరాముడి పదస్పర్శ ప్రతిదినమూ
అనుభవించే ఆకృష్ణవేణి పుణ్యాపరిపాకమహెూ !
అలోకసామాన్యంగదా. మనోహరమైన రాముడి
వేణునాదం చెవులబడగానే పరవశలై పరుగెత్తివచ్చి

ఆయన హృదయాన హృదయం జేర్చి సాకే-
అయోధ్యాభామిను లెంత తపస్సుజేశారో."

అని వర్ణించేటప్పుడు కృష్ణవేణి మీాదిశ్లేష, పుష్పలావికలకృతార్థత గోపీధమ్మిల్లమనోజ్ఞత్వం, వేణుగానమహిమ, భామినుల పారవశ్యం, ఇవన్నీ యెక్కడికక్కడికి ఆహ్లాదకరంగానే వున్నా కొంచెమాలోచిస్తే యిదంతా అసంబద్ధ ప్రలాపమని తెలుతుంది. కృష్ణానది అయోధ్యలో వుండడమేమిటి? ఉన్నా

"నరామః పరదారాంశ్చ చక్షుర్భ్యామపి పశ్యతి." (వా. రా)
(రాముడు పరదారలను కండ్లతోగూడా జూడడు.)

అని వాల్మీకి అమృతుణ్ని చేసిన రాముడికి పరకాంతాస్పర్శమనే వ్యం గార్థమేమిటి? అయోధ్యలో గోపికలేంది? ఉన్నా ఆగోపీధమ్మిల్లాలతో శ్రీరాముడి కేమి పని? రాముడు వేణుగానానికి ప్రసిద్ధుడా? అయినా ఆయనమీాద భామినులుపడి పరవశలు కావడ మెంత అసత్యం? అని ఆమాటల్లోవుండే అసంబద్ధతలు స్ఫుటపడతవి. రాముడికి పరకాంతాస్పర్శ అనుచితం. అయోధ్యలో కృష్ణానదివున్నదనడం అనుచితం. ఇట్లానే తక్కినవన్నీ అనుచితాలు. దేశానికి, కాలానికి, పాత్రకు, ఉచితంగాని పై అసంబద్ధతలు కొంచెమైనా వివేకం వున్నవాండ్లకు రోతపుట్టించక మానవు. అందుకే అసంబద్ధతతో నిండిన పైమాటలవంటి మాటలు రసవంతంగావున్నట్లు స్థిరపడడానికి స్థిరమైన బుద్ధిహీనత్వం వుండవలెను. కనుక అనౌచిత్యంవున్నా అది తెలియకుండా ఉండడానికి బుద్ధిహీనత్వం అవసరం. వివేకవంతులకు అనౌచిత్యం రోతపుట్టిస్తుంది. దేశభేదం, కాలభేదం, పాత్రభేదం, అవస్థాభేదం వీటి నన్నిటినీ వివేకంతో పాలించి నప్పుడే కావ్యం ఔచిత్యవంతమవుతుంది. లేదా అనౌచిత్యం పాలై భ్రష్టం కాగలదు. ఈకాలపుకావ్యాల్లో యీ అనౌచిత్యం తరుచుగా కనబడుతునే వున్నది.

వనకుమారి అనే ఖండకావ్యంలో ఒకక్షత్రియుడు రాజ్యం గోలుపోయి అడవిలో తనకూతురితో నివసిస్తుంటాడు. తండ్రినితప్ప ఆపిల్ల మరి యేపురుషుణ్ని యౌవనం వచ్చేదాకా యెరగదు. ఆపిల్ల గొఱ్ఱెలుకాస్తూ కొండలోయల్లో తిరుగుతుంటే ఒకక్షత్రియకుమారుడు కనబడతాడు. తరువాత కొన్నాళ్లకు యిద్దరూ పెండ్లాడతారు. వనకుమారి తండ్రి చచ్చి పడివున్నసమయాన 'వనకుమారి ఒకపక్కన నిద్రిస్తుంటే యీక్షత్రియుడు

"సరసీలోలతరంగడోలలశరచ్చంద్రాంశు పూరంబురా
వ్యరమం జిల్కగ బాలశైవలపుదీవల్ గ్రాలునున్నాబ్నుప్వనా
నెరయుందూగు మరాళబాలికవలెన్ నిర్మాయికాస్యంబుతో
హరిణీలోచన నిద్రపోయెడిని."

అని.

"మంజిమజిల్కు కపోలపాళుల జికురములాక్రమించ సరసీరుహలోచన."

అని ప్రియురాలిని వర్ణిస్తాడు. వర్ణించి

"ఈ, రాజమనోహరాస్యకరిరాజసమంచితయాన ప్రేమకున్
భాజనమైధరాభరణ భవ్యసుఖంబుల నెల్ల నేడె నం
యోజనముం బొనర్తు"

అని అంటాడు.

ఈచావుదశలో ఈతడి మన్మథవికారం మిక్కిలి రోతగదా. అందులో రాజులు గొఱ్ఱెలు గాస్తున్నారడం అవివేకం. రాజ్యమంతా పోయి అడవికి వస్తూ గొఱ్ఱెలునెత్తినపెట్టుకొని రాజువస్తాడనడం అంతకంటె అవివేకం. ఇట్లాటి అప్రశస్తాలు దేశాన్ని పాత్రాన్ని దశను తెలిసికొన్నవివేకంతో వ్రాసిన అంశాలుగావు.

ఇట్లానే షేక్స్పియరు నాటకాల్లో తండ్రినితప్ప పరపురుషుణ్ని యెరగకుండా వున్న ఒక కన్య కథ వున్నది. దాన్ని అనుకరించవలెననే వుత్సాహంలో వసుమారికర్తకు వివేకంపోయింది. ఇట్లానే మరి కొందరు పాశ్చాత్యులను మొదలైనవారిని అనుకరించబోయి పులుముడు అయోమయం చిల్లరశృంగారం వీటితో కూడిన క్షుద్రకృతులు రచించారు. వసుమారికర్త యింకా భారతవర్షానికి పాత్రలకు తగని వ్యవస్థాచేష్టలు తగిలించి కావ్యాన్ని అనౌచిత్యంపాలుచేశాడు. దీంట్లో పాత్రలు ఒకరితోనొకరు మాట్లాడేటప్పుడు, యేకాంతంగా మాట్లాడేటప్పుడు ఆఅవస్థకు ఆ ప్రకృతికి తగని అనౌచిత్యాలింకావున్నా గ్రంథవిస్తరభీతిచే చర్చించక వదులుతున్నాను. కూచినరసింహాకృతి వనవాసిలో పావకుడు బాల్యంగడవగానే వనంలోకి పోయి సన్యాసిఅవుతాడు. ఇతడికి చిదానందుడు గురువు. వనంలో తిరుగుతుంటే ఒక దేవదూత కనబడతాడు. మర్రిచెట్టుకు చిన్నకాయలుంటే ఆసంగతినిగురించి జిజ్ఞాస ఆరంభిస్తాడు. చిరకాలంనుండి ఉపనిషత్కర్తలు, బాదరాయణుడు, బోధాయనుడు, భారతవర్షాగణ్యులను బ్రహ్మతేజస్సుతో నింపిన యెందరో మహాతపశ్శాలులు, తెలిపిన కర్మతత్వం బ్రహ్మతత్వం,జీవాత్మ పరమాత్మల భేదాభేదం, శమదమాది వైరాగ్యసాధనసంపత్తీ యివన్నీ జగద్విదితమై వుండగా,యీసన్యాసి అవన్నీ తెలియక లావుకాయ యెందుకుపుట్టలేదనే వేదాంతవిచారణ చేస్తున్నాడు. ఇట్లాటిదాన్నే చొప్పదంటు శంక అని మన ఆంధ్రదేశీవువిజ్ఞులు అంటారు. గురువు శిష్యుడికిఉపదేశిస్తుంటే అదంతావినక బర్రెదూడ చొప్పదంటుతినడంచూచి యీతపొడుగుదంటు ఆ కాస్త దూడకడుపులో యెట్లాపడుతుందని శంకించాడట. ఈమర్రికాయ శంక ఆరకంలోనే చేరుతున్నది. ఈసన్యాసి లావుకాయలేకాస్తే మనుషులుమీదపడిచావగా అని మర్రికాయశంకకు దేవదూత సమాధానం చెప్పుతాడుకాని లావాటికాయలుకాసే పెద్దచెట్లెన్నో వున్నవి. బెజ

వాడలో గవర్నరుపేట రోడ్డుమీద వీటిని చూడవచ్చును. కొబ్బరిచె ట్లకు లావాటికాయలున్నవి. ఈసన్యాసి యెంతటివాడో ఆదేవదూత అంతటివాడు. భారతవర్షకథలో ఇట్లాటి అవివేకి సన్యాసులను చెప్పడం అవివేకం. ఇంతకూ విచారిస్తే వీరు భారతవర్షీయులు కా రని తెలిసింది. ఆంగ్లభాషలో హర్మిటును జూచి వ్రాశానని కృతికర్త వ్రాశాడు. పాశ్చా త్యసన్యాసులకు పాశ్చాత్యనామాలేవుంచి వారిని ఆదేశస్థులుగానే చెప్పితే ఉచితంగా వుండేది. ఇట్లాటి సన్యాసులవర్ణించిన ఆదేశవు పార్శ్వలుకవి అనౌచిత్యానికి పాలుగాలేదు కాని వనవాసికర్త బ్రహ్మ విజ్ఞానంతో విలసిల్లిన నైమిశారణ్యాలవంటి భారతవర్షపు అరణ్యాలను భారతవర్షపు నామాలను ఆయూరోప్పాత్రలకు తగిలించి కావ్యాన్ని అనౌచిత్యం పాలుకావించాడు. ఈదేవదూతా పావకుడూ తుషాదుడి యింటికి ఆతిథ్యానికిపోతే వీండ్లిద్దరినీ వంట యింట్లోకిబంపి మెతుకులు మీఅంతట మీరు గీరుకొని తిని నీళ్లుదాగిపోండి అని సేవకుణ్ని వారికి కావలిపంపుతాడు. పదినిమిషాలే తిననియ్యవలెను పదకొండవనిమి షాన వాండ్లను బైటికి కిసాగనంపవలెను అని అంటాడు. భోజనంచేసే టప్పుడు కొంద రాలస్యంగా తింటారు. కొందరు తొందరగా తింటారు. నెయ్యి యెక్కడవున్నదో మజ్జిగ యెక్కడవున్నవో యెట్లా తెలుస్తుంది. ఇట్లాటి ఆతిథ్యం భారతీయులకు అత్యంతం అనుచితం. పా శ్చాతుల్లో రొట్టె ముక్కలు మొదలైనవి ఆబల్లమీదనే పడి వుంటవి. ఆబల్లమీదనే గ్లాసుల్లో నీళ్లుంటవి గనుక యిది సరిపోతుంది కాని దీన్ని భారతీయపాత్రలకు తగిలించడం ఉచితంగాదు. కథలు తర్జు మాచేయవచ్చును కాని యీతీరుగా గాడిదెకుమెద్దుతోక తగిలించి నట్లుపాశ్చాత్యజీవితానికి భారతవర్ష నామాలను స్థలాలను తగిలించి కావ్యాన్ని అనౌచిత్యం పాలుచేయడం వివేకంమాలినపని.

వేంకటపార్వతీశ్వరుల మాతృమందిరం, శ్రీరాం రామబ్రహ్మ,

కృతి వాసంతిక యిట్లానే దేశకాలాలతో సంబంధం లేకుండా అనౌచిత్యంపాలై వైరస్యాన్ని కలిగిస్తున్నవి.

వైరస్యానికి హేతువులు తెలిపినాను. నేటికాలపుకావ్యాల్లో అందులో ఇంగిలీషుసంపర్కం తలిగినకావ్యాల్లో యీ అనౌచిత్యదోషం హెచ్చుగా కనబడుతున్నది. యెంకిపాటలు మొదలైనవాట్లో అనౌచిత్యం కనబడుతున్నది. అనౌచిత్యం వివరిస్తాను. యెంకయ్య చంద్రమ్మ పాట మొదలైనవాటికి యీవిచారణను అన్వయించుకోవలెను. నాయుడుబావ తోట వ్యవసాయం మొదలైనవి చేసుకునే ఒకజానపదుడు. గురుజనసేవ, విద్యాగోష్ఠి యిట్లాటివల్ల కలిగిన సంస్కారంలేనివాడు.

" రామకుష్టా యని
సీకలై పోవాలి "
" గోవుమా లచ్చిమి "
" జాము రాతిరియేళ
సెందురుణ్ణి తిట్టు
సూరి యుణ్ణీతిట్టు
కూకుండనీదు "

అని నాయుడు మాట్లాడుతాడు. సంస్కారంగలవాం డ్లెవ్వరూ ఇట్లా మాట్లాడరు. రామకృష్ణా అని, చీకలై, మహాలక్ష్మి, మాలక్ష్మి, జాముమరాత్రివేళ, చందురిణ్ణి, సూర్యుణ్ని, కూచోనియ్యాదు అని యీతీరున అంటారు. చదువుకోని కమ్మకమ్మరి మొదలైన తెగలవారు పైవిధంగా మాట్లాడుతారు. ఆకోటిలోనివా డితడని కృతి తెలుపుతున్నది. పైమాటలవల్ల యితడు చదువు మొదలైనవాటివల్ల కలిగే సంస్కారంలేని మనిషి అని స్పష్టపడుతున్నది.

"తోటకాడేవుండు తోరగొస్త
నీకోసరమె సెప్పుతాను.

వొంకపోగానే మావోడొస్తడమ్మా
అద్దములో సూత్తుంటె
సెందురూడా
మద్దె సెంద్రుడెరునకు పెద్దమనిసి
సుక్కేక్కడున్నాదో."

అని యీతీరున నాయుడిమాటల రకపుమాటలే మాట్లాడే ఈ యెంకి కూడా చదువు మొదలైనవాటివల్ల కలిగే సంస్కారంలేని మనిషి. అని స్పష్టపడుతున్నది. ఇట్లాటి అపరిణతుడికి

" ఒక్క సేనే నీకు నా యెంకీ
పెక్కునీవులు నాకు నా యెంకీ.
ఇన్ని పొంకాలున్న యెంకివే నీవు
ఇంత నాగుండెలో యిమిడిపో లేదా
మాటలో మనసులో మంచిలో యెంకి
సొగసు నీవొనారె అగపడవనాకు."

అనేమాటలు అనుచితం. అవి అపాత్రలదశకు తగనివి. దేశకాలావస్థాప్రకృతులకు విరుద్ధంగావున్నవి. కనుక నే అనౌచిత్యమంటున్నాను. ఇట్లానే నాయుడికోటిలోనే చేరి పరిపాకం లేని నాయికకు

" గాలికైనా తాను కౌగిలీనన్నాడు "
" వోసూపె వోరూపె వోనవ్వొరాజా
యిన్నింట పోవాలె యెటుసెదిరినాదో
అద్దములో నారాజ అంతనీరూపు
ఇంత ముత్తెములోన ఇరికె నేలాగు."

అనేవి అనుచితాలు. ఈవిషయంలో సహృదయుల అంతఃకరణమే ప్రమాణం. ప్రాకృతులకు పరిణతులకు స్థూలరూపంలో భేదం

యెట్లావున్నా, మనః పరిణతిలో మటుకు ప్రస్ఫుటభేదం వ్యక్తమవుతు న్నది. జలం యొక్క ద్రవశిలావాతావస్థలు మెరుపులు మొదలైన భౌతికపరిణామాలు, వాక్కు, వాగ్విశేషాలు అంతఃకరణవృ లలు ఇవన్నీ ప్రాకృతులకు అజ్ఞాతంగా గోచరిస్తున్నా స్థూలదృష్టితో ప్రవర్తిస్తుంటారు. కాని పరణతుల కివి వొక్కొక్కటే అనేకవిధమైన విచారణలకు విషయాలై సత్యాన్వేషణపరాయణులనుచేస్తున్నవి. యేక రూపంయొక్క భిన్నత్వాలుతిరిగి అభిన్నత్వాలఐక్యం వాయువుయొక్క విభుత్వం,అశ్లేషాయోగ్యత్వం ఇవన్నీ పరిణతబుద్ధుల మనోవ్యాపారాల విషయాలు. కనుకనే ఇవి ఈయెంకిపాటలనాయకులకు అనుచితమని ఈ అన్మౌచిత్యం గోరుచుట్టుమీద రోకటిపోటువలె క్షుద్రత్వానికి తో డయిందని చెవుతున్నాను.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా, కావ్యంలో

"భటవృత్తివాడవై పల్కితి విట్లు
కామభూపతిపాద కమలంబులాన
కరిచేత తొక్కింతు గట్టిగా నిన్ను
భట్టువాడవుగాన బ్రతుక నిచ్చితిని.
... ...
మశకాళి తేనెలో మడిసినరీతి
మిడుతలు చిచ్చులో మిడిసిపడ్డట్లు
మాచేత చచ్చును మన్నెలుబలము." (పల్నాటివీరచరిత్రం)

అని నాయకురా లన్నట్లు శ్రీనాథుడువ్రాశాడు. అయితే నాయకురాలు ఆభాష మాట్లాడిం దని యెవరనగలరు? కవి అట్లా వ్రాస్తాడు. కవిశిల్పిం ఆతనికిష్టమైన భాషలోవ్రాస్తాడు. అది ఆపాత్రలభాష అని అనుకోగూ డదు. కనుక రామకృష్ణాయనీ "సీకమై, లచ్చిమి, సెందురుణ్ణో, సూరి యుణ్ణి" అని యీతీరున కవి వ్రాశాడని అవే నాయకుడిమాట లని

అనుకోగూడదు. కనుక ఆమాటలు ఆధారంగా నాయకుడు సంస్కారంలేని మోటువాడని నిశ్చయించలేము. అని అంటారా ?

సిద్ధాంతం.

వ్రాస్తున్నాను ; ఈఅనౌచిత్యాని కెట్లావున్నా మెంకిపాటలు యెంకయ్య చంద్రమ్మపాటలు ఇట్లాటివాటి క్షుద్రకావ్యానికిగూడా వీటినాయకులు సంస్కారహీనులని చిల్లరమనుషులని విశదపడడం అవసరం గనుక మెంకిపాటలు ఉదాహరణంగా ఈవిషయం వివరిస్తాను. శ్రీనాథుడు "కవిసార్వభౌముడ ఘనతగన్నట్టి, శ్రీనాథుడనువాడ శివభక్తిపరుడ" అని తన కావ్యభాషను అంతటా ప్రదర్శిస్తాడు. ఈ భాషనే పాత్రలకుగూడా వాడుతాడు. అప్పు డది కవిభాషగాని పాత్రభాషగాదని స్పష్టంగా తెలిపిన వా డవుతున్నాడు. అదిగాక కవిభాష

> " ప్రభువులలో మా ప్రభువులును కవులూ రసికులూ అయిన శ్రీ శ్రీ శ్రీ రాజా వెంకటాద్రి అప్పారావు బహద్దరుగారు యీపాటలు విని ఆనందించేవారు వారి వంశ మాచంద్రార్కమూ నిలుచుగాత మని పరమేశ్వరుని ప్రార్థిస్తున్నాను. మా ప్రెసిడెంటుగారు శ్రీయుత కోలవెన్ను రామకోటీశ్వరరావుగారి ద్వారా వారి దయకు బదులు నావందనము లర్పిస్తున్నాను."

అని కవి తన భాషను ఉపోద్ఘాతంలో వ్రాశాడు.

"వస్తుండగా" (ఉపోద్ఘాతం.)
"సీటిగొస్తావుంటె" (మెంకిపాట.)

అని యిట్లా కవిభాషా పాత్రభాషా భిన్నంగావున్నవి. ఇంతకూ మెంకిపాటల్లో పాత్రలే మాట్లాడుతారు కనుక యీపాటల్లో వున్నది పాత్రభాషే నంటున్నాను.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా; నాటకాల్లో రాజులు సంస్కృతం వాడుతారు. అయితే ఆరాజు సంస్కృతం మాట్లాడుతాడని అర్థమా? నాటకంలో కవిచేప్పేది వుండదుగదా. అంతా పాత్రలసంభాషణమేగదా. అయినప్పటికీ ఆసంభాషణలవల్ల అది ఆపాత్ర నిత్యవ్యవహారంలో వాడేభాష అని నిశ్చయించలేకున్నాము. అది కేవలం కవిసమయాన్ని అనుసరించి యేర్పడ్డభాష. కనుక పాత్రలసంభాషణం అన్నమాత్రాన అది వారినిత్య వ్యవహారభాష అని చెప్పలేము కనుక.

"కూకుండనీదు
సెందురుణ్ణి"

ఇవి నాయకుడి నిత్యవ్యవహారభాష అని నిర్ణయించలేము. ఆమాటలవల్ల అతడు చదురాని మోటువాడనడం సాధ్యసమమనే హేత్వాభాసం. నీడద్రవ్యం, చలనమున్నది గనుక; అనే ఉదాహరణంలోవలె ఋజువుచేయవలసిన ఒకఅంశానికి అట్లానే యింకా ఋజువుచేయవలసిన మరియొకఅంశాన్ని హేతువుగా చెప్పడం సాధ్యసమం. ఇట్లాటిదాన్నే Fallacy of Undue Assumption అనిపాశ్చాత్యతార్కికులంటారు. ఇక్కడ నాయుడు చదువురానివాడనడం ఋజువు చేయవలెను. "కూకుండనీదు సెందురుణ్ణీ" ఇవి ఆతని నిత్యవ్యవహారభాష గనక అనడం హేతువు. ఇవి అతడినిత్యవ్యవహారభాష అనడం కూడా ఋజువుకావలసిన అంశమే. అది ఇంకా ఋజువుకాలేదు. కనుక ఇట్లాటిదాన్ని సాధ్యసమమనే హేత్వాభాసమని నైయాయికులు నిరూపించారు. ఈతీరుగా హేత్వాభాసాన్ని హేతువుగా స్వీకరించి నాయకుడు చదువురాని మోటువాడంటే మేమొప్పుకోము అని అంటారా?

సిద్ధాంతం.

చెప్పుతున్నాను; నాటకంలో పాత్రలసంభాషణం పాత్రల నిత్య

వ్యవహారసంభాషణం కాదనడం అసంబద్ధం. పాత్రలకు ఉచితమైన భాష వుండవలెననే ఉద్దేశంతోనే రాజు మొదలైనవారికి సంస్కృతం నీచులు మొదలైనవారికి ప్రాకృతభేదాలను తత్తద్దేశాల ననుసరించి చెప్పవలె నని భారతీయసాహిత్యవేత్త లంటున్నారు.

"దేశభాషాక్రియావేష లక్షణ్యాః స్యుః ప్రవృత్తయః,
లోకాదేవావగవ్యాతా యథౌచిత్యం ప్రయోజయేత్."
"పిశాచాత్యంతనీచాదౌ పైశాచం మాగధం తథా,
యద్దేశ్యం నీచపాత్రం తు తద్దేశ్యం తస్యభాషితమ్. (సాహి)

(దేశభేదంచేత భిన్నమైనభాష చేష్ట వేషం ఇట్లాటి నాయకవ్యాపారాలు ప్రవృత్తులు. వీటిని లోకంవల్ల గ్రహించి ఔచిత్యాన్ని అనుసరించి కూర్చవలసింది. పిశాచాలకు అత్యంతనీచులకు పైశాచం మాగధం, ఉపయోగించవలెను. నీచపాత్రం యేదేశానికి సంబంధించి వుంటే ఆదేశభాష ఆపాత్రానికి వాడవలెను.) అని అన్నారు ఈతీరున ఆ ఆ దేశాల పాత్రలభాష తత్తద్దేశాల నిత్యవ్యవహారంలో సిది గాదనే అభిప్రాయం అవివేకమూలమని స్పష్టపరచాను. యెంకిపాట ల్లోది నాయుడిబావభాషే. ననడానికి నాటకప్పాత్రలభాష నిత్య వ్యవహారభాష కాదనే అద్దుకారణాన్ని తోసివేస్తున్నాను. రాజులు మొదలైనవారు సంస్కృతం నిత్యవ్యవహారంలో వాడుతారా అంటే సంస్కృతం ఒకవేళ వాడితే అట్లానేవాడుతారని సమాధానం. ఛందస్సు వల్లయేర్పడేక్రమంఅడావుడి,వ్యత్యాసం మొదలైనవితీసివేస్తే సంస్కృతంమాట్లాడేటప్పుడు ఆభాషే మాట్లాడుతారంటున్నాను. అంటే నోరు తిరక్కపోవడం మొదలైన దోషాలు లేనిదశలో ఆసంస్కృతమే మాట్లాడుతారని అభిప్రాయం. ఈనాయుడు తెలుగుదేశస్థుడే గనుక అతడు తెలుగుమాట్లాడుతాడా మాట్లాడడా అనే విచారణే లేదు. ఛందస్సు అడావుడీ వ్యత్యాసం మొదలైనవి తీసివేస్తే అతడికి అతడిదేశ

భాగంలో అతడిదశకు సిద్ధమైన భాషనే మాట్లాడినా డని అనుకోనడం కంటె, వేరే మార్గం లేదు. "రామకృష్ణా! చందురిణ్ణి" అని అన వలసివుండగా రామకుష్ట, సెందురిణ్ణి అని యిట్లా, అనడం ఛందస్సు కక్కుఱితిగాదు చంధస్సు అడ్డావుడీగాదు. అది అతనిభాష కాదనడానికి మరే హేతువులు లేవు కనుక అవి నాయకుడి భాషే నని నిర్ణ యిస్తున్నాము.

ఆక్షేపం.

అవునయ్యా; యెంకయ్య చంద్రమ్మపాటలోవలె కవిదే ఆభాష అంటాము. అప్పుడు పాత్రల నిత్యవ్యవహార భాష అనేవాదం పోతుంది గదా. పాత్రలది ఆభాష కాకపోవచ్చును. కవి తనభాషను పాత్రలకు ఆరోపిస్తున్నాడు. కనుక పాత్రలు అపరిణతు లనడం నిల్వదు అని అంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను; కవిది ఆభాషఅయితే అది అతడి నిత్యవ్యవ హారభాష అంటారా? అప్పు డతడు అది నిత్యవ్యవహారభాషఅయిన అపరిణతవలయంలో చేరుతున్నాడు. ప్రకృతివైపరీత్యంవల్ల అను చితమైన భావాలు ప్రక్షిప్తా లనవలసివస్తుంది. ఇక అపరిణతుడైన కవికి పరిణతనాయకసృష్టి అసంభవం గనుక నాకు విప్రనత్తి లేందటు న్నాను. అతడు అసాధారణుడు, కనుక ఆభాషలోనే పరిణతభావాలు అతడికి ఉత్పన్నమైనవంటారా? దేశకాలప్రకృతులతో సంబద్ధంకాని అసాధారణత్వం ఔచిత్యవిచారణనుండే దూరమవుతున్నదని చెప్పుతు న్నాను. కనుక యిక్కడ అట్లాటి దాని విచారణేలేదు. అవునయ్యా; ప్రకృతిచేత ఉచితుడు అయినా అతడు ఆభాషను కావ్యంలో వాడ

వలెనని సమయమేర్పరుచుకొన్నాడు, అది అతడి సామయికభావ, దాంట్లోనే రామాయణాదులుకూడా వ్రాస్తాడు, అని అంటారా? అది ప్రత్యక్షవిరోధం గనుక అనౌచిత్యమంటున్నాను. అపరిణతనాయకులకు పరిణతశబ్దార్థాలు, ప్రవృత్తి, తగిలించడం వలె పరిణతనాయకులకు అపరిణతుల శబ్దార్థాలు ప్రవృత్తి తగిలించడం ప్రత్యక్షవిరోధం గనుక ఘట్టకుటీప్రభాతన్యాయంచేత అనౌచిత్యమే యెదురొ్కంటున్నది. పరిపాకవత్వ్రిభవత్వరూపమైన శబ్దార్థపరిణతి నెవరు వారించగలరు? పాత్రలకు తగిలించకుండా కవే ఆభాషలో సామయికంగా పరిణత భావాలు ప్రదర్శించినప్పుడే మంటారంటే కవియొక్క ఆసమయమే అనౌచిత్యం పాలైందంటున్నాను. కనుక అనౌచిత్యం తప్పని దవుతున్న దని చెప్పుతున్నాను.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా; కవివిషయం మాకావశ్యకంగాదు. ప్రకృతి వైపరీత్యం గాని, విరోధంగాని యిక్కడలేదు. కవి ఔచిత్యాన్ని ప్రదర్శించాడు. దాన్ని తెలుపుతున్నాము. నాయుడు సంస్కారవంతుడే అయినా యెంకి చదువవల్ల కలిచే సంస్కారంలేని మోటుమనిషి. యెంకితో కలుస్తు న్నాడు గనుక యెంకిభాష మాట్లాడుతున్నాడు. ఇందులో యెంకే ప్ర ధానం. అందుకే యెంకిపాటలని దీనికి పేరుపెట్టినారు. దీంట్లోది యెంకి భాషగాని నాయుడిభాషగాదు. హనుమంతు డిట్లానే రామలక్ష్మణులతో సంస్కృతం మాట్లాడుతాడు. కాని హనుమంతుడిభాష సంస్కృతం గాదుగదా. నాటకాల్లో సయితం కార్యసందర్భాన్ని అనుసరించి యీతీ రున భాషావ్యతిక్రమం జరగడం కద్దు. అందుకే

"కార్యతశ్చోత్తమాదీనాం కార్యో భాషావ్యతిక్రమః"

(కార్యసందర్భాన్ని అనుసరించి ఉత్తమాదులకు నయితం భాషా వ్యతిక్రమం చేయవలసివుంటుంది) అని దశరూపకకర్త అంటున్నాడు. దీన్నే సాహిత్యదర్పణకర్త ఉదాహరించిన ఘట్టంలో వ్యాఖ్యాత

"ఉత్తమస్య రాజాంతః పురచారిత్వే మాగధీ"

అని ఉత్తములకు కొన్నిచోట్ల ప్రాకృతభాషను వాడవలె నని అభిప్రాయం తెలిపినాడు. యెంకితో కూడేసందర్భం గనుక నాయుడు యెంకి భాష మాట్లాడినాడు. కనుక అది నాయుడిభాషగాదు. అందువల్ల

"సెందురిణ్ణి, కూకుండనీదు, రామకుష్ట"

అని యిట్లాటి మాటలు మాటలాడినాడన్నమాత్రాన అతడు చదువు రాని సంస్కారహీను డనడానికి వీలులేదు. అని అంటారా ?

సిద్ధాంతం.

వివరిస్తున్నాను; యెంకితో మాట్లాడే సందర్భం గనుక యెంకి భాష మాట్లాడినాడని నాయుడు సంస్కారవంతుడే నని అంటే ఒప్పు కోము. యెంకితో మాట్లాడని యేకాంతసందర్భాల్లోగూడా అత డీభాషనే మాట్లాడినాడు. అక్కడిమాటల రూపమేగాక అభిప్రాయం గూడా సంస్కారహీనులైన మోటువాండ్ల అభిప్రాయదశను దాటజాల లేదు.

"యాడుంటివే యాడుంటివే
పూతోరిపందిట్లో సీతాయిమెల్తుంటె
సీతళుకుగేపకాన నాతలతిరిగిందోలె
మెళ్లోపూసాలపేరు, తల్లోపూవులవేరు
కళ్లెత్తితేసాలు కనకాబిసేకాలు."

అని మొదలయిన మామూలు ప్రాకృతశబ్దార్థాలు వ్యక్తమవుతవి. ఇట్లాఅంతటా యేకాంతంగా మాట్లాడేటప్పుడు చదువురాని శబ్దార్థాలనే వెలువరిస్తాడు.

"నీవెల్లిపోయినావంటే పచ్చినై"

అని యీతీరున చదువుకోనివాండ్ల శబ్దార్థాలనే వ్యక్తపరుస్తాడు గనుక చదువురాని మోటువాడంటున్నాను.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా, అట్లా మాట్లాడవలె నని మాట్లాడినాడు అంతే గాని అతడు పరిణతుడేనంటూరా?

సిద్ధాంతం.

చెప్పుతున్నాను; అతడు ఆతీరున కృత్రిమంగామాట్లాడినాడని కవి యెక్కడా తెలుపలేదు. అయినా నాయకుడు కావ్యంలో ఉపనిబద్ధుడైనంతమటుకే మనకు విచార్యంగాని తక్కిన అతనిబడ్డుపొడుగు, అతడిచుట్టలపొగ, అతడిచెప్పుల కిర్రు, అతడిజిత్తులు మాట్లాడవలె నని మాట్లాడడం ఇవన్నీ విచారించడం అప్రస్తుతం. అయినా మీరన్నట్లు అతడు సంస్కారవంతుడైనా, ప్రాకృతుడివలె నటించాడని ఒప్పుకొని విచారించినా నాకు విప్రతిపత్తిలేదు. నాకు కావలసినది కావ్యంలో వున్నమటుకే గనుకను, నేను కార్యవిచారణమటుకే చేస్తున్నాను గనుకను, కావ్యంలోమటుకు అతడు సంస్కారంలేని మోటువాడనే స్పష్టం గనుకను అతడు అపరిణతుడనే అంటున్నాను. కావ్యానికి ఔచిత్యం ఆయువుపట్టు వంటిదని అదిలేకుంటే అనౌచిత్యం సంభవించి రసభంగహేతువవుతుందని వివరించాను. యేతర్కంచేతనైనా అతడు పరిణతుడని ఒప్పుకొంటే కావ్యమంతాఅనౌచిత్యం పాలౌతుంది. సర్వా

నౌచిత్యంకంటే యేకదేశానౌచిత్యమేకావ్యకర్తకు అనుకూలంగదా. అన లింతకు ప్రాకృతుడని నిరూపించాను. సాధారణంగా అంతటా అపరిణతమైన శబ్దార్థాలు వెలువరించిన కృతిలో

"పెక్కు నీవులునాకు,
మాటలో మగసులో మంచిలో యెంకీ
సొగసునీవో సారె అగపడవనాకూ"

అనే యిట్లాటివి అనౌచిత్యాన్ని ఆపాదిస్తున్నవని తెలుపుతున్నాను.

"ఏకోహిదోషో గుణసన్నిపాతే
నిమజ్జతీందోః కిరణేష్వివాంకః." (కుమార)

అని కాళిదాసన్నట్లు ఈఅనౌచిత్యదోషం ఉపేక్షించవచ్చునంటే వీలు లేదు. కావ్యమంతా చిల్లరశృంగారంతో క్షుద్రంగా వున్నపుడు గుణ సన్నిపాత మెక్కడిది? ఆక్షుద్రత్వానికి ఈఅనౌచిత్యం తోడ్పడుతున్నది. చిల్లరశృంగారంవల్ల ఆపతితమయ్యే క్షుద్రత్వ మిదివరకేనిరూపించాను. కావ్యానికి ఔచిత్యం ఆయువుపట్టని అదిలేకుంటే అనౌచిత్యం సంభ వించి రసభంగహేతువౌతుం దని తెలిపినాను. యెంకిపాటల్లో ఔచిత్యం ఇట్లా భంగమయి గోరుచుట్టుమీద రోకటిపో టన్నట్లు క్షుద్రత్వానికి అనౌచిత్యం చేరిందని విశదీకరించాను. ఇట్లానే వెంకయ్య చంద్రమ్మ పాటలోను

"యెందులో జూచినా యెలుతురుండాదంట
యెరిగితేనూపించిపోరో రెంకయ్య
లేకుంటె నిన్నిడువలేరా యెంకయ్య॥
సప్తసముద్రాల్లో సారముంటాదంట
తెచ్చి వెడుతువుగానిరారో రెంకయ్య
లేకుంటె నిన్నిడువలేరా వెంకయ్య॥
తెలిసందమామలో తియ్యపానకముంది
తెచ్చివెడుదువుగాని రారో రెంకయ్య

లేకుంటె నిన్నిడవలేరా యెంకయ్యా॥

అనేవి అనౌచిత్య ప్రతిపాదకాలని తెలుసుకోవలెను. ఇక

"శిరసునామీదేసి సిరునవ్వునవ్వితే
సింతలన్నీమరిసినానే చంద్రమ్మ" (యెంకయ్య చంద్రమ్మపాట)

"యెంకిగాలొక సారి యిసిరినాసాలు
తోటంతరాజల్లె తొవ్వివోసేను." (యెంకిపాటలు)

"నీనీడలోపలా దేవుడుండాడంట
నానీడలోగలిపిపోరా వెంకయ్యా" (యెంకయ్య చంద్రమ్మ)

"నీనీడలోనే మేడకడత నాయుడుబావా" (యెంకిపాట)

నీవాళ్లు నావాళ్లు నిజముగావొకటైతె
పైనసుక్కలు నవ్వినాయే చంద్రమ్మ
పాపచందురుడు నవ్వినాడే చంద్రమ్మ (యెంకయ్యచంద్రమ్మపాట)

"సెంద్ర వొంకలో యేమి సిత్రమున్నాదే
వొంకపోగానె మావోడొస్తడమ్మా (యెంకిపాట)

మావోడి మనసట్టె మురుగుతాదమ్మా
పండు యెన్నెల్లోన పక్కకేసినసాప
పందిరీమంచమైనాదే చంద్రమ్మ (యెంకయ్యపాట)

పచ్చని సేలోకి పండు యెన్నెల్లోన
నీలిసీరాగట్టినీటుగొస్తావుంటె (యెంకిపాట)

"మల్లీ యెప్పటల్లె తెల్లారబోతుంటె
సెందురుణ్ణీ తిట్టునా యెంకి
సూరియుణ్ణీ తిట్టునా యెంకి"

"బద్రాసెలంనేను బయలెల్లిపోతాను
నువ్వుగూడా యెంటరారో రెంకయ్యా" (యెంకయ్య చంద్రమ్మ)

"పడవెక్కి బద్రాద్రిపోదామా
బద్రాద్రి రాముణ్ని సూదామా" (యెంకిపాటలు)

"సిమ్మాచలపుసామి సేవించుకొత్తాము
కొంపగోడూయిడిసిరాదో రెంకయ్యా
అంపకాలే సెప్పిరారో రెంకయ్యా."
(యెంకయ్య చంద్రమ్మపాట)

"ఆవుల్ని దూడల్ని అత్తోరికాడుంచి
మూటానుల్లీగట్టి ముసిలోళ్లతో సెప్పి
యెంకీ నాతోటిరాయే, మన యెంకటేశ్వరుణ్ని
యెల్లీ సూసొద్దాము" (యెంకిపాట)

అని యిట్లా తిరణాలవేడుకలు కొన్ని యింపైనమాటలు తీర్థయాత్రా ప్రశంసలూ వున్నా అసలీకృతులే క్షుద్రశృంగారం గనుక

"వపుష్యలలితే స్త్రీణాం హారోభారాయతే పరం"

అన్నట్లు ఇవి కృతులకు ఉపాదేయత్వం తేజాలవు.

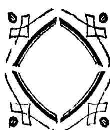
"కమ్మవారి చిన్నదా!! నయ్యా నేను
జొన్నకోత కోస్తావ పిల్లానీవు."
సన్నా సన్నా గాజులేవే నారాయణమ్మా
నీచిన్నా చిన్నా చేతులాకు నారాయణమ్మా"

అని నారాయణమ్మ నాయుడుబావపాటలోను లక్ష్మి అనేకథలోను వుండే మంచిమాటలు జారకాంత సౌశీల్యంవంటివి గనుక విచార్యం గావని చెప్పి యీచర్చ ముగిస్తున్నాను.

"మాఅభినవాంధ్రకవిమిత్రమండలి వారందరు నాప్రాణమిత్రులు"
అని యెంకి పాటలకర్త తెలిపిన అభినవాంధ్రకవిత్వ మిదేఅయితే దీట్లో వున్నది ఆధునికత్వంగాని అభినవత్వం గా దని దీన్ని అభినవ

మన్నా ఆధునికమన్నా యిట్లాటివి చిరకాలంనుండీ వున్నవని ఇవే ఉత్తమ కవిత్వమనుకోనడం అజ్ఞానమని ఈఆధునికకవిత్వం చాలావరకు దుష్టమని ఈకృతుల్లో చాలామట్టుకు శృంగారం చిల్లరశృంగారమై క్షుద్రమైనదని ఈరకపు క్షుద్రకవిత్వానికి చేరినయిట్లాంటి మండల్లు అంతగా శ్లాఘ్యమైనవి గావని ఇది కవిమిత్రమండలి అయినప్పుడు ఈకవులను ఉత్తమ మార్గాలకు ప్రేరించడం ఈమిత్రులధర్మమై వుండగలదని చెప్పుతున్నాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో
అనౌచిత్యాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయనమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం

తత్త్వార్థాధికరణం.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా; యెంకిజీవాత్మ, నాయుడు పరమాత్మ, యెంకయ్య పరమాత్మ, చంద్రమ్మ జీవాత్మ. ఇది వీటి తత్వార్థం, కనుక మీవిమర్శం అంగీకరించ వీలులేదంటారా?

సమాధానం.

చెప్తున్నాను;

"ఓరోరి బండోడ వోయ్యారిబండోడ
అగూబండోడా నిల్వూబండోడ"
"లచ్చుమయ్యో నీమచ్చామాయో"

"యెట్లాపోని స్తివోయి పట్లావోరి చిన్నదాన్ని"

అనే యిట్లాటి వాటికన్నిటికీ తత్వార్థం వున్నదనవచ్చును. అదంతా యెందుకు? లంజకొడకా అని తిట్టె దానికి తత్వార్థం వున్నదనవచ్చును. లంజఅంటే ప్రకృతి, కొడుకు అంటే పరిణామం, లంజకొడక అంటే ప్రకృతిపరిణామమైన ఓమనిషీ అని అర్థం అన వచ్చును.

పరకీయను సాధ్విని నీవు నన్నంగీరించమని కోరి నలుగురూ తన్నవచ్చినప్పుడు నన్నంటే నాలోవున్న పరమాత్మను, నీవంటే నీలోవున్న

జీవాత్మ అని అర్థంచెప్పవచ్చునుగాని అవి తప్పించుకొనే భీరువచనాలని మరికొన్ని యెక్కువ తాడనాలు సంభవిస్తవి. ఇట్లాటి వెర్రివేదాంతాలపేరుతో దేశంలో అనేక దురాచారాలు ధర్మభ్రంశాలు జరుగుతున్నవి.

"అనాథబాలరండానాం కాగతిః పురుషోత్తమ,
అహం వేదాంతిరూపేణ ... ..."

అని యిట్లాటి భ్రష్ట ప్రామాణికవచనాలు సయితం తలచూపుతున్నవి. అంతా ఒకటేనని నీకూ నాకు భేదంలేదని, నీవొళ్లూ నావొళ్లూ కలిస్తే అద్వైతమవుతుందని దుష్టకార్యాలందు ప్రవృత్తిసయితం పైమాదిరి వేదాంత దుర్వినియోగంవల్ల తటస్థిస్తున్నది. శ్రీభాగవతంవంటి గ్రంథమే ఆ మార్గాలకు అనేకులకాధారమైనప్పుడు తక్కిన క్షుద్రాలసంగతిచెప్పవలసినపనిలేదు. కృతికర్త ప్రవృత్తినిబట్టి కృతితత్వం నిర్ణయించడం ఉచితం.

కృతికర్తలు ఆచరణచేత విరాగులుగా వానప్రస్థులుగా తత్వజ్ఞులుగా వుంటూ యేదైనా పాటపాడి దానికి వేదాంతార్థమంటే వొప్పుకొంటాము. యెందుకంటే వారిచిత్తవృత్తే తత్వజిజ్ఞాస. కనుకనే

"సన్నంపుకడ్డివాకిట పున్నమవెన్నెలబైటా
కిన్నరరవము వింటిసీ"

అని బ్రహ్మగురుకోటిలో వారుపాడితే వ్యంగ్యం అయోమయంలో పడనంతవరకు యెట్లానో తత్వగ్రహణం అంగీకరిస్తాము. అవి ఒక కామియొక్క సొంతమాటలైతే మన్మథాలాపాలాడుతున్నాడంటాము. విచార్యమాణమైన యీపాటలకర్తలకు వానప్రస్థత్వంగాని, విరాగిత్వంగాని జనకాదులవంటి తత్వపరాయణమైన ప్రవృత్తిగాని ఉన్నట్లు ప్రసిద్ధిలేదు. కృతికర్తల ప్రవృత్తినిబట్టి యెంకిపాటలు యెంకయ్యచంద్రమ్మపాట మొదలైనవి వేదాంతమన వీలులేదంటున్నాను. యెంకయ్యచంద్రమ్మపాట కర్త యెవ్వరో తెలియనే తెలియదు.

కృతికర్తల ప్రవృత్తితో మన కేమిపని? చంద్రమ్మపాట కర్త యెవ్వరో తెలియదని మీరే అంటున్నారు, కృతిలో తత్త్వార్థముంటే చాలు, అని అంటారా? అది వేదాంతమైతే మాత్రమ్మణ్ణె మాకియ్యారయ్యాయేమిటి? నీవు నావల్ల కొడుకునుకంటావు. నా కినాములియ్యమనడమేమిటి? కోడిగూసేసరికి కొంపకెల్లాలి యేమిటి?తోటకునీళ్లుచల్లడమేంది? కులకడమేంది? దీపమూర్పడమేంది? మంచెకింద గొంగడి వేసుకొని తిప్పలుపడడమేంది? పూచబియ్యం బెడతరారో రెంకయ్యయేమిటి? అంటింతచెట్లలో తంటాలుపడలేమేమిటి? తోలుచెప్పులు కుట్టినానే చంద్రమ్మ యేమిటి? ఆకుమళ్లకు నీవు రావేచంద్రమ్మ యేమిటి? కొడుకుకోసం మొక్కుకోవే చంద్రమ్మయేమిటి? వొంటాముదము దెచ్చి వుడికించి నీకాలు సరిచేసి చరిమేనురారో రెంకయ్య యేమిటి? యేవూటలేచిపోదామో రెంకయ్య యేమిటి? అప్పుడీపాటలన్నీ అర్థహీనాలై అయోమయంలో బడతవి. చిల్లర శృంగారం తప్పించబోతే అయ్యవారిని చెయ్యబోతే కోతి అయినట్లు అయోమయత్వం ఆపతితమవుతుంది. అయోమయత్వాధికరణంలో ఈదోషాన్ని వివరించాను. పాటలకర్తల వేదాంతప్రవృత్తి యెట్లావున్నా యిట్లాటిపాటలు పాడేవారు తమపశుకామప్రవృత్తులకు అనుకూలంగా వీటిని పాడడం విశదమైన సంగతి. కాదు కూడదు వీట్లో వున్నది వేదాంతమేనంటే చెప్తున్నాను. వేదాంతమని గట్టిగా చెప్పితే నాకిప్పుడు విచారణే లేదంటాను. కావ్యమని శృంగారమని కవిత్వమని అన్నప్పుడే నాకు కావ్యవిచారణ యిక్కడ ప్రసక్తిస్తుంది. అప్పుడిది చిల్లరశృంగారమని క్షుద్రశృంగారమని నిర్ణయించాను. వేదాంతమంటారా? అసంబద్ధపుమాటలాడి యివి వేదాంతమనడం తప్పించుకునే తేలికవుపాయమంటాను. లేదా మరియొక సందర్భంలో వేదాంతవిమర్శ చేసేటప్పుడు దీంట్లో వేదాంతమేమిటి? ఈ వేదాంతం కొత్తదంటారా? కొత్తదయితే యెంతవరకు

అసంబద్ధత లేకుండావున్నది? భక్తిమతంలో జీవేశ్వరుల రమణీవల్లభసంబంధం యెంతవరకు ఉచితం? అది యిక్కడయెట్లా విని యుక్తమైనది? దానివల్ల సంభవించే శ్రేయోనర్థాలేవి? ఈపాటల మతం కొత్తదైతే యెంతవర కంగీకార్యం? అని వేరే విచారణచేస్తాను. ఇది కావ్యమని, కవిత్వమని, శృంగారమని అన్నప్పుడే నాయీవిచారణ ప్రస్తక్తంచేస్తున్నాను. కావ్యవిచారణ చేసి యివి చిల్లరశృంగార మని క్షుద్రశృంగారమని స్పష్టపగచాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో

తత్త్వార్థాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం

వనకావ్యాధికరణం.

పూర్వపక్షం

అవునయ్యా, పోనియ్యండి, క్షుద్రంగానియ్యండి, అనౌచిత్యం వుండనీయండి. ఇంగిలీషులో (Pastoral Poetry) పాస్టరల్ పోయట్రీ అని వున్నది. అది చాలాగొప్పది. గొల్లలు మొదలైనపాత్రలుంటారు. అడవులు, లోయలు మొదలైనస్థలాలు అందులో వర్ణితమవుతవి. ఈ యెంకిపాటలు మొదలైనవి అట్లాటివి. కనుక మంచివి. చేలు, కాపులు, కాపుకన్నెలు, మన ఆంధ్రదేశంలో, మనోహరమైన అమాయికజీవితాన్ని ప్రదర్శిస్తున్నారు. జొన్నచేలు, కంకులు, మంచెలు, కాపుకన్నెలవలపులు, విలాసాలు యెవరిని ఆకర్షించవు? ఇది (Pastoral Poetry) పాస్టరలు పోయట్రి కనుక మంచిదంటూరా!

సిద్ధాంతం.

అది అసంబద్ధం. అవి మంచివిగాదని చిల్లరశృంగారం ప్రధానంగా అనుపాదేయమని తెలిపినాను. పాస్టరలు పొయిట్రి అనే పేరు తిరిగి వినిపించినమాత్రాన వీటి క్షుద్రత్వం యెట్లాపోతుంది? అయినా దీన్ని గురించి వివరిస్తాను. అడవులు లోయలు మనోహరాలన్న మాట నేను తిరస్కరించను. మనుష్యుల రజస్తమస్సుల ప్రవృత్తిచే దూషితమై సంకీర్ణమైన పట్టణాలకంటె ప్రశాంత నిర్మలాలై ప్రకృతి రమణీయమైన అడవులు వాస్తవంగా కవికి ఆరాధ్యాలు. అందుకే

వాల్మీకి కాళిదాసు భవభూతివంటి కవులు పట్టణాలను దూరాన వదలి అరణ్యసీమలనే తమ కవిత్వానికి ఆలవాలంచేశారు. తైత్తిరీయారణ్యకం బృహదారణ్యకం అని ఈతీరున విజ్ఞానానికి సయితం అరణ్యసంబంధం భారతీయసంప్రదాయం వినిపిస్తున్నది. భారతవర్షాన్ని పవిత్రంజేసిన నైమిశారణ్యం ప్రసిద్ధమైనది. వాల్మీకి కవితకు మూడుపాళ్లు అరణ్యమే సీమ. కాళిదాసు కుమారసంభవాన్ని కొండలు, అడవులు వీటి వర్ణనతో ఆరంభిస్తాడు. మహోదాత్తనాయిక అయిన గౌరి కొండకన్నె. ఆమెప్రేమ కొండల్లోనే పవిత్రమవుతుంది. శాకుంతలాన్నికవి అరణ్యంతో ఆరంభించి అరణ్యంలోనే అంతం చేస్తాడు. రఘువంశంవంటి రాజుల చరిత్రలోగూడా కవి ఆదియందు కథ కల్పించి వనసీమలను వశిష్ఠాశ్రమాన్ని నిల్పుకొనితన కవితకు అమృతత్వం కలిగిస్తాడు. యక్షుడికథ కొండల్లో, ఛాయాతరువుల్లో ఆరంభమవుతుంది. విక్రమోర్వశీయ మాళవికాగ్నిమిత్రాలు, కాళిదాసుడి వనప్రకృతిప్రేమను స్ఫుటంగా వ్యక్తపరుస్తున్నవి. ఇంతకూ చెప్పదలచిందేమంటే అడవులను, ప్రకృతిని, ప్రేమించడానికీ క్షుద్రపాత్రలకూసంబంధం అభినాభావరూపమైనదిగాదని. ఉదాత్తనాయకులతోనే భారతీయులు వనప్రకృతిని ఆరాధించారు. అదిగాక పరిణతచిత్తులైన ఉదాత్తనాయకులు వనప్రకృతిశోభను ఆస్వాదించే విధం చిల్లరమనుషుల విధానానికంటె భిన్నమైనది. వనప్రకృతిశోభలు హృదయాన్ని అధిష్ఠించిన ఉత్తమనాయకులు కావ్యాన్ని పావనంచేయుబట్టే సీతను అడవికిపంపిన పిమ్మట రాముడు దండకలో ప్రవేశించిన సందర్భంలో

> "దండకారణ్యమా ? ఇది" "ఒకచోట స్నిగ్ధశ్యామాలై, ఒకచోట భీషణాభోగరూక్షాలై, ప్రతిస్థలంలో ఝూత్కృతులచేత ఘోషిల్లేదిక్కులు గలిగి అగస్త్యాశ్రమ సరిద్గర్తకాంతారమిశ్రాలై పరిచితభూములైన

దండకారణ్యభాగా లివిగో కనబడుతున్నవి."

"ఆరణ్యకులకు గృహులము స్వధర్మరతులము అయి జన్మఫలభూతవిషయాల్లో రసజ్ఞులమైన మేము వెనక నివసిస్తుండిన యీవనమహో! యీనా డెట్లాదృష్ట మైనది!"

"అవే యీవిరువన్మయూరాలైన గిరులు, అవే యీ మత్తహరిణాలైన వనస్థలాలు, అవే యీ ఆమంజు వంజుళలతలై నీరంధ్రనీపనిచుళాలైన సరిత్తటాలు"

"ఆపర్ణశాలలవద్ద గోదావరీపయస్సులో వితతమైన శ్యామలతరులక్ష్మితో వనాంతం రమ్యంగావున్నది" "ఇక్కడనే ఆపంచవటి అయ్యో; వదలిపెట్టి పోతున్నా పంచవటీస్నేహం బలవంతానవలె లాగుతున్నది." (ఉ. రా)

అన్న విశిష్టభావాల ఉన్మీలనానికి అవకాశం కలిగింది. ఇక కాపుకన్నెలు ఆవులమందలు జొన్నకంకులు మనోహరంగావా అంటే చెప్పుతున్నాను; బ్రాహ్మణుల యజ్ఞశాల లెందుకు మనోహరంగావు? వివిధమైన చిత్రపదార్థాలతో వుంటే కోమటిదుకాణా లెందుకు వర్ణించరాదు. కాపుకావ్యం, గొల్లకావ్యం, బ్రాహ్మణకావ్యం, కోమటికావ్యం, యెందు కుండరాదు? పోనీయండి? జొన్నచేలు కంకులు స్వభావసిద్ధమైనవి గనుక అన్నిటికంటె మనోహరమైనవంటే ఒప్పుకొంటాను. చాకళ్లు,మంగళ్లు, బోయలు, అన్ని తెగలవారూ వ్యవసాయం చేసుకొని జీవించేవా రెందరో వున్నారు. కాపులు రెడ్లు వ్యవసాయంమాని రాజసేవచేసేవాం డ్లెందరో వున్నారు. అదిగాక తెనాలితాలూకాలో యెందరో కమ్మవారు పౌరోహిత్యంగూడా చేస్తున్నారని విన్నాను. ఇట్లాటి సందర్భంలో చేలసౌందర్యంతో కాపుకన్నెలను కాపుబావలనే కల

పడం అర్థంలేనిపని. బ్రాహ్మణకన్యలు, మంగలికన్యలు, కోమటికన్యలు, చాకలికన్యలు, రెడ్డికన్యలు అందరూ చేనితోసంబంధించివున్నారు. సంబంధించకవున్నారు కనుక ఒక కాపుకన్నెలు చేలూ అంటే ఆమాట తోసివేస్తున్నాను.

చేలతో కాపుకన్నెలను కాపుబావలను మాత్రమే కలపడం అక్రమం. ఔచిత్యం లేకుండా పాశ్చాత్యదేశాల్లో చేలపనిచేసేవాండ్ల కందరికీ అన్వయించే Peasant వంటిదిగాదు కాపుశబ్దం. Peasants (కృషీవలులు) ప్రతిపాదితులు కావడానికి యిక్కడ మనం ఒక్కకులానికి మాత్రం సంబంధించిన కాపుకన్నెలను స్వీకరించడం అనుచితం. ఇది పాశ్చాత్యసరణుల బాహ్యాకారాన్ని చూచి చేసే తెలివితక్కువ పని అంటున్నాను. అవునయ్యా; కాపుకన్నెలు పరంపరంగాచేలతో సంబంధించి వున్నారు. ఇప్పటికీ చేలతో సంబంధించిన వారిలో వారిసంఖ్యే యెక్కువ గనుక కాపుకన్నెలనే తీసుకొంటున్నామంటారా ? అంటే అనండి.

కాపుకన్నెలను కాపుబావలను గాని అట్లాటి బ్రాహ్మణ్యకన్యలను బ్రాహ్మణభావలనుగాని చిరకాలంనుండి పశుపులమందలకు సంబంధించిన గొల్లకన్యలను గొల్లబావలను గాని, నాయకులనుజేసి యెంకిపాటలవలె కావ్యం వ్రాస్తే ఉదాత్తభావోన్మీలనానికి అవకాశం వుండదని యిదివరకే విశదంచేశాను. పాశ్చాత్యులు సయితం ఈపాస్టరలు కావ్యాల అప్రధానత్వాన్ని గ్రహించారు.

> "Pastoral relying for its distinctive features upon the accidents rather than the essentials of life failed to justify its pretensions as a serious and independant form of art. The trivial toy of a courtly coterie, it attempted to arrogate to

itself the position of a Philosophy and in so doing, exposed itself to the ridicule of the succeeding ages."

(తన విశిష్టలక్షణాలకు జీవితంయొక్క ప్రధానతత్వంమీద కాక యాదృచ్ఛికమైన అంశాలమీద ఆధారపడే పాస్టరలుకవిత కళయొక్క ఉత్కృష్ట స్వరూపంగా, స్వతంత్ర స్వరూపంగా ఉండజాలకపోయింది. రాజమందిరమందలి భోగిగణంయొక్క చిల్లరబొమ్మ అయిన యీకవిత తత్వజిజ్ఞాసాగౌరవాన్ని అహంకృతితో పొందగోరి పిమ్మటి తరాలవారి మొగతాళికి గురిఅయింది) అని పాస్టరల్ పొయట్రి & పాస్టరల్ డ్రామా (Pastoral Poetry and Pastoral Drama) అనే గ్రంథంలో వాల్టర్ డబ్లియు గ్రెగ్ (Walter W. Gregg) తెలుపుతున్నాడు. యాథార్థ్య మెరగక (Pastoral) పాస్టరల్ అని యేమేమో అకాండతాండవంచేసి కావ్యక్షుద్రత్వానికి అంధులుకావడం ఆంధ్రులసంస్కారదారిద్ర్యాన్నే తెలుపుతున్నది.

ఇట్లా క్షుద్రపాత్రలశృంగారం ప్రతిపాదితమాయెనా అది చిల్లర శృంగారకావ్యమౌతుందని నిరూపించాను. అదిగాక అడవులు కొండ లు మొదలైన ప్రకృతిశోభలు క్షుద్రలోకంతో సంబద్ధం కానక్కర లేదని భారతీయులు కవితకు విజ్ఞానానికి అరణ్యసీమలే ఆకరంచేసి ఆరాధించారని తెలిపినాను. కనుక యెంకిపాటలు, యెంకయ్య చంద్ర మ్మపాటలు ఇట్లాటివి చిల్లరశృంగారపు క్షుద్రకావ్యాలని తిరిగి చెప్పు తున్నాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో వనకావ్యాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయనమః

వాఙ్మయపరిశిష్టభాష్యం.

నాయకాధికరణం.

ఆక్షేపం.

అవునయ్యా; యెంకిపాటలవంటివి క్షుద్రశృంగారమన్నారు. ఇక వర్తమానాల్లో యెవరిది ఉదాత్తశృంగారం? ఇప్పటి ఆంధ్రదేశపురాజుల్లో జమీందారుల్లో సాధారణమనుష్యుల్లోకంటె యెక్కువ ధర్మరక్షకత్వం కనబడదు. అందరూ ఒకటే దశలోవున్నారు. ఇక ఉదాత్తనాయకులేరీ? అంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను; నాయకుణ్ని వెదుక్కోవలసినపని కవిది. ఉచితనాయకుణ్ని సృజించండి. చేతకాకుంటే, వీలులేకుంటే మానండి. వర్తమానంలో యెవరైనా ధర్మరక్షకులు ఉదాత్తశృంగారనాయకులు కనబడితే స్వీకరించండి. అసలు భారతవర్షంలోనే అనేకశతాబ్దులకిందటనే ఆరంభమయిన ధర్మపతనం నేడు అనేకవిధాల ఆంధ్రదేశంలో నల్దిక్కులా విరివిగాగోచరిస్తున్నది. జాతి స్వతంత్రమై సర్వసమృద్ధమై ధర్మార్థకామాలు అకలుషితాలై వర్తిస్తున్న దశలోవలె, జాతిపతితమై జీవితం కుళ్లుడుతోవున్న దశలో ఉత్తమకవితోదయానికే ఆనుకూల్యాలుండవు. మన పద్యం సయితం మురికిలక్షణాలతో వికృతమైవున్నదని పద్యం వ్రాయడమే కవితగాదని పద్యంవ్రాయడం విద్యగాదని యిదివరకే చెప్పినాను. మనస్సు,జాతిసాధారణమైన ఈప్రాతికూల్యభారాన్ని, తొలగించుకొని స్వచ్ఛవికాసాన్ని పొందడం యేఅలోకసామాన్యపురుషుడియందో తప్ప సాధారణంగా గోచరించదు. ఇక మనస్సును చీకటివలె ఆవరించే

కామం బీజమైన శృంగారంయొక్క నిర్మలస్వరూపాన్ని దర్శించగలగడం, జాతిలో వర్తమానంలో దానికి తగిన ఆలంబనం దొరకడం, దుర్లభంగావచ్చును. భారతవర్షపు తక్కినజాతుల్లో యెట్లావున్నా మన ఆంధ్రులయందు ఆర్యమైన వీరత్వం నశించింది. స్వపురుషార్థరక్షణ చేసుకొనలేని పిరికిపందలజాతియొక్క శృంగారం నిస్తేజం. వీరత్వం లేనిచోట యేసుగుణం యేధర్మం తలయెత్తజాలదన్నమాట సత్యం. వీరత్వం నశించి ఆర్యప్రవృత్తి చ్యుతమైపోయిన ఆపద్దశలో ఆఉదాత్తగుణప్రబోధానికి బదులు కవికి పిరికిజాతి శృంగారమందు తత్పరత వాస్తవంగా గర్హ్యమే అవుతున్నది. అయితే యీదశలో జాతియందు స్త్రీలూ పురుషులూ కలియడం జరుగుతూనే వున్నదిగదా అంటే అది క్షుద్రకోటిలోది గనుక కవికి ప్రధానంగా అనుపాదేయమంటున్నాను. తక్కినరసాల్లో ప్రస్తుతం ఉపాదేయమైనవాట్లో, అభినివేశం తీర్చుకొనడానికి అది అంగంగా స్వీకార్యమైతేకావచ్చును. కాని ప్రధానంగా స్వీకార్యం గాదంటున్నాను.

కావ్యరచన ఉద్దిష్టమైతే రసనిర్ణయం, రసానికి ఉచితుడైన నాయకుడి నిర్ణయం, తదనుగుణమైన వస్తుసృష్టి మొదలైనవన్నీ కవికి సంబంధించినధర్మాలని చెప్పి యీవిమర్శ చాలిస్తున్నాను. కరుణాదుల్లో ఉత్తమేతరులు సయితం విరుద్ధులుగారు గనుక ఆరసాలకు వర్తమానులు ఉచితులు గావచ్చును. అదంతా కవికార్యమని వదలుతున్నాను. కావ్యం సృష్టమైనప్పుడు ఇది మంచిది, ఇది దుష్టం, ఇది క్షుద్రశృంగారం, ఇది పులుముడు అని యిట్లావిచారణచేసి సాహిత్యవేత్తలుచెప్పడం సంభవిస్తున్నది.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో
నాయకాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయనమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం

దయాధికరణం.

పూర్వపక్షం.

ఈ యెంకిపాటలవంటివి యెంకయ్యాచంద్రమ్మపాటవంటివి కాపుల మీద మనకు దయకల్గించడానికి పనికి వస్తవి గనుక గ్రాహ్యమంటారా? అది సరిగాదు. ఈకాలంలో విదేశీయసంస్కారం క్రింద అణిగి దుర్దశలో వున్న మనమీదనే కాపులు సానుభూతి చూపవలసి వున్నారు. వారు మన కంటె యేవిధంగాను శోచ్యదశలో లేరు. ఒకవేళ మీరన్నట్లు సానుభూతికలిగించడం వుద్దేశమైతే పశుకామాన్నే ఆధారంగా చేయవలసిన అవశ్యకత లేదు. వారి సంసారపుచరిత్రలను, ముడికామం వదలి తక్కిన అనేకమార్గాల చిత్రించవచ్చును. కామంమాత్ర మెందుకు స్వీకార్యంగాదు అని అంటారా? అది ధర్మశబలితం కానప్పటి దుష్ఫలాలిదివరకే విశదీకరించాను. కనుక నే దాన్ని చిల్లరశృంగారమని క్షుద్రకోటిలో చేర్చాను. కరుణాదులను స్వీకరించి వారికథలు చిత్రించవచ్చును. వారిగార్హ సంబంధమైన కథలు మొదలైనవి వ్రాయవచ్చును. వాటిలో ఈకాలపు సంఘచరిత్ర ఇమిడివుంటుంది గనుక గ్రాహ్యంగానే వుంటవి. వాటి నప్పుడు చరిత్రకథలనిగాని మరివొకమాదిరి రచనలనిగాని అనుకుం

టాము. వాటిలో ప్రధానంగా రసభావాలను అన్వేషించము. కావ్యమని వ్రాసినపుడు గద్యంగానీ పద్యంగానీ దాంట్లో ప్రధానంగా రసభావాలు ఆవ్యశమవుతున్నవి అప్పుడు శృంగారం హీననాయకమాయెనా క్షుద్రమవుతున్నది. కావ్యమార్గం వదలి మరేమాదిరి చరిత్రలు కథలు మొదలైనవి పద్యంలోగాని గద్యంలోగాని వ్రాసినా ఆవిచారణ నాకిక్కడ ఆవశ్యకంగాదు.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో దయాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

వాఙ్మయపరిశిష్టభాష్యం

స్థిత్యధికరణం.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా, ఇట్లాటి పాటలు మొదలైనవి వెనుకటినుంచి వున్నవని మీరే అన్నారు. ఇట్లాటివి వుండకుండా యెక్కడికి పోతవి. వీటిస్థితిని యెవ రడ్డగించగలరు ? ఇవి వుండనేగూడదని మీ అభిప్రాయమా అంటే ?

సమాధానం.

చెప్తాతున్నాను; ఇట్లాటివి, ఉండగూడదని యెవరు చెప్పగలరు? లోకంలో అన్నీవున్నవి. ముండ్లు, మలం, విషం, పూలు, గంధం, అమృతం, భక్ష్యం, అభక్ష్యం అన్నీ లోకంలో వుండేవే అయివున్నవి,

అట్లానే అన్నిరకాలకృతులు లోకంలో వుంటుంటవి. యెవరాపగలరు? అయితే వీటితత్వ మిది? ఇది మంచి, ఇది చెడ్డ, అని నిర్ణయించి వివేకం చేయడం సాహిత్యంయొక్క పని.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో స్థిత్యధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

వాఙ్మయపరిశిష్టభాష్యం.

ఉద్దేశాధికరణం.

ఆక్షేపం.

అవునయ్యా, ఇవి ప్రాకృతులకోసం ఉద్దేశించినవి అని అంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను; అప్పుడు మీామాంసేలేదు. ఉత్తమకవిత్వమంటే కాదని క్షుద్రమని చెపుతున్నాను. అప్పుడు సయితం ప్రాకృతులను ఆదశలోనే వుంచే యిట్లాటి పాటలకంటె వారు ఉత్తమదశను పొందటానికి అనుకూలించేరీతి కృతులు వారికెక్కువ ఉపయోగపడతవని వారికివి ఉపకారంకంటె అపకారమే యెక్కువ చేస్తవని చెప్పుతున్నాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో ఉద్దేశాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయనమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం

గీతాధికరణం.

అవునయ్యా; ఇప్పటివి పాడితే బాగుంటవి. ఇట్లా వెనకటివి పాట కనుకూలమైనవి గావంటారా? అది అసంబద్ధం. (Lyre) లైరుమీద పాడడం గ్రీసుదేశంలో అదినవుండేది. తరవాతభావవేగంగల వాటి నన్నిటినీ పాడినాపాడకున్నా లిరిక్సు అని కావ్యకోటిలో చేర్చారు. ఈ పాశ్చాత్త్యవిధాన మెట్లావున్నా పాటపాడడం కవితకు ముఖ్యం గాదు. అది పఠనమాత్రానసే రసాస్వాద జనకమవుతుంది. గతివిశే షాదులచేత లక్షితమైన పద్యంగానీ గద్యంగానీ కవితకుపాట ముఖ్యం గాదు. పాట పాడడమే ముఖ్యమని ఒప్పుకుందాము. గీతాలు కందాలు మొదలైనవన్నీ పాట కనుకూలమైనవే. అవి వెనకటినుండీ వున్నవి. వీటిలో కొత్త యేమీలేదు. రామాయణాన్ని రామలక్ష్మ ణులు పాడినారనే వాల్మీకి చెప్పుతున్నాడు. కనుక పాటవిశేషం దీంట్లో యేమీలేదు. నాటకపు పద్యాల నన్నిటినీ పాడుతూనే వున్నారు గదా. కాదుకూడదు పాడుతుంటే యిప్పటివి మనోహరంగా వుంట వంటారా? పాడితే యేది మనోహరంగా వుండదు ? గరికెతో పచ్చడి చేసి గరికెపాటి అగ్రహారం సంపాదించారని మాప్రాంతాల్లో చెప్పు కుంటారు. అది తిరగమాతగింజల రుచిగాని గరికెదిగాదు. పాడితే అన్నీ బాగావుంటవి. నన్నుచూడరా నన్నుచూడవే అని రాగంమీద రాగం వేసి పాటగాండ్లు పాడుతుంటే బాగానేవుంటుంది. ఆబాగు రాగానిదని అంటాము. పాడితే బాగు గనుక ఉత్తమకవిత్వమనడం ఒప్పుకోనుని తిరస్కరిస్తున్నాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిగా వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో గీతాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం.

భావనాధికరణం.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా; మీరేమైనా అనండి. ఇప్పటిది రొమాంటికు, అంటే భావనాపటువైన, కవిత (Romantic Poetry.). ఇది కొత్తది, గనుక వెనకటి కవితకంటె చాలా మంచిది అని అంటారా ?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను. రొమాంటికు కవిత భారతవర్షానికి కొత్తగాదంటున్నాను. మనకూ ఆర్యావర్తానికీ గలసంబంధం గ్రీకు భిన్నులైన యూరోపునివాసులకూ గ్రీసుకూ గల సంబంధకంటె విలక్షణమైనది. భారతవర్షసాహిత్యవిజ్ఞానానికీ గ్రీకులాటినుభాషల విషయాలకూ అనుచితసాదృశ్యం కల్పించుకొనడం, యూరోపుఖండసాహిత్యచరిత్రను భారతవర్షానికి అవిచారితంగా తగిలించడం దాన్ని అప్రశస్తంగా అనుకరించడం అజ్ఞానం. భారతవర్షానికి రొమాంటికు కవిత (Romantic Poetry) కొత్తగాదన్నాను. ఇతిహాసదశ ననుసరించి మితార్థంలో (Romantic Poetry)రొమాంటికు పొయట్రీ అనే మాటల నెట్లా అన్వయించినా భావనావిస్తృతితో ఉదాత్తభావప్రకర్షంగలది రొమాంటికు కవిత అని సాహిత్యవేత్తల అభిప్రాయం. ఈసంగతినే(Romantic movement in English Poetry) రొమాంటిక్ మూమెంట్ ఇ౯ ఇంగ్లీష్ పొయట్రి అనే గ్రంథంలో

"The great poets of every age but the eighteenth have been romantic. What are Chaucer, Shakespeare and Coleridge if not romantic."

(అన్నికాలాల్లోను మహాకవులందరు రొమాంటిక కవులే అయివున్నారు. చాసరు, షేక్స్పియరు, కోలిరిడ్జి రొమాంటిక కవులుగాక మరెవరు?) అని.

"What is really meant by all the phrases and by the name of the Romantic Movement, is simply reawakening to a sense of beauty and strangeness in natural things and in all the impulses of the mind and the senses."

ఈసమాసాలు, రొమాంటిక మూవుమెంటు అనేపేరు వాస్తవంగా తెలిపేదేమంటే మనస్సుయొక్క తక్కిన యింద్రియాలయొక్క స్వభావగతుల్లోను, ప్రకృతి సిద్ధపదార్థాల్లోను సౌందర్యాన్ని, వైలక్షణ్యాన్ని గోచరింపజేసే భావనావిస్తృతిని పొందించగల ప్రబోధం తప్ప మరేమీగాదు." అని.

"The quality which distinguishes the poetry of the beginning of the nineteenth century, the poetry which we roughly group together as the Romantic Movement, is the quality of its imagination and this quality is seen chiefly as a kind of atmosphere which adds strangeness to beauty."

"రొమాంటిక సరణి అనేపేరుగలిగి క్రీస్తుశకం 19-వ (కలి 50-వ) శతాబ్ది ప్రథమభాగాన ఆకృతినొందినకవితయొక్క విశేషలక్షణం దాని (ఉదాత్తభావప్రకర్ష రూపమైన) భావనావిస్తృతి. సౌందర్యానికి వైలక్షణ్యాన్ని అనుసంధానంచేసే సంవిధానమే యీవిశేషంగా దృష్టమవుతున్నది." అని.

"That it may be affirmed that in studying this period, we are able to study whatever is essential in poetry."

ఈతీరుగా ఈకవితాఘట్టాన్ని చదివేటప్పుడు, ఇంగిలీషు కవిత్వం లో ప్రధానమైనదంతా, అంటే కవితలో ప్రధానమైనదంతా చదవగలుగుతున్నామని స్పష్టంగా చెప్పవచ్చును.) అని ఆర్థరుసైమన్సు (Arthur Symons) విశదంచేస్తున్నాడు. భావనావిభుత్వంతో విశిష్టమైన కవిత అంతా రొమాంటికు కవిత అని సాహిత్యవేత్తల అభిప్రాయమన్నాను. భారతవర్ష కవితలో ఉదాత్తభావప్రకర్ష రూపమైన భావనావిస్తృతి చిరకాలంనుండి సంగతమైవున్నది.

"కాచిత్ కవీనాం నవాదృష్టిః" (ధన్యా.)

"నూతనై రైవచిత్రై ర్విజగంత్యా సూత్రయంతీ" (ధ్వ. లో)

అని యిట్లా సౌందర్యవైలక్షణ్యతత్పరత భారతీయసాహిత్యంలో ప్రాచీనకాలాన్నే విజ్ఞాత విషయం. ఇక భావనా విస్తృతిని ఉద్బోధించే విశేషం భారతవర్ష ప్రకృతిలోనే వున్నది. అత్యున్నతంగానభశ్చుంచి అయినిల్చున్నహిమాలయం, రజతప్రభలతో ఉదగ్రమై హ్రాదయాలను అధిష్ఠించే కైలాసశృంగం, మానససరస్సు, హిమగిరి ఉపత్యకలు, అధిత్యకలు, ప్రభూతశక్తితో భూమికి అవతరించే భాగీరథి ప్రభృతిమహానదులు నైమిశం, బదరీవనం, సాంద్రారణ్య పరివృతమైన వింధ్యాచలం, సీతాపావితమైన గోదావరీతీరభూములు, ధగస్థిరమైన శ్రీరామచరణం చిహ్నితంచేసిన ఆశ్రమస్థలులు, ఋషులు, తపస్సీమలు, శ్రీశైలం, భారతవర్ష కవికి సిద్ధోపదేష్టలై భావనావిభుత్వాన్ని ఉదాత్త భావప్రకర్షాన్ని ప్రసాదిస్తున్నవి. ఉత్తరరామచరితకంటె రొమాంటిందు కవి యెవ్వరు? యూరోపుఖండసాహిత్య దృష్టిప్రకారం వాల్మీకి, వ్యాసుడు, భవభూతి ఇట్లాటికవులందరు రొమాంటికు కవులే అయివున్నారు. అయితే వారి భావసరణులు వేరుగావచ్చును. ఇట్లాటి యీభేదాన్నే (Romantic Revolt) రొమాంటికు రివోల్టు అనేగ్రంథంలో

"We are bound to admit that we apply the term "Romantic" to wordsworth in a sense very different from that in which we use it of Coleridge; to Rousseau or Herder in a sense very different from that in which we give to Chateaubriand or Burger or Tieck."

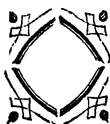
(రొమాంటికు అనే పదాన్ని వర్డ్సువర్తుకు వర్తింపజేసేదానికంటె భిన్నమైన అర్థంలో కోలరిడ్జికి, షెటూబ్రియాండు, బర్గరు, టీకు అనే వారికి వర్తింపజేసే దానికంటె భిన్నమైన అర్థంలో రూసో, హర్డరులకు అన్వితం జేస్తున్నామని మన మొప్పుకొనక తప్పదు.) అని చార్లెసు యెడ్విసువాహాను (Charles Edwin Vaughan) వ్యక్తంచేస్తున్నాడు. రొమాంటికు- అంటే - ప్రకృష్టనాభావనాపాటవవిశిష్టమైన-కవిత భారత వర్షానికి కొత్తగాదని ఉత్తరరామచరిత్రకర్తృ ప్రభృతులు రొమాంటికు కవులని విశదపరచాను. అయితే కలిశకం 49 - వ శతాబ్ది (క్రీస్తుశకం 18-వ శతాబ్ది) ప్రథమభాగంలో యూరపుదేశాల్లో కావ్యరచనయం దేర్పడ్డ భావజాడ్యం అక్కడ తిరస్కార్యమైనట్లు, సన్నయాదులభారతాభాసాలు మొదలైనవాటితో ఆరంభించి రానురాను వికృతరూపం పొంది తెలుగుకృతుల నాపరించివున్న భావజాడ్యం వాస్తవంగా త్యాజ్యమేను. ఆంధ్రజాతియొక్క సర్వేతిహాసంతో ఈ భావజాడ్యం సంబద్ధమైవున్నది.

దీన్ని వాఙ్మయసూత్రంలో ప్రథమద్వితీయఖండాల్లో విశదంచేశాను. తెలుగుదేశపు ఆభావజాడ్యం తిరస్కార్యమైతే యిప్పటికృతుల్లోవున్న చిల్లరశృంగారం, పులుముడు, శబ్దవాచ్యత, అయోమయం, దృష్టిసంకోచం, ఊగుడుమాటలు మొదలైన కల్మషం అంతకంటె నూరురెట్లెక్కువగా తిరస్కార్యమంటున్నాను. యూరోపుఖండసాహిత్యచరిత్ర భారతవర్ష సాహిత్యచరిత్ర అనుకొని భారతవర్షపు సాహిత్యా

నికి అంధులై చిల్లరశృంగారం, పులుసుడు, అయోమయం మొదలైన వాటిపాలుగావడం అజ్ఞానం. భావనావిభుత్వంతో ఉదాత్తభావప్రకర్ష రూపమైన రొమాంటికు కవిత భారతవర్షసాహిత్యంలో చిరకాలంనుండి ప్రతిష్ఠితమై వున్నదని తెలిపినాను. వాచ్యరమణీయతాప్రకారమైన యీరొమాంటికు కవిత భారతవర్షదృష్టిప్రకారం సాధారణంగా కొంచె మెచ్చు తక్కువగా భారతవర్షసాహిత్యంలో గుణీభూతవ్యంగ్య కోటిలో చేరుతున్నది. కాళిదాసాదుల్లో గుణీభూతవ్యంగ్యదశకూడా గడచిసర్వో న్నతిగల వ్యంగ్యదశకూడా గుణీభూతవ్యంగ్యంకంటె పరిణతమైనది కవి తకు భారతవర్ష సాహిత్యంలో చిరకాలంకిందటనే వర్తించగలిగింది. కవితాదశలు జాతులసంప్రదాయాలతో సంబద్ధమయ్యేవున్నవి.

సత్వశ్రేయః పరమత్వాన్ని అనుభవించగలిగిన భారతవర్షం కవితలో తదనురూపమైన వ్యంగ్యదశను దర్శించగలిగింది. యూరో పుఖండంయొక్క యేసంప్రదాయాలపరివర్తనంవల్ల కవితకు ప్రస్ఫుటంగా యీదశాపరిణామం సిద్ధిస్తుంది? అనేవిచారణ నాకిక్కడ అప్రసక్తం. యూరోపుఖండసాహిత్యప్రశంస యింతటితో వదలుతున్నాను.

అని శ్రీ......ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో భావనాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం.

ఉపోద్ఘాతాధికరణం.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా, యెంకిపాటలను కృష్ణపక్షాన్ని, యేకాంతసేవ మొదలైనవాటిని వాటి ఉపోద్ఘాతకర్తలు ప్రశంసించారు కనుక అవి ప్రశస్తమైనవి. అని అంటారా?

తటస్థాక్షేపం.

ఈతీరుగావిదితమవుతున్నది. ఈఉపోద్ఘాతాలేఅప్రశస్తాలు. విషయనిమర్శంచేసే ఉపోద్ఘాతాలు కూడదని కాదు. కాని యివి వేరుమార్గపువి అయివున్నవి. కనుక అప్రశస్తాలన్నాను. ఆసంగతివివరిస్తాను. పూర్వకాలంలో కొందరు కృతిప్రాప్తేరాజులను ఆశ్రయించి ధనం సంపాదించేవాళ్లు. ఈకాలపు కృతికర్తలు ఉపోద్ఘాత కర్తలను ఆశ్రయించి కీర్తి సంపాదించ యత్నిస్తున్నారు. దీంట్లో ఒకరిజుట్లోగుండా ఒకరు వెళ్లిపోతున్నారు. ఒకరు రామలింగారెడ్డివారిచేత వ్రాయిస్తే మరియొకరు నల్లవాండ్లకంటె తెల్లవాండ్లైతే బాగుంటుందని పెద్దయెత్తెత్తిఅడివి బాపిరాజ ప్రభృతులవలె తెల్లవాం చేత వ్రాయిస్తున్నారు. కృతికర్తలు పొగడడం నిర్వివాదం. యెంకిపాటలకర్తమట్టుకు యెంకిపాటలకర్త వరుసగా తనపాటలుమొదలువిన్నవారిని,బుజాలుతట్టినవారిని, తననుపొగడినఅనసూయ,

సుజనరంజని, జ్యోతి, సాహితి యీపత్రికల ప్రవర్తకులను శారదను వరసగా నమస్కారాలపాటతో కీర్తించాడు. పాటలువిన్న శ్రీ శ్రీ శ్రీ రాజా వెంకటాద్రి అప్పారావుబహద్దరుగారివంశం ఆచంద్ర తారార్కం నిలవవలె నని ప్రార్థించాడు. అభినవాంధ్ర కవిమండలికి, తనను గౌరవించినందుకు ఆంధ్రపండితమండలికి మొక్కు వేశాడు. ఇక ఉపోద్ఘాత రచయితకు నమస్కారాలు ఆగవలసినది లేదుగదా. అన్నిటికంటె చిత్రం తపాలాపెట్టె 110 నెంబరుగల జీ. యస్. శాస్త్రి అండు కంపెని అనే కంపెని యజమానులను శ్రీగంటి సూర్యనారాయణ శాస్త్రివారిని "తర్కవ్యాకరణశాస్త్రవేత్తలగు బ్రహ్మశ్రీ గంటి సూర్య నారాయణశాస్త్రులుగారు తమకు తామెకోరి" అని వ్రాసి చివరన కృతజ్ఞతాసమర్పణంచేశాడు. వీరు తర్కవ్యాకరణశాస్త్రవేత్తలౌనా కాదా? అని నావిచారణగాదు. అట్లాటిశాస్త్రవేత్తలైతే సంతోషమే. మనదేశంలో యెందరు తర్కవ్యాకరణవేత్తలుంటే అంతశ్రేయస్సు గదా కాని యీపాటలు అచ్చువేయించడానికి తర్కవ్యాకరణశాస్త్రాలకూ యేమీ సంబంధం లేదు. తర్కవ్యాకరణశాస్త్రవేత్తలుకూడా ఈపాటలను మెచ్చుకొన్నారు అని తనను తానుపొగడు కొనడం ఉద్దేశంగా కనబడుతున్నది. అదే నిజమయితే ఆవుద్దేశం వ్యర్థం. యెందుకంటే కావ్యసౌందర్యం తర్కానికిగాని వ్యాకరణానికిగాని సంబంధించింది గాదు. అందుకే

"నైనం వ్యాకరజ్ఞమేతి పితరం న భ్రాతరం తార్కికం"

(కావ్యకన్య తండ్రి అని వైయాకరణుణ్ణి, అన్నయ్య అని తార్కికుణ్ణి సమీపించదు) అని బిల్హణు డన్నాడు.

"శబ్దార్థ శాసనజ్ఞాన మాత్రేణైవ న వేద్యతే,
వేద్యతే స హి కావ్యార్థ తత్వజ్ఞై రేవ కేవలం"

(వ్యాకరణం, తర్కం, చదివితే కావ్యజీవితస్వరూపం తెలియదు. అయితే కావ్యార్థ తత్వజ్ఞులే దాన్నికనుగో గలరు)అని ఆనంద వర్ధనుడు చెప్పుతున్నాడు. కాని యీ ఔచిత్యజ్ఞానమంతా కోల్పోయి తన సంతోషాన్ని పట్టలేక తర్క-వ్యాకరణశాస్త్రవేత్తలు అని పొగడినాడు. ఈతీరుగా యిస్తివాయినం పుష్పకోటివాయినం అని కృతికర్తలు పొగిడి కొన్నిస్థలాల్లో ఆశ్రయించి తమను పొగిడించుకుంటున్నారు. ఆశ్రయించిన కృతికర్తలను ఉపోద్ఘాతకర్తలు శ్లాఘిస్తున్నారు. లేదా ఆశ్రయించిన దోషానికి వారికండ్ల నీళ్లు తుడవవలెనని వారిని కొనియాడుతున్నారు. ఈఉపోద్ఘాతకర్తలు కృతికర్తలపేరుతో పాటు మాపేరుగూడా కష్టంలేకుండా వ్యాప్తిలోకి వస్తుందని ఉపోద్ఘాతం వ్రాయడమే గొప్ప అనుకొని, భువనమోహనలు, విశ్వమోహనలు వేసి వ్రాస్తున్నారు. వీరు పొగడంలో ఒకరిజుట్లో నుంచి ఒకరు వెళ్లిపోతున్నారు. యెంకిపాటల ఉపోద్ఘాతకర్త

"కవితాకల్ప ప్రసూనమునందలి"
"కవితాకల్ప ప్రసూనవిషయము"
"తేనెవాకలనూరించు"
"దివ్యప్రసూనరాజములుగాని"
"అమృతఘుటికలు"
"పుష్పరాజములు"
"దివ్యసౌరభసురభితములై"
"లాలిత్యసౌకుమార్యసౌరభ్యములను వెదజల్లుమంజరులను"
"దివ్యమహిమా విలసితములు, పరిణతీవిలసితములు"

అని శబ్దవాచ్యతాదోషానికి పాలై

"దివ్యమహిమా విలసితములు, పరిణతీవిలసితములు".

అని తప్పులుకూడా వ్రాసి పుష్పాలను వెదజల్లడమే కాకుండా

"ఈవిధములగు దివ్యప్రసూనముల నర్చించి మనల నానందసాగరమున నోలలాడించుటయును చూడగలిగిన నను బోటుల జీవితములు ధన్యములు ధన్యములు."

అని పొగడ్తలో చివర చుట్టెక్కినాడు. కావ్యకుసుమావళి ముఖబంధకర్త యిన్నిమాట లెందుకు "This is the age of Venkataparva theeswara Kavulu" ఇది వేంకట పార్వతీశ్వరకవుల సమయం అని యీ కాలాన్నే వేంకటపార్వతీశ్వరకవులవశం చేశాడు ఇక యేకాంతసేవ ఉపోద్ఘాతకర్త

"నూతనాంధ్రసారస్వతములో నిట్టి కావ్యము వేఱొకటి లేదని నానమ్మకము" అని అన్నాడు.

"శ్రీనాథుని యఖండచమత్కృతియే యీకవికూడా కలిగియుండె నని తలచెద."

అని బాపిరాజ తొలకరి పీఠిక వ్రాసిన కూల్డ్రేవారు అన్నారు.

"గుణమున నింతకంటె శ్రేష్ఠములైన కృతులు మనభాషలో పెక్కులులేవు. ఈమహనీయసృష్టి ప్రభావమునకును ప్రకాశమునకును జేరినవారిలో నీకవులు ముఖ్యముగ గణనీయులు. ఆర్యాంగ్లేయాది వాఙ్మయములసారములబీల్చి" అని లక్ష్మీకాంత తొలకరి ఉపోద్ఘాతకర్త రామలింగారెడ్డివారు పొగడుతున్నారు. కనుక ఇట్లా ఆశ్రయించి పొగిడించుకొన్న పీఠికలు, పీఠికలు వ్రాయడమనే గొప్పపదవి దొరికింది యింతే చాలునని పీఠికాకర్తలు వ్రాసేపొగడ్తలు, విచారించదగ్గవికావు. గనుక ఈపీఠికలు అవిచార్యమంటున్నాను. మమ్మి కపొగడుతారుగదా అనికృతికర్తలు, పీఠికవ్రాయడమనే అపూర్వగౌరవం యిచ్చినందుకు ప్రత్యుపకారంగా స్తుతిచేయవలెనని పీఠికాకర్తలు వీరూరు పెద్దలంటే మీరు పెద్దలని అన్యోన్యగౌరవం ప్రకటించుకున్న యీ ప్రశంసలు విచార్యంగావు.

కృతికర్తలు ఉపోద్ఘాతకర్తలను ఆశ్రయించి స్తుతిస్తే కృతికర్తలకంటె యెక్కువగా ఉపోద్ఘాతకర్తలు దివ్యులు మధురలు ఆనందలు వేసి పొగడుతున్నారు. ఇవి పాటించదగ్గవి కావంటే.

సమాధానం.

తెలుపుతున్నాను; పూర్వపక్షానికీతటస్థాక్షేపానికి కలిపి ప్రతివచనం చెప్పతాను. కృతికర్తలందరు ఉపోద్ఘాతకర్తలను ఆశ్రయించారో లేదో పొగడినారో లేదో చెప్పలేను. చాలామంది కృతికర్తలు ఉపోద్ఘాతకర్తలను ఆశ్రయించడం నే నెరుగుదును. కొన్ని సంవత్సరాలక్రిందట ఒక కృతికర్త పీఠిక వ్రాయుమని నన్ను ప్రార్థించి చాలా పర్యాయాలు నన్ను కలుసుకొని నాకుపుస్తకం యిచ్చాడు. నేను మీాకు పనికివచ్చే పీఠిక వ్రాయలేనని ఆపుస్తకం చదివిచెప్పినాను. తరువాత కొన్నాళ్లకు ఆపుస్తకం ఒక ప్రసిద్ధుడి ఉపోద్ఘాతంతో ప్రశంసలతో బయటికివచ్చింది. ఒక పెద్ద పద్యగ్రంథాన్ని ఆంధ్రీకరించిన పండితుడు ఉపోద్ఘాతంవ్రాయుమని నన్ను కోరినాడు. నేను గుణదోషవిచారణలు కొండూచేస్తాను. మీాపుస్తకం పంపకండి అన్నాను. నాకాపుస్తకం ఆయన పంపలేదు.

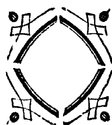
నాతో అదివరకు పరిచయంలేని మరివొకరు మాయింటికివచ్చి అచ్చుపడని తనపుస్తకాన్నిగురించి కొన్ని పంక్తులు వ్రాసియియ్యమనికోరినాడు. తనపుస్తకంలో కొంతవినిపించాడు. ఆపుస్తకంయొక్క అనావశ్యకత, అనౌచిత్యం తెలపగా ఆయన ఉపోద్ఘాతవిషయకమైన తనకోరికను ఉపసంహరించుకొని పోయినాడు.

ఈమధ్య కొందరు కృతికర్తలు తనపుస్తకాలను అట్టలుకట్టనివాటిని పంపి ముద్రాలయంలోనుండి యింకా బైటికి రాలేదు. మీాపీఠికవచ్చేదాకా అట్టకట్టించకుండా వుంటాము కనుక సాధ్యమైనంతత్వరలో వ్రాసి పంపవలెనని కోరినారు.

"నా పీఠిక మీ ఉద్దేశాలను అనుసరించి వుండనను కొంటాను కావలెనంటే వ్రాసిపంపుతాను. నాకు వ్యవధి కావలెను".

అని ప్రతివచనం వ్రాశాను. వారు మళ్లీ ఉపోద్ఘాత ప్రస్తావనతో ఉత్తరం వ్రాయలేదు; ఈతీరుగా పీఠికలకోసం కృతికర్తలు ఆశ్రయించడం సాధారణమైన పనిగా వున్నది. అయితే యెంకిపాటలు యేకాంతసేవ మొదలైన వాటికి ఉపోద్ఘాతాలు ఆశ్రయించి స్తుతించి వ్రాయించినవో కావో నాకు తెలియదు. వారేకారణంచేత వ్రాసినా వారు వ్రాసినవ్రాతలకు నేను బాధ్యుణ్ణిగాను. సర్వదేశాలకు సర్వకాలాలకు అన్వయించే సత్యాలతో గర్భితమైన భారతీయ సాహిత్యవిచారణలను విశదపరచి నానిర్ణయాలను తెలిపినాను. అవి అసత్యమని యెవరైనావాదిస్తే వాటికి సమాధానం వుంటే చెప్పుతాను; లేదా నామాటలు అసత్యమని ఒప్పుకొని వారి వాక్యాలను వినయంతో శిరసావహిస్తాను అని మాత్రం మనవిచేస్తున్నాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో ఉపోద్ఘాతాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం.

దోష సామ్యాధికరణం.

అవునయ్యా, బంగాళీల్లో, పాశ్చాత్యుల్లో ఇట్లాటివి వున్నవి. వాటిని చూచి వీరువ్రాశారేమో బంగాళీలో ఇంగిలీషులోవుంటే అవి మంచివిగదా వాటినిచూసి వ్రాసినవిగూడా మంచివే కావలెను అని అంటారా! చెప్పుతున్నాను. అవును వాటినిచూచి వీరు కొన్ని వ్రాసి వుండవచ్చును.

మనదేశంలో పేరుచెప్పకుండా యితరుల అభిప్రాయాలను వాక్యసంచయాలను, రచనలను, తాము వ్రాసినట్లు వ్రాసి ఆత్మవంచనా లోకవంచనా చేయడం తరుచుగా కనబడుతున్నది. దానికి ఉదాహరణ చూపుతాను. గొల్లపూడి శ్రీరామశాస్త్రివారు రసవిచారమని భారతి సం. 3 సం. ౧ లో ఒకవ్యాసం వ్రాస్తూ...

ఇక నాట్యమునందు శాంతమునకు స్థానము లేదను వారి మతమునుగురించి చర్చించెదము గాక. భరతాదులు శాంతమునకు స్థాయి భావనిరూపణ మొనరింపలేదు. కనుక శాంతమును రసములలో పరిగణించుటకు వీలులేదని కారణము చెప్పుటకు వలనుపడదు. ఆయన నిర్వేదము శాంతమునకు స్థాయి యని నుడివియున్నాడు. నాట్యమునం దెనిమిదిరసములని చెప్పిన మమ్మటాచార్యుడును

"నిర్వేదస్యా మంగళప్రాయస్య ప్రథమ మనుపాదేయ
త్వేఽపి ఉపాదానం వ్యభిచారిత్వేఽపి స్థాయిత్వాభిధా

నార్థం తేన నిర్వేద స్థాయిభావః శాంతోఽపి నవమోస్తిరసః.”
అని వచించియున్నాడు. పోనీ శాంతమునకు విభావాదిసామగ్రి గలదా అని యందురా? కలదు. వైరాగ్యపరమేశ్వరానుగ్రహసత్పురుషసేవాదులు విభావములు. యమనియమాదు లనుభావములు. మతిస్మృతిచింతాధృతివితర్కాదులు సంచారిభావములు. అయినను సర్వజనాదరణీయము కాకపోవుటచే నశ్లాఘ్యమందురా? రాగద్వేషకలుషితాంతః కరణులగు వారికి రుచింపకపోయినను వీతరాగులకు ప్రేమాస్పదమే గదా. రాగద్వేషకలుషితులకు రుచింపమి హేతువు నంగీకరించెదమేని శృంగారము వీతరాగులకు రుచింపకపోవుటచే నద్దానికిని ఆంతట అసివార్యమేఅగును. కనుక రసములు తొమ్మిదని స్పష్టపడుతున్నది. ఈశాంతరసము శ్రవ్యమునందు అంగీకరింపబడినను అభినేయమగు నాట్యమున నిషిద్ధమేగదా అను నాక్షేపమునకు సమాధానము మిగిలివున్నది. ఇద్దానికి జగన్నాథపండితులు చెప్పిన జబాబెంతయు శ్లాఘాపాత్రమగుట దాని నిట వివరించెదగాక”

అనివ్రాశారు. “తొమ్మిదని స్పష్టపడుచున్నది.” అనేవరకు వీరుఆక్షేపాలకన్నిటికీ స్వయంగా సమాధానాలు చెప్పినట్లు, చివరదానికి జగన్నాథుడి జబాబును చెప్పబోతున్నట్లు, ఇదంతా ఈవ్యాసకర్తే వ్రాసినట్లు మనకు ఈమాటలవలన బోధపడుతున్నది. కాని సత్యం విచారించగా పైఆక్షేపాలు వికల్పించుకొన్నది గాని వాటికి సమాధానం చెప్పిందిగాని, వీరు గాదని స్పష్టపడుతున్నది. రత్నాపణంలో కుమారస్వామి సోమయాజి ఆఆక్షేపాలను వికల్పించుకొని సమాధానంచెప్పినాడు.

“నాట్యః నిర్వేద ఏవ శాంతస్యస్థాయి భావ ఇతి మునినాంగీకృతత్వాత్. తచ్చానేక రససాధారణస్య వ్యభిచారిణః స తోఽపి అమంగళ ప్రాయత్వేఽపి సజాతీయాగ్రగణ్యత్వం ప్రాధాన్యేన కంచి ద్రసవిశేషం ప్రతి అసాధారణస్థాయిత్వం బోధయితు

మితి ప్రతిపాదనాత్. తదుక్తం కావ్యప్రకాశే నిర్వేదస్యా మంగళప్రాయస్య ప్రథమ మనుపాదేయత్వే ప్యుపాదానం వ్యభిచారిత్వేపి స్థాయిత్వాభిధానార్థం తేన నిర్వేద స్థాయిభావః శాంతోపి నవమోస్తిరస ఇతి... నద్వితీయః వైరాగ్యాదిసామగ్ర్యాః సులభత్వాత్. తథాహి. వైరాగ్యపరమేశ్వరానుగ్రహ ప్రాచీనకుశల పరిపాకసత్పురుషసేవా వేదాంతవిచారాదయోవిభావాః యమ నియమాదయోనుభావాః, మతిస్మృతి చింతా ధృతివితర్కాదయోవ్యభిచారిణః. నతృతీయః రాగద్వేషకలుషితాంతః కరణానామచర్వణీయత్వేనశ్లాఘ్యత్వేపి వీతరాగాణాంతదభావాత్. యదికతిపయాశ్లాఘ్యత్వమాత్రేణ రసత్వాత్ ప్రచ్యవేత, తర్హి వీతరాగాణామశ్లాఘ్య ఇతి శృంగారోపి ప్రచ్యవతాం...... తస్మాన్నవైవరసా ఇతి సిద్ధం" (రత్నా.)

అని కుమారస్వామి సోమయాజి రత్నాపణంలో వివరించాడు.

ఈపంక్తులనే శ్రీరామశాస్త్రివారు తనవిగా భారతిలో వ్రాశారు. ఇక వీరు ఈకాలపువారి రచనలను దొంగిలించి ఈవ్యాసానచేర్చిన అంశాలు తెలపడం అనవసరం గనుక ఇంతటితో వదలుతున్నాను.

చివరకు పత్రికల్లో వేసే హాస్యాలుకూడా పేరుచెప్పకుండా ఇతరులవి స్వీకరించి తమవిగా వంచనచేస్తున్నారు. "ఆంధ్రపత్రిక ప్రత్యేకం" అనేశీర్షికకింద మూడు తమాషాలు కనబడినవని ఆనాడే వెలువడిన తెలగపత్రికలో యీతమాషాలే కనబడ్డవని, తమాషాకర్తలు తమాషాల మాతృకలను పేర్కొందురుగాక అని, శ్రీమల్లాది వేంకటకృష్ణశర్మవారు కలిశకం 5028 మార్గశీర్ష శుద్ధసప్తమిగురువారం (క్రీ. శ. 1927 డిసెంబరు 1-వ తేది) త్రిలింగపత్రికలో వ్రాసినదాన్ని చదివినాను. ఇట్లా చిల్లరవ్యాసాల వద్దనుండి విషయప్రధానమైన విచారణలదాకా అనేకులు ఇతరుల వాటిని దొంగిలించి పేర్లుచెప్పకుండా తమవైనట్లు

ప్రకటించుకొంటున్నారు. పత్రికలవ్యాసాల్లోనే గాక సాధారణపద్య కృతుల్లోను, గద్యకృతుల్లోను ఇతిహాసాల్లోను ఈపని విపులంగా కన బడుతున్నది.

"దుష్టకీర్తనకాంతార దూరగమన
పాంసుల యగువాక్కు పరిశుభ్రపఱతు నిక
హరికథాలాపగంగ రంగమ్మతల్లి
ప్రేమకల్పకవల్లి సాధ్వీమతల్లి"

అని జీవయాత్రలో శ్రీ కంచనపల్లి కనకమ్మవారు తనపద్యంగా వ్రాశారు.

"అసత్కీర్తన కాంతార పరివర్తన పాంసులాం,
వాచంశౌరి కథాలాప గంగ యైవపునీమహే."

అని శ్రీ భాగవతకర్త వ్రాసిన దాన్నే యీమె తనదిగా వ్రాసుకొన్న ది. ఆంధ్రుల్లో చాలాకాలంనుండివున్న యీపేరుచెప్పకుండా యెత్తి వ్రాసుకొనే పాడు ఆచారం నేటికాలాన విస్తరించింది. తక్కినవాటిని విస్తర భీతిచేత యిక్కడ ఉదాహరించకవదలుతున్నాను.

సంప్రదాయావిచ్ఛేదానికి విద్యానాథాదులవంటివారు స్వీకరించిన ప్రసిద్ధశాస్త్రపంక్తుల విచారణ యిక్కడప్రసక్తించదు. ఆశాస్త్ర గ్రంథాల్లో సయితం సాధారణంగా "ఇతి భాష్యకారః, ఇతివృత్తికారః, లోచనకారైరుక్తం, తదుక్తందండినా" అని యిట్లాతాము స్వీకరించిన వాటికర్తలను తెలుపుతూనేవచ్చారు. సూత్రకర్తలు సయితం ఇతరుల అభిప్రాయాలను తెలిపినప్పుడు వారిపేర్లు ఉదాహరిస్తూవచ్చారు. రఘు వంశానికి అన్వయబోధిని వ్రాసిన శారదారంజనరాయలవారు

"ఇంద్రోవహ్నిః పితృపతి ర్నిఋతిర్వరుణోనిలః,
ధనదః శంకరశ్చైవ లోకపాలాః పురాతనాః"

అనే అగ్నిపురాణశ్లోకాన్ని "అధనయునసముత్థం" అనేశ్లోకంకింద ఉదా హరిస్తూ రాధాకాంతులవారు కల్పద్రుమంలో ఉదాహరించినదాన్ని

స్వీకరించానని తెలిపినాడు. అగ్నిపురాణంలో దీన్ని శారదారంజనుడు తానే చూసినట్లు ఉదాహరించలేక కాదు. రాధాకాంతు డుదాహరించి నది చూసి ఉదాహరించాడు గనుక అట్లా తెలిపి విద్యాకృషి గౌరవం కనబరచాడు. ఇక ప్రకృతానికి వస్తాను.

ఉక్తవిధాన ఇతరులనుండి రచనలను గ్రహించి వారిపేరు చెప్పకుండా తాము వ్రాసినట్లు ప్రకటించి ఆత్మవంచన లోకవంచన చేయడం మనదేశంలో చిరకాలంకిందనే ఆరబ్ధమయి యిప్పుడుమితిమీరి పోయింది. ఇట్లా యిప్పుడు దొంగిలించి అసలువారిపేరు చెప్పకుండా వ్రాసిన రచనలను రచనైక దేశాలను, తెలియక పోవడంచేత పత్రికల ప్రవర్తకులుకృతిపతులు ఆవ్రాతలను అట్లానే ప్రకటిస్తున్నారు. అవి కృతికర్తలవనుకొంటున్నారు. ఆర్జవం, సత్యపరాయణత వదలి పరిణతిలేని రచయితలు భారతీయసాహిత్యతత్వానికి అంధులైన పద్యకర్తలు స్వకీయ విచారణలేని వ్యాఖ్యాతలు అనేకులు ఈతీరుగా బయలుదేరి దేశాన్ని దేశంయొక్క విజ్ఞానవికాసాన్నివంచిస్తున్నారు. కొందరు హిందీలో యేదో చూసి ఇది వకకొత్తగావుంటుందని దీనితోమనం కొంత పేరు సంపాదించవచ్చునని దాన్నిపత్రికలోవేసి సంతోషిస్తున్నారు. బంగాళీలో యేదోచూచి దీనితో కొంతపేరు పొందవచ్చు నని దాన్ని పత్రికల్లోవేసి కొందరు ఆనందిస్తున్నారు. ఈతీరుగా నాపేరు పత్రికల్లోపడుతున్నదని నాకు కీర్తి వస్తున్నదని యెవరిబులుపు వారు తీర్చుకొంటున్నారు. గాని అందువల్ల దేశానికి దేశీయులకు దేశవిజ్ఞానానికీ జరిగే వంచన తెలిసికొనడంలేదు.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా, ఇతరు లవి యెత్తివ్రాసుకొంటే యెవరికేమి హానీ లేదు అది నింద్యంగాదంటే,

సమాధానం.

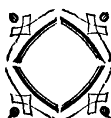
చెప్పుతున్నాను, స్వకీయపరిపాకబలంచేత, కృషివశాన, కొన్ని భావాలు,అంశాలు కొందరు పరిణతచిత్తులు ప్రకటిస్తారు. వాటినితరులు యెత్తి వ్రాసుకొనేటప్పుడు వారిపేరుచెప్పడం, చిత్తపరిపాకాన్ని, కృషిని గౌరవించడమేకాక విజ్ఞానప్రవృద్ధికి హేతువుకూడాఅవుతున్నది. ఇవి వీరిభావాలు, ఇవి వీరు కనుగొన్న అంశాలు, లోకకల్యాణానికి విద్యావర్ధనానికి అనుకూలమైన భావాలను, అంశాలను నేను కొన్నిటిని ప్రకటింతును గాక! అని చోదన కలగగలదు. ఇట్లాటినూతనాంశాలను కనుగొనడం, భావాలను ప్రసాదించడం విద్వద్గోష్ఠులలో విద్యాభ్యాసంచేసి ధ్యానబలం సమకూర్చుకొన్న పిమ్మటగానిజరగదు. ఈతీరుగా ఉత్తమ విద్యావ్యాప్తి, నూతనాంశాల, భావాల, ఉపలబ్ధి మనకు ప్రాప్తించగలవు. యేమీ లేక పేరుచెప్పకుండా యెత్తివ్రాసుకోవడంవల్ల చిత్తపరిపాకాన్ని, కృషిని అగౌరవించడమేకాకుండా, నూతనాంశాలు, భావాలు ప్రసాదించే శక్తి జాతిలోనశించి విజ్ఞానకృషికుంఠితమై యెత్తివ్రాసుకొనే దశతోనే అది సమాప్తమవుతున్నది. పేరుచెప్పకుండా యెత్తివ్రాసుకొనడమే విద్య అనుకొనడంవల్ల విద్యావంచన సంభవిస్తున్నది. ఈతీరుగావిద్యాజాడ్యం, తనది కానిది తనదిఅనడంవల్ల లోకవంచన ఆత్మవంచన ఆపతితమవుతున్నవి.

అంతేగాక భారతీయులము ఆర్యులమైన మనము ఆంధ్రులము స్వకీయమైన భారతీయసంస్కారంయొక్క మహిమను యెంతవరకు దర్శించాము ? ఈతీరుగా హిందీ, బంగాళీ, మరాటీ మన కెన్నాళ్లు శరణ్యం? ఇట్లా అక్కడా యిక్కడా యేదో అపహరించి విద్యాజాడ్యంతో యెన్నాళ్లు సంచరిస్తాము ? భారతీయవిజ్ఞానోన్మేషోద్యమంలో ఇతరుల అంటే బంగాళీలు మరాటీలు మొదలైనవారియొక్క కృషిఫలాన్ని పిరికిగా సంగ్రహిస్తుండడంతప్ప ఆఉద్యమంలో మనము కార్య

కర్తలుగా నిల్వవలసిన యోగ్యత మనకుఅవసరంగాదా? అని మనను మనము పరిశోధించుకొనడం ఆవశ్యకమని మనవిచేస్తున్నాను. ఇతర భాషల్లో ఉపాదేయగ్రంథాలుంటేతర్జుమాచేసి వాఙ్మయాన్ని సంపన్నం చేయవచ్చును. కాని ఆగ్రంథకర్తలపేరు చెప్పకుండా వాటిని యెత్తివ్రాసి ప్రకటించడం, అదేవిద్య అనుకొనడం, ఆత్మవంచన, విజ్ఞానవంచన, లోకశ్రేయోవంచన అవుతున్నవి.

ఇంతకూ చెప్పదలచిందేమంటే యితరుల రచనలనుచూసి పేరు చెప్పకుండా యెత్తివ్రాసుకొన్నవి అనేకంవున్నవి. నేనిప్పుడు విచారిస్తున్న వనకుమారి, యేకాంతసేవ, యెంకిపాటలు మొదలైనవి పాశ్చాత్యులనుండి బంగాళీలనుండి పేరుచెప్పకుండా యెత్తి వ్రాసుకొన్నవాట్లో అనుకరించినవాట్లో చేరినా చేరకున్నా వాటి అనౌచిత్యాలు, అనౌచిత్యాలుకాకపోవు. పులుముడు, శబ్దహాచ్యత, అయోమయత్వం, అసంబద్ధత, అనుచిత చ్ఛందస్సు, వికృతభాష, పాత్రసృష్ట్యభావంచేత ఆత్మనాయకత్వంచేత కలిగే దృష్టిసంకోచం, చిల్లర శృంగారం, క్షుద్రత్వం యివి యెక్కడవున్నా పాశ్చాత్యుల్లోవున్నా బంగాళీలలోవున్నా దోషాలేనంటున్నాను. దోషసామ్యమే నంటున్నాను. ఇవి పాశ్చాత్యులకృతుల్లోగాని బంగాళీలకృతుల్లో గాని మరెక్కడనైనాగాని వున్నట్లు మీకు కనబడితే అక్కడక్కడల్లా నావిచారణలు వినిపించవలెనని ప్రార్థిస్తున్నాను. దోషా లెక్కడవున్నా అవి సిద్ధాంతాల సత్యాన్ని బాధించవు.

అని శ్రీ......ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో
దోషసామ్యాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

వాఙ్మయపరిశిష్టభాష్యం

చిహ్నాధికరణం.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా, నేడు రవీంద్రుడు, మహాత్ముడు, ఇట్లాటి గొప్ప వారు ఉద్భవించారు. ఉచ్చదశ మళ్లీవచ్చేటట్లుకనబడుతున్నది. అట్లానే ఆంధ్రదేశంలోగూడా ఈకొత్తపద్యకర్తలు, శుభచిహ్నమని యెందుకను కోగూడదు. అని అంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను. ఆదేశాలమాట నేను చెప్పను. అక్కడివిశ్వ విద్యాలయాలవిధానంలో భారతీయసంస్కారం ఇట్లా హీనంగా లేదు. ఆంధ్రదేశంలో అట్లాటి శుభచిహ్నలకు అవకాశం లేదు. ఇక ముందు కలుగుతుందేమో చెప్పలేను. ఆంధ్రదేశంలో చిరకాలం కిందటనే భారతీయసంస్కారం క్షీణించింది. నన్నయాదులు మనకు ఇచ్చిన భారతాదులు సయితం స్వరూపం గోల్పోయిన వికారాలు. నన్నయాదుల భారతం, భాస్కరాదుల రామాయణం, భారతరామా యణాల శుష్కకృతులుగాని భారతరామాయణాలు గావు. ప్రాచీన గ్రంథాల్లో యేపురాణమూ మనకు యథార్థస్వరూపంతో లభించలేదు. నన్నయ తిక్కన యెఱ్ఱాప్రగడ రచించిన భారతకథల సంగ్రహం మూలమహాభారతంయెదుట "అనంతరత్నప్రభవమైన" హిమాలయం ముందుచిల్లరరాళ్ల గుట్టవలె వున్నది.

శ్రీ ఆనందముద్రాలయంవారు ప్రకటించిన శ్రీతేవప్పెరుమాళ్లయ్య కృతి రామాయణం అమూలవాక్యాలతో అక్కడక్కడా కూడివున్నా మూలంయొక్క యథార్థస్వరూపాన్ని చాలామట్టుకు చూపుతున్నది. ఇట్లాటివి స్వల్పసంఖ్యాకాలుమాత్రమే మూలంయొక్క యథార్థస్వరూపాన్ని ప్రదర్శిస్తున్నవి. గ్రంథాల యథార్థస్వరూపం దర్శించినప్పుడే వాటిని మనము చదివినవారమవుతున్నాము. నన్నయాదులభారతం చదివినామంటామా? మనము భారతం చదవనివారమే అవుతున్నాము. భాస్కరాదులరామాయణం చదివినామంటామా? మనకురామాయణస్వరూపం గోచరించనిదే అవుతున్నది. ఇక భారతీయకావ్యకోటిలో అధమాలనదగిన మనువసుచరిత్రాదులచేత కావ్యవిషయాన ఆంధ్రదేశం వంచితమై నేటికీ ఆంధ్రదేశం కథాసంగ్రహాల, అధమకావ్యాలదశను దాటలేదు. ఇక ప్రసిద్ధభారతీయ విద్యాస్థానాలు చిరకాలం కిందటనే నశించినవి. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం వచ్చినప్పటి నుండి పాఠశాలల్లో మనకీజీవం గోల్పోయిన పురాణకథలే యీఅధమకావ్యాలే సర్వభారతీయ వాఙ్మయం, సర్వభారతీయ సంస్కారం అయినవి. సంస్కృతంద్వారా యెవరో కొందరు శిక్షితులైనా అప్రశస్తమైన అభ్యాసమార్గాలవల్ల, విద్యాలయాల్లో అనుచితవిద్యాసరణులవల్ల, ఆశిక్షసయితం దేశంయొక్క సాధారణదశను దాటజాలలేదు. విశ్వవిద్యాలయపుఅంధతవల్ల భారతీయసంస్కారం సంపూర్ణంగా విద్యాశాలల్లో ఖండితమయింది. ఆత్మీయసంస్కారం వున్నప్పుడే పరసంస్కారసమ్మేళనం నూతనదృష్టివికాసాన్ని పరసంస్కారాన్ని ఆత్మీయంచేసుకొనగలశక్తిని సమకూరుస్తుంది. లేదా స్వత్వమేనశించి పరసంస్కారదాస్యం సంభవించి జాతికి మూలక్షయమే ఫలమవుతున్నది. మన ఆంధ్రదేశంలో విద్యాస్థానాల్లో భారతీయసంస్కారం నశించిన యీదశలో మనము గర్వించ దగ్గది యేమీ లేదంటున్నాను. ప్రకృతిని గుడ్డిగాను

పురుషుణ్ణికుంటి గాను చిత్రించిన ఒకపటాన్ని బందరులో ఆంధ్రుల కళా శాలలోవున్న ఒక బంగాళీ గీశాడని అది కొత్తపద్ధతిగా బాగావున్నదని ఒకమిత్రుడు నాతో అన్నాడు. అది సాంఖ్యదర్శనంలో ప్రసిద్ధవిషయ మని

"పురుషస్యదర్శనార్థం కైవల్యార్థం తథాప్రధానస్య
పంగ్వంధవదుభయోరపి సంయోగఃతత్కృతఃసర్గః" (సా. కా)
"అంధేనపంగుః స్కంధమారోపితః ఏవం శరీరారూఢ
పఙ్గునద్శితేన మార్గేణ అంధోయాతి పంగుశ్చ అంధ
స్కంధా రూఢః. ఏవం పురుషే దర్శనశక్తి రస్తి పంగు
వన్నక్రియా. ప్రధానే క్రియాశక్తిరస్తి. అంధవన్న
దర్శనశక్తిః." (గౌ. పా.)

(పురుషుడు దర్శనార్థం, ప్రధానం కైవల్యార్థం, పరస్పరంకూడు తున్నారు. వీరిద్దరికి కుంటికి గుడ్డికి కలిగినట్లు సంయోగంకలుగుతున్నది. ఈసంయోగంవల్ల యేర్పడ్డది సృష్టి.) అని.

(అంధుడు కుంటిని బుజమెక్కించుకొన్నాడు. కుంటివాడు చూపిన మార్గాన అంధుడు నడుస్తాడు. అంధుడి బుజమెక్కిన కుంటిగూడా నడి చినవా డవుతున్నాడు. ఇట్లా కుంటివలె పురుషుడికి దర్శనశక్తివున్నది గాని క్రియాశక్తిలేదు. అంధుడికివలె ప్రధానానికి క్రియాశక్తివున్నది గాని దర్శనశక్తి లేదు.) అని.

ఈశ్వర కృష్ణసాంఖ్యకారికలోను గౌడపాదభాష్యంలోను వున్న సంగతిని తెలిపి భారతీయసంస్కారం ఆంధ్రులకువుంటే యిట్లాటి నూతన చిత్రాలు బంగాళీలకంటె యెక్కువగా చిత్రించగలరన్నాను.

ఇప్పుడు భారతీయవిజ్ఞానం సంస్కృతభాషలో గుప్తమైవున్నది. ప్రస్తుతం భారతీయసంస్కారంతో అంటే సంస్కృతంతో యేమాత్ర మైనా పాఠశాలల్లో కళాశాలల్లోబహువిద్యార్థులకు పరిచయం కలిగించే

విద్యాక్రమం అత్యంతం ఆవశ్యకం. ఉదాత్తవాఙ్మయంగల ప్రసిద్ధప్రాచీన
భాషల్లో దేనినైనా పాఠశాలలోగాని కళాశాలలోగాని విద్యార్థి చదివి
తీరవలెననే యేర్పాటుంటేనేగాని ఆదశ సిద్ధించదు.

మనదేశంలో అట్లాంటి శుభచిహ్నలుగాని సంస్కారోదయమవు
తున్నదనే ఆశగాని లేదంటున్నాను. ఇకముందేర్పడుతుందేమో చెప్ప
లేను. బొంబాయి కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయాలతో అక్కడి విజ్ఞానో
న్మేషంతో ఇక్కడి ఆంధ్రమద్రాసు విశ్వవిద్యాలయాలకు ఇక్కడి సం
స్కారదారిద్ర్యానికి సాదృశ్యంలేదు. కనుక మనము మురిసి చంకలు
కొట్టుకోనడం అవివేకం. పులుముడు, అయోమయం, చిల్లరశృంగారం,
శబ్దవాచ్యత దృష్టిసంకోచం, హీనదశను తెలుపుతున్నవంటున్నాను.
ఇట్లాటి క్షుద్రకృతులు బంగాళీలలోవున్నా మరాటీలలోవున్నా హిం
దీలోవున్నా యెక్కడవున్నా సత్యసిద్ధాంతాలను అతిక్రమించజాలవు.
దోషం యెక్కడవున్నా దోషమేగాని గుణంకాదు. పాశ్చాత్యులకు
పైనచెప్పినవి గుణమేమోగాని కావ్యప్రస్థానం మహోచ్చదశ
నందిన భారతీయులకు మాత్రం అవన్నీ దోషాలేనని స్పష్టపరచాను.

అని శ్రీ......ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో
చిహ్నాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీగణేశాయ నమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్టభాష్యం.

బుద్ధ్యధికరణం.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా, ఇవి ప్రజాప్రభుత్వపురోజులు యెవరిబుద్ధికి తోచినట్లు వాండ్లు వ్రాస్తారు అంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను. ప్రజాప్రభుత్వమైనా మరేప్రభుత్వమైనా చదువుకోకుండా వుండడమే ప్రజాప్రభుత్వపు లక్షణమనుకోనడం అనుచితం. ప్రజాప్రభుత్వం ఉచ్ఛదశలోవున్న దేశాల్లో సయితం విద్యాస్థానాలు, ఆచార్యులు, విద్యాభ్యాసం ఇవన్నీవున్నవి. వారివారి దేశీయమైన సంస్కారాన్ని వారువారు పొందుతున్నారు. దానికి అనుషంగికంగా విదేశీయసంస్కారం పొందుతారు. అట్లానే మనవిద్యాస్థానాల్లో భారతీయసంస్కారంపొంది, దానికి ఉపోద్బలంగా విదేశీయ సంస్కారం గూడాపొంది, తరువాత యేమైనా చెప్పండి, పత్రికా ప్రవర్తకులుగాండి, కృతికర్తలుగాండి, చిత్రకారులుగాండి, యెవరైనా గాండి అప్పుడు ఆకార్యాలు దేశానికి హితమాపాదిస్తవి అని చెప్పుతున్నాను. భారతీయమేమిటి అంటారా? అదియేమో ఇక్కడ తర్కించడానికి అవకాశంలేదు. నాదృష్టిభేదాధికరణంలో పూర్తిగా వివరించాను. అక్కడ చూడవలెనని చెప్పుతున్నాను.

అని శ్రీ......ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో బుద్ధ్యధికరణం సమాప్తం.

శ్రీగణేశాయ నమః.

వాఙ్మయపరిశిష్టభాష్యం.

ప్రజాధికరణం.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా, మేము ప్రజలకు మేలుచేసేవారము, అందుకోసం యిట్లా తోచినదంతా వ్రాస్తాము అని అంటారా ?

సమాధానం.

నేను ప్రజలకు మేలుచేసే తరగతికి నన్ను నేనే యెక్కించుకోనలేనుగాని ప్రజల్లో ఒకడనని మాత్రం చెప్పుతున్నాను. ప్రజల్లో ఒకడనై మీరు వ్రాసేదంతా చిల్లరశృంగారం పులుముడు, శబ్దవాచ్యత, అయోమయం అని అది తుచ్ఛమని అంటున్నాను. మేము మేలుచేసేవారమని యింకా గర్వపడతారా ? మేలు చేయదలచిన మీకు మేలు చేసేతరగతివాడినని నేను గర్వపడగలను. కాని యివన్నీ అసంబద్ధపు మాటలు. ఒకరికి మేలుచేయడానికి ముందు మిమ్మును మీరు బాగుచేసుకోండి అని చెప్పుతున్నాను.

"స్వయంతీర్ణః పరాం స్తారయతి."

అని హితం పెద్దలు చెప్పుతున్నారు. ప్రజలకు సేవజేయదలచితే భారతవర్షం సర్వోచ్చదశలో వున్నప్పటి మహాస్రష్టల వాల్మీకి వ్యాస కాళిదాసాదులకృతులు సుబోధమయ్యే పరిపాకం ప్రజలకు కలిగించడానికి యత్నించండి. అంతేగాని చిల్లర శృంగారం పులుముడు అయోమయంచూపి ప్రజలను వంచించ వద్దని చెప్పుతున్నాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో ప్రజాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీగణేశాయ నమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం.

సమకాలాధికరణం.

పూర్వపక్షం.

అవునయ్యా; సమకాలపువారలు మెచ్చరే గదా అని అన్నట్టు మీారు సమకాలికులు గనుక వీటిని మెచ్చరు.

"యేనామ కించిదిహనః ప్రథయంత్యవజ్ఞాం,
జానంతి తే కిమపితాన్ ప్రతినైషయత్నః,
యథాస్త్రీణాం తథావాచాంసాధుత్వేదుర్జనోజనః. ?"

అని భవభూతి,

"దిఙ్నాగానాం పథిపరిహరన్."

అని కాళిదాసు,

"మృద్వీకే మాకురు విషాదమనాదరేణ,
మాత్సర్య మగ్న మనసాం సహనాఖిలానాం."

అని జగన్నాథుడు, ఈతీరుగా తమకావ్యాలనువిమర్శించేవారిని గురించి అన్నారు. మాకావ్యాలు మంచివేనంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను. క్షుద్రకులటలు సయితం ఈవాదం ఆధారం జేసుకొని పరిశుద్ధురాలైన సీతను లోకులు దూషించలేదా? అట్లానే మమ్మునుదూషిస్తున్నారు. అని వాదించ వచ్చును గదా! ఇది అసంబద్ధ వాదం. ప్రాచీనుల్లో భవభూతి మొదలైన వారిని నిందించారు, నిజంగా కుత్సితకవులనూ నిందించారు. భవభూతి మొదలైనవారిని నిందించిన సంగతి విదితమే గనుక వాటిని మళ్లీ ఉదాహరించలేదు.

"అకీర్తివర్తనీం త్వేవం కుకవిత్వవిడంబనామ్." (కా. సూ. వృ.)
అని వామనుడు కుకవితను నిందిస్తున్నాడు.

" బూడిదెబుంగలై యొడలు పోడిమిదక్కి మొగంబు వెల్లనై
వాడల వాడలందిరిగి వారును వీరును చొచ్చుచోయనన్
గోడల గొందులందొదిగి కూయుచునుండెడి కొండవీటిలో
గాడిదె! నీవునుం గవివిగావుగదా అనుమానమయ్యెడున్."

(ప్రభాకరశాస్త్ర్యుదాహృతం!)

అని కుత్సితకవులు నిందితులవుతున్నారు. సమకాలపువారు నిందిస్తారనేదే కావ్యానికి ఒక యోగ్యతగాదు. ఇట్లా వాదించడమే సవ్యభిచారమనే హేత్వాభాసమని నైయాయికులు చెప్పుతున్నారు.

ఈ హేత్వాభాసమిది. వీరు ఉత్తమకవులు సమకాలంలో నిందితులు గనుక, భవభూతి కాళిదాసాదులవలె, అని వీరివాదం. ఈవాదంతోనే అధమకవులనిగూడా తేల్చవచ్చును.

వీరు అధమకవులు, సమకాలంలో నిందితులు గనుక, కొండవీటిగాడిదెవలె ఈతీరుగా పరస్పరవిరుద్ధమైన రెండుసిద్ధాంతాలు తేలుతున్నవి. గనుక ఈవాదం హేత్వాభాసంతో కూడివున్నదన్నాను. ఇప్పటికృతు లనేకం పులుముడు, అయోమయం, చిల్లరశృంగారం మొదలైన దోషాలతో కూడినవని నేను విశదపరచాను. ఇవి ఆదోషాలతో నిండివుండ లేదని వివరిస్తే, ఆమాటలు ఉచితమైన ప్రతివచనంగా వుంటే స్వీకరిస్తాను. మళ్లీ సమాధానంవుంటే చెప్పుతాను. లేదా ఆమాటలు శిరసా వహిస్తానంటున్నాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో
సమకాలాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్టభాష్యం.

ప్రకాశాధికరణం.

పూర్వపక్షం.

మీరు గుణాలు కనబరచలేదు. మీరు దోషాలు ప్రదర్శిస్తున్నారు. దోషాన్వేషణం మంచిదిగాదు. శివుడు విషం కంఠంలో ఉంచి ప్రకాశానికి తీసుకొనిరాక చంద్రుణ్ని నెత్తిన పెట్టుకొని ప్రకటిస్తున్నాడు. అట్లా మీరు దోషాలను దాచవలసింది. కాని దోషాలను ప్రకటిస్తున్నారు. అని అంటారా?

సమాధానం.

చెప్పుతున్నాను. శివుడి ఉదాహరణం, యాచకులు దానానికి పోయినప్పుడు దోషాలేవైనావుంటే క్షమించి మాగుణాలకే మెచ్చుకొని దానంజెయ్యమని చెప్పడానికి పనికివస్తుంది. శరణాగతులను కాపాడేటప్పుడు వారిదోషాలను గణించ నవసరంలేని సమయం వస్తుంది అట్లాటి సందర్భాల్లో దోషాన్వేషణం అనావశ్యకం. అందుకే

"దోషోయద్యపి తస్యస్యాత్ సతామే తదగర్హితం" (రా)

అని విభీషణుడి విషయంలో శ్రీరాము డంటాడు. కాని కావ్యవిచారణలో దోషనిర్ణయం అవశ్యకమే అవుతున్నది. కాకుంటే సాహిత్యగ్రంథాల్లో దోషప్రకరణమే అనుచితమై వుంటుంది.

"తదల్ప మపినోపేక్ష్యం కావ్యే దుష్టం కదాచన,
స్యాద్వపుః సుందరమపి శ్విత్రేణైకేనదుర్భగం." (కా. ద)

(కావ్యంలో దోషం కొద్దిదైనా ఉపేక్షించరాదు. శరీరం సుందరమైనదైనా ఒక్కకుష్ఠంచేత దుర్భగమవుతుంది.)
అని దండి అంటున్నాడు.

"సభాంవాస ప్రవేష్టవ్యం వక్తవ్యంవా సమంజసం,
అబ్రువన్ విబ్రువన్ వాపి నరోభవతి కిల్బిషీ." (మను.)

(సభలో ప్రవేశించరాదు. ప్రవేశించిన తరువాత సత్యమే తెలుపవలెను. అసలుచెప్పకున్నా, వక్రమార్గంలో చెప్పినా నరుడు పాపి అవుతున్నాడు.) అని మనువుచెప్పుతున్నాడు. పులుముడు, అయోమయం, క్షుద్రశృంగారం మొదలైనవాటిచేత లోకం వంచిత మవుతున్న దని తెలిసినప్పుడుసత్యప్రకటనం ధర్మమని అనుకొంటున్నాను. ఇక గుణాలవిషయం నాకు కనబడ్డవరకు చెప్పినాను. మరేవైనా గుణాలువుంటే యెవరైనా చెప్పితేవింటాను. అవి దోషాలని స్థిరపడితే అవిదోషాలని విన్నవిస్తాను. గుణాలైతే సంతోషిస్తాను. మనవారు పరిణతబుద్ధులై సంస్కారపరిపాకంతో గుణవత్కావ్యాలు రచిస్తే యెవరికి ఆనందదాయకంగాదు?

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో
ప్రకాశాధికరణం సమాప్తం.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం.

ఇచ్ఛాధికరణం.

అవునయ్యా; మీరేమన్నా చెప్పండి! మాయిష్టమైనది మేము వ్రాస్తాము. మాకీవిచారణలతో పనిలేదు. అదే ఉత్తమకవిత్వమంటాము అని అంటారా?

—— సమాధానం. ——

వివరిస్తాను. అవును. ఇష్టం వచ్చినట్లనవచ్చును. అందుకే
"స్వాధీనోరసనాంచలః పరిచితాః శబ్దాః కియంతః క్వచిత్,
క్షోణీంద్రోననియామకః పరిషదః శాంతాః స్వతంత్రంజగత్
తద్యూయంకవయోవయంవయమితి ప్రస్తావనాహుంకృతి
స్వచ్ఛందం ప్రతిసద్మగర్జతవయం మూకవ్రతాలంబినః."
(సా. ద. పీఠికలో ఉదాహృతం.)

నాలిక స్వాధీనం, కొన్ని శబ్దాలు పరిచితమైవున్నవి, యెక్కడా రాజునియామకుడు లేడు, పరిషత్తులు శాంతంగావున్నవి, కనుక మేముకవులమంటే మేముకవులమని ప్రతిగృహంలో మీరింకగర్జించండి మేము మౌనంగా వుంటాము అని బుధులన్నట్లు అసంబద్ధాలాపాలను ఉపేక్షించవచ్చును. లేదా లోకం వంచితమవుతున్నదని తెలిసినప్పుడు దీని తత్వమిది యాథార్థ్యమిది అని సత్యాన్ని ఆరాధిస్తూ సత్యపరతంత్రులు చెప్పవచ్చును.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో
ఇచ్ఛాధికరణం సమాప్తం.

——

శ్రీ గణేశాయ నమః.

వాఙ్మయ పరిశిష్ట భాష్యం.

సంస్కారాధికరణం.

——

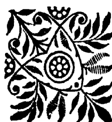
నేటికాలపు కవిత్వాన్ని విచారణచేసి అభిప్రాయికంగా దృష్టిసంకోచంచేత హీనంగా వున్నదని, ఫులుముడు, అయోమయం, శబ్ద

వాచ్యత మొదలైన దోషాలతో దూషితమైనదని, నేటకాలపు కృతులు ప్రాయికంగా చిల్లరశృంగారమని క్షుద్రాలని కావ్యంపతితదశలో వున్నదని విశదపరచాను. సాతవాహనుల కాలం శతశతాబ్దులకింద గడచింది. వోరంగల్లు వైభవం విశేషబలప్రదంకాకుండానే అంతరించింది. తరువాత ఆంధ్రులు భారతవర్షంలో అజ్ఞాతసీమల్లో అణిగిపోయినారు. దక్షిణాన కాంచి, మధుర, ఉత్తరాన ఇంద్రప్రస్థం, ఉజ్జయినీ, కౌశాంబి, పాటలీపుత్రం, విదిశ, ధార మొదలైన నగరరాజాలవలె సర్వభారతవర్షాన్ని ఆకర్షించిన మహారాజధానులకుగాని, రామేశ్వరం, ప్రయాగ, అయోధ్య, ద్వారక మొదలైనపట్టణాలవలె సర్వభారతవర్షం సన్నివిష్టమయ్యే మహాక్షేత్రాలకుగాని, నవద్వీపం, కాశి, కాశ్మీర శారదాపీఠం మొదలైన పవిత్రస్థలాలవలె సర్వభారతవర్షాన్ని పాదాక్రాంతం జేసిన మహావిద్యాస్థానాలకుగాని ఆంధ్రదేశం ఆకరంగాలేదు. రెడ్లకింద కొంచెం తలయెత్తనారంభించితిరిగి పైవోపహతియయింది. వెనక చాళుక్యుల చేతిలోవలె, రాజ్యాలగతులు క్షణక్షణం వ్యత్యస్తమయి క్షుబ్ధావస్థయందున్న దశలో విదేశీయులైన విజయనగరరాజుల వశమైనాము. పురాణేతిహాసాలఛాయలు, సంస్కృతిచ్ఛందస్సుతో పులుముడు భాషావ్యతిక్రమం ఛందోభంగం మొదలైన ఘోరదోషాలతో నిర్బద్ధ వళిప్రాసల అనర్థాలతో నిండిన మనువసు చరిత్రలవంటి క్షుద్రకావ్యాలే మనకు సర్వభారతీయసంస్కారమై, పద్యం వ్రాయడమే కవిత్వమయింది. అదే పరమవిద్య అయింది. ఆపద్యంసయితం అశాస్త్రీయమైన మరికిలక్షణాలతో వికృతమైంది. ఈతీరుగాభారతవర్షంలో అధములమై భారతీయ విజ్ఞానానికి దూరులమై వంచితులమైనాము. దేశంలో భారతీయ సంస్కారప్రవాహాలు యింకిపోయినవి. విద్యాపీఠాలు అస్తమించినవి. గురుకులాలు రూపుమాసినవి. భారతీయసంస్కారం లేని కేవలపాశ్చాత్యసంస్కారం బలప్రదంగాక ఆత్మవిముఖత్వాన్ని

పరసంస్కారదాస్యాన్ని మనకు ఆపాదించినవి. ఈదశలో ఆంధ్రదేశంలో వెలువడుతున్న కృతులు యెండునేలను మొలచిన గిటకగడ్డివలెను, యిమడక వెళ్లిపోయిన ఆహారంవలెను వుండవలసివచ్చినవి. బురదగుంట నుండి పైకివచ్చిస్నానాళాలానికి శుద్ధజలం లభించకతిరిగే పతితుడివలె పంకిలమైన అపరిణతబుద్ధులతో కృతుల రచనలుచేస్తున్నాము. దేశీయవిద్యాశాలలుగానీ రాజకీయవిద్యాశాలలుగానీ భారతీయసంస్కారం నిర్బంధంగా, ప్రధానంగా,విదేశీయసంస్కారం అంగంగా దేశీయులకు ప్రసాదించినప్పుడే యీపంకం మనకు తొలగి మనం స్వచ్ఛదీప్తితో భారతజాతుల్లో ఉత్తమస్థానంఆక్రమించగలము. నన్నయాదుల భారతంమొదలైనవి భారతీయ సంస్కారంయొక్క శుద్ధస్వరూపం కావంటున్నాను. భారతీయ సంస్కార పరిపాకంపొంది స్వచ్ఛ దీప్తితో భారతజాతుల్లో ఉత్తమస్థానం ఆక్రమించ గలిగినప్పటికృతులుగానిచిత్రాలుగాని మరేవిగాని మరేవిగాని ఒక ఆంధ్రులనేగాక సర్వభారతవర్షాన్ని సర్వలోకాన్ని నూతనసందేశాలతో పవిత్రం చేయగలవు! ఆనిమిషానికే నేను ప్రతీక్షిస్తున్నాను. జన్మాంతరంలో నైనా ఆనిర్మలదశ చూడగలననే ఆశతో విశ్వాసంతో ఆంధ్రులసంస్కారానికి సేవను ఆకాంక్షిస్తున్నాను.

అని శ్రీ...ఉమాకాన్తవిద్యాశేఖరకృతిలో వాఙ్మయసూత్రపరిశిష్టంలో
నేటికాలపుకవిత్వమనే ప్రథమాధ్యాయంలో
సంస్కారాధికరణం సమాప్తం.

అధ్యాయంగూడా సమాప్తం.

చెన్నపురి : శ్రీ 'రామ' ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము—1928.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

ఈకృతిలో సంజ్ఞావాచకాదులు ఉదాహృతమైన

పుటల సూచిక.

